TRACTATVS
DE SOCIETATBVS, QVAE FIVNT SVPER OFFICIIS ROMANAE ECCLESIÆ.

FRANCISCI CASTRACANII
Iurisconsulti Clarissimi Fanensis

CVM PRIVILEGIO.

Conuentus Sancta Maria Transpontina

ROMAE,

Apud Hæredem Marci Amadori. M. D. XC.

PERMISSV SVPERIORVM.

SIXTO QVINTO
PONT. MAX.

FRANCISCVS CASTRACANIVS

PRaeclarè Socrates apud Platonem, Beatißime Pater, vastò, ac procellosò cuidam mari humanam vitam persimilem esse dixit; ijs enim dum peregrinamur in corpore cupiditatum, dißensionum, discriminum ventis perpetuò agitamur, vt quem sibi quisque in suscipiendis laboribus proponit, ac pollicetur quietis portum, eum nemo ante supremum vitæ diem, quod verißimè inquit Solon, poßit attingere. Et hanc quidem communem vrbium, ac gentium perturbationem viri prudentes, qui ad clauum Reip. sedent, tum legibus, tum institutis sedare numquam non laborant.

Verum ea est humanarum rerum conditio, vt ipsæ quoque principum sanctiones, ipsa sapientum disciplina, ijsdem quasi procellis impulsæ perpetua in iactatione versentur, coganturque in dies & nouas legumlatores prouidere constitutiones, & ipsi quoque legum interpretes quantumuis reclamante Iustiniano nouis editis lucubrationibus proborum hominum iuri consulere. Sed cum alius aliam, vt cuique maius operepretium videtur, scriptione materiam persequatur, ipse multos ante annos in eã reductus sum sententiam, vt plurimum me Romæ degentibus profuturum existimarem, si officiorum societates (sic enim appellant) multis inuolutas difficultatibus, & à nemine vel leuiter explicatas facili aliqua methodo enodarem. Exinde cepi quæcumque mihi vel longi temporis experientia, vel improbus, vt à poetarum optimo dictum est, indagandi labor subiecisset diligenter adnotare, eoq; paulatim progressus sum, vt decimo fermè ab hinc anno adhortante potissimum viro eruditissimo F. Cardinali Alciato de edendo opere cogitarem. Sed dum eiusmodi consilio nunc domesticæ occupationes, nunc ingenij mei non ignota mihi imbecillitas, alias ex alijs remotas obijcit, factum est, vt in hanc diem editionem distulerim. Quo tempore cum assiduæ amicorum querelæ sæpe expetitum mihi munus extorqueant, hoc ipsum quicquid est operæ, quod quidem perexiguum esse sentio, iure optimo tibi Sixte Beatissime consecro. Nam & legum explicatio nemini

magis

magis debetur quam maximo Rom. Reip. principi, & ea est in te sapientiæ ad summum excultæ sublimitas, vt Ægyptiorum more quicumque aliquid litteris consignamus vni tibi tamquam ter maximo Mercurio omnes labores nostros nuncupare teneamur. Iam vero præter hæc, quæ mihi cum omnibus aliis communia sunt, tanta tua est erga me, meosq; omnes benignitas, tanta Vincentij fratris sollicitum in publico munere obsequium humanitate complecteris, vt nisi ingratissimus esse velim, conandum mihi sit, vt tuorum in nos beneficiorum non immemorem me posteri intelligant. Et vellem equidem insigni aliquo munere id præstare potuisse, sed quando neque mihi potius quidquam erat, neque Deus optimus maximus supplicantium voluntate rem vllam chariorem habet, tu quoq. qui illius in terris vices, & imaginem geris, libellum hunc qualiscumque sit, vt meæ monumentum obseruantiæ hilari animo benignitate accipe. Vale.

MARCELLI PRIMARII AD AVCTOREM.

Tempus adest certè, tandem opportuna dedisti
Tempore, quo socijs digna legenda geris.
Nunc video immensas Fraciscum tollere lites,
Surgere quæ possent semper in Vrbe graues.
Hostes ne fiant socij, & Zizania surgant
Inter eos, posuit iura, statuta, modos.
O socij socij Auctori vos reddite grates
Innumeras, quando sedulus egit opus.
Nimirum egregium, ac omni virtute repletum,
Quæ bona nam monstrat, quæ fugenda vetat.
Cuius fama (reor) longum mansura per æuum,
Perpetuo & viuet posteritate decus.

Eiusdem

EIVSDEM AD CANDIDVM LECTOREM.

CAndide Tractatum tu lector sume libenter.
Quem tibi dat auctor simpicitate grauem.
Omnes huc ergo studeas intendere sensus,
Ut digne illius sic repleare bonis.
Vnum sed posco, ne rodas dente maligno,
Nomine namque monet, tractet, vt ille canes.

FRANCISCI LANCEI FANENSIS I.C. de præclaro Francisci Castracanij Fanensis I.C. Clarissimi opere societatum ad officia, Tetrastichon ad Lectorem.

CAptus ad officia es socius? moderamine quanto,
Aut quali vtaris, te docet iste liber.
Ergo emat hunc, quisquis sibi vult sine crimine cautũ,
Aut damno, auctorem suspiciatq; simul.

A D

AD FRANCISCVM CASTRACANIVM Fanensem virum ornatissimum, & Iuris vtriusque singulari cognitione clarum, in librum De societatibus, Petri Pauli Theophili Carmen.

DVM tractas Francisce iubent quod iura, docentque,
Tentatum nulli quam bene carpis iter.
Diuis, & inde nouum ius prudentissime legum
Interpres, quo non æquius orbis habet.
Namque & ad officia hinc socios sine crimine nummos
Præbere, hinc pariter sumere ritè doces,
Ne scelus admittat, commissa pecunia cui sit,
Nec qui commisit, tristia damna ferat.
O vis ingenij numeris celebranda Poetæ
Andini, aut versu grandis Homere tuo.
Præmia persoluet quisnam pro munere tanto
Digna tibi, vt laudes tollat ad astra tuas?
Immortale decus tibi stet Francisce per æuum
Omne sonet patrij & nomen vbique soli.

EIVSDEM AD LECTOREM.

QVA pareat ratione datus sine fœnore nummus
Aut captus nummum, dat liber iste, lege.

TRACTATVS DE SOCIETATIBVS QVAE FIVNT SVPER OFFICIIS ROMANÆ CVRIÆ.

FRANCISCI CASTRACANII Iuriſconſulti Clariſsimi Fanenſis.

SVMMARIVM.

1 *LEX quare neceſſaria.*
2 *Legiſlator facta hominum pro cauſa materiali aſſumit in legibus condendis.*
3 *Legum conditores conati fuerunt omnibus caſibus prouidere.*
4 *Legum conditores non omnibus caſibus prouidere potuerunt.*
5 *Lex vbi deficit, qualiter procedendum ſit.*
6 *Societates, quæ fiunt ſuper officijs Romanæ Curiæ ab alijs ſocietatibus differunt.*
7 *Deus ſæpe paruulo reuelat, quod maioribus non reuelauit.*
8 *Diuiſio operis tria operatur.*

PRAEFATIO.

ACTVS humani potiſſimā cauſam præbuerunt, vt leges conditæ fue-
1 rint: niſi. n. actiones humanæ dirigendæ fuiſſent, iuris ſcientia non eſſet inuenta, cum in tantum homines poſſent ratione regi, vt legum inſtitutis ſubijciēdi non eſſent, ideſt exercitio legis, vt dicunt Abb. & Fely. in Procem. Rex pacificus: nā iura ex factis orta fuere, l. ſi ex plagijs. §. inclinio. ff. ad l. Aquil. & propter tranſgreſſores lex facta eſt diſtin. 4. per to-
2 tam. Hinc legiſta pro cauſa materiali facta hominū aſſumit, ut illa bene diſponat, ad bonum, & æquum tē peret, & reducat, ut in l. 1. C. de Ver. Iur. enucl. & latè declarat Bal. poſt
3 Azo. in rub. de Iuſt. & Iure. Cū igitur legum conditores caſibus urgentibus leges aptauerint, & cum eorū maxima prouidentia conatu fuerint ſuper omnibus caſibus præteritis, & futuris prouidere. l. cum lex. ff. de legibus. c. 2. & c. fin. de conſt. ubi Doct. attamen ob magnā caſuum uarietatem, cum plura ſint negocia, quàm uocabula, & cum conditio humana continuis exercitijs ſuſcipiat incrementum, l. legatis. §. ornamentis. ff. de
4 leg. 1. Non omnes caſus commodè diffinire potuerunt, hinc à Iuliano in l. neque leges, & in l. non poſſunt. ff.

de legibus, scriptum est, non potuisse omnia lege comprehendi, & Imperat. in l. 2. C. de Iur. Vet. enucl. inquit: non desperamus quędā postea emergi negocia, quę adhuc legū laqueis non sunt innodata; vnde ea, quę de nouo emergunt, nouo indigent auxilio, & nouis negocijs noua remedia
5 reperiri debent. Et ideo cum Iurisconsulti de societatibus, quę modo fiunt super officijs Ro. Cu. nil penitus statuerint, quia tempore quo leges conditę fuerunt, penitus incognitę erant, & leges situatę sub titulo. ff. & C. pro soc. quę de societatibus lo-
6 quuntur, nihil cōmune fere habeant cùm his societatibus; non inutile forę existimaui aliqua super ijs societatibus, quę quotidie in Ro. Cu. & forsan alibi fiunt, adnotare, procedēdo per rationes, similia argumenta, & alios varios modos; vt docet Iurisconsultus in d. l. Neque leges, cū sequen. & in l. de quibus, vbi Cyn. ff. eo. tit. & vbi hęc deficerent per opiniones, & sententias nostrorum maiorū; iux. tex. egregium in l. si idem cum eodem in fin. & ibi Angel. ff. de iurisdict. om. iud. & in c. 1. vbi Abb. de decim.

Materia est practicabilis, quia quotidie in foro versatur, & noua; & omnia noua placere solent.

Sed quia rem nouam aggredior, ac labores multa correctione forte indigebūt: quia, vt inquit Imperator, omnia à princ. promulgata, maxima
7 postea indigent correctione. Rogo igitur benignum Lectorem, vt si quid boni inueniat, nō mihi, sed Deo Opt. Max. tribuat, qui sępe numero reuelat paruulo, quod maioribus nō reuelauit; vt dicit tex. in l. 1. §. sed nā que C. de Vet. Iur. Enucl. Si quid vero imperfectum inueniat, benigneq; corrigat, ac emendet; satis enim mihi erit, si occasionem forte, prębuero vt alij aptius, ac diffusius has quęstiones collectas, & alias insuper pertractent, & resoluant. Et quia, vt dicit Gloss. in proœm. instit. §. igitur, in verbo easdem; partitio, seu diuisio operatū animum legentis inciat, mentem intelligentis prąeparat, & memoriam reformat. Ideo hunc nostrum tractatum in duas partes principales diuisimus: in 1. parte videbitur, an officia Ro. Cu. vendi, ac alienari possint, & qualiter societas super dictis officijs contrahatur.

In secunda parte tractabitur, qualiter societas super dictis officijs cōtracta dissoluatur; & qualiter, & quādo pecunię societatis nomine sumptę, ipsi officiali acquirantur, & singulę partes suas habebunt quęstiones, & declarationes accommodatas.

S V M M A R I V M.

1 *Officium sumitur pro omni administratione, siue ministerio.*
2 *Officij nomen est generale, & multis sumitur modis.*
3 *Officiorum collatio ad Principem spectat.*
4 *Officia, quę accepto precio in Romana Curia concedi solent.*
5 *Officium Auditoris Camerę pro precio conceditur.*
6 *Officium Thesaurarię antiquitus pro precio concedebatur.*
7 *Officia multa in Romana Curia.*
8 *Officia militum Sancti Petri, & Sancti Pauli, & aliorum militum.*

PRO-

PROOEMIVM.

DIVINO ſubſidio ex corde ſemper inuocato.

Cum de ſocietatibus, quæ fiũt in Ro. Curia ſuper officijs, tractaturus ſim: ſciendum, eſt quod in Cu. Ro. diuerſa ſunt officia, ſumen-
1 do nomen officij pro omni admini- ſtratione, aut miniſterio, ſiue habeat iuriſdictionem annexam, ſiue non, vt in l. legatis. §. ſi ex officio de leg. 3. & ibi Gloſ. & per Ancha. in c. 1. de conſuet. Bal. in rub. de ope. liber. Docto. in rub. de offi. eius, nu. 6. & ſcriben. in rub. de officio delegat. vbi Dec. di-
2 cit, quod officium eſt nomen generale, & multis modis ſumitur, Abb. & Fely. in c. poſt ceſſionem, de probat. Bar. in d. §. ex officio. Corn. conſil. 76. lib. 3. Boer. deciſ. 149. Paul. Roma. in tracta. de pẽſio. cap. 7. vbi dicit, quod in Romana Cu. ſunt diuerſa officia, aliqua temporalia, aliqua perpetua, ſcilicet ad vitam officialis.

3 Quæ officia à Summo Pontifice cõceduntur, cum collatio officiorum ad Principem ſpectet, c. 1. quæ ſint regal. & ibi Bal. Et aliqua gratioſe, & libere, aliqua ad tempus, nonnulla ad beneplacitum, multa vero aliquo precio recepto ad vitam officialis cõcedit, vt etiam per obitum Pontificis non vacent, vt in Clemen. ne Romani. §. eo tamen, de elect. ſpec. in tit. de officio ordi. de quibus officijs, & poteſtatibus plura habẽtur per Card. zabarel. in d. §. eo tamen; & per Gomes. in procem. reg. cancell. & in com
4 pendio vtriuſque ſignaturæ: Hæc vero ſũt, officiũ cameratiatus, quod pro precio, Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo Cornario datum, ac conceſ-
5 ſum fuit: officium quoque Theſaurariæ, de quo per Dec. conſ. 135. poſt num. 4. quod etiam antiquitus vendi ſolebat, vt teſtatur Cornel. tacit. lib. 11. annal. vbi inquit P. Dolobella cen ſuit ſpectaculum gladiatorũ per omnes annos celebrari pecunia eorum, qui quæſturam adipiſcerentur; & ſic officium Quæſtoris ex ſententia Do-
6 lobellæ vendebatur. Officium etiam Auditoris Cameræ, de quo habetur, in d. §. eo tamen, vbi Gloſ. & per Rotam deciſ. 336. in no. & per Egid. deciſ. 210. & 196. & 305. & 308. & per Caſſa. in Cathal. glo. mund. in 4. par. conſid. 14.
7 IN ſuper officium Clericorum Cameræ de quibus per Dec. conſ. 404. Protonotariorum, Secretariorum, Cubiculariorũ, Contradictarũ, Summiſtæ, Abbreuiatorum, Correctorũ, Pręſidẽtis, Collectorum, Iannizzarorum, Plumbi, Notariorum, Curſorũ, & quã plura etiam officia ſunt in Curia Rom. quę ſũt notiſſima omnibus, qui in ea verſantur, & multa enumerantur in extrauag. ad regimen de prætend. in Pragmat. ſact. in tit. de cauſis. §. Romani, in verbo officiales; Caſſa. in d. tracta. in 4. par. conſid. 29. Gomeſ. in Procem. reg. Cancell. & in reg. de publi. reſignat. q. 12. Paul. de Roma. in tracta. de penſio. fol. 21. nu. 11. Octaui. Veſtr. in Rom. aul. act.
8 Sunt etiam alia officia, ut ſunt milites ſancti Petri, de quibus loquitur Rolan. à Valle conſ. 11. lib. 1. ſancti Pauli, ſancti Georgij, Pij, & Gilij. Menoch. conſ. 112. nu. 55. lib. 2.

Quæ omnia officia à Summis Pontificibus Romanæ Eccleſiæ neceſſa-

rijs sumptibus magnopere vrgentibus, recepto precio, ad vitam officialium vendita, ac concessa fuerunt. Syxtus Quartus fortè primus fuit omnium Pontificum, qui non nulla officia erexit, ac illa vendere excogitauit, ac alia ab Innoc. 8. alia à Leone 10. & successiue à suis successoribus officia vendita fuerunt, vt Platin. & alij in eorum vitis tradiderunt, ac etiam quando vacant precio conceduntur, ac venduntur ad vitam officialis ementis.

SVMMARIVM.

1 *Papæ potestas potestati legum subiecta non est.*
2 *Papa potest legibus positiuis derogare.*
3 *Papa potest officia etiam iurisdictionalia ex causa vendere.*
4 *Papa Simoniam committere nõ potest.*
5 *Papa non potest vendere spiritualia.*
6 *Papa potest vendere officia temporalia.*
7 *Officium emens à Papa Simoniam, nec ambitum committit.*
8 *Lex Iulia de ambitu cessat in Romana Cur.*
9 *Angelus parum honeste loquutus fuit de Cur. Rom.*
10 *Simonia non est dare palam pecuniam Papæ pro officio.*
11 *Pœna dantium pecuniam alijs personis pro officio consequendo.*
12 *Officiorum dispositio est de regalibus.*
13 *Regalia possunt per Principem supremum alienari.*
14 *Papa potest non solum alienare officia, seu etiam magnas Ciuitates ex causa necessaria.*
15 *Misera esset fortuna Principum, si nihil alienare possent.*
16 *Officia Rom. Cur. vendi solent.*
17 *Papa potest alienare illa, quæ sunt solita alienari.*

CAP. PRIMVM.

NEc aliqua dubitatio cadere potest, Papam non posse de suis officijs ad libitũ disponere, cum notissimũ sit in Iure, supremam potestatem Papæ legum ipsarũ
1 necessitati non subijci, c. nemo c. cũcta 9. q. 3. l. digna vox. C. de legibus. & propterea posse pro libito volũtatis suæ, & etiam sine causa leges positiuas tollere, & derogare, c. 2 de con-
2 stitut. lib. 6. cum illis non subijciatur, sed illæ ipsi subsint, c. proposuit de cõcess. præben. vbi omnes, c. filius, de testamentis, c. inter 33. q. 2. Felyn in c. 1. de constitut. in 4. falli tradit Alex. cons. 2. lib. 1. & omnes canonistæ in c. quæ in Ecclesiarum, de constit. habetur in element. 1. vt lite pendente, illius enim est destruere, cuius est cõdere, l. eius est velle. ff. de reg. iur. vbi Dec. plura adducit, est casus in. §. fin. institut. de iur. nat. gent. & Ciui. vbi Ang. Port. & Faber, & in l. pater senatorinam, ff de condit. & demonstrat. & in l. fin. ff. de legibus, & ideo in Papa est pro ratione voluntas, d. c. proposito, & in l 1. §. puerinam in verbo natus; vbi Glos. Bal. Angel. & Alber. col. legunt. ff. de postulando.
Ex qua Pontificis potestate Bal. in l. Barbarius. ff. de officio præsidis dici-
3 cit, licere supremo Principi officia, etiam recepto precio alienare, & vẽdere, non enim reperitur de iure diuino prohibitum, sed tantum ciuili. cui Papa non subest, l. Princeps. ff. de

legibus,

legibus, & ideò omnes ferè dicunt, Papam sua officia sine peccato vendere posse, ita tenent post Bal. Guliel. in c. Raynutius, in verbo duos habēs filios nu 52. de Testam. in summ. Angelic. in verbo officialis, in summ. Sil ueltr. in verbo dignitas, in summa Ar mill. in verbo officialis, Franc. Marc. decis. 149. Cassa. in cathal. glor. mūd. in 1. part. in 60. consid. plenissime disseruit Dominic. sup. d. art. 4.

Confirmatur per ea, quæ dicit Anna. in c. 1. de simon. vbi quærit, an Papa simoniam committere possit, & distinguit, aut loquitur in simonia, 4
quæ de iure diuino prohibita est, prout est vendere sacramenta, & tūc si Papa illa venderet, simoniam committeret, aut loquitur in simonia, quę est prohibita solum modò de iure positiuo, prout est vendere beneficia, tunc illa vendendo, simoniam minime committeret, quia ipse est supra omne ius positiuum; quod etiam firmatur in summa Siluestr. in verbo simoniam, & habetur per Dec. in cōs. 14. post nu 2. per Tul. Clar. in lib. 5. sententiarum in §. simonia. Et licet Abbas in c. estis pandæ. §. quia vero de præben. & in c. 1. de simonia aliter distinguat: quod si Papa aliquid recipiat pro collatione beneficij habentis administrationem ordinis, vel exequutionem clauium tunc committatur simonia, & illam dicit esse communem opin. Fely. in d. c. 1. Glos. in Pragm. sanct. in tit. de annatis. Secus si beneficium, vel officium nō habet exequutionem ordinis, vel administrationem clauium, vt sunt hospitalia, & secundum aliquos, beneficia simplicia, & aliæ administrationes tēporales, vt ēt habetur, per Abb. Fely. & Barb. in c. ex par. de officio deleg.

Ex his sequitur, quod licet Papa nō possit spiritualia vendere, quæ iure naturali, vel diuino vendi non pos-
5 sunt d. l. si quinque c. cum essent de simonia, vbi scriben. qua tamen in re me refero ad Theol. & canon. & habetur plenè per Couarru. in c. peccatum, de reg. iur. in 6. in 2. par. §. 8. & per alios summistas. Attamen, quātum attinet ad propositum nostrum, omnes conueniunt, Papam officia tē
6 poralia vendere posse, quia tunc non dicitur donum Dei, nec spiritualia vendere, sed tantum temporalia officia, quæ licet iurisdictionem annexā habeant, attamen Papa illa vendere causa necessaria potest, secundum Thom. in Epis. ad Ducissam Barbant. vt habetur in summa Angelic. in verbo officialis, & tunc nec simoniam,
7 nec ambitum committere dicitur ille, qui emit officia, dummodo preciū Principi detur, in eo enim crimē ambitus, & simoniæ cessat, & ideò Hostien. in c. 1. de simonia dicit: quod in Curia Romana non committitur simonia, sicut nec in Curia Imperatoris locum habet lex Iulia de ambitu, & ideo Bar. in l. 1. ff. ad legem Iuliā,
8 de ambitu, dicit, quod in Cu. Romana cessat dicta lex Iulia de ambitu, prout etiam firmat Cyn. in l. 1. C. eo. vnde Angel. parum honestè loquitur
9 de Curia Romana, quia in ea grauiter simoniæ puniuntur: sed non est simonia dare pecuniam palam Pa-
10 pæ pro officio temporali habendo, vt dicit Saly. in rub. C. eo. vbi asserit quod hodie in Rom. Cur. ambitus cessat. Quādo. n. datur pecunia Principi pro officio, & honore consequēdo, cum præsit legi, nec simonia, nec ambitus committitur. Barba. in d. c. ex parte, Matth. de Affli. in constit.

Neapol.lib.1.rub.93.post nu.5.Lud. in practica crimin.de empt.offi.Rol. cons.84.num.12.lib.2. Aret.Instit.de publ.iud.§.sum præterea. Secus si de tur pecunia, siue pretium ei,qui stat ad latus Papæ, vel Principis, vel eis adiuuantibus pro consequendo officio, tunc dantes, offerentes, & recipiẽtes aliquid pro officio consequendo, illis qui stant ad latus Principis,
11 vel alijs personis, puniuntur pœna infamiæ & centum scutorum, vt in l.1. ad l.Iul.de ambit. vbi Azo.dicit, quod illa lex habet locum, quãdo alicui curiali, vel priuato pecunia pro officio consequendo daretur; secus si ciuitati,vel Principi: & contra ambientes officia, vel aliquid dãtes pro officijs iurisdictionalibus consequendis,extant Bullæ nouissimæ editæ per Pium Quintum, in quibus grauissimas imponit pœnas, quæ tamen,vt dicit Iul. Clar. in d. §. simonia. male forte obseruantur.
12 Prçterea dispositio officiorum est de regalibus, tum quia super regalibus fundata sunt, tum quia habent exercitium iurisdictionis,vt declarat Bald.in c.1.quæ sint regalia: sed re-
13 galia possunt per Principem supremum etiam in laicos alienari,c.1.quç regalia. Roman.cons.271.nu.1. Iac. Mand.cons.73.nu.1. igitur & officia alienare potest. Quinimo potest Pa-
14 pa non solum officia vendere,sed ẽt magnas Ciuitates ex causa necessaria. Bald.in l.cum multa.C.de bonis, quæ lib. & in c.bene dum.il.2.nu.23. de postul. Prælat.vbi Imol. quem refert, & sequitur Iason, multa in proposito cumulando in prælud. feudo. nu.77. vsque ad nu.81.Ruy.cons.35. nu.31.lib.1.Oldr.cons.94. vbi in fine dicit,quod misera esset fortuna Princi-
15 pum, si nihil alienare, & donare possent.Dec.cons.191.nu.1. maxime si id faciat ex causa necessaria, quia tunc alienatio tenet, ac firma remanet, quæ forsan aliàs,secundum communes regulas,non valeret. Rom. in l.si verò.§.de viro, in 40.fallen.ff.sol. matr. Paris.cons.33. nu.23.lib.2.plenè Rol.a Valle cons.1.lib.2. sed officia Romanæ Curiæ a summis Pontificibus ex caussa necessaria,& pro ne-
16 cessitatibus Sedis Apostolicæ fuerunt vendita, & venduntur, merito alienationes de iure subsistunt. Domin. Sot. in loco citato.

Postremo cum talia officia vendi solent, vt præsupponit Cyn.in l.extra territorium.ff.de iurisd. omn.iud. in fi.Dec.consi.175.post nu.4. & firmat Gomer.in reg.de infir.resign.q.22.in fi. Sequitur quod Papa pôt hodie talia officia alienare, ac pro pretio ad vitam ementis concedere, cum Papa
17 possit alienare ea,quæ vendi consueuerũt.Aymon.cons.54.Papa enim supra bonis ecclesiæ liberam disponendi facultatem habet. Abbas,& Doct. in c.in prçsentia, de probat. latè Paris. cons.103. lib.4. & Papam posse officia vendere, præsupponit Dec.d. cons.175. post nu.4. vbi loquitur de officio Thesaurariæ,ac Sacristiç.Laurent.Siluan.consi.98.lib.2.sub nu.9. vbi dicit Principem posse officiũ Potestariæ donare.

SVMMARIVM.

1 *Officia Ro.Cu.ad vitam emptoris conceduntur, nec ad hæredes transeunt.*
2 *Officia Ro.Cu.sunt vacabilia.*
3 *Officia Ro. Cu. in manibus Papæ ad fauorem emptoris resignantur.*
4 *Papa an possit vendere officia, vt post obitum*

obitum officialis per aliquod certum tempus non vacent.

5 Papa quando possit successorem obligare.

6 Successor in Papatu quando contractū prędecessoris obseruare teneatur.

7 Papa ex consuetudine non solet officia, nisi ad vitam emptoris alienare.

8 Regaliorum concessio per Papam facta, non praeiudicat successori.

9 Dispositio officiorum est de regalibus.

10 Praelatus non potest disponere de rebus futuris ecclesiae in praeiudicium successoris.

11 Praelati non habent successorem, & fructus debentur ei, qui subrogatur.

12 Colonus si quid anticipate soluit vltra vitam prędati concedentis, damnum ipsi feret.

13 Collatio officiorum est de fructibus Papatus.

14 Papa non potest alienare, si per alienationem dignitas Pontificatus grauiter laederetur.

15 Misera esset fortuna Principum, si nil alienare possent.

16 Papa potest alienare, ac castra ecclesiae donare ex causa legitima.

17 Papa potest officia concedere, vt ad haeredes transeant.

18 Papa potest disponere de officijs, etiā in praeiudicium successoris.

19 Papa si non posset alienare, hominum commercio priuaretur.

20 Regulae, quae reuocant contractum praedecessoris odiosae sunt.

21 Regula Adriani VI. de quibus officijs loquatur.

22 Princeps non potest alienare taliter, vt Principatum deformet.

23 Papa potest disponere de rebus ecclesiae.

24 Quidquid potest Princeps in Regno suo, Papa potest in ecclesiae Monarchia.

25 Papa potest alienare, etiam non solita alienari, si dignitas non laeditur.

26 Papa potest concedere vsumfructum de aliqua re monasterij ad vitam.

27 Regalia possunt alienari, si solita sunt alienari.

28 Papa quando possit praeiudicare successori.

29 Successor non potest venire contra cōtractum antecessoris.

30 Papa non potest per legem nec sibi, nec successori praeiudicare.

31 Contractus dignitatem afficit.

32 Papa potest Castra ecclesiae donare, & infeudare, etiam sine consensu Cardinalium, & hoc ex causa, vt dictum est.

33 Cui licet, quod plus est, licet, quod minus est.

34 Praedia fiscalia, seu Principis alteri locata in perpetuum, vel ad tempus, non possunt per successorem auferri ab eo, cui sunt locata.

C A P. II.

SED quia canonice talia officia in Ro. Curia ad vitam emptoris pro pretio conceduntur, vt per Paul. Castr. in l. omnimodo. §. imputari. C. de inoff. test. vbi loquitur de officio
1 scriptoriae, quod ad haeredes non transmittitur, vt etiam adnotat Ripa in l. in quartam. nu. 163. ff. ad legem falc. Crot. in l. frater a fratre, nu. 93. de cond. indeb. Rol. a Valle cons. 11.
2 lib. 2. Ideo officia, quae venduntur, per obitum officialis vacant, nec etiā ab ipso officiali vendi possunt, eius vita durante, nisi cum consensu Papae,
3 in manibus cuius ad fauorem emptoris resignantur. Nico. de Vbald. in tract.

tract.success.ab intest.col.17.Gome. in regula de infirmis resignan. quæstio.12.in fine.

Vnde in dubium aliquando reuocatum fuit, an Papa possit officia vendere, & alienare, vt post obitum officialis per aliquod certum tempus nō
4 vacent, & si in tempore reseruato vacarēt, pretium receptum hæredibus officialis restitueretur, & aliqui negatiue respondebant, & pro ista parte primo adducebāt, quod hoc fuit prouisum per regulam cancellariæ, tempore Adriani VI. & vltimo loco a Pio V. sub die 19. Ianuarij 1565. renouatam. Papam non posse officia concedere, quod post obitum officialis non vacent, quam regulam esse conformem dispositioni iuris ex pluribus demonstrabant. Primo, quia licet ex cōtractu supremus Princeps obligetur, & ipsam dignitatem, ac
5 quemlibet successorem in dignitate obligare posSit, vt dicunt Doct. in l. digna vox, de legibus. Canon. in c. 1. de probat. Attamen hoc est verum, quādo Papa agit id, quod ex officio, vel consuetudine agere potest, vt tradit Bald. in l. 1. in princip. ff. de const. Princip. & ibi late Iason nu. 12. aliàs autem non, quia successor ab eo non
6 habet causam: igitur non tenetur illius contractus obseruare, l. vectigalis. ff de pignor. l. si quis domum. ff. locati, late per Oldr. consi. 94. col. 2.
7 Sed Papa nec ex natura officij, nec ex consuetudine officia alienat, nisi ad ementis vitam: ergo illa vendere non debet, nec facere potest, vt per obitum non vacent, quia successori præiudicare:, & propterea per cōstitutionem generalem talem alienatio
8 nem reuocare potest. Secundo facit, quia concessio regaliorum per Principem facta, etiam per contractus eius successorē non ligat, nisi inquantum Princeps e consuetudine de regalibus disponit, vt per Bald. de pace constan. vers. amplius cōsueuerunt. Fel. in c. 1. de probat. vbi & Dec. Fel. in c. ad audientiam, col. 2. Soc. cons. 4. lib. 3. & consil. 7. eod. lib. Ant. Rub. cons. 50. Goza. consi. 8. nu. 45. Ruy. cons. 90. nu. 14. lib. 1. Sed di-
9 spositio officiorū est de regalibus, vt dictum fuit supra, & declarat Bal. in c. 1. quę sint regalia: ideo quod nō vacent per obitum officialis, ad præiudicium successoris uendi non pos-
10 sunt. Tertio, quia Prælatus non habet facultatem disponendi de rebus futuris in præiudicium successoris, vt adnot. Aluarot. post Bal. in c. 1. qui success. feud. Bero. consil. 116. lib. 1. nu. 18. Rebuf. in compend. alienat. rerum ecclesiast. nu. 18. Boll. in tit. de bit. delinq. sol. pos. nu. 7. & 8. & ratio
11 est, † quia Pręlati minime successores dicantur, cum electione fiant, & fructus post obitum prælati rite in successionem electo debentur, c. relatum. de restib. c. præsenti. de off. ord. lib. 1. Vnde licet Pręlatus teneatur stare colono in casu a iure permisso:
12 attamen quidquid anticipare colonus de fructibus soluit ultra uitam concedentis, sibi imputandum est, ut dicunt Doct. in cap. fin. ne Præla. uices suas: ubi Abb. nu. 8. Gem. cons. 10. Ang. cons. 245. nu. 7. Alex. consil. 82. nu. 16. lib. 2. & cons. 28. num. 2. lib. 1. Port. Imol. cons. 161. nu. 9. ubi plene.
13 Collatio autem officiorum est de fructibus papatus, cum inde emolumenta percipiantur, ut ex illis Papa munificētiam suam exercere ualeat, & ideo successori præiudicare non potest, ne prouueniendo ante tempus supplan-

supplantare videatur successorem, vt inquit Bal.in c.1.col.2.qui success. feud.da.poss. & multos alios, cumulat Anton.Gabr. in lib.commu.opin. lib.... q.18.vers.item limit. Si enim liceret summo Pontifici pro tempore disponere de fructibus sui successoris, vtique poneret falcem in messem alienam, & comederet mensam alteri debitam,& ante tempus os successoris clauderet, quod facere non debet, nec potest.

In contrarium, quòd Papa possit in vẽditione officiorum,emptoribus concedere, ac indulgere, quod per certum tempus,etiam quòd emptores decederent, officia non vacent, sed suis hæredibus pretium restituatur, adducebatur. Quod licet Papa iura suę dignitatis alienare nequeat, sed ea successori conseruare teneatur.c.intellecto, de iureiur. intelligi-
14 tur tamen de alienatione, per quã dignitas Pontificatus grauiter læderetur, non autem de alienationibus leuioribus,vt ibi declarant Innocen. Abb.Imo.& communiter scribentes. Bart. in l.prohibere. §.planè.ff.quod vi,aut clam. Dec.consil.191.num.1. Oldr.cons.94.Ayn.cons.54.in princ. Rol.a Valle cons.6. nu.50.lib.3. Et si aliter diceretur, vt dictũ fuit in præ-
15 cedenti quæstione, misera esset fortuna Principum, si nil alienare, vel donare possent, vt dicit Oldra. in d.
16 cons. 94. in fi. Et Papam posse alienare,& castra donare voluit Bal.post Innoc.in c.bonę,il secundo,de postu lat. Prælat. Sequitur Ias. in prælud. feud.nu.81.Alex.cons.1.li.5. Rolan. d.cons. 6.nu.50.

Secundo,quòd Papa possit disponere de officijs ad eum spectãtibus,
17 ac etiam concedere,†quòd ad hæredes transeant,adnot.latè Capic.deci. 221.nu.1. per text.in cap.1.de feud. guar.& guast. & in c.1. de feud. non hab.pro nat.feu.vbi Bar. & scribẽtes.
18 Tertio, quòd Papa possit per viã contractus de officijs etiam in præiudicium successoris disponere, firmant Matth.de affl. decis.101.Fel.in c.1.de probat.col.2. Successor enim ligatur pactis,& conuentionibus initis a p̃decessore.Rebuf.latè in proœmio,de collat.in cõcor.col.antepen. Dec.in d.c.1.de probat. Ias.cons.10. lib.3. vbi refert communem opinio. Et si aliter diceretur,Princeps nõ inueniret, qui cum eo contrahere vel-
19 let, & sic hominum priuaretur cõmercio,nec in necessarijs sibi subuenire posset, vt dicit Rom. consi.351. incipien.quæritur. Bal. in l.Princeps. in fi.de legibus. Bero.cons.146.lib.3. Soc.Iun.cons.94.lib.2.nu.2.

Vltimo, quòd Papa sit solitus disponere de officijs vacantibus ad libitum cõcedere,ad vitam etiam plurium personarum,vel etiam in perpetuum, ac illa vnire, vt non amplius uacent, colligitur. Duo namque officia secretariatus unita fuerunt:unũ Hospitalis sancti Spiritus,alterũ Ecclesiæ sancti Eustachij: & unum fuit concessum ad uitam duorum, scilicet Episcopo Gentili, & eius nepoti; & gratis etiã officia cõcedere, prout concessum fuit Cardinali sanctæ Floræ,& alijs personis;ac Pius IIII.fecit indultum, quòd equites pij per obitum pro medietate non uacarent.

Ad contraria respondetur primo, quòd regula reuocatoria tanquam odiosa non comprehendit istum casum,Anch.cons.295.& 297.& Rom.
20 cons.498. Regulæ enim, quæ reuocant contractus factos per prędecessorem

sorem, odiose sunt, Paris.cons.19. nu. 4.lib.4.Dec.in c.quæ in Ecclesiarum nu.15.de constitutio. & dicta regula
21 loquitur de officijs vacaturis, non autem vacantibus: & Papa potest in vēditione officiorum alterare, & aliquā nouam formam ponere, dummodo dignitas Pontificatus grauiter non lædatur: & alia iura, & decisiones loquuntur in Prælatis, non autem in Papa, qui supremam, ac liberam potestatem in rebus Ecclesiasticis habet.

Vnde ego arbitror, Papam posse vendere, & alienare officia, & in venditione reseruare, ac indulgere, vt p aliquod tempus, officium venditum, per obitum emptoris non vacet; vt factum fuit in venditione officij camerariatus à Pio 4. bo. me. Card. Vitellio; quia tūc non est proprie alienare, cum ad successorem officium finito tempore rediturum sit; tunc enim forte non posset, quando omnia officia sedis Apost. alienaret, proprietatem exuendo, & penitus abdicando omne dominium, & iurisdictionem, etiā suis successoribus, & tunc quia dignitas grauiter lænderetur, forte non posset oīa officia alienare liberè, quod in perpetuum ad successores emptoris transirent, vt adnot. Docto. in d.c. intellecto. Ias. in vsibus feudo. nu.77. vbi dicit, quod Princeps non potest
22 alienare taliter, quod Principatū deformet; secus si alienat, retinendo directum dominium, vel saltem superioritatem, tunc alienatio tenet Fely. in c. ad audientiam, de præscrip. Ias. cons.10.lib.3. nu. 2. Rolan. à Vall. d. cons.6.num. 50.
23 Et si Papa habet authoritatem disponēdi de rebus Ecclesiasticis, vt habetur plenè per Paris. in cons. 103.
23 li.3. & p Bal. pōst Innoc. in d.c. bonæ memoriæ: vbi dicit, quod Papa cum bona conscientia potest donare decimas, & Castella Ecclesiæ, & in c. cum venisset de iudicijs, nu.6. dicit, quod Papa potest concedere Castrum Ecclesiæ in feudum; quidquid enim po-
24 test Rex in Regno suo, Papa potest in Ecclesiastica Monarchia, Ias. cons. 10.lib.3.col.penultima; & sicut olim omnia à manu Regia gubernabātur, & ita hodie, quidquid Regi placet, legis habet vigorem, & Papa potest dare nouam formam succedendi in feudis Paris. d. cons.103.nu.7.

Nam cum officia Romanæ Curiæ soleant à Pontificibus ad vitam emētis alienari, hoc Papa potest, ēt quod
25 dignitas læderetur: Sed quando dignitas non grauiter læderetur, posset illa alienare, etiā quod non essent solita alienari, vt dicit Aymon. cons.54. num.2. Papa igitur poterit in alienatione officij apponere, vt non vacet per aliquod tempus, casu quo emens intra illud tempus decederet, quia ex hoc non multum successori præiudicat, & si ratio pro prima opinione assignata, quod Prælatus non potest præiudicare successori, nec potest supplantare successorem, præueniendo ante tempus, haberet locum in Papa, vtique non posset vendere officia, nisi ad vitam ipsius Pontificis, & tamē, cum vendantur ad emptoris vitam, successori præiudicare potest, cum emptor possit viuere vltra vitam successoris: igitur talis ratio non habet locum in Papa, vt per Paul. Castr. cōs. 229. visis, & ponderatis omnibus
26 li.1. vbi consuluit Papā posse concedere vsumfructum de aliqua re monasterij ad vitam, secus in alijs prælatis inferioribus, per ea, quæ adnot. Matth. de afflic. decis.101. vbi dicit quod

quod illa concessio valuisset, si fuisset de consensu capitali facta, multo fortius si de consensu Papæ Paul. Castr.d.cons.229.in princ.

27 Et regalia etiā alienari possunt. Roma. cons. 271. maxime si sunt solita alienari. Claud. in tit. qui feud. dare poss. Ruy. cons.91.lib.1. si alienatio regalium non induceret notabilē diminutionem Principatus. Ruy.d.cōs. 91. Beltr. cons. 42. lib. 1. & propterea non obstat, dum dicebatur, quod regalia non possunt alienari, quoniā

28 hoc procederet, quando Princeps in perpetuum regalia totius status alienaret, secus si particularia. Bal. in l. si certarum. ff. de Testa. milit. vbi dicit, quod licet Imperator non possit donare Cotam Imperij, potest tamē donare certas Ciuitates, sicut quotidie fieri videmus, quod Papa alienat, obligat et regalia, licet alienatio successori præiudicare posset, nihilominus tenet, Paul.Castr.cons.106. Circa ea, lib. 1.& cons.414.lib.1.in facto præsenti. Papa enim potest præiudicare successori in præteritis perfectis, & sic in contractu, alias Ecclesia non inueniret contrahentem secum, vt dicit Bal. in c. cum inter, de elec. & potes. nume. 4. Et successor non potest venire contra contractum ante-

29 cessoris. Bar. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi, aut clam. Bal. in cap. 1. de natu. feud. & in l. cum multa. C. de bonisque liberis. Cyn. in l. digna vox. C. de legibus. Bal. cons. 271. Casus. lib. 1. latius cons. 156. super eo, quod quæritur lib. 30. vbi loquitur de successore creato per electionem. Oldra. consil. 94. Alex. cons. 124. lib. 1. Ioannes de Anal. consil. 81. Paul. Castr. d. cons. 229. vbi dicit, quod successor Papæ non potest reuocare antecessoris contractum, Abb. in c. 1. de probatio

Et propterea non obstat, quod dicit Bal. in tit. de pac. const. quod contractus antecessoris non ligat successorem, quia Baldus loquitur contra id, quod alibi tenuit, & iura per eum allegata non suffragantur, cum loquantur, quando prædecessor conderet legem, tunc non potest sibi ipsi,

30 nec successori legem imponere, à qua discedere nō posset l. si quis in princ. ff. de leg. 3. secus quando contrahit ita ipsemet. Bal. in d. l. digna vox, prope finem illa iura declarat. Et licet successor non habeat causam à præ-

31 decessore, tamen succedit in ipsum ius dignitatis, & contractus afficit dignitatē, cuius est administrata, Paul. Castr. in d. l. digna vox. Bal. cons. 426 Rex Romanorum lib. 1. Ias. cons. 10. lib. 3. nu. 1. habetur plene per Natta cons. 122. nu. 9. cū seq. vbi dicit, quod propterea procedunt etiam in donatione facta à Principe: & sic quando contractus procedit ex causa lucratiua.

32 Albe. in procemio Digestorum. §. discipuli. Si igitur Papa potest Castra, & Ciuitates Ecclesiæ donare, ac infeudare; vt per Natta. cons. 640. nu. 10. ac eius bona obligare, etiam sine consensu Cardinalium. Paul. Castr. cons. 414. in facto præsenti. lib. 1. cur

33 non etiam officium aliquod concedere? Cui licet, quod plus est, licet et quod minus est. l. nō debet. ff. de reg. iur. probatur in l. 2. & in l. fin. C. de locat. præd. Ciuit. lib. 11. vbi habetur, quod prædia fiscalia, seu Principis al-

34 teri locata in perpetuum, vel ad tempus non modicum, non possunt etiā per Principem auferri, quæ iura allegat, Paul. Castr. in d. cons. 229. & introitus publicos posse vendi constat in li. pen. C. de rect.

SVMMARIVM.

1 *Societates super officijs Ro. Cu. quomodo, & qua de causa principium habuerunt.*

2 *Societates super officijs Ro. Cu. quomodo fieri debeant.*

3 *Bulla Leonis super societatibus officiorum Ro. Cu.*

4 *In societatib. partes debēt esse æquales.*

5 *In societate super officijs, qui plus æris, & periculi sustinet, plus emolumenti habere debet.*

6 *In societate partes debent esse, vti conuentum erit.*

7 *In societatibus super officijs, fructus solent taxari ad rationem 12. pro Centenario.*

8 *Contractus ex conuentione partium legem accipiunt.*

9 *Instrumentum societatis super officijs qualiter formetur.*

CAP. III.

EX his venditionibus, ac emptionibus officiorum Ro. Cu. longo ab hinc tempore ortæ sunt societates
1 super dictis officijs. Volentes enim emere aliquod officiū, aliquando cū tantam summam pecuniarum nō habebant, vt integrum precium Reuerēdæ Cameræ persoluere possent ab alio subsidium accipiebant ex aliqua parte pretij, quo officium emere, ac illud exercere possent, & emolumen-
2 ta ac lucra ex officio prouenientia pro rata precij dati, cum illo communicarent ea conditione, vt & pecunias ipsas in societatem recipientes, si illas dantes, aut singuli alij tunc ab eis nominati morirentur, sortem principalem pecuniarum per eos in societatem receptarum lucrentur: & contra, si officiales recipientes pecunias ad societatem moriantur, eorum hæredes, aut fideiussores sortem receptam restituere teneantur, vt habe-
3 tur in Bulla Leonis. 10. super societatibus officiorum Ro. Cu. edita anno 1514. & sic inter istos societas contrahebatur, ac contracta censetur super officio, vt in l. 2. C. pro socio, vbi Docto. Et licet de natura contractus societatis sit, vt partes æquales sint,
4 Instit. de societate in princ. l. si non fuerit. ff. pro socio l. quoties. §. hæredes. ff. de hæred. instit. tamen in hac
5 societate æquitati conuenit, vt qui plus æris, & periculi sustinet, plus emolumenti speret. arg. l. secundum naturam. ff. de reg. iur. & accessorium suum principale sequi debet. l. quēadmodum de agri. & censiis lib. 11. Bal. in l. 1. C. pro socio. nu. 16. Corn. cons. 152. lib. 3. Cum etiam semper partes in hoc conueniant, vt pro summa data super officio ratam fructus officij, solum consequi valeat, & par-
6 tes in societate erunt, vti conuentum est, Paris. cons. 82. nu. 69. lib. 1. qui fructus, cum plerumque sint incerti offi-
7 cialis, qui accipit pecuniam, solet promittere ad rationem 12. pro centenario quolibet anno, quia verisimiliter ad eandem rationem officia reddūt: & in societatibus illud attendi debeat, quod actum est inter partes. Instit. de societate. §. 1. §. illud, & §. de il-
8 la, & nimirum, quia contractus ex cōuentione partium, legem accipiunt reg. contractus, de reg. iur. in versic. Hostien. in summa de vsuris. §. an aliquo casu, vers. Est tamen vertas Dec. in l. si pascenda, in 2. notab. C. de pactis.
9 Instrumentum autem huius socie-

tatis

tatis qualiter formetur, habetur in formulario instrumentorum, ac variorum processuum Fel. 229. quæ tamen forma quotidie alteratur cum nouis pactis, conuentionibus, ac clausulis, de quibus infra dicetur.

SVMMARIVM.

1 *An contractus societatis super officijs licitus sit.*
2 *Mutuans pecuniam super officijs Vsuram committit.*
3 *Papa licet vendere officia possit, non tamen illa emere licet.*
4 *Papa licet non ligetur, tamen delinquens cum eo ligatur.*
5 *Pecuniam si quis daret communitati, vt annuatim aliquid loco fructuum consequeretur, vsura esset.*
6 *Monasterio non licet dare pecuniam, vt in vita sua sexdecim quolibet anno habeat.*
7 *Vsura sola spe contrahitur.*
8 *Contractus societatis inducit votum captandæ mortis.*
9 *Pactum, quod inducit votum captandæ mortis à lege reprobatur.*
10 *Societas dici non potest, vbi pactio sit de certa annua, vel menstrua quantitate soluenda.*
11 *Pecunia quando datur pro pecunia, vsura est.*
12 *Pecunia pecuniam parere non potest.*
13 *Præstatio annua vniformis est vsuraria*
14 *Societas non est licita, vbi lucrum est commune, sed non periculum.*
15 *Contractus societatis contrahitur ad similitudinem cuiusdam fraternitatis.*
16 *Societas quid sit.*
17 *Societas non valet, quando dans pecunias nullum damnum, vel periculũ subire vult.*
18 *Inæqualitas in societate arguit suspicionem vsurarum.*
19 *Societas super officijs Ro. Cu. pro licita, & honesta habetur.*
20 *Consuetudo, & vsus potest facere contractum licitum esse.*
21 *Faciens actum, qui communiter æstimatur licitus, licet illicitus sit, tamen illicitus non est.*
22 *Consuetudo excusat à pœna, non autem facit contractum illicitum licitũ esse.*
23 *Consuetudo non potest inducere exercitium vsurarum.*
24 *Consuetudo potest facere contractum licitum, quando dubitatur an contractus licitus sit.*
25 *Papæ scientia multum operatur.*
26 *Pontifices plures societates super officijs permiserunt.*
27 *Societates super officijs propter periculum vitæ tollerantur.*
28 *Annuum redditum ad vitam emere licet.*
29 *Pactum, quod potest se habere ad lucrum, & ad damnum propter dubiũ euentum, licitum est.*
30 *Vsura non est mutuare pecuniam Põtifici super officijs.*
31 *Emere, & vendere sunt correlatiua.*
32 *Si est permissum vendere, est permissum emere.*
33 *Statutum prohibens venditionem, prohibet etiam emptionem.*
34 *Lex pœnalis loquens de emptore, extenditur etiam ad venditorem.*
35 *Si licet dare pecuniam super beneficio, licet etiam accipere.*
36 *In Correlatiuis dispositum in vno, censetur dispositum, & in alio.*
37 *Venditio officiorum est probibita de iure positiuo.*
38 *Papa vendens officium, emptorem dispensare censetur.*
39 *Papa concedens beneficium inhabili, videtur tacite super illa inhabilitate*

te dispensare.

40 *Papa super vsuris in particulari dispensare potest.*

41 *Contractus ob incertitudinem vitæ licitus reputatur, quamuis alias forsan illicitus esset.*

42 *Nil certius morte, nil incertius hora mortis.*

43 *Redditus monasterij ad vitam concedi potest.*

44 *Spes lōgæ vitæ non est considerabilis.*

45 *Fructus in herba non valet, quantum frumentum.*

46 *Contractus licitus est, si datur Eccl. fundum, vt ab Eccl. toto tempore vitæ sue alatur.*

47 *Votum captandæ mortis de per se non facit contractum illicitum.*

48 *Casum, fortunamque aduersam sperare, in ciuile est.*

49 *Præsumptio de voto captando, est de iure ciuili, alio iure ciuili tolli potest.*

50 *Papa potest dare ius ad beneficia vacatura.*

51 *Certitudo lucri non est de genere prohibitorum.*

52 *Emptio annui redditus ad vitā valet.*

C A P. IV.

DVbitati tamen posset, an talis cō-
tractus societatis licitus sit, &
1 prima facie forte videbatur dicendū,
quod non, cum non sit licitum mu-
tuare pecuniam super officijs, quia
vsura est, vt habetur in summa An-
2 gel. in verbo officijs, adnot. Franc.
Marc. dec. 749. Vnde aliqui dicebāt,
3 quod licet licitum sit Papæ, officia vē-
dere, non tamen licet illi emere, vt
per Bal. in d. l. Barbarius: vbi dicit si-
moniam in Papa recipiente minime
cadere, sed bene in dante pecunia.
Abb. in c. estirpandæ. §. qui vero ad
fin. de præben. & in rub. de Simonia.
4 vbi dicit, quod vbi Papa non ligatur,
ligatur tamen delinquens cum eo, in
glos. pragmac. in tit. de annatis. Mu-
tuans enim pecuniam super officijs,
si id facit spe lucri, quia dat, ex quo
lucrum sperat, cum alias minime da-
ret, vsuram committit c. 1. q. 2. & c. 3.
14. q. 3. c. 1. c. consuluit, extra de vsu-
ris, & ideo Bal. in l. iusiurādū col. 3.
vers. sed iusta præmissa quæritur, &
5 dicit, quod non valet contractus, si
quis daret pecuniam communitati,
vt annuatim loco fructuum aliquid
consequeretur, maxime si daret, vt
quandocunq; repetere posset, vt ibi,
per Bal. vers. aut ille, qui mutuat: vn-
de cum hoc cum Principe fieri non
possit, multo minus cum priuato.

6 Secundo quia sicut non licet dare
pecuniam Monasterio, vel Ecclesiæ,
vt ab eis possessiones tenendas toto
tempore vitæ suæ habeat, vt per Syl-
uestr. in sūma, in verbo vsura, & ppte
rea Rodulphus de Rodulphis ī trac.
de vsuris q. . . dicit, quod non li-
cet dare centum Monasterio, vt det
in vita sua sexdecim quolibet anno,
& sic non debet licere dare pecuniā
super officijs ad rationem 12. pro
centenario: cum sæpe homines spe-
rent viuere adminus vsque ad centū
annos. l. fin. C. de Sacr. sanc. Ecc. & sic
amplius percipere de prouentibus,
7 quam sit pecunia data, & sola spe
vsura contrahitur: sed ille, qui dat pe-
cuniam super officio, dat illa inten-
tione, vt 12. pro centenario consequa-
tur, igitur contractus licitus non est.
Federic. de Senis. cons. 303.

Tertio talis contractus licitus re-
putari non debet, quia inducit uotū
captandæ mortis; officialis enim, qui
8 pecuniam in societatem super eius
officio

officio recipit cum pacto, quod si ille moriatur, pecuniam receptam lu-
9 cretur, utique mortem illius desiderabit, & pactum, quod inducit uotũ captandæ mortis à lege reprobatur l. fin.C.de pactis.l. stipulatio hoc modo concepta.ff.de nerb.oblig.ubi scriben. hinc est, quod prohibetur promissio præben.non uacant.c.2.de cõcess. præben.lib. 6.

Quarto cum in tali contractu soleat taxari fructus ad rationem 12.
10 pro cent.contractus illicitus reputari debet, vbi enim pactio fit de certa annua, uel menstrua quantitate, societas dici non potest, sed potius cõtractus mutui sub nomine societatis. igitur pro illicito habetur Paul. Castr. cons. 55. uiso instrumenro pet. lib. 2. Alex. cons. 80.lib. 3. nu.4. per glos. in c. plerique 14. q. 3. sequitur Dec.cons.123. per totum, ubi loquitur, quando annuus redditus est ad uitam concessus; quando enim pecunia datur pro pecunia, usura est. Bal.
11 cons.133.li.3. qui pariter loquitur, quando cõcessio est facta ad uitam. Nam pecunia non potest pecuniam
12 parere, cum pecunia fructus non sit. l.usura pecunia.ff.de uerb.signi. Vnde in societate non potest taxari certa quantitas pro lucro.Bal. cons.396. lib.5.Alex.d.cons.80,col.1.lib.3.præ
13 statio enim annua lucri vniformis est vsuraria.Roman.Cons.520.

Quinto quia in tali contractu solet etiam apponi, quod damnum to-
14 tum sit officialis: ideo contractus nõ subsistit, quando in societate lucrum est commune, sed non periculum sortis, societas non est licita, sed contractus sapit vsurariam prauitatem. Bal. in l. 1.C. pro socio q. 9. vbi ponit de his, qui dant pecuniam ad negociandum cum pacto, quod saluum sit capitale, & lucrum diuidatur, tunc nõ est societas. l. Lucius. ff. commodati Paul.Castr.d.cons.55.Dec.cons.123. & cons.116.col.1. & 2. de natura.n. contractus societatis est, quod partes sint equales damni, & lucri. l. si non fuerit. ff. pro socio, & reg. naturalis est, qui quatenus, quis luctum sentit, eatenus de damno participare debet. l. manifestum. §. sed cum in secundum.C.de furtis, ibi, vbi enim periculum, & ibi lucrũ. Soc. cons.265. lib.2. & propterea nõ valet societas, quod periculum sit vnius, & lucrum commune. Abb.cons.77. lib. 1. plene Couarru.lib.3.variarum resolut.cap. 2.nu.3.vbi dicit, hanc esse communẽ
15 opin. Contractus enim societatis cõtrahitur ad instar cuiusdam fraternitatis l.uerum in princ.ff. pro socio; si autem lucrum, & damnum non est commune, societas dici non potest, cum societas sit contractus vtroque, citroque obligatorius lucrorum, &
16 damnorum communicatiuus. Bal. cons. 120. lib. 1. & cons. 396. lib. 5.
17 non valet igitur societas, quod ille, qui ponit pecuniam, nullum sentiat damnum, sed solum recipiens, & lucrum commune sit.c. 3. glos. in d. c. plerisque 14.q.3.Abb.cons.114.li.1.
18 Io: Cephal. cons. 248. nu. 34. & inæqualitas arguit suspicionem vsurarum in societate. Aymo.cons.145.nu. 13.Guid.Papa q.186. Couarru.ca.2. lib.2.variarum resolutionum.Natta. cons.403.Domin.502.de iust.& iur. lib.6.q.6.artic.2. vbi infin. loquẽs de huiusmodi contractu, dubitat an licitus sit.

Plura alia forte adduci possent ad ostendendum talem contractum so-
19 cietatis illicitum esse, sed quia in Ro.

Curia

Curia pro licito, & honesto, & non reddente Vsurariam prauitatem habetur, & iudices aditi pro exequutione talium contractuum, dant illorum creditori exequutionem, non solum pro sorte principali, sed etiam pro fructibus; de eius validitate non est
20 dubitandum. Nam consuetudo, & vsus facere potest, quod contractus sit licitus, quando dubitatur an illicitus sit. Vnde cum huiusmodi contractus societatis publicè, passim in Curia Romana frequententur, liciti censeri debent. l. qui sit fugitiuus. §. apud Labeonem ibi, qui id facit, quod publice facere licere arbitratur. ff. de Edili. Edic. facit tex. in l. quid ergo ibi velis, quæ in regione obseruantur. ff. de cont. vti. actio. tut. & in l. 1. in fin. ibi vsurarum modus ex more regionis. ff. de Vsuris, & in l. & cōtraria ibi: eas tamen, quæ in regione frequentātur. ff. eod. & in l. apud Iulianum. §. in vsurarum. ff. de leg. 1. quæ iura, & alia allegat Tiraq. de retrac. conuen. ad fin. nu. 130. vnde Bar. in d. §. apud La-
21 beonem dicit, quod si aliquis facit aliquem actum, qui ęstimetur cōmuniter licitus, licet in veritate non sit, non per hoc dicitur illicitus, nec vsurarius, sequitur Cæpol. in tracta. de simulatio. contrac. nume. 4. & nu. 97. Sed aliqui forte dicere possent, quod Bar. & sequaces loquuntur quantum
22 ad id, vt qui actum facit, excusetur à pęna, non autem vt contractus sit licitus, vt ex eo agi possit, vt probatnr in c. quia in omnibus, in princ. de vsuris, & ideo Ant. de Butri. in c. ad nostram col. 6. de empt. & vendi. reprehendit Bar. si sensisset contractum licitum esse, & ex eo agi posse, sed solum operatur, vt non dicatur vsurarius, quo ad pœnam euitandam, vt dicit Cœpol. cons. 13. in 3. dub. Alex. cons. 39. lib. 3. Ias. in l. 3. §. iurari. ff. de iur. iuran.
23 Aym. cons. 6. nu. 103. Consuetudo enim non potest inducere, nec exercitium usurarum permittere, vt habetur in Clemen. 1. de Vsuris in l. eos §. intraiectitiæ. C. de Vsuris. ubi Bal. late osten. Ang. cons. 90. Natta. consil. 498. numero 24.

Hæc tamen uera sunt, quando contractus clare usurarius esset, adeo ꝙ nō posset dubitari quin sit usurarius isto casu consuetudo siue usus regionis non potest facere, nec permittere contractum usurarium, ut habetur in d. Clem. 1. & in his terminis loquuntur Ant. de Butr. Cœpol. Alex. Ias. Ang. Aymon. & Natta. consil. 586. nume. 10.

24 Sed ubi probabilis esset dubitatio, utrum contractus esset illicitus, uel usurarius, tunc si contractus est solitus fieri publicæ, & palam inter bonos, & legales uiros, tunc talis contractus licitus iudicandus est, & ita procedit, quod Oldrad. scribit cons. 207. in fin. loquens in quodam contractu, de quo dubitabatur, an esset Vsurarius, uel ne, & dicit contractū ab omni specie illiciti reddit alienū ipsius Regni consuetudo, & eum sequuntur Ias. cons. 153. col. 5. uers. 7. facit lib. 4 Abb. cons. 15. quæritur an prædictus uers. quid ultra lib. 1. Bal. in l. 1. q. 3. C. de his, quæ pœnæ nomine Beltr. cons. 1. col. 2. in fin. lib. 2. & probatur in c. nisi essenr in princ. ubi Abb. de præben. Natta. d. consil. 498. Strac. in tracta. de mercatu. in 1. parte nu. 37. Io. Cephal. cons. 337. nu. 28. Ancha. cons. 19. cui consilio plures se subscripserunt.

Et tanto magis procedit in tali cō tractu societatis, qui ita publice, &

palam fiũ, & de his à iudicibus Ro.
Curiæ ius redditur, etiam consciẽtia
Romani Pontificis. Igitur per solam
scientiam, & patientiam Pontificis
25 ualent, ac tenent, ac si a Pontifice cõ
firmati essent.arg.l.qui patitur.ff. mã
dati.Multum enim operatur scientia
Papæ, ut in l. Barbarius. ff. de officio
prætoris;ita in simili arguit Guid. de
Iura.in trac.de iur.emphi.nu.7. imò
in bullis editis à Leone 10. Paul.4.&
Pio 4.super officijs Ro.Curiæ,non so
lum tales societates non prohibẽtur,
26 sed expresse permittuntur forma, &
modo prout in eis habetur.

Sed etiam talis contractus de iure
licitus reputari debet, præsertim pro
pter periculum vitæ,quod subit dans
pecunias, cum illas det super officio
ad eius,vel alterius vitam,& propter
tale periculum,& incertitudinem,cõ
27 tractus iste à lege tolleratur. l. si ea
pactione. l. cum non frumentum. C.
de vsuris.glos.in c.nauiganti.de Vsu-
ris.Bal.cons.133. lib.3. in princ. &
cons.292.li.5.Dec.cons.123.in prin.
& cons.450.nu.1.& ex ista ratione fe
re cõmuniter dicunt Doctores,quod
28 licet annuum redditum ad vitã eme
re.Siluestr.in verb.Vsura.2. nu. 5. &
hoc propter dubium euentum, quia
potest quis diutius, & citius mori;
ideo talis contractus licitus reputa-
tur.Cyn.& Bal.in l.si pater puellæ.C.
de inof.testa.Saly.In d. l.si ea pactio-
ne.Specu.in tit. de Vsuris,in rub. Al-
beric.in l. iubemus nulli.col. fin. C.
de Sacr.Sanc.Eccl.Paul.Castr. Alex.
& moder.in l. de fidei commisso. C.
de transac. Abb. in disputatio. auge-
rio.3.& 4 dubio Laur.de Rodulphis
in c. consuluit; de Vsuris Bal. consil.
15 lib.2.Guman.cons.181.Roman.
cons.392.Ego,& cons. 423. pro ple-
niori discussione 2. dubio in fi. Aret.
cons.151.Natta.cons.498.n.13.Abb.
in c.in ciuitate.nu.7. de Vsuris.Cum
29 etiam regulariter pactum,quod po-
test se habere ad lucrum,& damnum
propter dubium euentum, suspitio
vsurarum remouetur, & contractus
licitus reputatur; vt dicit Dec. post
multos, quos allegat in cons.4. nu.6.
vt est tex.in d.l.de fideicomiss.adhoc
illum allegat.Tiraquel.tract. 1.genitu
ræ q.6.nu.4.

Cum etiam talis contractus offi-
ciali damnosum non est,quia tot fru
ctus ex officio percipit, quot soluere
promisit illi,qui ei pecunias super of-
ficio dedit.

Non obstant modo adducta in cõ
trarium.In primis,non est vsura dare
30 pecuniam Pontifici super officio, vt
ex eo fructus percipiat, & super hoc
Papa saltem in particulari dispensa-
re potest,vt per Simonet. decis. inci-
pien. in vna Romana Tabellionatus
in 2.parte:& ideo vt dictum fuit,sum
mus Pontifex potest eius officia ven-
dere, & alienare,igitur licet etiam il-
la à priuatis emere. Primo ex natura
31 correlatiuorum;cũ vendere,& eme-
re sint correlatiua, & vnum non po-
test esse sine alio, & cum permissum
32 sit Pontifici vendere,intelligitur etiã
concessum emere,vt habetur in l.fin.
C.de indic.vid.toll.vbi Bar. & in l.fi.
vbi,& Angelus.ff. de acceptilat.& in
l.fin.de exac.tribu. vbi Angelus in-
quit,quod prohibita emptione, intel
ligitur etiam prohibita venditio, &
e contra.Bal.in l.nemo martirem.C.de
Sacr.Sanc.Eccl.vbi dicit,quod statu-
tum prohibens venditionem, prohi-
33 bet etiam emptionem,& plene habe
tur per Hyppo. in l.si quis viduam.
ff.de quæstionibus nu.10.cũ sequen.

Al b. in proœm. Grego. dicit, quod
si statutum imponit pœnam venden-
ti, quod illa pęna etiam habebit locũ
in emente, vt est tex. in l. 2. C. de Cu-
pres. lib. 11. vbi Bar. & in l. si ab eo C.
de legit. hæred. & in l. si conuenerit.
ff. de pactis. Abb. in c. quia Clerici,
34 de iure patrona. vbi ait, quod lex pę
nalis loquens de emptore, extẽditur
ad venditorem, & hanc dicit esse cõ
munem theoricam legistarum; & in
his terminis idem Abb. in c. dilectus
il. 1. de Simoni. dicit, quod vbi lex de
clarat, quod sine aliquo vitio possit
dari pecunia super beneficio, cense-
35 tur etiam declarare, quod accipere li
ceat, & ita Paul. Castr. in d. consi. 289.
præsens dubium lib. 1. in hoc propo
sito arguit.

Et propterea contra opin. Abb. dũ
in rubrica de Simon. dicit, quod dans
ligabitur, non autem Papa accipiens;
36 obstãt prædicta, quia in Correlatiuis
dispositum in vno, censetur dispositũ
in alio. Domin. in c. 1. de tempo. or-
dina. in versi. vbi inquit, quod si emẽs
eximitur à gabella, erit & vendens,
prout eum refert. Fely. in rub. de Si-
monia 2. quia vt dictum fuit, vendi-
37 tio officiorum est prohibita de iure
positiuo; quo casu, si aliquis cum Pa-
pa contrahit, vel cũ alio de eius scien
tia, authoritas sua purgat omne vitiũ,
38 & Papa eum dispẽsare videtur adeo,
quod non solum in aliquam pęnam
non incurrit, sed etiam officium em-
ptum retinere potest. Siluestr. in ver-
bo Simonia 4. q. Armil. in verbo Si-
monia nu. 6. Fely. in c. de cætero de re
iudic. in fi. Paris. de Put. in tractatu
de sindica. in verbo officialis. cap. 9.
nu. 4. cõprobatur. Quia quando Prin
39 ceps alicui inhabili officiũ, vel Pa-
pa beneficium concedit, videtur taci
te super illius inhabilitate dispẽsare
l. quidã in fi. ff. de re iudic. vbi Alex.
& in l. Barbarius. ff. de officio pręfec.
vbi Bal. nu. 12. Ias. col. 3. Roman. cõs.
327. Rebuf. in sua practica de dispen
sa. nu. 5. Couaru. in c. peccatũ de reg.
iur. in 2. parte. §. 8. nu. 9. Cyn. in l. 1. C.
ad leg. Iul. de amb. dicit, quod nec in
dantem cadit culpa, quia contrahen-
do cum Principe, Princeps videtur
eum dispensare, & legem soluere, su-
per cuius residet potestatem; cũ Pa-
40 pa etiam in particulari super vsuris
dispensare possit. Docto. in c. super
eo, de vsuris, & in l. 1. C. de Sum. Tri-
ni. Simonet. in d. decis. in vna Roma-
na Tabellionatus.

Quem ad modum igitur licet eme
re, & dare pecunias super officijs, ita
quoque licet dare pecuniam officia-
li, & societatem super eius officio cõ
trahere; & licet ille, qui dat pecuniã,
41 lucrum speret, tamen ob periculum
vitæ, tale lucrum licitum est ob incer
titudinem vitæ, cũ posset statim mori.
Oldra. consi. 109. Roma. 302. vbi di-
cunt, quod ratione incertitudinis, cõ-
tractus tolleratur, Ancha. cõs. 30. nu.
9. & consi. 19. Abb. in c. in Ciuitate. de
vsuris. nu. 7. Nil enim est certius mor
te, & nil incertius hora mortis, l. nam
42 & si cum maior. ff. de condi. indeb. l.
hæres meus. ff. de cond. & demonstr.
Vnde hodie nasci, cras mori potest.
Omnes enim morimur, & quasi aqua
dilabimur c. non æstimemus 13. q. 2.
Bal. consi. 292. lib. 5.

Vnde non obstat, quod dicebatur,
quod non licet dare pecuniam Mo-
nasterio, vt quasdam eius possessio-
nes toto tempore vitæ suæ detinere
possit, vel vt durante eius vita, duode
cim quolibet anno habeat; Quia con-
trariũ verius est, vt probatur in Cle-

men.

men.1.de reb.Eccl.non alien. vbi Pa-
43 pa concedit, quod redditus monaste riorum vendi, ac ad vitam concedi possint, si Eccl. expedit, & ibi adnot. Zabarel.per tex.in c.possessiones.16. q.1.& in c.2. de his, quæ fiunt à Prælа.& not.Siluestr. in summa, in verbo vsura 2.in 13.q.Anchara.d.cons.30. & probatur in c. ad nostram de reb. Eccl.non alienan.in ducen.prout per Roman.d.cons.102.adnot. Innoc. in c.Ciuitate.de Vsuris Archid.in c.qui cunque 14.q.4.Hostien. in summa de Vsuris.§. an aliquo casu vers. 12. quando vendo fructus, & vers. quid de his, qui emunt ab Eccl. Paul. Cast. & Alex. in l. de fideicommisso C. de transactio. Angel.& Saly.in d. l.ea pa ctione.C.de Vsuris. Cyn. & Bal. in l. pater puellæ.C.de inoff.testa.Ias.in l. 1.C.de sum.Tri. nu. 63. Et quamuis possibile esset ex longa vitæ duratione plures fructus percepturus esse, quã sint pecuniæ datæ; nihilominus possibile etiam est in contrarium pro
44 pter superuenientem mortem: vnde talis spes non est consideranda, cum multis fortuitis casibus subiecta sit,
45 & propterea non valet tantum fructus in herba, quantum frumentum, l.fistulas.§.frumenta.ff.de empt.& vẽ dit.& ita dicit Bal.in d.cons.133.lib. 3.col. fin. Et in simili videmus, quod
46 si aliquis dedit Eccl. fundum valentem mille, vt toto tempore vitæ suæ ab Eccl. alatur, & postmodum contingerit illum tãtum tempore super viuere, quod eius alimenta longe excedant precium solutum, tamen con tractus non dicitur fœneratitius, sed licitus, & Eccl.lædi non dicitur, ratio ne dubij euentus; sicut enim longo tempore uixit, ita etiam statim mori potuisset.Hostien.in summa, de Vsuris.§.quid de eis. Oldrad.cons.207. uniuersis.lo. And.in addit. ad specula. in rub.de usuris, in fin.Alex. in d.l. de fideicommisso Io.de Anania in d. c.Ciuitate Paul.Castr.cons.288. præsens dubium lib.1.nu.4. Ratio igitur istius incertitudinis tollerantiam cõtractus causat, & ab eo usuram exclu dit.c.nauiganti, de Vsuris l. ea lege l. si ex pactione C. eod. l. Soleo C. de Vsuris: ibi non consideratur, quod ca sualiter contingit, & illud, quod habet in se potentiam plus, uel minus. Bal.cons.292.lib.5.ubi plene.

Tertio nõ obstat, quod dicebatur de uoto captandæ mortis, quia non propterea contractus est prohibitus, si aliæ circunstantiæ debitæ seruẽtur;
47 aliter usufructus nunquam posset constitui, qui finitur morte. Instit. de usufruc. §. finitur, & notatur in summa Siluestr. in uerbo usurarij. num. 5.& postquam de consensu dãtis pecunias fuit appositum tale pactũ, cessat timor captandæ mortis.Paris. cõs. 26.nu.114.li.2. vbi etiam dicit, quod substitutiones, & fideicommissa non subsisterent, si ratio ista capiãdæ mor tis indistincte procederet. idẽ Paris. cons.1.nu.121.lib.3. & quemadmodum licitum est emere annuum redditum ad vitam, ita etiam licere debet pecunias super officio dare, nec uotum captandæ mortis considerari debet, cum sit incertum, & in dubio, potius est præsumendũ bonũ, quam malum exitum.l.merito.ff.pro Socio. Vnde tale uotum incertum, & simpli citer præsumptum, in consideratio-
48 ne esse non debet, quia casum, aduersamque fortunam spectari, neque naturale, neque ciuile est.l.inter stipu lantem.§.sacram.ff.de verb.oblig.adnot. in simili Guliel. in c. Raynutius

de Testamen.in uerb. duas habens filias, nu. 201. & 203.ubi dicit, quod
49 præsumptio de uoto captãdo,est de iure ciuili,quæ alio iure ciuili,uel cõsuetudine tolli potest. ibidẽ nu.195. ubi etiam ostendit, quod pactum de futura successione in pluribus casibus tenet, & quemadmodum Papa potest dare ius ad beneficia uacatu-
50 ra,ut in c.præposuisti de cõces.præben.& in c. ne captandæ,ubi Docto. eod.tit. in 6.ita potest permittere, ut tales fiant contractus.

Quarto non obstat, quod fructus ad rationem 12.pro centenario, taxari soleant, quia nullo iure cauetur,
51 quod certitudo lucri sit de genere prohibitorum,dummodo lucrum honestum sit.l.2. C. de rescin. uend.l.1. in fi.C. de sentẽtijs,quæ pro eo,quod interest. Saly.in l.si ea pactione.C. de Vsuris.Natta cõs. 497. nu.12.Hinc videmus, quod ualet emptio annui redditus ad uitam, ad rationem decem uel 12.pro cent. propter dubiũ euentum cum dans pecuniam citius mori posset,ut habetur per Bal.cõs.154. instrumentum sic dicit lib. 2. consil. 133.lib.3.& 292.quia ex facto lib.5. Cuma.cons.181.Roman. cons. 302. Ias. in l.1. nu. 63. C. de summ. Trin. Natta cõs.498.nu.14.ubi dicit,quod
52 potest emi redditus annuus,qui singulis annis respondeat ad decẽ per cent. propter uitæ incertitudinem, quæ ratio cessat, ubi contractus est transitorius ad hæredes.Couaru.lib. 3.uariarum resolutionum.cap. 9. nu. 7. relinquit in arbitrio iudicis,quando lucrum erit iustum;& cum officia Ro. Cu. soleant communiter fructare ad rationem 12.pro centenario,lucrum taxatum ad istam rationem,iustum erit, cum communis usus prouinciæ attendendus sit. ibi Couaru. & ista opin. procedit etiam, si dans pecuniam ob eius longam uitam,multum ultra sortem perciperet.Ancharra. cons. 19.& ideo non obstant not. per Dec. in d.cons. 123. quia loquitur contra prædictos Doctores, qui omnes loquuntur,quando lucrũ erat taxatum, & tamen dicunt,quod contractus licitus reputatur,ut etiam habetur in summa Armil. in uerbo . . nu.16.& in casu Decij multa concurrebant, quæ in hoc contractu minime concurrunt.Bal.in d.cons.133.in fin.tenet contrarium,quod imò contractus propter incertitudinem ualet, & quod annuus redditus tam in pecunia,quam iure emi, & uendi potest l.iubemus.C.de Sacr.Sanc.Eccl. & clare idem Bal. in d.cons. 292. dicit, quod ualet uenditio annui redditus ad uitam emptoris propter incertitudinem, & quod talis contractus, est similis ementi fortunam, scilicet iactũ retis l.si iactũ.ff.de actio.empt.

Vltimo non obstat,quod in tali cõtractu apponi soleat,quod totum dãnum sit officialis,quia,ut inferius dicetur, propter periculum uitæ,talis etiam clausula tollerari potest.

SVMMARIVM.

1 *Contractus societatis super officijs, ut ualidus sit,plura concurrere debent.*
2 *Pius 4. bullam Pauli 4. super societatibus,quæ fiunt super officijs Rom. Cu.annullauit, ac reuocauit.*
3 *Societates super officijs debent fieri cum pactis licitis,& honestis.*
4 *Recipiens pecunias ad societatem super officio,officium habere debet.*
5 *Societas facta, ut dans pecuniam habeat 12. pro cent.ad uitam, si recipiens*

piens

piens non habet officium, valida non est.

6 Emens oues ab illo, qui in veritate illas non habebat, vt ab eo habeat de illis annuum censum, contractus non tenet.

7 Emptio, & venditio sine re non valet.

8 Dans pecuniam ex contractu ficto, lucrum consequi non debet.

9 Societas licita non est, si pecuniæ datæ nõn cedunt ad commodum officialis, sed alterius, qui officium non habet.

10 Contractus censetur factus in fraudē legis, quando alia tertia persona supponitur.

11 Intentio contrahentium spectãda est.

12 Origo contractus, non titulus inspicitur.

13 Veritas potius, quam scriptura inspici debet.

14 Instrumentum non iudicatur ab eo, quod scriptum est, sed ab eo, quod inter partes actum est.

15 Pecunia ex se lucrosa non est.

16 Non licet dare pecuniam Titio, vt respondeat, quemadmodum respondet alia pecunia mercatori data.

17 Non licet dare pecuniam mutuo, sub nomine societatis.

18 Solum periculum vitæ non facit contractum illicitum, licitum esse.

19 Intentio licita facit contractum licitũ.

20 Bona fides excusat, quamdiu durat.

21 Recognitio bonæfidei ab eo, qui vere pecunias habuit, si sit in præsentia illius, qui pecunias dedit, ei nocet.

22 Nemo alteri inseruire cum damno suo tenetur.

23 Consuetudo à crimine, & à pœna excusat, etiam quod iniusta sit.

24 Consuetudo facit licitum esse, quod alias illicitum esset.

25 Consuetudo licet excuset à pœna, non tamen excusat apud Deum, nec à peccato.

26 Consuetudo, quæ permitteret fœnerari, non valeret.

27 Papa non potest in vniuersali Vsuram permittere.

28 Non licet pecuniam ex pecunia cum damno proximi recipere.

29 Contractus licitus reputatur, quando inter bonos viros frequentatur.

30 Societas super officio emendo valet, & tenet.

CAP. V.

SED vt talis contractus societatis ualidus sit, plura in eo concur
1 rere debent. Nam Leo 10. ac Paulus
4. in eorum bullis super officijs Ro. Cu. editis, inter alia statuerunt, ne in dictis societatibus aliqua pacta, & conuentiones illicitæ, & contra bonos mores fierẽt, & fieri non possent, nisi coram eis, uel successoribus in signatura proponerentur, in quibus pacta, & conuentiones partium in societate factæ exprimerentur, & aliter, quàm sic initæ non ualerent, nec uiribus subsisterent, earumque prætextu nullatenus agi posset. Pius. 4. postea per quandam eius bullã Pauli 4. bullam, cum omnibus in ea appo-
2 sitis clausulis reuocauit, irritauit, anullauit, & cassauit, & pro irritis, annullatis, & cassatis haberi uoluit, illamq; penitus uiribus tempore futuro euacuauit, & ordinauit, ac statuit: quod officiales Ro. Cu. super eorum offi-
1 cijs societates quascunque, cum pactis tamen licitis, & honestis absque
3 eo, quod in signatura proponerẽtur, uel super eis supplicationes expeditæ forent, facere possent, & ualerent, & sic factæ exequutioni demandari

mandari

mandari a quocunq; iudici deberēt. Requiritur tamen imp. ex parte officialis pecunias recipientis, quod ue
4 re aliquod officiū habeat, super quo societas contrahi vult; nam si ille, qui recipit pecunias ad rationem 12. pro
5 cent. uel pro alia determinata sūma, etiam sub periculo mortis alicuius, officium non haberet, contractus societatis licitus non esset, nec societas ualide contracta esset; quinimmo tales societates factæ absque officio, illicitæ, & iniustæ forent, & essent, & usurariam prauitatem continerent, nec eis exequutio danda esset, prout Paul. 4. in eius bulla ordinauit, & licet a Pio 4. talis bulla reuocata, & annullata fuerit, uoluit tamen, & solum permisit, ut officiales societates super eorum officijs contrahere possent. Requiritur igitur ad essentiam huius societatis, ut adsit officiū, super quo societas contrahi possit, & sit illius, qui pecuniam recipit, alias societas nō ualeret, ut habetur in summa Armil. in uerb. societas. nu. 27. ubi
6 dicit: si quis emit ab aliquo vaccam, uel, oues, quas in ueritate non habet, & eisdem uenditoribus emens dat in soccitam sub certa pēsione; si emens sciuit, quod illas non habebat, contractus non tenet, quod idem adnot. in uerb. usura nume. 18. ubi dicit. quod emens agrum, uel domum, quæ in ueritate non extant, sed emit, ac si essent, & locat cum annuo censu, usura est, quia lucrum consequitur ex mutuo, & ficto contractu; quando em-
7 ptor scit. Et quemadmodum sine re, venditio non tenet, l. nec emptio. l. do mum emi. ff. de contr. empt. l. cum hæreditatem. ff. de hæred. vel actio. vendi. Ita etiam societas super officio valere non potest, si non adsit officium, quia deficit materia, siue res substantialis ipsius contractus, vt adnot. Bal.
8 in l. 2. C. de contr. empt. Dās enim pecuniam ex contractu simulato, & ficto, lucrum consequi non debet, Armil. in verb. vsura, nu. 18. facit, quod dicit Domin. Sot. de Iust. & Iur. lib. 6. q. 10. art. 1. in tract. de camb. Sico. & quod per Alex. præceptor meus Alciat. adnot. cons. 3. lib. 1. per totum. Et propterea semper dubitaui, an societas licita sit, quando ille, qui pecuniam dat, habet notitiam, & scientiā,
9 quod pecuniæ datæ in societatem super aliquo officio, ad commodum officialis non cedunt, sed alterius, qui nullum habet officium, quia talis cōtractus tunc videtur factus infraudē legis, & vsurarium. Nam Titius, qui vult dare pecuniam ad lucrum Seio, qui cum illa accipere non posset, cū non haberet officium, procurauit Gaium officialem supponere, qui tātum nomen officij accommodaret, vt Titius ex sua pecunia lucrum consequi
10 valeret: talis enim contractus videtur factus in fraudem legis, quia alia persona supposita est, cum qua vere non contrahebatur, sed cum Seio, cū quo talem societatem coire non poterat, l. si sponsus. §. circa. ff. de donat. inter. vir. & vxor. Bal. cons. 399. lib. 5. nu. 2. Initium, & intentio contrahen-
11 tium spectanda est, c. si Sacerdotes. 16. q. 3. vbi glos. alleg. concordantes, & nihil valere potest, quod agitur, si simulate concipitur, Bal. cons. 400. nu. 6. lib. 5. & non titulus contractus,
12 sed origo inspicitur. l. qui id, quod. ff. de donatio. l. tutor. ff. de fideiussoribus. Nam societas cum officiali, qui nec pecuniam recepit, nec fructus ex officio soluit, non potest dici contra-
13 cta, cum tantum nudum nomen officij

ficij accōmodauerit, cum veritas potius, quam scriptura inspici debeat, l.1.C. plus vale. quod agit. & instru-
14 mentum non iudicatur ab eo, quod scriptū est, sed ab eo, quod inter partes actum est, ioio tit. C. plus valere. Abb. ad c. ad nostrā de emp. & vend. l. multum interest. C. si quis alteri, vel sibi, vbi, Bal. Veritas enim rerum per simulationem instrumentorum non vitiatur. Saly. in l. cum propria. C. si quis alteri, vel sibi. Nec etiam societas dici potest contracta cum eo, ad cuius commodum pecuniæ cesserunt, quia nullum habebat officium, super quo societas subsistere posset, merito ab eo fructus pecuniæ reci-
15 pere licitè non potest, quia pecunia ex se non est lucrosa. c eiicien. dist. 88. Bal. d. cons. 133. vers. in contrariū faciunt. not. per Alex. cons. 80. lib. 3. nu. 8. vbi dicit, quod pecunia non potest lucrari, sicut domus, vel equus, & quod pecunia pecuniam pariat, est contra naturam, vt late deducit Matth. de afflic. in const. Regni Neapol. lib. 1. rub. 6. nu. 3. Alciat. d. cons. 3. nu. 8.

Corroboratur ex notatis per Archid. Innoc. & Ioan. And. in c.
16 fin. de vsuris, vbi dicunt, quod non licet dare pecuniam Titio cum pacto, quod teneatur de lucro, & damno respondere, secundum, quod alij centum dati Petro Mercatori responde bant, & luctabantur, pari modo non licet dare pecuniam Titio super officio Seij, vt respondeat, prout respondet Seius de dato officio, quia cū nō sit, nec possit esse societas cum Titio; pecuniæ videntur datæ per modum
17 mutui, sub nomine societatis, vt per Dec. d. cons. 123. Alex. d. cons. 80. lib. 3. col. 1. Vnde si aliquid recepit a Titio vltra sortē, vsura est, dicente Christo: mutuū date, nihil inde sperantes, & in sortem cōputari debet. Bal. cōs. 479. lib. 1. Nec ex eo, quod ille, qui dat pecuniam, subeat periculum vi-
18 tæ, contractus licite reputari debet, quia hoc casu periculū vitæ non excusat, ex quo se obligauit soluere fructus officij, quod non habet. Summa Siluestr. in verb. vsura, nu. 36. & Armil. 37. Si enim solum vitæ periculum faceret contractum licitum esse, quilibet pecunias dare posset ad honestum lucrum absque eo, quod officium alterius supponeret, quod omnino licet, ut habet in dictis locis: hæc tamen procederet, quando dans pecunias in societatem, sciret, quod pecuniæ non cederent ad commodum officialis, sed alterius, qui officiū non habet. Secus si esset in bona fide, quia crederet pecunias datas ad officialis
19 commodum cedere, quia tunc intentio fuit licita, contractus quoque licitus erit. Armil. in verb. societas, num. 17. ubi dicit, quod bona fides tunc excusat, quamdiu bonafides durat.
20 Et in uerbo usura, nume. 18. Vnde recognitio bona fidei, quæ solet fieri incontinenti ab illo, qui vere pecunias habuit, cum officialis, cuius gratia, & intuitu societatem super eius officio contraxit, & officiale nil aliud in societate haberet, nisi nudum nomē officij, de quo sibi inseruiuit, &c.
21 Si est facta ad præsentiam dantis pecunias, non est et vtilis, sed perniciosa, cum non possit postea ignorantiā prætendere, quod pecuniæ datæ non cedunt ad commodum officialis, sed alterius, cum quo societas contrahi non poterat. Hiero. Gabriel. cons. 62. nu. 9. lib. 2.

Sed quia tales contractus passim fiunt,

fiunt,& admittuntur,in Curia Romana,ea forte ratione,quia ille,qui dedit pecunias Titio super officio Seij, erat paratus ea dare super aliquo officio alicui officiali, ideo potest petere Titio suum interesse,hoc est,quod consecutus fuisset,si suam pecuniam officiali dedisset, cum non teneatur
22 seruire Titio cum damno suo, vt dicunt summistæ. Siluestr. in verbo societas, nu. 15. Armil. nu. 23. & exactio fructuum,quando non tendit,vt extorqueatur vsura, sed vt damnum euitetur, permittitur, c. si non licet. 23. q. 1. l. naturalis. ff. de præscrip. verb.Natta.consi. 450.in fin. maxime si Titius,qui habuit pecunias ex illis, aliquod officium emisset, quod tantundem ei ex fructibus redderet, & cum talis contractus in Curia freque-
23 tetur,talis consuetudo a crimine, & a pœna excusat. Bar. in l. qui scit. §. apud Labeonem.ff.de æd.il.edic.Dec. cons.175. col. penul. vbi dicit, quod consuetudo etiam iniusta, & inualida excusat a pœna.Rolan. a Vall.cons. 75 lib.1.nu.42.cum sequen.Roman. & Ias.in l. si certi conditio. §. si nummos.ff.si cert.pet.vbi dicunt,quod co-
24 suetudo facit esse licitum,quod alias illicitum esset:per tex.in l.si pignore. §.fin.ff.de pigno.actio.vbi Bar. dicit, quod ne dum est in dolo, imò nec in aliqua culpa,qui facit illud,quod solitum est fieri,quamuis illicitum sit, Crauet. cons. 48. in fin. & cons. 125. in fin.Paris.cons.13.col.6.lib.1.Tiraque. de retrac. conuen. nume. 127. cum sequen.

Sed aduertendum est, quod licet consuetudo excuset a pœna, non ta-
25 men excusat apud Deum,& a peccato,vt per Ias.in l.3.§.iurari.col.penul. de iur. iuran. Aymo. cons. 9. col. 22. vers.præterea.Rolan.d. cons.75. nu. 42.& per consuetudinem non potest
26 id,quod est illicitum,effici licitum. Vnde si consuetudo permitteret fænerari, & contractus vsurarios exercere,non valeret. Abb. & Ant.in c.fi. de consue. Bero. consil. 166. lib. 1.
27 Quinimmo Papa non potest vsuram permittere, quia permitteret contra præceptum Diuinum.c.per literas de restit. spoliat. c. super eo. de Vsuris. Alex.cons.53.nu.8.lib.6. & cons.49. lib.4. Rolan. a Valle. cons. 55. lib.2. nume.15.Socc. cons. 164. visa bulla Math. de afflic. in constit. Neapol. rub.6.nu.26.lib.1.Couarru.lib.4.resolutio.cap. 1. nu.8. specul. in tit. de legat.§.nunc breuiter. Ideo est, quod talis contractus in Papæ notitiā transiuerit, non propterea videtur tutus, quia saltem teneatur restituere fructus habitos,vel saltem in sortem excomputare, quia contra prohibitio-
28 nem legis, & in dānum proximi pecuniam,ex pecunia recepit.c.qui cōtra iur. mercatur.de reg. iur. in Vi.c. peccatum.eod.tit.vbi Couarru. in 2. par.in princ.cap.consuluit.de Vsuris, Alex.cons.93.lib.6.vbi dicit,quod in foro contemptioso ad restitutionem condemnari potest. Nec obstat,dū dicebatur, quod ille erat paratus,dare pecuniam officiali,quia ad hoc respondet Abb. in c. nauiganti, nu.13. de Vsuris,quod quilibet posset fingere,& dicere,quòd volebat dare pecuniam officiali,& sub isto colore pecunias sub vsura mutuaret, remota tamen tali fraude secundum opin.multorum talis contractus licitus reputatur.Dec.cons.3. post nu.4.Siluestr.in verbo vsura, nu. 23. & ex ista forsan ratione, & quia in Curia frequentatur etiā inter bonos viros, ideo vsus

admi-

admisit, ac licitè iudicari potest, Cepol. cons. 13. penul. col. Oldra. cons. 207. in fin. Ias. cons. 153. lib. 4. vers. 7. Facit Tiraq. post alios de retrac. conuentiona. ad fin. nu. 130. cum sequen. In hoc tamen, & in alijs dictis, & dicendis, semper me remitto ad Theologos, ac ad determinationes Ecc. in omnibus & per omnia: & sic semper protestor. Valet tamē societas super officio emendo. vt in l. si fratres. §. si quis societatē. l.
30 actione. §. item. si societatē l. cum societas. ff. pro socio, vt inferius etiam in alio loco dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Officialis non potest recipere pecunias super eius officio in societatē vltra valorem officij.*
2 *Paulus 4. ordinauit, vt non possit accipere in societatē super officijs, nisi vsque ad dimidiam valoris officij.*
3 *Pius 4. reuocauit bullam Pauli 4. & vsque ad integrum valorē officij societates fieri posse permisit.*
4 *Pœna illius, qui accipit pecuniam super eius officio vltra valorē officij.*
5 *Tempus factę societatis, non tempus emptionis officij considerandum est, circa valorem officij.*
6 *Officia tantū valent, quāti cōmuniter vendi possunt.*
7 *Societas in eo, quod vltra valorē officij datur, non subsistit.*
8 *Officialis non potest recusare fructus soluere de pecunijs receptis vltra valorem officij.*
9 *Dolus non fit volenti, nec fraus scīēti.*
10 *Culpa cum culpa, dolus cū dolo cōpensari debet, limit. nu. 14.*
11 *In pari causa turpitudinis, melior est conditio possidentis.*
12 *Fructus ex pecunia non possunt percipi cōtra legē in praeiudicium proximi.*
13 *Vsurę sunt prohibitæ recipienti, non autem soluenti. nu. 16.*
15 *Culpa non potest alteri imputari, ex qua commodum sentit.*
17 *Peccatum non remittitur, nisi restituatur ablatum.*
18 *Fiscus est iniqui lucri acquisiti, iustus ablator.*
19 *Ignorantia causat bonam fidem.*
20 *Bonę fidei poss. iustè fructus percipit.*
21 *Scientia si perueniret, fructus illegitimè perciperentur.*
22 *Ignorantia supina, & crassa non prodest.*

CAP. VI.

Requiritur & secundo, quod officialis super officio pecunias
1 in societate, vltra valorē officij, nō accipiat, adeo quod si officium valet mille, nec in vna vice, nec in pluribus in societatē vltra mille accipere debet, nec potest, prout habetur in bulla Pij 4. facta super societati-
2 bus officiorum Ro. Cu. & licet Pau. 4. in eius bulla prius ordinauerat societates vltra dimidiā valoris officij, seu officiorū, minime fieri posse.
3 Tamen Pius 4. illā reuocauit, ac vsque ad valorem officij, & non vltra societates fieri permisit; & officialis tenetur ad requisitionem secū societatem cōtrahentis in ipso contractu, specialiter alias societates cōtractæ, siquę sint super eius officio, exprimere, & si eas falso negauerit, vel nō
4 expresserit in totū, vel in partē pœnā priuationis officij, super quo societas facta est, sine tamē praeiud. creditorum, quatenus aliūde illis satis

fieri nō possit, ipso iure incurrat, & ipse, & eius fideiussores teneantur satisfacere illis, qui eorum pecunias super eius officio præstiterunt.

Et hic dubitari posset ad considerandum valorem officij, an debeat inspici pecunia soluta in emptione officij, vel ad verum valorem, cum sæpe ex qualitate ipsorum, valor officiorum varietur, & ad verum valo-
5 rem, scilicet quantū valebat tēpore cōtractus societatis, inspiciēdū fore crederem per ea, quę not. Bartholo.
6 Veronē. in trac. de simula. contrac. nu. 44. officia. n. tantū valent, quātū communiter vendi possunt, non quantum empta fuere l. pretia rerū. ff. ad l. fac. nec valet tantum emptū. igitur modo tantumdem valet. Alex. cons. 72. nu. 14. lib. 1.

Qui igitur sciret, aut aliquo modo notitiam haberet, officialem super
7 eius officio pecunias in societate habere & alias super eodem officio vltra eius valorem in vna vice, uel in pluribus dare, in eo, quod excederet societas contracta non esset, & fructus de pecunijs ultra valorē datis, illicite perciperet, & percepti in sortem imputari deberent, & officialis pecunias vltra ualorem officij acceptas, succedēte morte naturali illius, sub cuius periculo vitæ datę erant, minime lucrari posset.

8 Sed officialis forte non posset recusare fructus soluere, postquā sciēter pecunias ultra ualorem officij ac
9 cepit. Dolus enim nō fit uolenti, nec fraus sciēti. l. nemo videtur fraudare ff. de reg. iu. l. cum donationis.
10 de Transac. c. scienti de reg. iu. in 6. & culpa cum culpa, & dolus cū dolo compensari debet. Ias. in. l. arenam. C. de inoff. Testa. Alex. & Ias. in l. uiro, atque uxore. ff. solut. matr. c. impari. ubi. Dy. de reg. iu. in 6. & si fructus soluti fuerunt, repetere nō
11 posset; cum in pari causa turpitudinis, melior sit conditio possidentis. l. in pari, de reg. iu. l. 3. & 4. ff. de cōd. ob turp. causa; ideo talis exceptio poterit solū ab hærede, & fideiussorib. officialis, qui non fuerunt, in aliqua culpa, opponi. Verū, quia societas ultra ualorem officii coita non est, officialis posset recusare
12 fructus soluere illi, qui in præiudicio animę suę, & contra legem perciperent, cum iactura, & lęsione proximi. c. qui cōtra iura mereatur, de reg. iu. l. quemadmodum, C. de agric. & censi. lib. 10. l. in hoc natu-
13 ra. ff. de cond. indeb. usuræ enim sunt prohibitę recipienti, non autē soluēti, c. super eo; ubi Doct. de u-
14 sur. Cor. cons. 166. nu. 8. lib. 4. & culpa cum culpa nō compensatur, quādo vna est maior altera, quia tūc maior attenditur, & de magis leui non habetur consideratio. l. 1. §. lata. ff. si mens. fals. mo. dix. l. si seruum. §. sequitur de uerb. oblig. l. cū par delictum. ff. de reg. iu. Cor. cōs. 157. nu. 2. lib. 2. sed maior culpa est in recipiēte fructus ex pecunijs; quā insoluente; igitur non potest al-
15 teri culpam imputare, ex qua commodum percipit. l. cum in fundo. §. mulier. ff. de iu. do. Si uero officialis pecunias ultra ualorē officij ex causa illicita pro luxuria, ludo, gula, &
16 huiusmodi perciperet, & dans illas sciret, ambo mortaliter peccarent, ut per Abb. in d. c. super eo. Siluestri. in uerbo usura. 7. & licet in pari causa turpitudinis potiorem esse possidentē, tamen fructus illegitime dati, & percepti restitui debēt, quia contra-

contractus prohibitus est, & pecca-
17 tum non remittitur, nisi illicite ablatũ restituatur, c. 1. 14. q. 6. c. peccatum. ubi late Couarru. de reg. iu. in 6. uel Fiscus acquireret, qui
18 est iniqui lucri acquisiti iustus ablator l. Lucius. ff. de iu. Fis. Cy. in l. 2. C. de cond. ob turp. causam immo etiã officialis officium amitteret, ut habetur in bulla Pij 4. absque tamẽ praeiud. illius, qui pecunias ultra ualorẽ officij ignoranter dedit, quia ignorantia illũ etiam a perceptione
19 fructuum excusaret, cum ex ignorantia resultet bona fides. l. cum hęres. ff. de diuer. tẽp. praescrip. l. sed
20 & si lege. §. scitur. ff. de pec. haered. l. fi. ff. pro suo. & bonae fidei possessor facit fructus suos. l. qui scit. §. 1. ff. de usu. l. bona fides tantum. ff. de reg. iu. & sufficit, quod dolo careat. Alci. in l. bonae fidei emptor. ff. de uerb. signif. nisi tamen ignoran-
21 tia esset crassa, supina, & affectata, tunc non prodesset. c. ut animarum. de cõstitut. plene Tiraq. de retrac. ligna. §. 35. glo. 4. nu. 38. uel nisi
22 post ignorantiam scientia superueniret, quod pecuniae datae excedebant ualorem officij, tunc crederẽ fructus non posse amplius post sciẽtiam licite percipere. arg. l. qui bona fide. §. tam diu. ff. de acq. re. do. Doct. in c. fi. de praescrip. est Tex. in c. si ũirgo. 34. q. 2. & utrũ sciuerit, uel ignorauerit, iudex id arbitrari debet, inspecta qualitate personae, & circõstãtiis negotii. ut Abb. dicit in c. 2. de cõst. circa fi. debet autẽ ille, qui pecunias in societate praestat, officialẽ interrogare, an alias pecunias in societate super eodẽ officio habet, si negatiue respõderet, excusandus est. gl. & Doc. in l. 1. ff. ad sena. cons. Maced.

SVMMARIVM.

1 *Societas super officijs, vt valeat vere, officiali pecuniae super eius officio dari debent.*
2 *Lucrum ex officio commune esse debet proportionaliter, vt societas valida sit.*
3 *Alia res pecuniarum loco in societatem super officijs dari potest.*
4 *Omnia sunt licita, si non reperiantur prohibita.*
5 *Res si detur aestimata, talis aestimatio facit emptionem.*
6 *Res succedit loco pretij, sed contra nu. 11.*
7 *Debitum ex vna causa in aliam conuerti potest.*
8 *Pecunia emuntur officia, quae ad istũ effectum reperta fuit.*
9 *Res non succedit loco pretij.*
10 *Vsus permisit fieri societates super officijs, cum pecunia igitur in alia re censetur prohibita.*
11 *Pecunia si solutioni parata non sit, contractus emptionis non potest cõuerti in contractum societatis.*
12 *In societate super officijs, non solũ requiritur cõsensus, sed etiã pecunia.*
13 *Nuda conuentione non potest fieri conuersio, nisi pecunia sit solutioni parata.*
14 *Conuersio de vno contractu in alium quando fieri possit.*
15 *Nouatio non inducitur, nisi expresse facta sit.*

CAP. VII.

1 TErtio requiritur, quod vere pecuniae dentur illi, qui vere officium habet, & officialis vere ex officio fructus percipiat, & lucrum ex

officio salté proportionabiliter comune sit, & tunc contractus licitus
2 erit. l. si non fuerit. ff. pro socio. Bal. cons. 396. lib. 5. nu. 1.
3 Sed, quid si nō pecuniæ, sed alia res loco pecuniarum super officio ad societatem data sit. Hieron. Gabriel cons. 80. respondit, societatem valere, quando aliqua res loco pecuniæ data est, quia omnia sunt licita, quæ non reperiuntur prohibita.
4 l. nec non. §. quod eis. ff. ex quib. cau. maio. l. ab ea parte. de probat. maxime
5 me si res daretur æstimata, quia talis æstimatio facit emptionē. l. quoties C. de iur. delibe. & sic pretium esset datum in societate, non autem res, d.
6 l. quoties Saly. n. l. si pro mutua. C. si cer. pet. res. n. succederet loco pretij, vt per Specula. in tit. de Vsuris. vers. pone vsurarius &c. & debitum ex
7 vna causa in aliam conuerti potest. l. si ex pretio. C. si cer. pet. Docto. in. l. singularia. ff. si cer. per. Cuma. cons. 160. Ias. cons. 86. lib. 1. Corn. cons. 241. lib. 3. in fine Natta. cons. 316. n. 2. Bal. cons. 127. in fin lib. 2.

Sed in contrarium dici potest, quod istæ societates permissæ fuerūt,
8 vt ille, qui volebat emere officium, si non habet pretium, partem super officio emendo accipere posset, & officia solum cum pecunia emūtur, quæ ad hunc effectum introducta fuit, vt in l. 1. ff. de contr. empt. vnde non videtur, quod alia res super officio da-
9 ri possit, cum res non succedat loco precij d. l. 1. & in l. si ita fideiusso rē. ff. de fide iussor. Bal. in. l. mater.
10 n. 15. C. de rei vendica. & cum vsus permiserit societates in pecunia. Fab Auorantio in sua decis. Anno 1555. in aliare censetur prohibita. l. cum maritus. ff. de pcuratoribus, maxime quia sumus in materia prohibitoria, & suspecta de prauitate vsuræ, ideo salubrius cēseo, tenendum esse, hāc societatem fieri non posse, nisi data pecunia, cum sola pecunia, nō autē alia res sit inuenta propter commercium, & ea sola cæteræ res æstimātur, ac emuntur, vt habetur in d. l. 1. ff. de contr. empt. Saly. in l. Mater.
11 C. de rei vendicatio. n. 21. Nec obstat, quod æstimatio faciat emptionem, quia si pecunia solutioni parata non est, contractus emptionis non potest conuerti in contractu societatis, vt per Doct. in d. l. singularia. per tex. in l. qui negocia. ff. mandati. vbi communiter dicunt Docto. quod vnus contractus non potest in alium conuerrit in quo pecunia si necessaria nisi illa sit solutioni parata, et licet societas solo cōnsensu contrahatur. Instit. de actio. ex cōsen. in princ. l. 2. de actio. & oblig. in
12 princ. tamē in hac specie societatis etiam res, scilicet pecunia requiritur. l. 4. in princ. ff. pro socio. Nec obstat tex. in d. l. si ex pretio, quia ibi debitum potest conuerti in mutuum ciuile, in quo non requiritur rei interuētus, secus in mutuo naturali, in quo requiritur pecunia, tunc nuda
13 conuentione non potest fieri conuersio, nisi peccunia sit solutioni parata, dicit Paul. Castr. in d. l. singularia in fine. Et licet in aliquibus contractibus possit fieri conuersio, etiā quod pecunia parata solutioni non
14 vt id procedit, ubi non requiritur pecunia, siue præsentia rei, sed ubi pecunia requiritur, vt in hac societate, tunc pecunia debet esse solutioni parata, vt conuersio fieri possit. Corn. d. cons. 241. col. fin. vbi præsupponit, quod in 1. contractu emptionis

ptionis pecunia interuenerit. Cuma. & Fulgo. loquuntur in casu d. legis, ex pretio scilicet in deposito ciuili, vbi non requiritur pecunia, & vbi est fa-
15 cta nouatio, vt dicit glos. in d. l. ex pretio, quæ non inducitur, nisi expresse facta sit. l. 1. & fin. ff. de nouatio. Vt cesset igitur omnis fraus, talis societas debet fieri mediante pecunia, non in alia re, ne dicatur fecisse, vt vulgariter dici solet, vn stocco, quod omni iure illicitum est.

SVMMARIVM.

1 *Societas super officijs, vt licita sit, debet fieri ad vitam dantis pecuniam, & si fieret cum conditione, vt ad hæredes transiret, non valeret.*
2 *Periculum vitæ facit contractum societatis licitum.*
3 *Societas non debet fieri super vita alterius, quam ipsius dantis pecuniam.*
4 *Senex præsumitur citius mori, quam iuuenis.*
5 *Pater præsumitur prius decessisse, quã filius.*
6 *Contractus ex intentione illicitus reputatur.*
7 *Actus iudicatur ex principali intentione.*
8 *Societates etiam super vita alterius, quam dantis pecuniam, fieri possunt.*
9 *Mors est communis omnibus.*
10 *Nominatio debet fieri infra annum.*
11 *Incertitudo vitiat contractum.*
12 *Appellatio incerta nisi infra decem dies declaretur, non valet.*
13 *Nominatio est de substantia, quando societas est facta super vita personæ, nominando.*
14 *Clausula, quod moriente persona nominata, & interim ipso N. cuius sit effectus.*
15 *Notarius potest apponere in instrumento clausulas solitas.*
16 *Clausulæ, quæ solent de stilo Curiæ apponi, debent subintelligi, si non fuerint expressæ.*
17 *Clausulæ, quæ respiciunt substantiam actus seu obligationem, a notario addi non possunt.*
18 *Notarius, postquam instrumentum est confectum, & copia data parti, non potest aliquid addere, nec etiam clausulas solitas.*
19 *Contrahentes possunt contrahere, etiã sub alia forma, quam consueta.*
20 *Clausulæ, quæ ponuntur de consuetudine Notariorum, pro non appositis habentur.*
21 *Contrahentes debent intelligere clausulas appositas in contractu, & Notarius eas declarare tenetur.*
22 *Ratificatio ex perceptione fructuum inducitur.*
23 *Ratificatio ex falsa causa non præiudicat, nec ad ignorata se extendit.*
24 *Fructuum repetitio datur ex capite nominationis non sequutæ.*
25 *Societas, tacitè quando inducta censeatur.*
26 *Contractus sub conditione celebratus, ruit conditione non adimpleta.*
27 *Nominatio si facta non fuerit infra tempus appositum, societas non dicitur contracta.*
28 *Promissio ad tempus, post tempus censetur denegata.*
29 *Societas facta sub vitæ periculo alicuius nominandi, ante nominationẽ societas non dicitur cõtracta, & nu.*
30 *Societas censetur contracta cum illo, qui pecunias dedit ante nominationẽ.*
31 *Contractus factus nomine alterius, si ille ratum non habet, valet ad commodum contrahentis.*
32 *Nominatus nullam habet actionem, nec*

nec ad fructus, nec ad sortem.

33 *Societas non est contracta cum non nominato.*

34 *Societas dissoluitur per mortem illius, qui pecunias dedit.*

35 *Hæredes quando sortem repetere possunt.*

36 *Officialis post mortem illius, qui pecunias dedit, non tenetur soluere fructus societatis.*

37 *Fructus soluti, soluta societate, in sortem comparantur.*

38 *Montium loca empta a Titio sub nomine Sempronij, remanent Titij.*

C A P. VIII.

QVARTO requiritur, vt contractus validus, ac licitus sit, quod
1 ille, qui dat pecuniam, periculũ eius vitæ subeat, vt eo decedente morte naturali, officialis pecunias receptas superlucretur, & si talis contractus fieret cum conditione, quod ad hæredes transiret, vel vt per mortem pecunias restitueret, contractus illicitus, ac vsurarius esset; periculũ enim vitæ, quod subiit illi, qui dat pecu-
2 nias, facit cõtractum licitum Rom. cons. 102. nume. 3. Oldra. cons. 209. Paul. Castr. cons. 289. præsens dubiũ. nu. 4. lib. 1. & sup. dictum fuit.

Sed an dans pecunias possit, non super vita ipsius, sed alterius, vt puta
3 filij, uxoris, vel etiam extranei, pecunias officiali in societatem dare, & forte videbatur dicen. quod non; quia videtur vitam alterius eligisse, qui forte erat iunior, & robustior, & ideo sperabat magis viuere, cum se-
4 nex citius præsumatur mori, quam iuuenis; alias videretur turbari ordo naturæ. l. nam & si parentibus. ff. de inof. Testam. l. his, qui ex causa, in fi. ff. de fideicommiss. liber. Alcia. lib. 1.
5 præsumpt. 43. præsumpt. vnde pater prius præsumitur decessisse, quam filius. l. qui duos. §. cum in bello. ff. de reb. dub. l. cum puberem. ff. eod. Paul. Castr. in cons. 101. ad 1. quæsitum vi detur respondendum. lib. 2. & sic sal-
6 tem ex intentione contractus illicitus reputari debet. Paul. Castr. cons. 289. præsens dubium. nu. 4. lib. 1. cũ
7 actus iudicetur ex principali intentione. l. si quis nec causam. vbi Bal. & omnes. ff. si cert. pet. l. rogasti. eod. tit. Tiraq. plene de retrac. ligna. §. 30. glos. 1. nu. 4. Docto. in l. si pater puellæ. C. de inof. Testam.

Tamen passim in Curia contrarium seruatur, quod tales societates
8 etiam contrahuntur super vita nominandi ab illo, qui pecunias in socie-
9 tatem dat, & ratio est, quia mors est communis omnibus, iux. illud Horatij. Pallida mors æquo pulsat pede, pauperum tabernas, Regumque turres. Ita. n. moriuntur impuberes iuuenes, sicut senes, mulieres, sicut masculi, & multoties prius impubes, quam pubes, propter debilem ætatem. d. l. qui duos. §. fin. l. si mulier. ff. de reb. dubijs. l. inter. ff. de pac. dotal. Bal. cons. 145. lib. 5. & cons. 155. lib. 4. punctus super quo. Et ratione istius incertitudinis, admittitur talis nominatio, quæ facta, contractus tenet, ac licitus reputatur propter periculum
10 vitæ nominati. Nominatio tamen fieri debet infra annum. iux. not. per Bal. in cons. 150. lib. 1.

Sed an ante nominationem, si societas erat contracta super periculo alicuius personæ nominandę, societas contracta dicatur, vt officialis fructus soluere teneatur, & dicendũ est, quod non, quia si persona non est nominata,

minata, ille, qui dat pecunias, perdere nõ posset, nec est igitur licitũ, ut fructus percipiat. Et si diceretur, quod illo interim, scilicet, ante factã nominationẽ, societas censetur cõtracta cum illo, qui pecunias dedit, adeoque si decederet ante nominationem, officialis pecunias superlucraretur, per ea, quæ, adnot. Bar. in l. fundum mihi cum uenderes .ff. actio. empt. l. si quis usum fructum .ff. de vsufr. legal. Alex. cõs. 232. col. 1. lib. 6. Bal. in l. 1. C. quando non petens partes. & in l. multũ. C. si quis alteri, vel sibi. Saly. in l. si patruus. nu. 3. C. cõmu. vtr. iud. Tab. de Mont. in tracta. de empt. & vend. par. 3. quæst. 12. nu. 19. vbi dicit, quod si nomine alterius, & ille ratũ non habet, acquiritur mihi contrahenti, cũ omnibusque conditionibus, & qualitatibus, q̃ cohærẽt, si personę nominatę quæsitum esset; ita etiam dicent, est in proposito ex quo ille, qui dedit pecunias, non nominauit, censetur sub periculo eius vitæ pecunias dedisse, vt societas substineatur. l. fundus ille .ff. de contr. empt. l. secundum responsum. vbi Bal. & Ang. C. de contr. & commit. stipul. Dec. cons. 543. nu. 3. Ias. in l. ita stipulatus nu. 6. .ff. de. verb. oblig. Tamen contrarium dicent esse, censeo, quod societas non sit, contracta, adeo quod ille, qui pecunias dedit, fructus societatis ante nominationẽ
11 percipere nõ possit, postquam per eum stetit, in non nominando personam, super cuius vitæ periculo pecunię starent, & incertitudo vitiat, contractum. l. Triticum .ff. de verb. obli. l. stipulationum quædam, cum l. sequen. vbi autem non apparet. ff. eod. tit. l. cum duo, & ibi glos. magistra .ff. de in diem adiectio Bar. in l. quidã .ff. de reb. dub. plene p Hipp.
12 in rub. de probatio. nu. 354. cum sequen. Vnde si quis appellat ad plures iudices, vel alternatiue, app. est nulla, tãquam incerta, nisi infra decem dies declaret, Hippo. ibi nu. 401. & quemadmodũ venditio ratione incertitudinis vitiatur l. cum post .§. genere .ff. de iur. dot. l. si merces, in princ. ff. locati, Instit. de empt. & vend. §. precium. Corn. cõs. 79. nu. 10. lib. 3. ita etiam talis societas si nõ facta esset nomina. tanquã incerta substinere nõ potest, cũ
13 nominatio sit de substantia, vt persona sit certa, super cuius vitæ periculo pecuniæ datæ sint. Bal. d. cons. 150. Vnde donec non fuerit facta nominatio, societas remanet suspẽsa, arg. d. l. si merces. prout alius cõtract. conditionalis. Corn. cõs. 110. lib. 3. nu. 2. max. quia stetit per eũ; igitur fructus petere non potest. facit tex. in l. pecuniam. C. de condi. ob causã. Corn. d. cons. 110. nu. 5.

Vnde ad tollendum omnem difficultatẽ, bona est illa clausula, quæ in contractu apponi solet, quod moriente persona nominanda, & inte-
14 rim ipse N. qui pecunias dedit, morte naturali, officialis pecunias datas suplucretur ratione, & isto casu societas tenet, quia pecunię datæ ante nominationem stãt sub periculo ipsius dantis vitę, & post nominationem sub periculo vitę nominati, adeo, quod si ipse nominatus, durãte societate morte naturali decederet, officialis pecunias in societatem super eius officio receptas superlucraretur.

Sed alias interrogatus fui, quid si talis clausula à notario omissa foret,

ret, vel in instrumento nō reperitur descripta, & officialis soluit fructus per aliquod tēpus, absque eo, quod nominatio facta fuerit, sub cuius uitæ periculo pecuniæ starent, an Notarius possit postea illam clausulam apponere, vt societas iam contracta substineatur, & fructus soluti licite recepti fuerint, & videtur posse, cū de stylo, & consuetudine tam ipsius Notarij, quā aliorum, semper talis clausula apponi soleat, & Notarius
15 semper censetur rogatus de clausulis solitis, & consuetis; & propterea potest illam etiam post de nouo apponere, & addere, vt plene habetur per Ias. in l. certi conditio. §. si nūmos. ff. si cert. petat. & in l. vt liberis. C. de collation. & per Fely. in c. ex literis nu. 12. de fide instrumē. & in varijs alijs locis citatis à Tiraq. in suo tractatu de constitu. in 3. parte in 31. limitat. nu. 7. cum seq. & per Ant. Gabriel. lib. Comu. opin. de consue. conclu. 3. Et tenentes hanc sententiam, Notarium posse addere, & apponere clausulas solitas, & consuetas omnes fere præcipue mouentur.

Primo ex authoritate Bald. in l. fi. C. de fideiusso. qui ex illo textu colligit, quod illud, quod quotidie solet apponi in instrumento, debet ha-
16 beri pro apposito, & Notarius simpliciter intelligitur rogatus cum clausulis consuetis: sed istud Bald. minime ex illo textu probatur, sed potius contrarium ibi nu. dicitur, quod ex electione vnius rei creditor non preiudicatur, quin possit etiam aduersus alium agere, & ratio allegatur, quia si id per pactum fieri potest, & solet quotidie fieri, ne simplicitas suscipientiū contractus posset, creditori præiudicare, lex statuit id, quod per pactum fieri solet, ut authoritate legis, creditor posset etiam agere contra alium, si .n. nominatus potuisset, illud pactum, quod in quotidiano vsu erat, apponere, simplicitas eius creditori nocere nō potuisset, quia semper illud pactum apponi potuisset, & authoritas legis necessaria non fuisset, sed quia illud pactum omissum a Notario addere postea non poterat; igitur ad succurrendum creditoribus, lex statuit illud, quod per pactum, in quotidiano vsu erat, semper locum haberet, & postea iuueni, quod idem considerauit, Soc. in l. Gallus. §. idem credendum in fi. ff. de liber. & post. Nec est bona saluatio Socini, quod illa determinatio potest trahi ad alios casus, quia hoc esset verū à persona habente authoritatem, & sic a legislatore, vel a iud. qui potest procedere de similibus ad similia, secus a Notario, qui nullam habet authoritatem: hoc etiam probatur in l. licet. C. locati: ubi periculum sterilitatis spectat ad locatorem, nisi actū esset, vt spectaret ad conductorem, secundum morem regionis; sed si nominatus posset addere clausulas consuetas, vtique semper periculum sterilitatis ad conductorem, etiam quod actum non esset spectaret, cū Notarius cēseatur rogatus de clausulis solitis, tamen contrarium ibi deciditur.

Bal. etiā in l. huiusmodi in princ. ff. de legat. 1. solum dicit Notariū debere aptare instrumētum, de quo rogatur secundum formam consuetam, & sic loquitur dum instrumentum est in fieri, & in l. de cosuetudine ff. de legibus. & in l. si quis sub

condit.

condit. ff. de condit. & instit. solum remittit se ad not. in d. l. fin. & in l. quod si nolit. §. qui assidua. ff. de edi litio edic. solum dicit notarium debere apponere in instrumẽto ea, quæ sunt de more, & consuetudine, & ita in l. 1. ad fi. solut. matr. quod intelligendum est, quando notarius cõficit instrumẽta, vel suam abbreuiaturam extendit, vt dicit idem Bal. in rubrica C. de fide instrum. nu. 22. & in l. contractus. eod. tit. secus vero postquam instrumentum extendit, tũc Bal. in rub. C. de his, quę in fraudem cred. dicit notarium non posse clausulas etiam solitas addere, nec apponere.

Secundo mouentur ex doctr. Bar. in l. si prius. §. placuit. ff. de aqua plu. arcen. vbi ait, quod notarius conficiens instrumentum, debet omnia ponere, quæ ex cõsuetudine veniunt. vt dixit in l. ex ea parte, de verb. obl. vbi dicit, quod vendens tenetur facere instrumentũ secundum ciuitatis cõnsuetudinem. & sic. Bar. si recte intueatur, in omnibus locis videtur potius loqui, quando instrumentum est in fieri, non postquam confectum est, vt habetur. in l. de die. ff. qui sat. dar. cog. num. 5. & in l. fin. ff. quæ in frau. cred.

Tertio mouẽtur ex not. per Canõ. in c. cum M. de constit. vbi ferè communiter dicunt, quod clausulæ, quæ solent de stylo Curiæ apponi, debent subintelligi si non fuerint expresse quod Barba. in c. 2. col. 2. de preca. declarat, non procedere in instrumẽtis, quæ non sunt in fieri, vt habetur in addit. Abb. in d. c. cum M. vel dicta per Canon. procedunt, quando clausulæ consuetæ concernunt solemnitatem, siue exequutionem, vel clariorem intelligẽtiam; tunc illæ a notario addi possunt, secus si clausulæ concernunt substantiam actus, seu obligationem, illæ si expresse a partibus non fuerint, a notario addi, nec poni possunt, licet consueta sint. Fely. in c. ex literis. nu. 15. de fide instrumentorũ, vbi ita declarat omnes decisiones, quæ volunt notarium posse addere clausulas consuetas, & solitas. Bal. in l. cum fundus. in §. in commissariam. ff. de leg. commis. vbi dicit, quod ea, quæ sunt solita apponi in contractu, non possunt apponi, si respiciunt obligationem per glos. ibi positam.

Et propterea in hac quæstione mihi placet opin. illorum, qui dicunt,
17 quod dum contract. est in fieri, vel donec per notarium non fuerit extẽsum in breuiatura, & in ipsa extensione, posse notarium apponere clausulas solitas, & cõsuetas, quia præsumitur, quod de illis tempore stipulationis contractus, mentio facta fuerit, secus ex interuallo, & postquam fuit extensum, vt dicit Bal. in rub. C. de reuoc. his, quæ in fraud. cred. Barban. in c. quoad translationem. col. 6. de officio deleg. & in d. c. cum M. & in d. c. 2. de preca. & cons. 9. lib. 4. col. fin. Matth. de afflic. in consti. Neapol. rub. 73. li. 2. nu. 17. Alex. in l. Gallus. §. idem credendum. ff. de liber. & posthum. Paris. cons. 45. nu. 43. lib. 1. Hippo. sing. 123. lib. 3. firmat etiam Sarnen. decis. 87. maxime si copia parti data foret. Bal. in §. ex literis. nu. 8. de fid. instr. vt per Soc. cõs. 227. nu. 6. lib. 2. vel in iudicio productus fuerit. Paul. Castr. cons. 415. nu. 3. lib. 2. viso examinato, & ideo non obstat, quod dicit Alex. in cons. 105. li. 2. in fine, quia ipse consuluit, notariũ

posse extendere clausulas solitas, & consuetas, licet non sint in abbreuiatura, non autem post extensionem factam. Ripa cons. 102. nu. 8. lib. 1. quia si in 1. extensione hanc clausulam nō apposuit, videtur illam omisisse, quia partes noluerunt eam adesse, sed voluerunt, vt persona nominaretur, sub cuius periculo, pecuniæ starent, & tunc contracta esset societas, & non prius, cum contrahentes possint etiā contrahere sub alia forma, quam con sueta. iux. not. per Angel. in l. licet. C. locati. & licet Ias. eum reprobat in d. §. si nummos. nu. 16. tamen eum sequitur, dum inquit, quod quando cōtractus reperitur celebratus sub alia forma, stabitur literæ, & non supplebitur a consuetudine, quia in claris nō est opus coniecturis, nec in nominato præsumitur error, sed potius talē clausulam non apposuisse, prout in alijs instrumentis, quia ita partes voluerunt, & Notarius licet incontinenti possit corrigere errorem suum, secus ex interuallo in ijs, quæ pertinent ad partes circa substantiam cōtract. plenè declarat Fely. in d. c. ex literis. nu. 2. Soc. Iun. cons. 150. lib. 3. nu. 6.

Et hæc maxime procederent, si vera esset illa sententia, quod clausulæ,
19 quæ apponuntur de consuetudine Notariorum pro nō appositis, vt per Bar. & Bal. in l. fin. in 6. q. ff. de iur. codi. Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuocan. donat. & an hoc verum sit nō intendo modo firmare. Sed si con-
20 trahentes clausulas appositas in contractu intelligere debent, alias nihil operentur; vt per Bar. in l. fin. §. idem quæsit. ff. de cōdit. indeb. & per Alex. cons. 42. super præmisso. lib. 1. quomodo possunt apponi si stipulatæ tēpore contractus non sint, & si clausulæ consuetæ non sint notæ partibus, non cēsentur consentire, vt Notarius eas apponat, vt dicit Puipur. in l. 1. C. de summa Trinit. col. 15. Ant. Gabriel. in d. conclus. 3. nu. 38. Nemo. n. cogitare potest de eo, quod ignorat. l. mater de inof. testa. & notat. in l. Clodius Clodianus. ff. de acqui. hæred. Aret. cons. 11. nu. 6. Possét tamē per testes probari talem clausulam tempore confectionis contractus spe culatam fuisse. Ruy. cons. 164. nu. 1. lib. 1. cum quilibet actus, & rei veritas ita per testes, sicut per instrumentum probari possit. l. in exercendis. C. de fide. instrum.

Nec ex eo, quod forsan creditor ab officiali fructus percepit, societas saltem tacite, sub periculo illius creditoris, facta, nec ratificata censetur, & si per perceptionem fructuum ra-
21 tificatio tacite inducatur, vt in l. Paulus respondit. ff. rem rat. hab. Alex. cons. 117. viso processu. lib. 5. Dec. cons. 232. nu. 5. & societas etiam tacite contrahitur. Ruy. cons. 92. in prin. lib. 1. quoniam fructus ab officiali soluti fuerunt, quia forte credidit nominationem factam fuisse; & ratifica tio facta ex falsa causa, & ab ignorāte non præiudicat, nec se extēdit ad ignorata. l. mater. C. de rei uendic. Ias. in l. nec his. §. hæres. nu. 9. ff. de acqui. hæred. Vt enim societas, & ratificatio
22 inducta censeretur, necesse fuisset officialem habuisse scientiam, nominationem non fuisse factam, nec talem clausulam in instrumento apposi tam, & nihilominus fructus soluisset, vt plene per Paris. cons. 47. lib. 1. nu. 98. cum seq. Sed officialis verisimiliter credere potuit, fuisse factam nominationem: igitur ei datur fructuū
23 repetitio ex capite nominationis nō sequutæ,

ſequutæ. l. cum a te.C. de pactis inter empt.& vendit.notat.Bar.& omnes in l. fin. de cōdi. cauſ. dat. Grat. cōſ.77. nu. 15.lib. 1. & quod ex indebita cauſa ſolutum eſt, repeti po-
24 teſt. Roman. conſ. 238. Nec ſocietas poteſt dici tacite contracta, quia non contrahitur ſola re, ſed conſenſu perficitur, vt probatur in l. ſi margarita.ff. pro ſocio. ibi, ſi animo cōtrahendi ſocietatem, id actū ſit, not. Iaſ. conſ. 33. lib. 3. col. 2. Ruy. d. conſ. 92. in fine. Verum conſenſus in officiali non adfuit, vt pecuniæ ſub periculo vitę creditoris ſtarent, quia id actum non fuit, & conſenſus ad ignorata extendi non poteſt, & imputet ſibi creditor, ex quo non nominauit, & ex ſua culpa in omittendo nominationem, lucrum conſequi nō potuit, cum forte ob aliquam fraudolentem cautelam nominare omiſerit, & fraus ei patrocinari non debet.l.nec extra dolo.ff. de dolo.C.ſedes c. ſeq. extr. de reſcrip.& qui non facit, quod debet, præſumitur in dolo eſſe l. dolo .ff. mandati.

Aliquando etiam dici ſolet, quod pecuniæ ſtent riſico vitę, & perſonæ, ab A. creditore infra triginta dies nominan. & interim riſico dicti A. ſtarēt.ſi nominatio infra illos triginta dies facta non fuerit; & A. poſt
25 triginta dies decedat, officialis pecunias minime lucrabitur; quia con tractus ab aliqua cond. celebratus, conditione non adimpleta ruit. vt, per Docto. in l. cedere diem .ff. de uerb. oblig. Paris. conſ. 12. nu. 140. lib. 2. & conſ. 31. nu. 17. li. 4. Vnde
26 nō ſubſequuta nominatione, perinde eſt ac ſi ſocietas nunquam inita fuiſſet. l. neceſſario. in princ. ff. de peric. como.rei. vend. l. pecuniam. & ibi Alex. nu. 4. ff. ſi cer. pet. quia ceſſat cauſa, propterquā ſocietas permiſſa erat, cum amplius pecunię nō ſtent ſub periculo vitæ alicuius, ſolū .n. per triginta dies ſub periculo vitę creditoris ſteterunt, quibus finitis, periculū ceſſat; cum permiſſio, vel cōceſſio facta ad tempus, poſt illud de-
27 negata intelligitur. l. ſtatu liber. ff. de ſtatu. l. 1. Imperator.ff.de poſtul. l. pater filium. §. fundum.ff. de leg. 3. gloſſ. in c. decet.de reg.iur.in ſexto. faciunt not. in l. cum prætor .ff. de iudici.& in c.non ne de præſumptio. & cum creditor contractum ex parte ſua non ſeruauerit, quia non
28 nominauit, cadit ab omni cōmodo conuentionis.l. ſi conueniat .ff. pro ſocio.l. quæro .§. inter locatorem.ff. locat.vbi Bar.

Sed an facta nominatione nominato, ſit acquiſita aliqua actio, adeo, quod durante ſocietate, ipſe ad fructus agere valeat, & poſt mortē officialis ſortem datam repetere: & dicendum eſt, quod non, quia ſo-
29 cietas ſolum eſt contracta cum illo, qui pecunias dedit, non autem cum nominato, qui ſolum adiectus fuit, vt demōſtraretur perſona, ſub cu ius vitę periculo pecunias datas fore
30 vellet, & propterea nominatus, nec durante officio ad fructus, nec poſt mortem officialis, ad ſortem agere, nec repetere poterit, quia cū eo nulla ſocietas contracta fuit.l. Iulianus. §.1 .ff.de verb oblig.Bal. d.conſ. 150. lib. 1, in fin. Hiero.Gabriel. conſ. 78. & ita etiā videtur determinaſſe Rota in una Iſpalen. coram R. P. D. Rebuſterio. die 13. Nouēbris, & die 15. Decembris 1573. reprobāta deci. Binurini.

Vnde ſi ille, qui dedit pecunias, cum

cum quo vere societas contracta fuit,
31 decederet, per eius mortem societas soluta esset, & eius hæredes sortem repetere possent, si nominatus viueret; nec hæredes illius, qui pecunias dedit super officio, posset post mortem fructus exigere, quia per mortē societas fuit desoluta. l. adeo. l. si fratres. §. idem respondit, cum glo. ff. pro socio. Dec. cons. 213. in princ. nec etiā hæredes possent petere aliquid ratione interesse, cum officialis non fuerit in aliqua mora, si de morte illius, qui pecunias dedit, nullam habuit scientiam; quinimo si fructus soluit post mortem, in sortē
32 computari deberent, postquam soluit, quia credebat, societatem durare, & pecunias receptas super eius officio adhuc sub periculo vitæ nominati permanere, & tamē per mortem illius, qui pecunias dedit, societas dissoluta erat, nec officialis pecunias receptas superlucrari potest, cum nominatus adhuc viuat, & faciunt not. per R. P. D. Seraphinum in vna Romana Montium 5. Noueb. 1562. vbi Domini firmarunt, quod si loca Montium emant a Titio, & sub nomine Sempronij ponātur, nullum ius competit Sempronio locis descriptis sub nomine suo, si Titius vsumfructum, & dispositionem aliorum locorum sibi reseruauit, sed spectat pleno iure ad emptorem, vel ipso mortuo ad eius hæredes spectant, non autē ad nominatum, etiā quod morte ipsius uacarent, & ibi plene, & bene respōsum fuit ad cōs. 4. Soc. lib. 4. Bero. cons. 178. lib. 2. Ruin. cons. 182. lib. 1. quia a casu ipsorum multa concurrebant, ex quibus apparebat, quod emens nomine alterius, uoluit rem emptam donare, quæ minime in præposita specie procedunt.

SVMMARIVM.

1 *Societas super officijs Ro. Cu. vt valeat, ille, qui dat pecunias ad omne periculum officij stare debet.*
2 *Societas tunc valida est, quando lucrū, & damnum communicatur.*
3 *Officium si nil fructaret, vel Papa aliquot mensium prouentus retineret, officialis non tenetur ad solutionem fructuum.*
4 *Clausula, quæ solet apponi in instrumēto societatis, quod rata promissa sit libera, & immunis ab omnibus oneribus, quid operetur.*
5 *Talis Clausula est contra naturam societatis.*
6 *In societate certa lucri quantitas taxari non debet.*
7 *Contractus quando claudicat, vsurarius reputatur.*
8 *Dans pecunias super officio, ex quo periculum vitæ subit, potest nolle subsistere alia pericula.*
9 *Pactum valet, quod vnus ex socijs dānum tantūmodo sentiat, & lucrum commune sit.*
10 *Officialis etiam, quod suscipiat periculum officij contractus, claudicare non dicitur.*
11 *Conductor equi, potest conducere equum, vt periculum spectet ad locatorem.*
12 *Pactum contra accidentalia contractus, valet.*
13 *Societates, quæ fiunt super officijs Ro. Cu. non possunt dici societates.*
14 *Pacta, quæ fiunt in societatibus super officijs, sunt contra naturam societatis.*
15 *Contractus factus inter officialem, & illum, qui dat pecuniam super officio potius*

potius est contractus innominatus, quam contractus societatis.

16 *Contractus omnes de mundo, quos con suetudo de nouo inuenit, sunt contractus innominati.*

17 *Contractus iudicatur ab effectu, non autem a verbis contrahentium.*

CAP. IX.

QVINTO requiritur, vt talis cõtractus societatis licitus sit, ac sine periculo animæ fieri possit, quod
1 ille, qui dat pecunias ad societatem super officijs, omne periculum dicti officij subeat, adeo quod si officialis ex officio fructus non perciperet, vel illam quantitatem, quã soluere promisit, dans pecunias fructus minime recipere deberet, vel quantitatem ei promissam, sed reducere ad illam quantitatem, quam vere officialis ex officio percepit per not. per Bal. in cons. 396. lib. 5. Societas enim tunc valida arbitratur, quando dam-
2 num, & lucrum cõmunicatur, & vbi periculum non est commune, societas appellari non potest. l. si non fuerit. in princ. & §. fin. l. cum duobus. §. saginariam. ff. pro socio. Couarru. lib. 3. varia. resolu. cap. 2. & 3. quando. n. quis dat pecuniã super officio, si non subit periculum officij, non erit contractus socialis, sed vsurarius. c. vsura 14. q. 3. Bal. in l. 1. C. pro socio. l. mutuis. ff. pro socio. & in summa Siluestrina in verbo societas. nu. 2. Couarru. in loco citato. Dec. cons. 116. col. 1. in fi. & in l. si pascenda. C. de transa ctio. nu. 8. vbi dicit, si data sit pecunia ita, quod saluum sit capitale, & quod certa pars lucri debeatur, conuentio non valet. Abb. cons. 114. lib. 2. Roma. cons. 238. Alex. cons. 80. lib. 3. Ias. cons. 32. col. 3. lib. 3. & col. 4. Paul. Castr. cons. 55. lib. 2. viso instrumento prædicto.

3 Vnde si ex aliqua causa, officiũ nil fructaret, vel summus Pontifex aliquot mensium fructus retineret, crederem officialem non teneri pro dicto tempore ad solutionem fructuũ, & pariter si officium nõ redderet ad rationem duodecim pro cent. officialis, vel accipiens pecunias non teneretur, nisi prout officium responderet, seu fructaret. Sed quia in tali-
4 bus contractibus semper solet apponi clausula; quam quidem ratã promissam, scilicet ad rationem 12. pro cent. voluit esse liberam, immunem, & exeptẽ ab omnibus oneribus, &c. sup. omnia cessare videntur; sed ta-
5 lis clausula est contra naturam con tractus socialis, cum in contractu so-
6 cietatis certa lucri quantitas taxari non possit. d. l. si non fuerit. ff. pro socio. Bal. cons. 396. in fin. lib. 5. alias cõ tractus claudicat et si periculum solũ
7 officialis existeret, & quando contractus claudicat vsurarius reputatur. Archidia. in c. vsura. 14. q. 3. Bald. d. cons. 396. in fin.

Dici tamen posset, quod propter periculum vitæ, quod subit ille, qui
8 dat pecunias, contractus sustinetur, etiam quod alia pericula subire nolit & si non valet in vim contractus societatis, valebit in vim pacti, cum valeat pactum, quod vnus ex socijs nul lam partem damni sentiat, lucrũ ve-
9 ro commune sit. vt est glos. in §. de illa. Iustit. de societate. & in l. si nõ fuerit. ff. pro socio. referendo opin. Alberi. Et licet Quintus Mutius contra naturam societatis, talem pactionem esse existimauerit, tamen a Seruio reprehensus est, cuius opinio præua-luit,

luit, & opinionem Seruij seqnitur Alberic.& eam ex multis comprobat Hostien.in summa de vsuris.§.an aliquo casu.vers.quid si periculum, &c. Contractus enim ex conuẽtione partium legem accipiunt.l.1.§. si conuenit.ff. depositi. l. contractus quidẽ.ff. de reg.iur.l.in emptionibus.ff. de pactis &, hanc opin. tenet etiam Roman.cons.475.nu.6.Nec ex eo,quod officialis susceperit in se periculum
10 officij, contractus est illicitus, nec claudicare dicitur.Anchara.cons.19 nu. 2. Et quemadmodum si locarem equum, & conuenirem,vt ad condu-
11 ctorem spectaret periculum,possem nihilominus mercedem recipere.l.1. C.locati. Ita etiam potest recipi fructus societatis,etiam quod ad officialem totum spectaret periculum,cum
12 pactum contra accidentalia contractus bene valeat. l.1.§.si cõuenerit.ff. de pcstulando. l. pacta conuenta. ff. de contr. empt. l.pacisci. l. iuris gentium.§.si paciscar.ff. de pactis. c. vno de cõmodat. cum simil. Vnde debet tenere talis conuentio, cum satis honesta,& licita videatur,cũ enim dans pecunias subeat periculum vitæ, recipiens,alia pericula subire debet, & propterea non obstat, quod dicitur de alijs societatibus, in quibus dans pecunias non subit periculum vitæ, & propterea societates,quæ fiunt su-
13 per officijs,parum,aut nihil commune habẽt cum alijs societatibus, ideo de illis ad istas arguere non licet.

Et forte etiam dici posset,quod cõtractus noster non sit proprie contra
14 ctus societatis,ex quo qui dat pecuniam currit periculum vitæ, vt si durante societate decederet, officialis pecuniam receptam super officio lucraretur,& officialis subit periculum officij, quæ pacta sunt contra naturã
15 contractus societatis,in qua in omni bus æqualitas seruanda est. d. l. si nõ fuerit. Instit. de societ. in princ. ideo iste contractus potius erit contractus
16 innominatus,cum semper in dubio debemus iudicare contractum innominatum. l. 1. ff. de æstima. actio. l. si gratuitã,in princ.de præscrip.ver.adnot. in simili Roma. cons. 302. nu. 5. Cur.in l.si pascenda.C.de pactis.& dicit. Bal. in c. in causa de cau. poss.
17 & proprieta.nu.5.quod omnes contractus de mundo,quos consuetudo de nouo inuenit, sunt contractus innominati; & licet in contractu, siue in instrumento dicatur,quod officialis recepit in societatem super eius officio, &c. tamen contractus iudica-
18 tur ab effectu,non autem a verbis cõtrahentium, vt probatur in l. insulã. ff.de præscrip.verb. vbi dicitur, si insulam vendidi, vt aliam insulam reficeres, quamuis vsus in verbo, per quod huiusmodi conuentio significetur contractus venditionis; tamen, quia ipsa conuentio habet in se effectum contractus innominati, do, vt facias, igitur iudicabitur innominatus,non autem venditio,& probatur etiam in l.si rem.§.si cum vnum.ff. de præscr.verb. & in alijs pluribus iuribus ad hoc allegatis per Roman.cõs. 509.col.1. vbi plene Aymo. cons.20. nu.5.Aret.cons.10.nu.2.Guid. Papa in his terminis.quæst.186. Alex.cõs. 80.lib.3.Dec.d.l.si pascenda.Abb.d. cons.114.lib.2. Matt.de afflic. decis. 80.nu.8.Natta.cons.403. nu.4.

S V M M A R I V M.

1 *Pecuniæ, quæ loco fructuum soluuntur ab officiali,non debent excedere veram*

veram quantitatem fructuum.

2 *Pecunia ad honestum lucrum in societate dari potest.*

3 *Conuentio de certa quantitate lucranda in societate non valet. nu. 5.*

4 *Interesse in pactum deduci potest, non tamen sub certa quantitate.*

6 *Uniformis præstatio facit contractum illicitum.*

7 *Fructus officiorum solent taxari ad rationem duodecim pro cent.*

8 *Contractus alias illicitus, ratione dubij, licitus reputari solet.*

9 *Taxatio ad rationem duodecim pro cent. quando tolerari possit.*

10 *Fructus officiorum possunt taxari ad rationem duodecim pro cent. quando fructus sunt incerti, ratione incertitudinis. nu. 16.*

11 *Illud, quod habet in se potētiam plus, vel minus, non dicitur excedere modum.*

12 *Fructus si sunt certi, non debent taxari ad rationem duodecim pro centenario nu. 17.*

13 *Sententia Pau. Castren. quod in ter. l. curabit, potuit fieri taxatio ad rationem duodecim pro centenario; licet minus fructus valeant, non est tuta.*

14 *Taxatio fructuum debet fieri iuxta quantitatem fructuum.*

15 *Interesse debet taxari vsque ad valorem fructuū, quos emptor percepit, vel percipi posset.*

18 *Contra naturam societatis esset percipere aliquid vltra valorem fructuū.*

19 *Societas contracta, vt conditio vnius sit melior alterius, non est licita.*

20 *Pactum ab æqualitate alienum, non valet.*

21 *Usura animas deuorat, & facultates exhaurit.*

22 *Usura etiam in modico committitur.*

23 *Peccatum, quo ad intentionem, committitur in omni contractu.*

24 *Usus tollerauit, quod etiam quādo fructus sunt certi, taxatio fiat ad rationem duodecim pro cent.*

25 *Consuetudo reddit contractum alienū ab omni suspicione.*

C A P. X.

SExto requiritur, quod pecunię loco fructuum per officialem durante so-
1 cietate soluendæ, non excedant veram quantitatem fructuum, ex officio percipiendorum. Contractus huiusmodi societatis permissus est, dummodo pecunię soluendæ, pro fructibus officij, non excedant quantitatem fructuum, ex officio percipiēdorum, cum ad honestum lucrum
2 pecunia in societate dari possit. ut est glo. in c. plerique in uerbo, negociatorib. 14. q. 3. Doct. in c. per uestras, de dona. inter ui. & uxo. Ias. cons. 33. lib. 3.

Non tamen valet conuentio de
3 certa quantitate pecuniæ pro lucro recipienda. Car. Floren. in c. nauiganti, de usu. in 4. q. Ancha. in c. peccati, de reg. iu. vers. sexto quæro: ubi dicit lucrum speratum, & uerisimile de pecunia in pactum deduci non posse. Hinc est, quod licet interesse in pactum deduci possit, tamē sub incerta quantitate, quæ post modum præstanda est, non autem sub
4 certa quantitate, quia tunc fraudi suspicio adesset. l. cum quis decedens. §. codicillis. §. Titia. ff. de leg. 3. nor. Bal. in. l. rogasti. §. si tibi. ff. si cert. pe. Alberi. in l. 1. col. pe. & ibi Bal. col. 4. C. de suni. Trinita. Alex. cons. 200. nu. 8. lib. 6. Dec. cons. 116. & cons. 119. & cons. 173. Aym. cons. 189. col. fi. & quod in societate, nō

ualeat

ualeat conuentio de certa quantita-
6 te pecuniæ lucranda, uoluerunt Iaf. d. conf. 53. col. 2. Abb. conf. 114. lib. 2. & in d. c. per vestras col. 2. in fi. uerf. nec etiã credas. Alex. conf. 80. lib. 3. ubi dicit, quod si recipiens pecunias, promittat annuatim soluere duodecim pro centenario, talis promissio non tenet, & solutum repeti potest. ad not. etiã Ro. conf. 500. quia uniformis præstatio facit cõtractum illicitum. Ro. conf. 520. Dec. conf.
7 516. nu. 2. in societate. n. certa quantitas pro lucro taxari non potest, incerta sic. Bal. conf. 453. in fi. lib. 3. Feder. de Sen. conf. 303. Io. de Ana. conf. 93. & ibi Bologn. in additionib.

Mos, & usus tamen. Ro. Cu. in huiusmodi societatib. quia fructus officiorum ordinarij, & exord. sunt
8 incerti, ad duodecim pro centenario taxari solent, quia aliquando minus, & ut plurimum plus fructare solent, & quod frequenter accidit,
9 considerari debet. l. non ad ea. ff. de leg. & contractus alias illicitus, ratione dubij licitus reputatur. l. si ea lege C. de usu. c. nauiganti. c. in ciuitate. vbi Abb. nu. 2. de vsu. Ancha. in d. c. peccati. in xi. & 13. q. Doct. in l. si pater puellę. C. de inofficio. Testa.
10 Roma. conf. 302. unde Taxatio. ad rationem duodecim pro centenario potest tolerari; quia ita communiter consuetum est percipi. Ancha. conf. 402. uerf. quib. tamen nõ obstan. facit tex. in l. sancimus. §. pe. C. de dona. ibi incertus enim fortunæ exitus hoc nobis suggerit. Oldra. cõf. 207.

Qui tamen mos, & usus deberet tantũ tolerari in societatibus initis
11 super officijs, quorum fructus ord. vel exord. sunt incerti, & ut plurimũ ad rationẽ duodecim pro cẽtenario fructare solent, prout sunt officia Cancellarię, & alia similia, & licet certa quãtitas in pactum deduci nõ possit, tamen si taxatio verisimilib. coniecturis conueniat quantitati taxatæ, valebit conuentio in vim probationis, ut tenent Bal. in l. si tibi, & ibi Purpura. ff. si cert. pet. Dec. in c. cum venerabilis. nu. 14. ad fi. de excep. & propterea Doct. dicunt, quod in materia. l. curabit. C. de excep. emp. fieri posse taxationem fructuũ a princ. vt late per Paris. conf. 60. nu. 31. lib. 1. Cagno. in d. l. curabit nu. 31. Couarru. in lib. 3. varia. resolu. cap. 1. verf. 5. & cap. 4. ver-
12 sic. 7. illud enim, quod habet in se potentiã plus, uel minus non dicitur excedere modum. l. oleo. C. de usu. vbi Bal. Saly. in l. ea pactione. C. eod.

Sed secus forte quando societates super officijs, quorũ fructus sunt
13 certi, & vniformes contraherẽtur, nec unquã ad rationẽ 12. pro cent. ascendunt, vt sunt officia equitum piorũ, & liliorum, & alia similia, tũc huiusmodi taxatio tanquam nimis excessiua, & facta ultra valorem fructuum ex dictis officijs percipiendorum ad ueram, & honestam summam fructuum moderari, & reduci deberet. d. c. per vestras, & c. salubriter de vsu. & habetur in d. l. curabit, vbi Imp. dumtaxat inducit obligationem restituere vsuras pretij nõ soluti, iuxta fructuum perceptorum
14 quantitatem, ideo sententia Pau. Castr. in l. 2. C. de usu. est periculosa, dũ firmat in ter. l. curabit posse fieri taxationẽ loco fructuum ad rationem decem, vel octo pro cen-
15 tenario, licet fructus minus valeant, si. n. huiusmodi taxatio fit in recompensationem fructuum percipiẽdo-

rum

rum,vt per Dec.conf.119. debet illa fieri iuxta quantitatem fructuum ipsius rei, non autem secundum rationem eius, quod venditoris interfit, vt expresse probatur in d.l.curabit,in illis verbis, quas vsuras perceptorū fructuum ratio,&c. æquissime considerațis a Couarru.in lib.3.var.lect.c. 4.facit etiam Tex.in l.liberalitatis.§. fi.ff. de vsu. vbi Imperator decreuit, iniquum esse vsuras ab eo exigi, qui fructus non percepisset,& propterea à multis opinio Pau. Castr. reprobatur,vt per Natt.conf.494. & idem et. Castren.in l.Iulianus.§.ex vendito.ff. de act.emp.intelligit l. curabit,quod possit peti vsura tamquam interesse
16 lucri cessantis, id est vsque ad valorem fructuum, quos emptor percepit,& quos percepisset vẽditor. Alex. conf.69.nu.4.lib.1.sed vltra ualorem fructuum tractat de lucro, quod loco interesse peti nõ potest, Soc.conf. 133.nu.13.

Quod etiam probatur ex forma
17 contractus, fit enim taxatio ad duodecim pro centenario, quando fructus sunt incerti, & ratione incertitudinis admittitur taxatio, sed quando sunt certi cessat ratio a contrahẽtibus considerata de fructuum incertitudine. Vnde illa verba, quia fructus sunt incerti,essent posita in fraudem vsurarum,vt dicit Ancha.consi. 257. col. 2. vers. item pro duabus. Ideo vt via fraudibus obstruatur,per quas facile ad vsuras peruenire posset. Gemi. in c. fi. de vsu. illa taxatio
18 admitti non debet,nec ille,qui pecunias præstitit,debet aliquid minimū, vltra valorem fructuum percipiendorum,percipere. Abb. in c. ciuitate in fi. vers. sed si aliquis. Roman. conf. 238.vers.vlt.inspiciatur.Cuma.conf. 181.col.2.vbi inquit, quod si pro emptione annui redditus percipiantur quinque pro centenario, nulla sinistra suspicio militat cum ex possessionibus sic percipiantur, quasi innuat secus esse,si vltra quinque percipiantur. Veronen. in trac.de simula.contrac.in 3.præsump.vers.3.modo,con
19 tra naturam enim societatis esset percipere vltra valorem fructuum, qui solum pro rata capitalis æqualiter diuiduntur, l.si non fuerit,vbi glo. l. cū duobus. §. in coeunda. ff. pro socio. Abb.conf.78.col.2.lib.1.& cōf.114. lib.2.Rom.conf.520.Io. de Ana.cōf. 93.Vnde si societas contraheretur ta
20 liter, quod vnius socij conditio esset melior quam alterius, nõ esset licita, tuta.Corne.conf.187.lib.3. in princ.
21 nec valeret pactū ab æqualitate alienū Saly.in l. Mutius.ff. pro soc.Corn. conf.139.li.1.Societas enim est quædam fraternitas.l.rerum.ff.pro socio, & abhorret vsurariam prauitatem,
22 quæ tamquā vorago animas deuorat,& facultates exhaurit,c.1.de vsu. in 6. & vsura committitur, etiam in
23 modico, quocunque nomine detur 14.q.3.c.1.2. & 3.& quoad intẽtionem peccatum cōmittitur in omni
24 contractu.Abb.in d. c. nauiganti, nu. 6. Verum forsan propter vitæ in-
25 certitudinem,talem taxationem etiā in societatibus super officijs,quorū fructus sunt certi, vsus tollerauit. iux. tex.in l.sancimus.§.fi.de dona. Anch. in d. c. 1. q. 8. de vsu. in 6. Zaba. in Clem. 1. de vsu.nu.11.prout etiā tolleratur emptio annuum ad rationem duodecim pro cent. vt per Nat. qui alios citat in conf.498.nu.13.& cum talis taxatio fuerit consueta, & forsan obseruata per annos 40. tamquā præscripta permittitur, etiam quod

F reddi-

redditus officiorum diminutus fuerit, iux.not.per Zaba.in Clem.beneficiorũ de decim. nu.6. quæ consuetudo contractum alienum ab omni suspicione illiciti reddit. Old.d.cap. 207. in fi. & sup. late dictũ fuit, sed quia tractatur de periculo animæ, bonũ esset, ut S. D. N. prouideret qualiter in hoc casu licitè, & cum bona conscientia contrahi posset, interim me remitto determinationi Theologorum, qui in casib. conscientiæ quotidiè versantur.

SVMMARIVM.

1 *Contractus societatis de communi obseruantia in scriptis reduci solet.*
2 *Scriptura non est de substantia contractus.*
3 *Scriptura in aliquib. contractib. requiritur.*
4 *Cõti actus regulariter valet sine scriptura nisi aliud actum sit.nu.5.*
6 *Contractus societatis per testes probari posset.*
7 *Scriptura ideo fit, vt quod actum est facilius probetur.*
8 *Instrumentum est probatio probata.*
9 *Partes per instrumentum efficacius obligantur.*
10 *Attestationes testium si in scriptura redactæ sunt, an & quando habeant exequutionem paratam.*
11 *Testes qualiter deponere debeant, vt eorum attestationes habeãt exequutionem paratam.*
12 *Appellatio a mandato de extendendo obligationem secundum dicta testiũ, conceditur.*
13 *Instrumenti ammissio probatur per iuramentum cum alijs adminiculis.*
14 *Instrumenti ammissi tenor per testes probari potest.*
15 *Appodissa, quæ solet per Notarium fieri de societate contracta, & ab officiali subscripta de perdito instrumento an probet, & quando. nu.18.*
16 *Appodissa huiusmodi an exeq. paratam habeat.*
17 *Scriptura priuata non habet exequutionem paratam.*
19 *Subscribens fateri videtur omnia supra descripta.*
20 *Notarius an possit cogi ad conficiendum instrumentum vigore appodissæ factæ super societate.*

CAP. XI.

Septimo de cõi obseruantię stylo semper huiusmodi contractus so-
1 cietatis in scriptis redigi solet, & a cõmuni obseruantia receden.non esset, l. minime .ff. de leg. non tamen scriptura est de eius substantia. l. pa-
2 ctum C. de pat. & licet in multis casib. scriptura requiratur, quos enu-
3 merat glo. in c. 1. de cens. ubi Doct. in 6. spec. in tit. de Instru. editio. §. restat. Pal.in l. gesta C. de rei uend. Ias. & Dec. in d.l. pactum. Guid. propter q. 582. Hip. de Mar. in rub. de prob. nu.19. tamẽ in omnib. alijs casib. regulariter a leg. sancit ũest ua-
4 lere contractum sine Instrumento .§. contractus inst. de emp. & uend. vbi Aret. l. cũ res C. de prob. l. cũ in Instrumẽ.is. C. de fid. instru. nisi tamen expresse dictũ esset, contractũ
5 non valere, nisi scriptura fieret. Barr. in l. contractus. C. de fid. instr. not. in l. fi. C. si cert. pet. Aret. cons. 160. Gozad. cons. 1. lib. 1 nu.42. uel nisi appareret partes uoluisse de societate confici instrumentum, ut per Pau. Castr. in d.l. contractus. Afflic. decis. 39. nu. 4. Io.Cephal. cons.66. nu. 13.

nu. 13. ubi uero non appareret, partes voluisse de contractus societatis, instrumentum conficere, contractus societatis teneret, licet de eo instrumentum factum non esset, & per Te-
6 stes probari posset, ut cons. Roma. 106. uiso themate. prænarrato, & cū seq. Ias. in l. cū proponas, la 1. C. de Transac. quia ad probationem, pares vires obtinētur testes, & instrumenta. l. in exercendis de fid. instru. c. cū Ioannes. extra eod. ideo fit scri-
7 ptura, ut ꝙ actum est facilius probetur, l. contrahitur .ff. de pigno. l. pœna .ff. de fid. instr. l. pactū, quod bona fide. C. de pac. Bal. in auc. hoc ius. c. de sacrosanctæ num. 6. cum in-
8 strumētum, sit probatio prompta, liquida, patens, certa, euidentissi. indubitata, notoria, & euidens ueritas, ut plene per Hippol. in rub. de prob. num. 3. Tiraq. in retrac. ligna. §. 2. gl. 1. num. 20. quia per in-
9 strumentum partes sunt efficacius obligatæ. Roman. cons. 121. col. 1. Bal. in l. his, qui accessionis. ff. de fideiuss. maxime si est in forma Cam. quia habet paratam execusationem. Grat. cons. 12. nu. 10. lib. 1. plene Ant. Galles. ad for. Cam. obligatio.

Sed si Testes, qui de societate deponunt, & eorum attestationes sunt
10 redactę in scriptura, & publicatæ, an huiusmodi scriptura publicata habeat execu. paratam, & forte uidetur dicen. quod sic, per ea, quę not. Ang. in l. ult. C. de edi. diu. Adr. tollen. & in l. pe. C. depositio. ubi dicit, quod si ex statuto instrumentū pub. habeant exec. paratam, si de debito, instrumentū confectum non fuerit, sed de eo per testes, qui fuerunt deducti in scriptura probaretur, non secus habebit talis scriptura exec. ac si instrumentū factum fuisset, & ibi recentiores seq. Alex. cons. 93. lib. 6. Matth. no. 5. nota, quod contractus Fely. late in c. sicut, col. 3. in 1. decla. ext. de re iud. Hippo. sing. 484. si uera loqui.

Contrarium tamen uidetur, sentire idem Ang. in l. si fideiussor post princ. C. de fideiuss. vt aduertit Hippo. in d. sing. 484. Ias. in d. l. fi. expresse opinionem Ang. reprobat, & contra eam tenet etiam ibi Pau. Castr. & Alex. nu. 21. & fere communiter omnes Doct. Nonnulli tamen saluant opinionem Ang. quādo testes ante litem contestatam examinari possunt, uel quando testes essent ualetudinarii, senes, abfuturi, uel tales, quod ad perpetuam rei memoriam examinare habetur, ut igitur per Ant. Galles. in trāc. ad for. Cam. oblig. q. 2. in 3. par. num. 5. cum seq. & in illis etiam casibus non sufficeret, ut testes deponerent societatem
11 initam fuisse, sed necessarie esset, ut deponerēt, quod in contractu omnia requisita interuenerint, quæ necess. erant in obligationib. in forma Cameræ, ut omnes in d. l. fi. præsupponūt, & uult Hippo. sing. 484. & tunc oblig. de mand. iud. secundum dicta testium, & formam oblig. Cameralis extenderetur, ut habetur ibi per Ant.
12 Galles. qui etiam dicit, a mandato extendendi dictam oblig. appellari potest.

Si uero instrumentum societatis deperditū fuisset, ammissio cuius per iuramentum iunctis aliquib. admi-
13 niculis probatur Abb. cons. 13. Alex. in l. huiusmodi .§. si ita. ff. de leg. 1. in fi. Matthe. de afflic. decis. 330. nu. 3. Hippo. in rub. de prob. nu. 127. Gand. propter q. 244. nu. 1. nō tamen iura-

mento Notarij, Alex. in l. prætor. §. prçtor ait. ff. de eden. nu. 13. tunc tenor ipsius instrumenti societatis,
14 per testes probari posset. Bar. & Pau. Castr. in l. sicut. C. de fid. instru. & in §. aut si quis in aliquo. C. de eden. Fely. in c. sicut de re iud. Lamfran. in c. quoniã contra in verb. instrumẽtum nu. 41. Dec. cons. 82. nu. 3. Afflic. decis. 274. ubi etiã docet, qualiter testes deponere debeant, Io. Ceph. cons. 170. testes ex q. examinandi sunt, lite contestata, & parte citata, Boer. decis. 37. nu. 9. etiam, quod deponerent instrumentum deperditum in for. Cam. factum fuisse, non tamen poterit peti exeq. ex depositione duorum testium, quia non apparet originalis scriptura, quę deducat rem in notorium, quod erat causa exeq. dandæ, ut iam diximus & adnot. Bart. in l. 1. in fi. ff. de his quæ in testam. delen. Pau. Castr. in l. nostrum. C. de testa. nu. 5. nisi essemus in casib. in quib. testes ante litem contestatam examinari possent. Ant. Galles. in loco iam citato.

Contracta societate solet. Not. cõficere appodissam in q. continetur, qualiter. N. officialis societatem cõtraxit super suo officio cum. N. duraturam per sex menses, & deinde ad beneplacitum, reuocatio quindecim dierum a quo cõfessus fuit habuisse scuta centum restituenda statim finita societate, & ea durante soluere fructus ad rationem duodecim pro cent. de semestre in semestre, & Titius, & Seius, ut plures, & pluraliter insolidum accesserunt, cum oblig. in for. Cam. quæ appodissa ab officiali subscribi solet, & in subscrip. fateri habuisse rata centũ in numerata pecunia, quæ postea remanet penes illum, qui pecunias pæstitit. Dubitatum fuit, an de perdito instrumẽto, uel non reperto, an talis appodissa societatem probet, & eius virtute. N. qui pecunias dedit, illas ab officiali una cum fructib. repetere valeat, & uidetur dicen. quod sic, si huiusmodi per Ias. in l. admonendi nu. 88. ff. de iu. iuran. videlicet, si officialis fateretur manu ipsius esse subscriptam. l. publia. ff. depos. Dec. in c. scripta. de fid. instr. nu. 5. uel si per testes, qui eam subscribere uiderunt manu officialis subscriptam fuisse probaretur, uel per comparationem literarũ. l. scripturas. C. qui po. in pign. habeantur. Auth. & si cõtractus. C. de fid. instrum. Lamfran. in d. c. quoniam contra. de proba. in verb. instrumentum. nu. 47. Boer. q. 172. nu. 18. vel etiam si extaret statutum, quod priuata scriptura etiam sola debitoris manu subscripta, per testes, vel comparationem, approbata plene probaret, vt est in Vrbe, ac in patria mea: & si statutum huiusmodi priuatæ scripturæ exeq. concederet,
16 exequẽda foret. Vnde si causa in Curia capitolina inter personas statuto Vrbis subiectas, statutum seruandum esset, si vero coram A. C. inter personas statuto non subiectas, etiã quod talis scriptura priuata recognita, probaret, non tamen exequenda esset, sed via ord. agendum esset, quia scri-
17 ptura priuata etiam recognita non habet exeq. paratam, & si diceretur, quod talis appodissa potius est quædã fides Not. de societate inita, quæ de per se non probat. Hip. sing. 471. nisi de contractu, siue instrumento societatis appareat, quia fides non facit fidem Auth. si quis aliquo. c. de eden. vbi Doct. & in l. si quis ex argentarijs.

rijs.§.prætor.ait 1.ff.de eden.dici potest, quod ex q. in appodissa plene
17 narratur factũ inter partes,& omnia in societate requisita adfuisse,plene probatur,etiam quòd instrumentum non appareret.l.optimam de contra. & commit. stipu. Doct.in l.sciẽdum. ff.de ver. oblig.vbi Alex.& Ias.citant antiquiores.Soc. cons. 266.in princ. lib. 1.max.quia est subscripta ab officiali,& licet solum dicat habuisse pecunias supra descriptas, videtur etiã fateri illas habuisse ex causa præcedenti, & expressa in appodisa, cum
18 subscribens fateri videatur omnia supra descripta.Bar.in l.quæ dotis,in fi. ff.solut.mat. Alex.cons. 147. nu. 8. & in lib.2.ex tex.in l.plurib.ff. de verb. oblig.& ibi Ang.§ 1. inst. de contrahen.emp.multi alij sunt tex.quos Ias. cumulat in l. si ita stipulatus. §.Chrisogonus.ff. de verb. oblig.

Sed an ille,qui dedit pecunias,potuit cogere Not.virtute d. appodissæ
19 ad cõficien.instrumẽtũ in for.Cam. spec.in tit.de instr. edit.§.3. dicit, qđ si probat instrumentum esse deperditum citata parte,iudex causa cognita potest mandare Not. vt instrumentum de nouo reficiat.Bart.in l.nuptię ff.de ritu nup. dicit, quod Not. non potest instrumentum reficere,nisi de consensu partium:seq.Ias.in l.ius autem ciuile.nu.17.de iust. & iu. Bart. post glo. in l. nam diuus.ff. de adop. Boer. decis.37.nu.6. Pau. Cast. in l. si quis argentarius.§.fi.ff. de eden.dicit, quod si Not. antequam redderet instrumentum perdidit prothocollum, potest petere examinari testes super contractu & secundum eorũ dicta prothocollum conficere,vt per Bar. in l.fi.ff.de tab.exhibẽ. Hip.sing. 596.Vnde dicen.est, quod talis scriptura priuata per not. extendi non potest in for. Cameræ, nisi haberet omnes illas qualitates , quas ponit Ant. Galles.in trac. ad for. Cam. oblig. q. 2. in 3 .par. nu. 17.

SVMMARIVM.

1. *Societas cum quibus personis contrahi possit.*
2. *Officia Ro. Cu. a quibus personis emi, ac exerceri possunt.*
3. *Mulieres Officia Ro. Curiæ emere, nec exercere possunt.*
4. *Impuberes non possunt exercere officia.*
5. *Pupillus Notarius creari non potest.*
6. *Pupillus posset consequi simplicem dignitatem.*
7. *Pupillus posset ob eius virtutem ad officium habilitari.*
8. *Pupillus potest consequi officium militum S.Petri.*
9. *Pupillus cum debitis solemnitatibus posset suas pecunias in societatem dare.*
10. *Mulier posset dare eius pecunias in societatem.*
11. *Tutor posset pecunias pupilli,sub vita pupilli in societatem dare.*

CAP. XII.

HAec autem societas cum omnibus personis, quæ consentire,
1 ac obligari possunt, contrahi potest. Azo in sum.C.pro soci.nume.6.& in rub.C.de pact. Infans igitur, qui potestatem consentiendi non habet,societatem contrahere non posset, in eo etenim deficit consensus, qui est potissima pars ad contrahendam societatem.Inst. de oblig. quæ ex cons. contra. in princ.l.consensus.in princ. de act.

de act. & oblig. Pupillus uero cum authoritate tutoris hanc societatem inire posset. l. ut in conditionibus. ff.
2 pro soc. Non tamen omnes personę officia Rom. Cur. emere, ac exercere ualent, ut enim, inquit Vlpian. in l. cum prætor. §. fin. ff. de iudic. quidam lege impediuntur, quidam moribus, quidam natura: ut surdus, mutus, perpetuo furiosus, impubes, & qui iudicio carent, moribus, ut fœminæ, non quia non habeant iudicium, sed quia moribus, & consuetudine receptum est, ut fœminę ab
3 omnibus officijs ciuilibus, uel publicis remotæ sint: idem Vlpian. in l. 1. ff. ad Velleian. & in l. fœminæ & in. §. impubes. ff. de reg. iur. ubi Decius & Cagn. rationem assignant; nempe in fœminis propter honestatem, ne uirilibus officijs implicentur, & fungantur, habetur in l. 1. §. hoc sext. ff. de postul. Abb. in c. dilecti de arbitr. notatur in l. fi. C. de recep. arb. in impuberibus uero, quia iudicio carent, quorum ætas quic-
4 quid uidit, ignorat. l. 1. C. de fals. monet. ideo eis officium iudicandi ante 18. annum interdictum est. l. quidam consulebat. ff. de re iud. l. 2. §. impuberes. ff. de iur. immunit. ubi dicitur, quod impuberes ad honores non admittuntur, etiam propter hominum penuriam. Bart. in l. impuberum. ff. de fals. ubi inquit, pupillum non posse creari Notariũ, quia
5 notariatus publicum officium est.

Sed hæc procedunt in officijs, & dignitatibus cum administratione: secus in officio, & simplici dignitate, quæ administrationem non habe-
6 ret, tunc enim etiam pupillus habilis esset, ideoque ad militarem dignitatẽ assummi potest. Dec. post alios in l. fi. C. de milit. test. Cagn. in d. l. fœminæ. Summus igitur Pontifex. re signationes, cessionesque officiorum, quę habent aliquam iurisdictionem administrationemve in istis personis, ut illud habeat in titulum, admittere nõ solet, posset tamẽ Papa impu-
7 beres, & minores ad officia, ob eorum uirtutem, & prudentiã dispensare, cum in nonnullis ingenium percurrit ætatem: ut etiam ante tempus ad honores, & dignitates cum administratione promoueri, eligique possunt, ut legitur de Pub. Scipion. qui, & si adolescens esset, ante tempus ædilitatem obtinuit, & 17. anno Nerua filius de iure respõdit. l. 1. §. pueritiam. ff. de postul. & idem dicit ibi Ange. de Bart. & de Celso adolescẽte meminit iurisconsultus in l. si seruum. §. sequitur. ff. de uerb. oblig. & cum multis alijs exemplis ostendit
8 Tiraquel. de iur. primægenit. in præfat. nu. 101. & nu. 177. in pupillis uere resignationes officiorum militũ
9 Sancti Petri, aliorumque militum, passim admittit, unde mulieres, pupilli, cæterique alij, qui iudicio carent, possent cum debitis tamen so-
10 lemnitatibus eorum pecunias in societatem officiali præbere. Quinimo etiam tutor, siue curator pupilli, pecunias in societatem super aliquo officio super uita pupilli pręstare posset, potius quam illas otiosas te-
11 nere, iuxt. not. per Bart. in l. tutor, qui repertorium. §. si post. ff. de administ. tutorum. Rom. singul. 179. iure hodierno, nec tunc dicetur illas sub usuris præstare, & ideo non obstant not. per Dec. in cons. 178. col. fi. cum licitum sit pecunias in societate super officijs ponere: faciunt not. per Soc. cons. 2. lib. 1. & per

Bolan.a Val.conf.49.nu.35.lib.1.Et si pecuniæ per mortem pupilli, vel alio casu fortuito perderentur, periculum erit ipsius pupilli,& non tutoris,vt per Petrum de Vbald.in tracta tu de duobus fratribus,in octaua parte,in 3.quæst.

SVMMARIVM.

1 *Societas an possit cũ Iudæis cõtrahi.*
2 *Iudæi commercium cum Christianis habere non debent.*
3 *Iudæi bona stabilia acquirere non possunt.*
4 *Iudæi non possunt emere, nec exercere officia pub.*
5 *Iudæi possunt emere iura introitus alicuius Prouinciæ.*
6 *Iudæi sunt inhabiles ad honores, & dignitates.*
7 *Societas cum Iudæis, tamquam cum officialibus, contrahi non potest.*
8 *Iudæi an possint contrahi societatem super officio Christiani.*
9 *Beneficium concessum Curialibus, nõ debet extendi ad Iudæos.*
10 *Iudæi sunt peiores alijs infidelibus.*
11 *Omnia sunt permissa, nisi prohibita reperiantur.*
12 *Iudæi possunt in aliquibus habere cõmercium cum Christianis.*
13 *Societas cum Iudæis contrahi potest.*
14 *Immunitas concessa hominibus habitantibus in certo loco, etiam ad Iudæos ibi habitantes,extenditur.*
15 *Iudæi vtuntur iure cõmuni Romanorũ.*
16 *Iudæi sunt capaces,& participes statutorum.*
17 *Iudæi cum Christianis, & cum Ecc. contrahere possunt.*
18 *Iudæos Ecc. tollerat; & quare.*
19 *Societas cum Iudæis, quando prohibita sit.*
20 *Iudæis est prohibitum exercere vsuras cum Christianis.*
21 *Christiani debent se abstinere a Commercio Iudæorum.*

C A P. XIII.

1 NVnquid autem cum Iudæis huiusmodi societates coiri valeãt? cum vt plurimum sint Christianis infesti.c.cum nimis de Iudæis,& facultates Christianorum exhauriunt. c.quanto de vsur.Ideo cum eis commercium habere, non licet.c. nulla.
2 vbi Archidiac.dist.54.c. & si Iudæos c.ex speciali.vbi Abb.c.ad hoc de Iudæis. Iura, inquam, abhorrent familiaritatem Iudæorum cum Christianis. c. nullus.c.omnes. 28. q. 1. Cor. conf. 65. nu. 9. lib. 2. hinc a summis Pontificibus,& præsertim a Paulo IV. & Pio V. interdictum eis fuit, posse bona immobilia emere, possidere,&
3 retinere,& cum Christianis commercium,mercimoniumve agere,sed ipsis solum artem stracciariæ exercere permiserunt. Quo fit,quod cum eis societas illicita reputari debet. Imola conf.6.cum sint ex alio grege. & alterius Sectæ, & de his, quæ foris sunt; nihil ad nos.c.multi 2.q.1.c. gaudemus, de diuort.ab omnibus actibus legitimis repelluntur.c.alieni. 2.q.7.
4 Hostien.in sum. de Iudæ.Nõ possunt igitur a Reuer. Camera, nec ab alio officia Rom.Cur. emere; cum officia publica Iudæi nec habere, nec exercere valeant.c.nullus.4.dist.c.constitutus. 17. q. 4. ne sub hac occasione Christianis iniuriã faciant.c.nimis.c. cum sit.de Iudæis.l.fi.vbi Doct. c. de Iudæ.Ange. & alij in Auth. iusiurandum de præst. ab his. Hinc est,quod Iudæus non potest esse Potestas, nec Rector.

Rector. Bart. in l. fi. C. de postul. nec in aliqua scientia fieri Doctor. Bart. & omnes in l. omnes. C. de Decurio. lib. 10. & in l. generaliter. §. fi. vbi Alex. ff. de Decur. & in d. l. fi. C. de postul. Ias. in procem. ff. nec similiter potest esse Tabellio, nec Iudex. in d. Auth. iusiurandum, nec Aduocatus. Bart. in d. l. fi. not. in c. nemo. iunct. glos. de pœniten. dist. 1. Ioan. de Ana. in rub. de Iudæ. Tiraquel. de nobilit. q. 66. nu. 42. Et licet Iudæi possint iura introi-
5 tus alicuius Prouinciæ emere, tamen pro eis exigendis Christiani, & non Iudæi præponendi sunt, qui non a Iudæis, sed a Principe eligi debent, vt
6 habetur in c. cum speciali, de Iudæ. Cum Iudæi officia pub. nec honores, nec dignitates, neque administrationes habere, exercereque valeant. d. l. fi. C. de Iudæ. Hosti. in sum. de Iudæis Rom. singu. 679. Matth. de afflict. in constitu. Regni. lib. 1. rub. 17. num. 4. Aym. cons. 73. nu. 10. & cons. 35. nu. 17. Ancha. cons. 274. vbi conatur defendere quendam Iudicem, qui consenserat, ac permiserat quendam Iudæum ad officia publica scrutinari.
7 Societas igitur cum Iudæis, tanquam cum officialibus coiri non posset, cum officiorum sint penitus incapaces, & in hoc nulla videtur difficultas.

Verum an Christianus possit nomẽ sui officij Iudæo accommodare, ut super eo pecunias in societatem accipere Iudæus ualeat, & similiter an Iudæus possit dare pecunias Christiano in societate super eius
8 officio, ambigi potest, & forte uidebatur dicendum, quod non; huiusmodi sane societates solum ad cõmodum officialium, & Curialium permissæ fuere, & in beneficiis generaliter concessis personæ odiosæ comprehensæ minime uidentur. l. Lucius. §. Lucius Titius. de legat. 2. Vnde beneficium concessum ad fa-
9 uorem officialium, & Curialium, nõ debet extendi ad Iudæos, qui odiosi dicuntur. c. cum nimis, de Iudæ. c. nulla 54. dist. c. constituit. 97. q. 4 & tex. in l. fi. C. de Iudæ. ipsos appellat insultantes fidei nostræ, & peiores sunt aliis infidelibus. c. non, nu.
10 1. q. 1. Ideo non comprehenduntur in dispositione fauorabili. Nat. consil. 620. lib. 3.
11 Sed cum omnia censeantur permissa, nisi prohibita reperiantur. c. omnis. iuncta glos. dist. 3. l. nec non. §. quod eis. ff. ex quib. caus. maio. l. ab ea parte. de probat. Iudæis igitur permissum est commercium habere cũ
12 Christianis, nisi in ij', quæ prohibita reperiuntur, vt habetur per Rom. in cons. 489. nec Christiani peccant cõmunicantes cum Iudæis in mercimonijs, vt adnot. Abb. in d. c. post miserabilem. nu. 3. per illum text. vbi in pœnam interdicitur eis: communio ergo regulariter interdicta non est; licet enim Iudæo mercimonium facere inter fideles. Io. de Anan. in c. 1. nu. 9. de Iudæ. facit, quod dicit. Ang. in l. 1. ff. ad l. Iul. Maiest. & in l. vtimur. ff. de sepul. violat. quod si est cõcessa securitas vni con socijs suis, includeretur etiam Hebræus. Ant. Corset. in suis sing. in verb. societas.
13 Vnde licitum esset Christianis cũ eis societatem coire. Soc. cons. 63. nu. 15. Boer. decis. 369. nu. 6. Corset. singul. incipien. an societas. Tiraq. in d. q. 66. nu. 12. In actibus etenim humanis nobiscum Iudæi participant, suntq. de eodem Ciuitatis corpore. Bart. & Bal. in l. spadonem. §. iam

autem.ff.de excus.tut.Barb. conf.63.
14 col.3.lib.4.Ideoque immunitas concessa hominibus certi loci, etiam ad Iudæos ibi habitantes extenditur. Alex.conf.65.lib.5.nu.6.Soc.d.conf. 63.col.pen. Nat. d.conf.620. habent que ea, quæ sunt ciuium Romanorum, quantum ad hoc, vt illis legibus viuant.Bart.in summario.in l.Iudęos. C.de Iudæ.Imol conf.1.Rom.singul. 803.Nat.conf.434. & conf.620. nu. 7.vbi late ostendit, Iudæos vti iure cō
15 muni Romano, vt etiam plene Rolā. conf. 25. lib. 3. Tiraq. vbi supra. Et ideo statuta Ciuitatis etiā ad Iudæos extenduntur.Soc.d.conf.63. & conf. 71.nu.2.Doct.in d.l.Iudæos, ac sunt capaces, & participes iuris legis, &
16 statutorum. Alex.conf.71. lib. 7.Paris.conf.2. lib.4. nu. 9. licitum est eis contrahere, quia consensum habēt, & cōtractus ex cōsensu perficitur. 1.
17 dist.c.ius gentium.l.ex consensu.ff.de act. & oblig.Hinc est, quod etiam cū Ecclesijs contrahere valent, vt consuluit Io.Cald.conf.3.de locat.sequitur Io.de Ana.in c.quia super his.nu. 5. de Iudæ. ac redditus iurisdictiones, etiam si regales sint, emere possunt.d.c.hæc speciali. vbi Abb.& Io. de Ana. Doct. in l.nemo. C.de Iudę. Alex.de Nequo.conf.96.

18 Et licet Iudæi Christianis infesti sint, attamen Ecclesia ipsos tollerat in memoriam maximi fundamenti fidei nostræ, & ad maius malum effugiendū.l.die sabati.C. de Iudæ.Inno. in c.super his.de accus.Fely.in c.cōsuluit. de Iudæ. & contumelias eis fieri inhibet.c. si quis Iudæi, de Iudæ. omnes igitur Principes eos tollerare debent, saltem, vt maiora mala euitentur; nempe si ipsi necessitatibus humanis non subuenirent, multi Christiani Vsurarij efficerētur.Paul.Cast. conf.580.col.1.Paris. d.conf.2. Nat. & Roland. in d.conf. & in his solum Iudæi non possunt habere commercium cum Christianis, quæ expresse sunt in dictis capitulis, & bullis. ad not.Hostien.in summa de Iudæ.in cęteris vero non sunt ꝓhibiti cū Christianis commercium habere. Rom. d.conf. 489. nec eis denegatur, quod ius humanæ societatis concedit. 28. q.2. & notandum.

19 Societas cum eis erit prohibita, quando ad rem illicitam inita esset, per ea, quæ not.in l. quod autem, & in l.nec permittendum.ff. pro soc. & in hac specie Imol. in præallegato conf.6. loquitur, scilicet super vsuris exercendis, quæ illicitæ sunt. c. quia in nobis. de vsur.& in Auth. ad hæc. C. de vsur. etiam Iudæis cum Christianis, vt concludit Io. And.in c.cum quæstus.de vsur.Doct.in c.post miserabilem. de vsur. late ostendit Couarru.lib.3. var.resol. cap.1.nume.7.
20 Matth.de afflic. in constitutionibus. lib.1.rub.6.nu.37.Io.de Ana. in d. c. quia super his, vbi dicit, quod secundum communem opin. prohibitum est Iudæis, vsuras contra Christianos exercere.Io.de Ana.in d.c.nu.9. Vnde Iudæi contrahere possunt cum Christianis, dummodo contractus licitus.Cal.& Ana.in locis citatis.Ant. Corset.in d.sing. in verb. societas.

Et licet de his, quę foris sunt, nihil ad nos iudicare pertineat, intelligitur, quoad spiritualia, & inconcernētia salutem animæ, & de eis tunc nō curat Ecclesia, secus autē quoad alios actus humanos, de eis enim iudicat, cum legibus subiaciant, vt declarat glos.in d.c.sæpe.28. q.1. Abb.in d. c. gaudemus. Nat.conf.620.

21 Consulerem tamen, quod bonum esset abstinere cum eis societatem cõtrahere. Societas nempe est quædam fraternitas. l. verum. ff. pro soc. Sed inter Iudæos, & Christianos nulla est fraternitas, quia solum Christiani dicuntur fratres propter regenerationis lauacrum. c. nos ad mensam. 11. q. 3. Et ideo cum eis non est licita conuersatio. glos. & Doct. in c. 1. de Iudæ. Corn. cons. 65. circa fi. lib. 2. Sũt enim infames. Aymon. cons. 73. num. 10. Pius igitur. V. cum eis commercium habere sancte interdixit, quia dictum fuit: Malorum consortia, mores alterius corrũpere. c. sæpe. 28. q. 1.

SVMMARIVM.

1 *Societas facta super officio, per mortẽ finitur:*
2 *Societas non transit ad hæredes.*
3 *Officia Ro. Cu. conceduntur, vt ad hæredes non transeant.*
4 *Societas etiam per mortem ciuilem finitur.*
5 *Fiscus, si ob delictum officialis, officiũ confiscatur, tenetur illi, qui pecunias dederat super officio, illas restituere.*
6 *Bona delinquentis transeunt in fiscũ, cum omni onere.*
7 *Fiscus loco hæredis habetur. nu. 12.*
8 *Fiscus creditoribus delinquentis satisfacere tenetur. nu. 13.*
9 *Dans pecuniam ad societatem super officio nullum ius habet in officio.*
10 *Officium non solum per mortem naturalem, sed etiam ciuilem, ad Cameram redit.*
11 *Mors ciuilis morti naturali æquiparatur.*
12 *Mors, quando profertur ab homine, tunc mors ciuilis naturali non æquiparatur.*
13 *Exules habentur pro mortuis.*
14 *Patrimonium Ecclesiæ, & fiscus non sunt idem.*
15 *Restitutio, quæ fit per viam Iustitiæ, transit etiam ad bona alienata.*
16 *Fiscus est duræ ceruicis, & semper rigorosus.*
17 *Fiscus, si detinet bona delinquentis, tenetur fideiussores delinquentis indemnes conseruare.*

CAP. XIV.

Dictum fuit superius, qualiter societas super officijs Rom. Cu. contrahatur; modo dicendum est, qualiter dissoluatur. & in primis.
1 Certissimi iuris est, quod talis societas per mortem finitur, & dissoluitur, prout omnes aliæ societates. l. nemo. l. adeo. l. si fratres. §. item respondit, ubi, gloss. ff. pro socio. Bal. cons. 448. lib. 4. late Cur. seni. cons. 52. Ideoque, si officialis decederet durante societate, non est dubium, quod societas dissoluta esset. l. si societatem.
2 ff. pro socio. Corn. plene cons. 127. lib. 1. nec societas ad hæredes officialis transiret. l. utrum. §. in hæredem. ff. pro soci. tum, quia per mortem societas soluitur. §. soluitur. Instit. de societate. d. l. nemo. l. actorẽ. §. morte. ff. pro socio. l. fur. §. illud. ff. de his, qui not. infa. ubi glos. Dec. cons. 213. col. 1. tum etiã,
3 quia officia Ro. Cu. sunt personalia, & ad hæredes minime transeunt. l. 1. ff. de fideiuss. & commiss. ubi Bar. & Bal. in l. fin. §. sed, & si quis. C. comu. & deleg. Franc. Marc. decis. 626. nu. 8. & decis. 617. in fi. Couarru. lib. 3. uaria. resolut. cap. 19. Talia nanque officia emuntur, ac conceduntur solum ad uitã ementis: ideo mor-

mortuo officiali ad Reuer.Cam.reddũt.Vnde tales societates minime fieri possent, ut ad hæredes transirent. l. nemo potest. in princ. & in .§. idẽ respondit. & in l. plane .§. pro socio. Dec. & Cur. in dictis. cons.

Hæredes igitur post mortem officialis nõ tenentur amplius fructus soluere, quia societas finita est, sed tantummodo illi, qui dedit pecunias, sortem habitam restituere tenentur, etiam si essent in mora restituendi, tenerentur ad damnum, & interesse, iuxta formã obligationis, ut inferius latius dicetur.

Societas etiam facta super officijs Ro. Cu. non solum dissoluitur per mortem naturalem ipsius officialis, sed etiã per mortẽ ciuilẽ: ideo quòd
4 si officialis esset bannitus cum cõfiscatione bonorum, cum banniti loco mortuorum habeantur. l. 1. §. filium .ff. de bono. posses. contra tabu. tũc si officium ad fiscum transiret, societas finita esset.Instit. de societate. §. publicatione .ff. pro socio.
5 Sed dubitari posset, an fiscus, si ob delictum confiscaret, ex quo societas est dissoluta, teneretur sortem restituere illi, qui dedit pecunias super officio confiscato, & forte dici posset
6 quod sic, quia quando ob delictum bona delinquentis confiscantur, trãseũt in fiscũ cum omni onere actiue, & passiue. l. 1. §. an bona .ff. de iure fisci. Gloss. in l. 1. & in l. uacantia. C. de bonis vacan. lib. 10. Bar. in d. §. an bona.

Secundo, cum fiscus loco hæredis habeatur, tam, quo ad onera, quã
7 quo ad emolumenta. l. 2. C. ad legẽ Iuliam de ui public. l. inter eos .§. fin. ff. de fideiussoribus, tenetur cre-
8 ditoribus delinquentis satisfacere, l. 1. C. de poen. fisca. credi. præfe. lib. 10. l. si marito .ff. solut. matri. Ripa in l. ex facto .§. ex facto. ff. ad Trebell. sed ille, qui dedit pecunias officiali super eius officio, est pro summa ei data officialis creditor, igitur fiscus dictũ creditũ soluere tenetur.

Sed pro parte negatiua dici posset, quod fiscus nõ tenetur, quia ille, qui dedit pecunias super officio delin-
9 quentis, nullum ius, neque hypothecã super officio habet, adeo quod si officium, per cessionem, uel alienationem in alium transiret, ille, qui dedit pecunias contra illum, ad quẽ peruenit officium, non posset agere, ut dicetur, pariter non posset agere contra fiscum.

Secundo, quemadmodum si officium uacaret per obitum officialis rediret ad Cameram libere, & absque aliquo onere soluendi pecunias
10 receptas ab officiali super dicto officio, ita etiam, quando uacat per
11 mortem ciuilẽ, quæ morti naturali æquiparatur, quando eũdem effectũ operatur. Cyn. post Din. in l. Deo nobis, & ibi Bal. & alij. C. de Episcopis, & Cleric. Bar. Aret. & scriben. in l. ex parte. §. insulam. ff. de uerbo. oblig. Alex. cons. 1. lib. 5. nu. 37. Soci. cons. 92. lib. 1. Alex. in l. ex facto. §. ex facto, ff. ad Trebell. Rolan. cons. 97. nu. 39. lib. 2. est glo. in c. si propter tua debita, de rescriptis lib. 6. in uerb. vacauit, uidelicet, morte, renunciatione, depositione, & translatione, & in c. si Episcopus de supplen. negli. Prælato. in uerbo morte, Docto. in l. si decesserit, ff. qui sat. dare cog.

Prima tamen opinio magis iuridica uidetur, quia dato quod nullum ius, vel hypothecam habeat ille, qui

pecunias super officio dedit, tamen saltē actione personali agere potest contra officialem, qui recepit pecunias,& post eius mortem contra eius hæredes,cū omnes actiones actiuæ, & passiuæ ad hæredes transeant; sed fiscus in bonis delinquentis confisca-
12 tis fungitur loco hæredis, quia in eū a lege,bona condennati, iure successionis transferuntur, plene per glos. & Dyn. in l. non intelligitur .§. cum ex causa . ff. de iure fisci, & in l. 2. C . ad legem Iuliam de ui. marito tenetur ad soluen. es alienum,& om-
13 nes creditores hæreditarios,licet solum actionem personalem haberent; & quando officium per mortem naturalem uacat, ad Cameram absque onere soluendi creditores redit,quia cum tali pacto, & conditione a Camera habuit,ut per mortem naturalē uacaret, & ideo non potuit officialis imponere aliquod onus in præiudiciū Cameræ, quæ tractat de damno euitando: si .n. non uacaret, ac nō libere rediret, cōtractus nimis Cameræ dānosus foret: sed quando officialis aliquod delictum committit, ob quod omnia eius bona confiscantur, tunc officium non iure uacationis, sed iure succcessionis transfunditur in fiscum a lege, ex causa lucratiua, merito tenetur soluere creditores officialis. d. §. cum ex causa. Alex. in l. 3. §. illud . ff. quod quisque iuris, & in l. si marito. ff. solut. matri. Boss. in tit. de fisco, nu. 65. intit. de bonis confisc. nu. 2. & isto casu mors ciuilis non æquiparatur morti naturali. ut est glos. & ibi Doct. in c.susceptū, de rescript. lib. 6. ubi appellatione mortis intelligitur de naturalis. Moder. in d.c. ex part. §. insulā. ff. de uerb. oblig. Igitur per mortem ciuilem officium non redit ad cameram,sed solum per mortem naturalem. Gomes.
14 in reg. de impetr. benef. uacan. per obit. q. 5. Rebuf. in reg. de infir. benef. resign. glos. 11. Siluestri. in summa, in uerb. mors, ubi habetur, quod quando uerbum mors profertur ab
15 homine, tunc mors ciuilis non æquiparatur morti naturali. d. §. insulam. Vnde si officialis aliquod delictum perpetraret, cuius pœna solum exiliū esset, quo casu mortuus dicitur, quia
16 exules habentur pro mortuis, d. l. 1. §. filium. ff. de bonorum poss. contr. tab. tamen officium non vacaret, nec a fisco confiscari posset, & Reueren. Camera, siue patrimonium Ecclesiæ,
17 & cam. fiscalis non sunt idem. Bal. in l. 1. C. de iure Fisci Alberi. in rub. de iur. fisci. Io. de Platea in rub. de iur. fisci. lib. 11. Lucas de Pœnna in l. 4. de numer. lib. 11. Matth. de afflic. in constit. Neapol. in præludijs. q. 15. nu. 2. & propterea non eo modo officium transit in fiscum ob delictū officialis, quemadmodum ad Cameram ob mortem naturalem redit: ideo de vno ad aliud non valet argumentum; si enim bannitus purgaret contumaciam, & tanquam innocens a delicto imputato absolutus fuisset, vel a Principe gratiam, etiam quoad bona incorporata obtinuisset, officiū ei ablatum a fisco recuperaret. iux. not. per Boss. in tit. de remissio. & sola clementia. nu. 3. vbi dicit, quod restitutio,
18 quæ est facta per viam Iustitiæ, transit etiam ad bona alienata. Docto. in l. Gallus. §. quid si tantum, de liberis, & posthu. vbi Ias. nu. 73.

Sed hæc forte de raro in facto succedunt, cum semper officialis, qui pecunias recipit, promittat, quod finita, & reuocata societate, pecunias super

per eius officio nomine societatis receptas restituere, cui promissioni fideiussores, seu expromissores semper accedere solent, contra quos ille, qui dedit pecunias, potiusquam contra fiscum ius suum experietur, cum fiscus sit duræ ceruicis, & semper rigi-
19 dus, nunquam, vel raro æquus existat, vt dicit Bal. in l. exequutorem. C. de exequut. rei. iudic. maxime, quia posset fiscus rationabiliter dicere, officium per mortem naturalem officialis esse rediturum libere ad Cameram, & propterea aliquo onere grauari non potuisse, aliter fiscus damnum sentire posset: si enim officialis post bannum naturaliter decederet, officium ad Cameram libere rediret, & fiscus pecunias solutas illi, qui eas dedit super officio amitteret. Æquũ tamen esset, quod si officialis haberet alia bona, quę fisco fuissent applicata ob delictum, quod de dictis bonis tenerentur fideiussores, & expromissores indemnes conseruare, ex
20 quo bona officialis detinet. l. res, quæ. §. res autem, vbi Bar. ff. de iur. fisci. l. quoties in fi. ff. de nouat. Guliel. de benedictis in c. Rainutius, in verbo, & vxo. nomine adela. nu. 851. de testamentis, vel saltem de fructibus officij durante vita officialis, qui ad ipsum spectabant, iux. not. in l. Statius. §. cornelio, de iur. fisci. Bosl. in tit. de pub. bono. nu. 38. & creditoribus satisfacere.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussores dati ab officiali de restituẽdo sortem, reuocata societate, an sint obligati si societas per mortem dissolueretur. & nu. 7.*
2 *Et est dictio copulatiua.*
3 *Fideiussio est stricti iuris, & stricte intelligenda,*
4 *Fideiussor officialis non tenetur ad pœnam maleficij pro ipso officiali, sed solum ad damnum, & interesse Reipub.*
5 *Fideiussor, qui promisit in vno casu, ad alium non tenetur.*
6 *In contractibus magis attenditur mẽs contrahentium, quam verba.*
7 *Fideiussores semper videntur promisisse omnia ea, quæ sunt de natura illius obligationis, super qua fideiusserunt. nu. 9.*
8 *Copula &, quando requirat concursus omnium.*
9 *Societas morte finitur, nec ad hæredes transit.*
11 *Obligatio facta in vno casu, extenditur ad alium similem.*
12 *Iudex veritatem, non apices iuris attendere debet.*

CAP. XV.

Quoniam solent fideiussores, & expromissores aliquando promissioni factæ ab officiali de restituẽdo sortem statim finita, & reuocata
1 societate, accedere, dubitari posset, an solum videantur obligati, quando societas est finita per reuocationem, non autem per mortem, quia dictio,
2 & est dictio copulatiua. l. hæredi. §. Gaio. ff. de fun. instruc. l. cum vterq. ff. nequis eum, qui. & ad veritatẽ copulatiue requiritur vtrumq. factum esse. Ias. in l. si quis ita. ff. de verbo. oblig. in princ. Vnde cum solum expromissores, siue fideiussores accesserint, quando societas est dissoluta per reuocationem: non debent conueniri, quando dissoluta est per mor-
3 tem, quia fideiussio est stricti iuris,

cum

cum per stipulationem contrahatur, l. blanditius. ff. de fideiussoribus, & propterea non debet extendi vltra q̃ verba promissionis stricte sumpta importent. l. quicquid astringendæ. ff. de verb. oblig. l. in conuentionibus. ff. eod. & pro ista opin. facit tex. in l. fideiussores magistratuum, in princ. iunc. glos. & in §. pro Aurelio. ff. de fideiussoribus, vbi fideiussor, qui pro
4 officiali Reipub. promisit, ad pœnam maleficij pro ipso officiali non tenetur, sed solum ad interesse, & damnũ Reipub. ad idem etiam facit, quia cũ ea promissores, siue fideiussores promiserint restituere sortem finita societate per reuocationem, ante illam diem non possunt efficaciter conueniri, quia ante illam diem stipulatio commissa non est. l. stipulationes nõ diuiduntur. §. si quis ita, vbi Ias. ff. de verb. oblig. l. cedere diem. ff. eod. Et generale est, quod si fideiussores ac-
5 cedunt in vno casu, ad alium minime tenentur. glos. in l. quæro. ff. locati, vbi Docto.

Contrarium tamen credo de iure verius; in contractibus, si magis attē-
6 di debet mens, quã verba. l. si in venditione, & ibi glos. in verbo virtus. ff.
7 comu. prædio. & ea promissores, seu fideiussores videntur promisisse, ac accessisse ad omnia, quæ sunt de natura illius obligationis, super qua accesserunt, vt late ostendit Alex. in
8 cons. 34. lib. 2. nu. 3. & illa copula &, ex quo est posita inter plura, quæ nõ sunt respectiue posita, per modum accidentis, non requiritur concursus omnium, sed in vnoquoq. per se verificatur, vt in l. 1. & ibi Bar. ff. de his, qui not. infamia: plene Alex. cons. 64 lib. 7. nu. 3. & illa verba, & reuocata sunt, ampliatiua, & ostendunt alium modũ finiendæ societatis. Alex. cons. 25. lib. 7. nu. 15. Ideo dũ fideiussores promissioni factæ de restituendo sortem statim finita societate, & reuocata accesserunt, videntur promisisse in omnem casum, per quem societas dissolueretur, tam per reuocationem,
9 quam per mortem, cum fideiussores sui natura dicantur accepti ad omnē casum, qui venit ex natura rei, siue cõtractus. l. si quis pro eo. §. si nummos, vbi Paul. Castr. ff. de fideiussoribus, in addi. ad Bar. in d. l. quæro. Boss. in tit. de carcerato fideius. nu. 54. Sed de na-
10 tura societatis est, quod morte dissoluatur cum ad hæredes non transeant. l. nemo potest. l. adeo. l. actione. §. morte. ff. pro socio, & ea dissoluta, sors ab officiali, vel ab eius hæredibus, vel fideiussoribus restitui debet, quod etiam procedit, si solum fideiussores, & ex promissores sortem restituere dissoluta societate per reuocationem promisissent, nihilominus etiam si dissolueretur per mortem, tenerentur, vt probatur in l. libertum. §. fin. de annuis legat. vbi secundum communem intellectum dispositio collata in tempus, quo tutela finietur pubertate, sortitur etiam effectũ, si finietur morte, quia sub isto casu præmisso, comprehenditur etiam casus æquipollens, sic in proposito, licet solum promiserint in casu, finita societate per reuocationem, tamen sub ista promissione continetur etiã casus æquipollens, scilicet, si etiã alio
11 modo scilicet morte societas finita esset, cũ etiam in contractibus oblig. facta in vno casu, extenditur ad aliũ similem casum. l. fin. §. fin. ff. mandati; & per istas, & alias rationes. Alex. in d. cons. 34 respondit, quod fideiussores, qui promiserunt, quod socius, finitis

nitis sex annis, redderet de societate rationem, intelliguntur etiam promisisse in casu, quo societas ante sex annos pro mortem dissolueretur, & ibi respondent ad alleg. sup. in contrarium, & propterea cum officialis teneatur restituere sortem in omni casu dissolutæ societatis, patitur, & fideiussores, siue expromissores, qui dictæ societati, & omnibus in ea contentis, accesserunt, obligati sunt, cum
12 Iudex veritatem non apicem iuris aspicere debet. l. si fideiussor. §. quædam. ff. mandati. l. & si non cognitio. C. si contra ius, vel vtilitatem public.

SVMMARIVM.

1 *Societas per mortem officialis, & etiã per mortem illius, qui ei pecunias dedit sub nomine societatis, dissoluitur.*
2 *Officialis pecuniam sibi datam sub nomine societatis lucratur, si ille, qui eas dedit, durante societate, obierit.*
3 *Mors, & si certa sit, dies tamen mortis incertus est.*
4 *Mors dicitur casus fortuitus; & an semper. nu. 5.*
6 *Contractus societatis propter incertitudinem vitæ dantis pecunias, permittitur.*
7 *Papa permittendo huiusmodi societates fieri, dispensare videtur.*

CAP. XVI.

1 QVemadmodum per mortẽ officialis societas dissoluitur, pari modo soluitur etiam per mortẽ illius, qui pecunias officiali sub nomine societatis dedit. Si enim durante societate ille, qui pecunias dedit, decedat, societas dissoluitur: vt habetur per Alex. consil. 34. lib. 2. & in alijs locis supra citatis. Sed isto casu officialis pecunias receptas minime restituere tenetur: ita enim est de
2 natura istius societatis, vt moriente illo, qui pecunias dedit, durante societate, officialis pecunias receptas super eius officio nomine societatis, superlucretur; & propter dubiũ euẽtum ex incertitudine vitæ dantis pecunias, contractus licitus reputatur.
3 Mors, & si certa sit, quia statutum est hominibus semel mori. Paul. ad Hebræos. cap. 8. & in cap. in Eccl. 13. q. 2. Tiraq. plenè de nobilitate. cap. 31. nu. 494. cum sequen. dies tamen mortis est incertus. Lucas. cap. 12. & est tex. in l. 1. ff. de condit. & demonstr. & summi Dei est ortus, & interitus
4 hominis. Deut. c. 32. Ego occidã, & ego viuere faciã: & igitur mors dicitur casus fortuitus. l. fin. in princ. C. de iur. dotium. Bal. in l. 1. in fi. C. qui non poss. ad liber. praue. vbi dicit fortuitum est prædecedere, naturale autẽ decedere. Sed si morti data esset occasio, vel causa, tunc nõ diceretur casus fortuitus. l. in rebus. ff. commodati, ibi sine dolo, vel culpa. l. qui insulam. §. qui. ff. locati. l. si seruus seruũ.
5 §. si mulier. ff. ad l. Aquiliam. Et quod mors semper sit casus fortuitus, est tex. in l. interdum. §. primo, vbi glos. & Docto. ff. de iudicijs, & in l. contractus, de reg. iur. adnot. Bal. in tit. de pac. const. vers. diuina vocatione, & in l. quæ fortuitus. C. de pignora. act. Barba. in c. fin. de his, qui filij occide.
6 Vnde propter talem incertitudinẽ vitæ, & per consequens lucri, & damni, tales contractus societatis in Curia permittuntur. l. si ea lege. C. de vsuris. l. de fideicommisso. C. de transactio. not. in l. si pater puellæ. ff. de inof. testa. Oldra. cons. 207.

Bal.

Bal. conf. 192. lib. 5. & conf. 18. & conf. 410. lib. 1. Couarru. lib. 3. varia.
7 resolu. cap. . . nu. 3. ob id potissimum, quia Pontifices passim admisе runt tales societates fieri ad uitam dantis pecuniam, vt eo decedente, durante societate, pecuniæ sint officialis, & propterea dispensasse videntur. glos. in c. gratia, in verbo de iure; de rescrip. in vi. arg. l. quidem consulebat. ff. de re judic. Abb. in c. Clerici, de vita, & honest. clerico. & in c. a nobis, in fin. de decimis.

SVMMARIVM.

1 *Dans pecunias officiali sub nomine societatis, si decedat morte violenta, an officialis pecunias sibi datas lucretur.*
2 *Verba debent intelligi verè, & naturaliter.*
3 *Mortui appellatione non venit violenter occisus.*
4 *Donatio, quæ morte viri confirmatur, si vir sibimet mortem contulerit, nō confirmatur.*
5 *Mortis appellatione de naturali intelligendum.*
6 *Naturalis causa, non accidentalis est attendenda.*
7 *Statutum de lucro dotis, per mortem vxoris non habet locum in morte violenta. nu. 18.*
8 *Mors posita in conditione, intelligitur de nat. non de violenta.*
9 *Verba debent intelligi immediate.*
10 *Verba sunt restringenda, vt occasio delinquendi tollatur.*
11 *Statutum non valet, si præbet occasionem delinquendi.*
12 *Mors dicitur, quando anima separatur a corpore.*
13 *Mors violenta dicitur Iudicio Dei prouenire, sicut naturalis.*
14 *Stipulatio in casu mortis, ita vere dicitur in morte violenta, sicut in morte naturali.*
15 *Mortis appellatione, etiam mors violenta continetur. nu. 18.*
16 *Donatio ne dum morte naturali, sed et violenta confirmatur.*
17 *Lucrum, quod debetur vxori per mortem viri, ei debetur etiam si maritus occisus fuerit.*
19 *Omnis mortuus non dicitur occisus, sed omnis occisus dicitur mortuus.*
20 *Genus omnes suas species comprehendit.*
21 *Mors ciuilis differt a naturali.*
22 *Mors violenta idem operatur, quod naturalis.*
23 *Mors violenta apud Deum non dicitur fortuita.*
24 *Donatio morte violenta confirmatur, nisi donatarius causam illius mortis præbuisset.*
25 *Beneficium impetrans per mortē Titij, si fuit causa mortis Titij, beneficium non obtinebit.*
26 *Maritus occidens vxorem, ei succedere non potest.*
27 *Premium consequens ex delicto alterius, illud habere non debet, si illud delictum fieri procurauit.*
28 *Statutum dans premium occidenti bannitum, illud consequi non debet, si dolose procurauit aliquem banniri, vt postea eum occidere possit.*
29 *Lucrum ex maleficio suo, vel culpa sua quis consequi non debet.*

CAP. XVII.

SED dubitari posset quid, si dās pecunias non morte naturali, sed
1 accidentali, & uiolenta decederet: an officialis pecunias receptas lucraretur,

retur, & uidetur dicendum quod nō, quia uerba, quæ solent apponi in cō-
2 tractu, eo decedente, uel moriente debent proprie, uere, naturaliter intelligi, prout uerba intelligenda sunt. l. non aliter. ff. de leg. 3. l. fin. C. de his, qui ueniam ætat. impet. Dec. cōs. 271. Debent igitur intelligi de morte naturali, non autem accidentali;
3 Mortis. n. appellatione non uenit occisus. l. 1. §. occisorum, ubi Bar. dicit, quod ille proprie dicitur occisus, qui uiolenter mortuus est, non autē naturaliter. ff. ad Silenianū. §. in qua actione. §. 1. & in l. ait lex. in princ. ad legem Aquiliam, & in l. cum hic
4 status. §. si maritus de donatione inter uirum, & uxo. ubi donatio, quæ morte uiri confirmatur non confirmatur, si mortem sibi maritus intulerit; & propterea cōmuniter dicunt Docto. quod appellatione mortis,
5 intelligitur de naturali. glos. in c. susceptum, de rescrip. in 6. Moder. in l. ex parte. §. insulam. ff. de uerb. oblig.
6 Alex. cons. 2. lib. 1. ubi dicit, quod naturalis causa non accidentalis est attendenda. l. qui habet, in princ. ff. de tute. c. requisisti. de testa. Fely. rub. de sponsa. nu. 2. Gomes. in reg. de impetran. benef. uacan. per obit. fami. Cardina. q. 5. litera A. & bellissime declarat Marius Salamonius in l. Gallus. §. quid si tamen, de liberis, & posthu. Ancha. in Clementi. 1. de pœnit. & remis. nu. 10.

Secundo illa uerba, eo decedente, uerificantur solum in morte naturali. l. si decesserit. ff. qui sat. dare cog. Rebuf. in sua pract. in reg. de infir. benef. resign. glos. 11. pro quo facit, quod dicit Marsilius cons. 93. col. 2.
7 quod statutum de lucro dotis per mortem uxoris, non habet locum in morte uiolenta, illata per maritum uxori. Rolan. à Vall. in trac. de lucr. dot. q. 95. nu. 4. Mors. n. posita in cōditione ab homine, intelligitur de
8 naturali non inflicta. l. ab hostibus. §. fin. ff. solut. matri. Bal. cons. 148. lib. 4. nu. 2. & cons. 254. l. 2. in princ. Tertio, illa uerba, eo decedente, uel moriente, sunt intelligenda immedia-
9 te, prout uerba intelligenda sunt. l. socium, qui. §. 1. ff. pro socio. l. consilij. §. socij. ff. de reg. iuris. Soci. in l. 1. nu. 10. de uerb. oblig. & sic debet intelligi de morte naturali immediata, non autem de morte uiolēta, quæ mediante facto hominis, prouenit. Bar. in d. l. 1. §. occisorum; ubi dicit, quod occisus non dicitur mortuus naturaliter.

Quarto suadetur, quia si per mortem uiolentam, officialis sortem sibi datam lucraretur, vtique daretur materia delinquendi, quia officialis, auiditate lucri, posset mortem illi, qui pecunias ei dedit, machinari, & propterea facienda est restrictio, ut solum de morte naturali contrahentes intellexerint; iux. l. conuenire. ff. de pact. dota. & ea, quæ not. per Bar. & Bal. in l. cum lex. ff. de legibus: ubi
10 dicunt, quod uerba restringuntur, ut occasio delinquendi tollatur, Ias. in l. 3. ff. de iur. iuran. vbi dicit, non valere statutum, quando materiam
11 delinquendi præbet. Rolan. a Vall. in trac. de lucr. dotis. q. 61.
12 Contrarium tamen uerius dici arbitror. Mors. n. dicitur, quoties anima separatur a corpore. l. si mater, ibi uel aliter defunctus. C. de instit. & substitutio. Bal. in tit. de pac. constan. in uer. diuina uocatione. Archid. in §. præsenti de præben. & dign. sed per mortem uiolentam anima sepa-

ratur a corpore igitur, & illa propria mors dicitur, ut etiã probat. in l. hac scriptura. §. hoc ita, & in l. ait lex. & in l. ita vulneratus, in princ. ff. ad legem Aquiliam, & in c. studeat 50. distinctio. & in l. si tibi. C. de donatio. ante nuptias. & in l. inter, in prin. de conditio. & demonstratio. ubi si dicatur, hæres meus, si moriatur Titius, ei centum dato: purum legatum est, quia non conditione, sed modo suspenditur, non potest .n. conditio non existere, si mors solum uerificaretur in naturali non uiolenta, utique posset conditio non existere. adnot. Bal. cons. 8. lib. 4. Matth. de afflic. lib. 1. constitutio. rub. 73. nu. 57. ibi in additio.

Secundo uiolenta dicitur etiam prouenire iudicio Dei. glos. instit. de
13 cap. diminutio. in uerbo commutatio, in fin. ubi dicit, quod siue pater moriatur naturaliter, siue interficiatur, semper iudicio Dei uenit; unde æquiparat mortem naturalem, & uiolentam ex uulneribus illatam. Fely. in c. fin. de accusatio. Bal. in d. uerbo, diuina uocatione.

Tertio facit, quod determinat Anchar. in Clemen. 1. de pœnit. &
14 remis. ubi quærit, si stipulatus sui centũ in casu, quo Titius moriatur, qui fuit uiolenter occisus, an erit locus stipulationi, & arguit ad partes, & tandem decidit esse locum stipulationi, & eum refert Barbat. in c. bonæ memoriæ de postulatio. Prælat. idem tenet Oldra. in l. ex ea parte. §. insulam. ff. de uerb. oblig. ubi Alberi. & idem Alberi. in l. gallus. §. quid si tantum. ff. de liberis, & posthumis, & in l. proinde ad l. Aquil. Io. Faber instit. de cap. deminutio. §. 1. ubi etiam Aret. Barba. in §. cato legis. 4. ff. de uerb. oblig. in addition. ubi pro ista opin. allegat tex. in c. audientia, extra de accusa. ubi Hieron. loquitur de morte Abel. & tamẽ Abel occisus fuit, & sic etiam occisus appellatur mortu. Io. de Anania in c. fin. extra de homici. Soc. cons. 62. nu. 12. lib. 4. ideo quando sit
15 mentio de morte, intelligitur etiam de uiolenter illata. Bal. & in l. proinde. ff. ad leg. Aquil. Fely. in c. fina. de accusa. Bal. in l. uulneratus ff. ad legem Aquil. & mortis appellatione, continetur etiam interfectio. l. qui duos. §. primo, de reb. dub. Barba. in c. Raynutius, de testam. Bal. in cons. 8. lib. 4. Vnde ad effectum committendæ stipulationis, non refert quomodo quis sit a vita exemptus, sed solum consideratur, an sit exemptus. l. 1. §. causa. ff. de ædil. edic. Guliel. de benedic. in d. c. Raynutius, in uerbo, mortuo Testatore de Testamentis. Ideo donatio
16 cõfirmatur morte, ne dum naturali, sed etiam violenta. Bal. in l. si tibi. C. de donatio. ante nupt. & in l. res vxo-
17 ris. C. de donat. inter vir. & vxo. & lucrum, quod debetur vxori propter mortem viri debetur etiam si maritus occisus fuerit. Matth. de afflic. in consti. Neapol. lib. 3. rub. 13. nu. 12. per tex. in d. l. res vxoris, & in l. relegato in fine. ff. de interdic. & relegat. Idem afflic. lib. 1. constitutio. rub. 73. nu. 57. vbi vult illam constitutionem etiam habere locum, si Notarius interfectus fuisset.

Et tenendo hanc partem tanquam veriorem, contraria non obstãt, quia
18 mors violenta naturalis proprie dicitur, vt probatur expresse in d. §. occisorum. in verbo, quod si quis, vbi dicit, quod si quis veneno interfectus sit,

fit, uindicta mortis eius non pertinet ad Sen.Con.idẽ ꝓbatur in.§.sequẽti, ubi habetur, ꝙ appellatione mortis, uenit etiã occisio, & in d. l. qui duos. §. 1. ubi interfectus in bello dicitur mortuus, ad idem tex. in l. cum. §. si ambo. ff. de donatio. inter uir. & vxo. & in l. ab hostibus. ff. solut. matri. vbi pactum de lucranda dote in casu mortis vxoris non habet locum, si vxor sit a marito interfecta, rationem assignat: quia non est æquum, virum ob hoc facinus dotem lucri facere, ex qua ratione infertur, quod si ab alia persona occisa fuisset, maritus dotem lucraretur. Nec obstat tex. in d. §. occisorum, & in l. qua actione, & in l. ait lex, quia fatendũ est, quod appellatione occisorum non ueniãt naturaliter mortui. tex. est, & ibi glos. & Bal. in d. l. proinde: vbi habetur, ꝙ omnis mortuus nõ dicatur occisus, sed cõtra omnis occisus dicitur mortuus, allegatur tex. Instit. ad l. Aquiliam, ex quo sequitur quod mortuus prædicatur de omni genere moriendi, & proprie cum ge-
20 nus proprie comprehendat suas species. l. si quid eorum. §. inter emptũ ff. de legat. 3. Non obstat tex. in d. §. si maritus, quia ille tex. procedit quoniam propter delictum publicum, & capitale bona delinquentis publicãtur, & fisco applicantur; & ideo non potest de suis bonis disponere, quia est effectus seruus pœnę. l. eius, qui. §. primo, de testamen. Docto. in l. eius, qui. C. qui testa. facere poss. Aliæ ve-
21 ro Doctrinæ procedunt in morte ciuili, quæ differt a morte naturali, & app. mortis naturalis non uenit mors ciuilis, sed bene venit mors violenta, quæ operatur idem, quod mors na-
22 turalis. glos. instit. de cap. diminu. Bal. in d. l. res vxoris, & mors violẽta,
23 licet quo ad nos dici possit fortuita, tamẽ apud Deũ nõ dicitur fortuita, sed præuisa. Afflic. in d. cõstitu. rub. 73. nu. 57. lib. 1. Deus .n. sæpe mortẽ citius, & cõtra naturã cõtingere permittit, nostris exigẽtib. peccatis & de meritis. vt dicit glos. in c. quia forte de appellatio. & not. in c. qualiter, & quando, & secundo, de accusatio.

Tamen hæc vltima opinio non procederet, quando fundans se in morte uiolẽta, dedisset causam mortis, tunc non procedit a pari, vnde licet morte uiolenta donatio confir-
24 metur, non tamen quando donatarius causam illius mortis præbuisset. Bal. in d. l. si tibi, sequitur Fely. in d. c. fin. Hinc dixit ibi Fely. quod si quis
25 impetraret beneficium uacans, uel vacaturum morte Titij, licet veniat beneficium vacans morte uiolenta, vt per Docto. in c. susceptum de rescriptis in 6. tamẽ si impetrans fuisset causa mortis Titij, non valeret impetratio, nec beneficiũ obtinere posset; sequitur Rolan. à Valle in tractatu de lucr. dot. q. 61. num. 10.

Hinc etiam dixit Bal. quẽ omnes sequuntur, in l. 1. C. vnde uir. &
26 vxor. quod maritus occidens vxorem, perdit mero iure ius ei succedẽdi: sequitur, & Dec. cons. 515. & ratio est, quia qui occidit, videtur sua culpa diuertisse: vnde nihil lucratur. l. consensu. C. de Repub. Bal. cons. 81. lib. 5. Hinc etiã dixit Abb.
27 in c. postulasti, in ult. col. de concess. præben. quod si pro certo delicto per aliquem commisso ad certã personam eius bona peruenire debeant, si illa persona procurauit illud delictum, eius bona consequi non debet, subdens quoque, quod si ex statuto

liceret impune bannitum occidere, quod dolose procurãs aliquem banniri, vt eum postea occidere possit, non fruitur priuilegio impunitatis. cum Abb. transit Lanul. Dec. in l. si ab hostibus. §. si uir. ff. solut. matri. vbi dicit de facto habuisse in Ciuitate Senarum, & in Ciuitate Bononiæ. Guliel. de benedic. in d. c. Raynutius, in uerb. mortuo itaque testatoré, nu.
29 166. Inconueniens enim esset, ut quis lucrum ex maleficio suo reportaret. l. relegatorum, in fi. de interdic. & ex malitia sua, & improbitate reportaret commodum. l. siue hæreditaria. ff. de neg. gest. l. itaque fullo. ff. de furtis, & ex sua culpa, de iure punibili, consequi non debet simul pœnam, & præmium. c. si quęlibet. 22. q. 2. plura cumulat Rolan. a Vall. in d. q. 61. Guliel. de benedic. in d. c. Raynutius, in uerb. mortuo. nu. 25. 31. & 32. Propterea cessat, quod dicebatur pro contraria parte in 4. fundamento; quia si officialis delinqueret, nullum consequeretur lucrũ; ideo occasio delinquendi minime cõsiderari potest.

SVMMARIVM.

1 *Homines sunt proni ad malum.*
2 *Auaritia est radix omniũ malorum.*
3 *Mors naturalis quando dicatur.*
4 *Mors ex uarijs causis procedere potest.*
5 *Mortis naturalis & violentæ descriptio.*
6 *Mors naturalis, ex quibus causis cõtingat.*
7 *Mors naturalis dicitur etiã si quis ob lętitiam, vel dolorem obiret.*
8 *Mortuus naturaliter dicitur, qui in carcere, uel in itinere decederet.*
9 *Mors naturalis etiam dicitur, quando mulier in partu decedit.*
10 *Mulier prægnans ualetudinaria dicitur.*
11 *Infirmitas quid sit.*
12 *Mulieres ad id natæ sunt, vt pariant.*
13 *Mulieres grauidæ plura habent priuilegia remissiue.*
14 *Mulier decedens in partu, dicitur naturaliter decedere.*
15 *Officialis, si pecuniam recepit in societate super vita alicuius mulieris, si illa in partu decederet, & quando non sortem acquireret.*
16 *Causæ impulsiuæ, & finalis diffinitio.*
17 *Ex dictio causam proximam denotat.*
18 *Causa proxima, non remota est attendenda.*
19 *Quod mulier ex partu decesserit liquide probandum est.*
20 *Medicorum iudicio standum est, an mulier ex partu decesserit.*
21 *Medicis etiam sine iuramento creditur.*
22 *Maritus si causa fuit, vt vxor in partu decederet, lucrum ex societate nõ consequitur.*
23 *Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi imputandum est.*
24 *Culposus ex sua culpa commodum reportare non debet.*
25 *Culpa si non est ordinata ad casum, considerabilis non est.*
26 *Statutum contra turbantes Ciuitatem intelligitur principaliter, non secundario.*

CAP. XVII.

AD tollendum tamen omne dubium, & quia homines sunt pro-
1 ni ad malũ, vt habetur Genes. c. 6. in princ. & cap. 8. in fi. maxime propter
2 auaritiam, quæ radix est omniũ malorum. c. nam concupiscentiam de cõstitutio. c. bonorum. 47. distin. c. quia

radix

radix de pœnitentia.distin.2.& auarus sit insatiabilis.glos.in d.c. bonorum; ideo non sine ratione in contractibus similium societatum, solet apponi clausula; cum pacto expresso,& conuentione,quod N. moriente, huiusmodi societate durante,morte tamen naturali, & non violenter illata,vel inflicta ab homine,telo, ferro, vel veneno, vel alias quomodolibet violenter inflicta, officialis superlucretur sortem principalem datā, &c. Et tali conuentione, & reseruatione plures quæstiones oriri possent, pri-
3 mo quādo quis dicatur decedere ex morte naturali,cum multi sint modi, & casus moriendi, & hominum anxietates innumeræ,& repentinæ mortes;vt in Auth.de consanguineis,& vter.frat.§.si igitur,& Statius in Thebaide;Mille modis leti miseros mors
4 vna fatigat; Ferro, peste, fame, vinclis,ardore, calore; Mille modis miseros mors capit vna homines; vt refert Guliel.de benedic.in d.c. Raynutius,in verbo mortuo itaque testatore.n.13.& 15.Ideo nō potest sub vna regula comprehendi, vt dicitur de mora. l. mora,in princ. ff. de Vsuris.

Morsque naturalis secundum Philosophum in lib.de vita, & morte,vt
5 refert Guliel.in loco citato. nu.6. est quando est in ipso animali;mors violenta est quando principium,scilicet corruptionis,extra fuerit,& ibi dantur exempla. Alij, mortem violentā, aut naturalem esse scripserunt: violentā, quæ ferro, vel igne, vel aliquo casu infertur; naturalem, qua anima a corpore iam infecto separatur; vnde Bal.in c.1.quibus mo.feu. ammit. inquit, quod mortuus sua morte dicitur, qui ab alio nō est occisus. glos. in l.quæ sub conditione.§. quoties.ff. de condit.& institu.Bal. in d. cons.8. dicit, quod mors naturalis dicitur duobus modis, vno modo vt distinguitur contra accidentalem, & hoc modo mors violenta,non dicitur naturalis;alio modo prout distinguitur a ciuile, & isto modo mors violenta dicitur naturalis; vel etiam dici potest,quod mors naturalis sit illa, quæ absque facto hominis prouenit,vel si aliquod adfuit factum,non fuit ea intentione actum, vt mors sequatur,& propterea si quis decederet ex intēperie aeris, vel partu,vel epidemia, mors naturalis diceretur. Bal. in l.1. C.de fructi.lit.expen.Vnde mors na-
6 turalis potissimum ex tribus contingit, videlicet ex infirmitate,ex senectute,vel ex alijs varijs causis.Tiraq. de nobilit. cap.31.nu.367. vbi plures allegat authoritates medicorum, & nu.556. vbi ponit differentiam inter mortem naturalem,& accidentalem: potest etiam mors naturalis euenire ex improuiso casu,& subitaneo, iuxta illud ecclesiast.cap.9.Nescit homo finem suum; sed sicut capiuntur pisces hamo, & aues laqueo; sic capiuntur homines in tempore malo, scilicet in præmeditate,& præter intentionem. Foller. in sua pract. crimin.in verbo dentur capitola. nu.18 cum sequen.

Mors etiam naturalis dicitur, quā do quis propter nimiam lætitiā, vel
7 nimium dolorem, & cordis tristitiā decederet, & de pluribus exemplis, qui de talibus, ac similibus mortibus perierunt, habetur per Valerium Maximum lib. 9. de morte non vulg. & per Plini. naturalis historiæ lib. 7. c. 53.vbi etiam ponit,quod multi morte insolita,ac repentina obierunt. Vnde idem Plini.eod.lib.c.3.cum exem

plis

plis Anacreontis Poetæ, qui acino vuæ passæ obijt, ac Fabij senatoris prętoris, qui in vno lactis haustu pilo strangulatus, memores esse fragilitatis humanæ docet.

8 Mortuus etiam naturaliter diceretur, si quis in carcere absq. aliqua uiolentia decederet; ut dicit Bal. in l. 1. in fin. C. qui ad liber. procla. nō pos. idem si in itinere, Bal. & Alex. in l. si pecuniam. §. si accepit. ff. de conditio. ob ca. dat.

9 Mors etiam naturalis dicitur, si mulier decederet in partu, ut dicit Bal. in d. l. 1. C. de fructi. & lit. expen. mulier enim prægnas ualetudinaria dicitur. l. 2. §. sed si non propter. ff.
10 si quis cautio Floria. in l. inuicti ff. de testibus, quod tamen displicet Felyno in c. quoniam, de testibus nu. 6. cum in d. §. sed & si differentia cōstituatur inter prægnantem, & ualetudinariam, diffinitioque infirmitatis mulieris grauidæ non conuenit, infirmitas est habitus cuiuscumque cor-
11 poris contra naturam. l. 1. §. sed secundum. ff. de Aedili. edic. qui tamē habitus contra naturam non inest mulieri grauidæ, cum mulieres ad id
12 natæ sint, ut partus edant. l. quæritur. §. 1. ff. de ædil. edic. c. pudor 32. q. 5. mulieres tamē grauidæ plura habēt priuilegia: ut not. per Gloss.
13 & Docto. in l. prægnantis. ff. de pœnis. & in l. Imperator la 2. de statu hominum. Matth. de afflic. super constit. rub. 23. lib. 1. nu. 11. Marcus Mar. sing. 10.

Si pecuniæ igitur acceptæ ad societatem ab officiali super uita alicuius mulieris, si ipsa postea durante societate in partu decederet,
14 officialis pecunias receptas superlucraretur, quia morte naturali decessisse diceretur. Bal. in d. l. 1. De communi tamen stylo ad practicam, quando pecuniæ dantur, siue ponuntur in huiusmodi societate, super uita alicuius mulieris, solet dici, quod N. uoluit pecunias esse positas super uita, & periculo talis mulieris morte sua naturali, & non uiolenta in forma &c. Nec ex partu, nec causa partus. vnde mors, quæ prouenit ex causa partus, licet naturalis sit, tamen est excepta: ideo si mulier ex
15 partu, uel ex causa partus ecederet, stipulatio non esset commissa, ut officialis pecunias nomine societatis receptas, ex tali morte superlucraretur: determinauit Rota, ut per Orad. in una Romana societat. 27. Iunij 1569.

Requiritur tamen, quod partus esset causa finalis, non autem impulsiua mortis, ut patet ex definitione causæ finalis, & impulsiuæ, quam ponit Abb. in c. post translationem.
16 Col. 5. de transla. Prælat. & etiam colligitur ex alia definitione. Bal. in l. generaliter. col. 5. C. de Episcopis, & Cleri. dum inquit, quod causa finalis est illa, propter quam aliquid principaliter conceditur; causa autem impulsiua est illa, quæ occasionem aliquam remotam præstat, in qua non fundatur effectus: vnde proprie non est de genere causarum, quia causa remota non attenditur in huiusmodi stipulatione, max. propter dictionem ex, quæ causam pro-
17 ximam, & immediatam, & non remotam, & mediatam denotat. Bar. in l. 1. §. ex incendio. ff. de incen. rui. & naufra. Alex. cons. 49. nu. 3. lib. 3. Bar. Alex. Ias. & cæteri in l. non dubium. C. de legibus, & regulariter semper causa proxima, & imme-
18 diata attendi debet magis, quam remota,

mota, & mediata. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de uulg. & pupil. l. si mulier, in princ. & ibi glos. ff. rerum ammota. Paris. cons. 127. lib. 1. nu. 4. Soc. Iun. cons. 123. nu. 13. lib. 3. & quando in aliquo actu duæ concurrunt causæ, quarum una sit immediata, & altera remota, tunc effectus attribuitur propinquæ, non autem causæ remotæ. Aymo. cons. 131. nu. 15. & cons. 163. nu. 4.

Vnde si mulier decederet ante partum, uel post partum, non diceretur
19 ex partu decessisse, nisi hoc liquide probaretur, cum etiam ex alia causa obire potuisset; causa enim vbi requiritur ad essentiam actus, non sufficit illam habere pro subsistente, nisi uere causa subsistere probetur. l. si forte. ff. de castr. pecul. alias semper dici posset mulierem grauidam ex partu decessisse: si autem casus esset dubius, an mulier grauida, dum est in actu pariendi, uel post partum, decesserit ex partu, uel ex alia causa,
20 arbitrio medicorũ standum esset, ut habetur in c. significasti, de homicidio. arg. l. 1. §. 1. ff. de ventr. inspi. probatur per l. septimo mense. ff. de statu homi. & per l. semel. C. de re milit. lib. 12. Orad. in d. decis. Hinc dicunt Docto. peritis standum esse, ac credi debere in arte sua. Bar. in l. si in rixa. ff. ad legem Corneliam, de sicar. & medicis etiã aliquãdo sine
21 iuramẽto creditur, ut dicit glos. in d. l. 1. §. primo, & in l. ius iuran. C. de testibus, & si plures non reperirentur dicto vnius, standum esset. Bar. in l. fina. col. fin. nu. 12. ff. ad legem Cornel. de sicar.

Si tamen mulier, vel eius maritus, qui pecunias dedit, officiali causam dedisset, vt illa mulier decederet in partu, vel ex causa partus, vt quia procurasset abortum facere, uel aliquid simile, & propterea mors sequeretur, tanquam à viro procurata, pecunias datas in societatem amitteret, per ea, quæ adnot. Soc. cons. 188. lib. 2. Hippo. in §. & quia nu. 16. in sua practica, & in l. nihil interest. ff. ad legem Corneliam de sica. Carer. in sua practica, in §. homicidij, nu. 74. & facit regula, quod damnum,
23 quod quis sua culpa sentit, sibi ipsi imputet. c. damnum, de reg. iur. in 6. l. quod quis ex culpa. ff. eod. tit. est tex. in l. si dictum. §. si compromisero. ff. de euictio. dum negatur illum compromittentem, cuius facto euictio sequuta est, non consequi commodum duplex, & si precium rei non amittat, & ibi glos. culposus
24 enim ex sua culpa commodũ reportare non debet. c. intelleximus: vbi Dec. de Iudicijs. Si tamen culpa mariti non esset ordinata ad mortẽ vxoris, considerabilis non esset. c. quia diuersitatem: ubi glos. de concess. præben. l. non omne. de statu liber.

Hinc generaliter dici potest, quod mors naturalis, etiam quod ex causa, vel culpa ipsius morientis, vel officialis, qui pecunias in societatem recepit prouenisset; tamen si causa esset remota, & culpa non esset ordinata
25 ad casum mortis, talem causam, nec culpam non esse considerabilem, vt de causa est tex. in l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupil. & in l. si mulier, in princ. vbi glo. ff. rerum ammot. Bal. in Auh. ex testamento in 13. opp. C. de colla. ubi habetur, quod causa remota, & mediata non attenditur, sed prox. & immediata. l. sociũ, qui. §. 1. ff. pro socio. Soc. in l. 1. de verb. oblig. nu.

10. in

10. in quibuscunque enim hominũ actionibus semper causa immediata, non autem mediata, idest secundaria, & per occasionem inducta attenditur. Fely. in c. solite de maiorit. & obed. Dec. in c. fin. de confir. vtili, vel inut. & rub. C. qui admitti. De culpa vero iam dictum fuit, quod si non est ordinata ad casum mortis, non esset considerabilis, vt etiam adnot. Bar. in l. 2. §. fin. ff. si quis cautionibus. Fely. in c. cum inter. nu. 20. de exceptio. Ripa in c. 1. de iudicijs. Bal. cons. 145 lib. 3. nu. 3. Vnde dicunt Docto. quod culpa ad casum non ordinata non cõsideratur, nec ad pœnam, nec ad præmium, nec ad damnum, nec ad commodum: vt in d. c. quia diuersitatem, vbi Abb. & Docto. in d. l. non omne, & in dicto c. intelleximus. Bar. in l. sicut certo. §. interdum. ff. commodati. Rolan. a Vall. cons. 30. nu. 29. lib. 3. Bal. in l. 1. §. huius studij, in 3. col. ff. de iustitia, & iure. vbi dicit, quod statutum factum cõtra turbantes Ciuitatem, intelligitur principaliter, non secundario, vel occasionaliter, & eũ sequuntur Alex. cons. 113. in fin. lib. 2. & cons. 1. lib. 3. Ias. cons. 86. lib. 3.

16 (margin at "statutum")

SVMMARIVM.

1 *Mors violenta, quæ dicatur.*
2 *Mors violenta aliquando ex facto hominis, aliquando natura prouenit.*
3 *Officialis si est causa mortis violentæ, lucrum ex societate non consequitur.*
4 *Paria sunt occidere, vel causam mortis præbere.*
5 *Præmium, & pœnam ex eadem causa, quis consequi non debet.*
6 *Obligatio est restringenda, quando materiam delinquendi præberet.*
7 *Officialis si est causa violentæ mortis mediate non immediate, an sortem superlucretur. nu. 13.*
8 *Homicidium imputatur ei, qui dedit causam proximam non remotam.*
9 *Consilium dans ad maleficium punitur.*
10 *Nemo debet consequi præmium ex sua culpa.*
11 *Officialis mandans interfici illum, qui ei pecunias dedit super eius officio, illas non lucratur.*
12 *Causa immediata quando nil agit in absentia causæ remotæ, illa remota attenditur.*
14 *Delinquens perdit beneficium sibi concessum.*
15 *Officialis si lapidem ex domo proijceret, & casu occideret illum, qui ei dedit pecunias in societatem, illas non acquireret.*
16 *Aliud est damnum non pati, & aliud lucrum non acquirere.*
17 *Officialis dans venenum illi, qui ei pecunias in societatem dedit, si non constat ex veneno decessisse, an pecunias lucretur.*

CAP. XIX.

MORS autem violenta, vt dictũ fuit, est illa, quæ ex ferro,
1 veneno, igne, vel ex aliquo alio accidenti uiolento prouenit, & ista non proprie dicitur naturalis. Bal. cons. 6. lib. 4. & talis mors aliquando ex facto hominis, & aliquando ex fa-
2 cto naturæ, videlicet fulminis, vt dicit Boss. in tit. de dictis, nu. 10. si ex facto hominis, tunc si ex facto officialis, qui pecunias ad societatem recepit, sine dubio si officialis esset causa
3 mortis violentæ illius, qui ei pecunias dedit, vt quia eum interfeceru, vel interficere fecit, mandato, auxilio, consi-

consilio, aut fauore, utique pecunias non lucraretur, inconueniens enim esset, ut ex delicto suo commodũ reportaret. l. relegatorum, in fine. de interdictis. c. si quilibet. 22. q. 2. l. siue hæreditaria. ff. de neg. gest. & nil in-
4 terest utrum quis occidat, an causam mortis præbeat. l. nihil interest. ff. de sicar. facit tex. in c. 1 de officio deleg. & in c. sicut dignum. de homic. & propterea etiam quod in conditione non esset apposita illa clausula, & non violenta illata, & inflicta ab homine, &c. attamen si officialis fuisset causa mortis uiolentæ illius, qui ei dedit pecunias nomine societatis, minime illas lucraretur, ne ex eadẽ
5 causa quis præmium, & pœnam consequatur, contra dictam l. siue hæreditariam. Bal. conf. 254. lib. 2. in princ. aliter talis conuentio materiã delinquendi præberet. Ideo necessa-
6 rio faciẽda est ista restrictio. iux. legẽ conuenire. ff. de pacti dotalibus, & ea, quæ not. per Bal. & Bar. in l. cum lex. ff. de legib' q. 5. Rol. à Valle in d. q. 61. in tracta. de lucr. dot. Bal. conf. 163. lib. 4. nu. 5. ubi dicit, quod institutus sub conditione mortis, interficiendo grauatum, nõ facit existere conditionem mortis. prout si hæres occideret testatorem, successione priuaretur. Paul. conf. 26. lib. 3.

7 Sed quid, si officialis fuisset causa mortis violẽtæ mediate, non autẽ immediate, vt quia tantum præstitisset consilium ei, qui omnino erat facturus homicidium in personam illius, qui pecunias dedit, an sortem lucraretur, & forte uidetur dicendũ quod sic, quia causa immediata non mediata proueniente ex facto officialis considerari debet, cum effectus magis attribuatur causæ proximæ, quam remotæ. glos. in c. de cætero, de homicid. ubi. homicidium imputatur ei, qui dedit causam propinquam, secus
8 si remotã, & causa remota delicti, delictum non operatur. Bal. in l. siquis non dicam rapere. col. 3. vers. iux. hoc incidenter cadit.

Contrarium tamen credo verius, quia isto casu causa remota ex se ipsa
9 venit punienda: cõsulens enim obligatur, sicut ille, qui facit. Bar. in l. non solum. §. si mandato. vers. veniamus ad persuasorem. ff. de iniurijs: vbi tenet, quod consulens obligatur, siue principalis erat alias facturus, siue non, est tex. in c. felicis, de pœnis, in 6. Clemen. 1. eod. tit. Et licet Doct. dicant, quod si alias erat facturus consulens mitiori pœna punitur. c. sicut dignnm. §. qui uero. de homicid. glos. in §. ope. instit. de oblig. quæ ex delic. l. 1. §. persuadere. ff. de seruo corrupto. Bal. in l. ob hæc verba. ff. de his, qui not. infamia: ubi Alberic. dicit communem Doct. in c. 1. de officio delega. Iul. Clarus. lib. 5. senten. q. 85. tamen delictum est, quia consilium fraudulentum, etiam si dãni dati causa impulsiua fuerit, punitur. Philip. Franc. in c. nullus, de reg. iur. in 6. Cagno. in l. consilij. de reg. iuris in princ. merito ex tali delicto, siue culpa, nec præmium, nec
10 lucrum consequi debet: cum nemo ex sua culpa de iure punibili pmium consequi debeat. l. verum. §. tempus ff. pro socio. c. si quælibet. 22. q. 2. Dec. in c. cum inter. de exceptio. nu. 23. & d. cap. intelleximus. de iud. nu. 5.

Hinc etiam dici potest si officialis mandaret vulnerari illum, qui ei pe-
11 cunias ad societatem dedit, si mandatarius eum occideret, lucrum consequi minime deberet, cum mandan-

I do

do in culpa fuerit, & euenire posse, vt occideretur, cogitare debuerit. c. fin. de homici. in 6. l. qui occidit. §. in hac. ff. ad l. Aquil. Bal. in l. cum mandati. C. mand. qui enim causam damni dat, damnum dedisse videtur. c. fin. ext. de iniurijs, & in hoc casu attenditur euentus, & casus, qui subsequutus fuit, non autem casus, qui fuerat præsuppositus. l. aut facta §. euentus. ff. de pœn.

Idem etiam si officialis arma mutuaret, quia licet arma sint causa remota, tamen ex quo sine eis effectus sequi non potuisset, & quando causa immediata nihil agit, in absentia primæ scilicet remotæ, illa remota attē-
12 ditur. Bal. in l. non eo minus. nu. 3. C. de accusa. & propterea generaliter dici, ac concludi potest, quod quo-
13 ties officialis esset causa proxima, aut remota, vel impulsiua ad mortem violentam illius, qui ei pecunias ad societatem dedit, eas lucrari non debet, nec potest; probatur ex l. penult. ff. de iur. dot. vbi iurisconsultus respondit, socero non concedi priuilegium aduersum generum, ne ab eo conueniatur, vltra quam facere potest, si socer spe dotis generum ad matrimonium contrahendum induxit, & cum sciuerit se dotem præstare non posse, id egit vt genero insidiaretur, & probatur in l. vlt. §. fin. ff. quæ in fraud. credit. & faciunt not. per Couarru. lib. 2. varia. resolut. ca. 16. nu. 9.

Si enim officialis non potest dare mortem illi, qui ei dedit pecunias, vt eas lucretur, nec etiam poterit facere aliquem actum, ex quo mors sequi possit, vt pecunias lucretur. iux. not. in l. Seia quis. §. ea lege, de verb. oblig. Aymon. cons. 95. facit, quod dicit Soc. in l. Marcellus. §. res, quæ. ff. ad
14 Trebell. Nam delinquens debet perdere priuilegium sibi indultum. l. sed si ex ea part. §. quamquam. ff. quod cū eo. l. relegatorum, in fi. ff. de interdic. & relega. l. auxilium. ff. de minor. si ergo perdit priuilegium, quod habet, a fortiori, ex eo delicto, quod nō habet, lucrari non debet, ne commodum reportet ex sua culpa, & malitia, contra. l. 2. §. si quid tamen. ff. si quis cautio. d. l. si dictum. §. si compromisero. ff. de euictio. & ibi glos. Marsi. sing. 263.

Officialis igitur, si proijceret lapidem ex domo sua, & casu illum, qui dedit pecunias ad societatem occide-
15 ret, non deberet pecunias lucrari, cū illum occidere posse cogitare debuerit. d. l. qui occidit. §. in hac. ff. ad legē Aquil. & licet forte criminaliter puniri non posset, cum id acciderit præter eius intentionem, & vbi culpa præcedit casum, non tenetur de casu, quando culpa non fuit ordinata ad casum subsequutum. l. non omne. ff. de statu liber. l. si alius. §. & alia causa. ff. quod vi, aut clam. Bar. in l. sicut certo. §. sed interdum. ff. commodati. Bal. cōs. 145. casus talis est, lib. 3. tamē cōmuniter dicunt Docto. quod tenetur legis Aquiliæ, p tex. in l. capitulū. §. qui ob inimicitias, ibi ex negligentia eorum. ff. de pœnis. Ang. in tracta. malef. in verb. incendiario, nu. 6. & in emendatione damni solum culpa inferentis dāni consideratur. l. quemadmodum. §. si nauis. ff. ad legē Aquil. l. si seruus. §. si quis. vers. . . . eod. tit. l. si vsus fructus. §. si præteritis. ff. de vsu fruct. Alex. in l. domo. ff. de leg. 1. Dec. in c. cognoscentes, nu. 12. de constit. Goza. cons. 27. per totum. vnde si tenetur pœna legis Aquiliæ, vt etiam notatur in l. qua actione. §. si quis in

collutta-

colluttatione. ff. ad legẽ Aquil. & ibi glos. & Doct. vbi omnes dicũt, quod licet non puniatur, tamen ad damnũ tenetur; multo igitur minus præmiũ siue lucrum consequi debet, nõ enim sunt paria damnum, siue pœnam non pati, & lucrum non consequi. Rolan.
16 cons. 21. nu. 58. lib. 2. & aliud est dãnum pati, aliud lucrũ amittere. Bar. in l. Titia, in 4. opp. de verb. oblig. Bal. cons. 182. lib. 1. & fauorabilior est, qui agit de damno euitando, quã, qui de lucro captando. Bar. in l. ita stipulati. ff. de verb. oblig. facit. l. Procũlus in fi. de dam. infecto, & in l. fin. C. de iur. & fac. igno. Corn. cons. 197. li. 3. Soc. cons. 16. lib. 3. col. 4. Si igitur officialis ad damnũm teneretur, præmium consequi non debet.

Sed quid, si non constaret, quod ex illa causa mors sequuta fuisset, vt
17 puta, quia officialis dedit venenum illi, qui dedit ei pecunias, sed non cõstat ex veneno decessisse, an officialis pecunias superlucretur? & videtur dicen. superlucrari debere, ex quo non constat ex veneno decessisse, vt expresse constare deberet, iux. tex. in l. 1. §. item illud. ff. ad Sillan. l. si quã do, vbi Ias. C. vnde vi. Posset tamẽ potius dici ex veneno perijsse, quia frequentius hoc accidit, iux. tex. in l. si vendiram. ff. de peric. como. rei vend. & cogitationes nostras accommodare debemus ad ea, quæ frequentius contingunt. Bal. in d. §. illud, & in cõs. 37. in princ. lib. .. Tamen ego crederem standum esse arbitrio medicorum per ea, quæ late adnot. Boss. in tit. de delictis. nu. 4. cum sequen.

SVMMARIVM.

1 *Officialis occidens lege permittente illum, qui super eius officio societatem contraxit, an sortem lucretur.*
2 *Occidens aliquem ad sui defensionem, pœnam non meretur.*
3 *Maritus occidens vxorem in adulterio repertam, lucrum dotis consequitur.*
4 *Vasallus offendens dominum, se defendendo, non punitur.*
5 *Officialis, si occideret illum, qui contraxit societatem super eius officio, postquam bannitus fuit, sortem habitam lucrari debet.*
6 *Officialis intentio inspicienda est.*

CAP. XX.

Posset etiam dubitari, quid si officialis occideret illum, qui ei pe-
1 cunias dedit ad societatẽ super eius officio iuste, vel in casu a lege, vel statuto permisso, vt puta se defendẽdo, vel quia inuenit illum cum sua vxore, vel cum filia in adulterio, vel quia erat bannitus; & in istis, & similibus casibus a iure permissis crederem of-
2 ficialem pecunias habitas lucrari; qui enim occidit aliquem ad sui defensionem, maleficium non committit. Bal. in l. data opera, col. 4. C. qui accus. poss. vim vi repellere, & se defendere, omnes leges, & omnia iura permittunt. l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad l. Aquil. l. vim vi, de iust. & iure c. significasti, il 2. in fine, de homic. Et ne dum pœna temporali, sed nec ẽt pœna spirituali tenetur; vnde si Clericus, dum missam celebrat, ab aliquo aggressus fuerit, licitum est ei celebrationem dimittere, & defendẽdo occidere aggressorem, deinde ad altare redire, & celebrationem perficere. Abb. in c. Clerici, il primo de vita, & honest. Cleric. & in c. sicut dignum, de homic. isto enim casu, occi-

I 2 sus

ſus,videtur a ſe ipſo occidi. Abb.in d. c.Clerici.Bal.in l.fin.de rer.diuiſ. plene Bal.conſ. 111.lib.4. vbi etiam dicit,quod non valet pactum,quod nō liceat ſe defendere, ideo dum excipitur de morte violenta, non debet intelligi de illa,quæ ei,qui dedit pecunias ex cauſa licita, & ab eo procurata prouenit.l. ſi ſerui veſtri. C. de noxal.Bal.d.conſ.111.nu.2.lib.4.procederent tamen prædicta, quando defenſio fuiſſet facta cum moderamine inculpatæ tutelæ: vt per Bal. in conſ.312.lib.4. vbi declarat,quando defenſio dicatur cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Idem ſi occideret illum,qui dedit pecunias,repertum cum vxore,vel filia in adulterio.iux.terminos.l.Gracchus.C.de adult.l.marito.l.ſi adulterium.§.penul.l.patri.l. nec in ea.ff.de adult. Ang. de maleſi. in verbo.che hai adulterata:facit,quod communiter notant Docto. in l. ſi ab hoſtibus. §.ſi vir.ff.ſolut.matri.vbi dicunt,quod
3 ſi maritus occideret vxorē in adulterio repertam,conſequitur lucrum dotis conceſſum a ſtatuto, quia id facit lege permitente. Rip. in l. fin. C. de reuoc.donatio.q.23. Franc. Hercula. in tractatu de cautio. c. 34. ad id ēt facit,quia licet vaſſallus ſub pęna pri
4 uationis feudi, non poſſit dominum offendere, tamen non punitur ſi a domino aggreſſus ipſum offenderet, ſecūdū gl.in c.1.hic finitur lex in feud. facit.c.1. qualiter dominus proprie. in feud.facit l.quod ergo.§. ſi hæres. de leg.1. Vbi licet debitor ſpeciei nō liberetur interitu ipſius, ſi ipſe cauſam dederit, vt habetur in l.quod te. vbi Saly. ff. ſi cer. pet. tamen liberabitur ſi defendendo,vel in adulterio cum vxore, vel filia deprehenſum ſeruum legatum,vel alias debite occiderit. Guliel.de bened. in c. Raynutius,in verb.mortuo teſtatore.nu.40. de teſtam. Et propterea etiam ſi ille, qui dedit pecunias fuiſſet poſtea bannitus, & ex forma ſtatuti occidi poſſit, ſi officialis eum occideret pecunias ad ſocietatem habitas ſuper lucrari deberet, quia id fecit lege permittente, intantū quod non ſolū non poteſt puniri, ſed præmium a ſtatuto conceſſo conſequi debet, immo etiā eſt ſecurus in foro animę,etiam apud Deum, vt dicit. Alex. in l. ſi plagij,in princ.ff.de verb.oblig.Petr. Duen. in reg.68.limit.2.Quod etiam procedit, ſi officialis promiſiſſet eum non offendere,quia nec etiam tunc ad pœnam conuentam teneretur. Bar.in l. 2. C. quando liceat vnica ſenten. iudi. ſe vindi. vbi Alex. in apoſtil. & in l. qui ſeruū.ff.de verb.oblig.Barbat.in c.cū M.Ferrarien.de conſtitutio.Rip. in l. fin.C.de reuocan.donat.nu.86.vbi dicit eſſe communem. Credo tamen,ꝙ officialis intentio conſideranda eſſet,
6 ſi enim occideret animo lucrandi,ex tali praua intentione lucrum conſequi non debet, per ea, quæ adnot. Anchar.in repet.c.1.de conſtitut.vbi dicit, quod ingreſſus domum alicuius animo furandi,ſi ſurripiat ſcriniū in quo erant literę proditionis Ciuitatis,hoc patefacto non ſolum non conſequitur præmium,ſed nec etiam vitat pœnam furti, quia intentio fuit lucrandi, & ex malitia ſua lucrum reportare non debet.l.ſiue hæreditaria. ff.de neg.geſt. l.itaque fullo.ff. de furt. faciunt. not. per Bar.in l. ſi quis in graui.§. verum.ff. ad Syllan.& in l. nulla macula. C. de delato. lib. 10. vbi Alex.

Si vero intentio non fuiſſet lucrādi,

di, ſed occidendi hoſtem Reip. hoc caſu lucrum conſequi deberet. arg.l. 2.§.poſtea. de orig.iur. Fely.in c.1.de præſumpt. Bal. conſil. 264.lib.3. vbi pulchre: & in dubio potius præſumeretur cauſa lucrandi pecunias, quam cauſa occidendi hoſtem Reip. arg.c. omnes.6. q.1. Ant. Rub. in repetit.§. morte.l.nō ſolum.nu.647.ff. de oper. nou.nuncia.Bar.in locis citatis.

SVMMARIVM.

1 *Mens contrahentium ſemper attendi debet.& nu.* 17.
2 *Beneficium impetrans per reſignationem cum clauſula, ſiue quouis alio modo, comprehendit omnem vacationem.*
3 *Clauſula, vel alias quomodocunque, comprehendit omnem mortem violentam declara ut. nu.* 14.
4 *Dictio, vel, ponitur inter diuerſa.*
5 *Dictio, quoquomodo, eſt vniuerſalis, & comprehendit omnes caſus.*
6 *Dictio, quomodocunque, nō recipit interpretationem reſtrictiuam.*
7 *Sermo vniuerſalis ab homine prolatus, non recipit interpretationem, nec reſtrictionem.*
8 *A verbis contractus recedendum non eſt.*
9 *Dictio, quomodocunque, ſolum comprehendit alios ſimiles caſus expreſſos nume.* 11.
10 *Promiſſio generalis a lege recipit intelligentiam. nu.* 18.
12 *In contractu ſocietatis quare appona tur illa clauſula, non tamen violenta.*
13 *Ratio, quæ ſola aſſignari poteſt, pro expreſſa habetur.*
15 *Generalitas verborum non extenditur ad caſum non præuiſum, nec a iure permiſſum.*
16 *Verba generalia non alterant diſpoſitionem, vt extendantur ad caſum diſſimilem, & habentem aliam ratione.*
19 *Verba generalia a ratione reguntur.*

CAP. XXI.

SEd ſuprad. & aliæ ſimiles quæſtiones forte procedere poſſent, quādo in inſtrumento talis ſocietatis non adeſſet illa clauſula, quæ communiter apponi ſolet, quod interim N. decedente morte naturali, & nō violenta illata, vel inflicta ab homine, telo, ferro, vel veneno, vel alias quomodocumque violenter inflicta.& c. Nam illa verba, vel alias quomodocumque, non debent eſſe ſine effectu operandi. l. ſi quando .ff. de leg. 1. Bal. in rub. de contr. empt.ubi dicit, quod nec etiam ſyllaba ſine effectu operandi in contractibus eſſe debet: ſemperq. etiam in contractibus mēs contrahentium attendi debet. l. in
1 conuentibus .ff. de verb.ſignif. l. fina. C.quæ res pigno.obl.poſſit. gloſ. in l. in uenditione. ff. cōmu. prædio. vbi cauſa uerborum, & mens contrahentium inſpici debet. Dec. conſ. 555. col. 1. & conſ. 697. col. 2. eſt etiam tex. in l. ſi ita ſtipulatus .§. Gryſogonus, de uerb. oblig. ad fi. ibi plerunque enim in ſtipulationibus uerba, ex quibus oritur obligatio, inſpicienda ſunt: at ex uerbis colligitur, quod mēs illius, qui pecunias dedit, fuit, vt tantum officialis lucraretur ſortem ſibi datam, ſi ipſe morte naturali decederet, non autem ſi ex morte uiolenta quomodocumque illata, vel inflicta; ad hoc facit, quādo enim
2 quis impetrat beneficiū per reſignationem, cum clauſula ſiue præmiſſo, ſiue quouis alio modo comprehēdit omnem

omnem uacationem, ut tradunt Domini de Rota. decif. 711. incip. nota quod beneficia in anti. Dominic. & alij. in c. fufceptum de refcriptis in. 6. & fic in cafu noftro p illa uerba quo-
3 quo modo omnes cafus, per quos mors uiolenta fecuta fuiffet, comprehenfi uidentur, & folū officialis poteft lucrari fortem ei datam in cafu mortis naturalis. Dictio enim uel po
4 nitur inter diuerfa. l. ille aut ille. l. fi hæredes plures. ff. de condi. & inftit. &c propterea illa claufula vel alias &c. comprehendit omnē mortem uiolentam, non autem cafus fpecificatos. Alex. conf. 134. lib. 2. uerf. hoc etiā apparet; vbi habetur, quod claufula generalis fequens cafus fpecificatos non comprehendit. dictio
5 etiam quoquo modo in omni morte uiolenta uerificari poteft. l. fi plures. de leg. 3. Bar. in l. hoc articulo. col. 2. de hęre. inftitit. cum enim fit dictio vniuerfalis omnes mortes uiolentas comprehendit, uulgata. l. Iulianus. ff. de leg. 1. l. pediculis. §. Labeo. ff. de auro. argen. legat. Immo talis dictio uniuerfalis quoquo modo operatur, ut in tali exceptione complectantur omnes cafus, ex quibus mors violēta fequeretur, licet forte alias nō uenirēt. ut in l. 1. uerf. quoquo modo. ff. de tefta. milit. l. 1. §. quidam iūcta glof. in uerbo quoquo modo. ff. de fid. cō. liber. ubi habetur, quod propter illud uerbum quoquo modo, difpofitum in prohibitione alienationis, extenditur etiam ad alienationem factam ex caufa neceffaria, quæ nō folet cōprehendi fub fimplici prohibit. l. peto. §. prædium. ff. de leg. 2. Dec. cōf. 37. col. 2. & conf. 137. col. 2. & cōf. 173. & conf. 613. col. 1. Ruy. conf. 20. lib. 1. Rolan. conf 5. nu. 48. lib. 1. Alex. conf. 30. in 6. dubio lib. 5. ubi dicit, quod per talem dictionem quoquo modo, ueniunt etiam onera ratione belli, quæ alias nō venirent, vt dicit Saly. in l. fi ferui. col. 3. C. de noxa, & importat maiora, quam fint expreffa. And. Sicu. conf. 21. col. penul. & conf. 35. col. antepenul. lib. 4. Iaf. conf. 6. lib. 3. Alex. conf.
6 95. lib. 7. & ifta dictio quomodocunque, non recipit interpretationē reftrictiuam, quam fine dicto uerbo difpofitio pati potuiffet. Alex. conf. 193. col. fin. lib. 2. & conf. 97. lib. 3. Ruy. conf. 109. lib. 1. & conf. 77. lib. 2. Iaf. conf. 124. lib. 4. col. pen.

Sermo enim uniuerfalis prolatus ab homine non recipit interpretationem, nec reftrictionem. l. generaliter. §. uxori. ff. de vfufruc. legit.
7 vbi Bar. Roman. conf. 41. Dec. cōf. 301. nu. 2. Ruy. conf. 96. col. penul. lib. 1. & difpofitio ubi fimpliciter, & indiftincte loquitur, nos diftinguere non debemus. l. 1. ff. de aleę lufu. Bar. in q. Incipien. Iudex. per imperitiam nu. 2. & a uerbis contractus re-
8 ceden. non eft. Dec. in l. femper in ftipulationibus. ff. de reg. iur. & ad hoc plures leges allegātur, uidelicet l. ftipulatus es, ibi fecundum uerba ftipulationis. ff. de fideiufforibus. l. fancimus. ibi nifi pacti tenor ad hoc reclamauerit. C. de fideiuffore. l. ut inter, ibi iuxta pacti tenorem. C. de inutil. ftipu. & alias plures ad id allegat And. Tiraq. in l. fi unquam, in uerbo libertus. nu. 6. & 7. C. de reuocan. donatio. Vnde cum contrahentes folum cafum mortis naturalis exceperint, & in illo tantum cafu uoluerint officialē pecunias receptas fuperlucrari, fequitur, quod per alias mortes contrarium uoluerint, per re-

gulam

gulam, leg. cum prætor. ff. de iudicijs, & c. non ne de præsumptio. si enim per mortes uiolentas, quæ sine culpa dantis pecunias, uel alias nec facto officialis prouenirent, uoluissent officialem sortem sibi datam superlucrari, utique expressissent, prout de morte naturali, & cum non fecerint, exclusæ non censentur, sed sub illa generalitate uerborum, uel alias quo modocũque comprehendi voluerũt, ut probant plura iura à Tiraq. allegat. in d. l. si unquam in uerbo libertis. num. 3.

His tamen non obstan. contrariã sententiam magis ueritati amicã tenendam esse censeo, quia illa clausula, uel alias quomodocumque &c. non comprehendit casum, quando mors uiolenta procederet ex culpa illius, qui sub nomine societatis pecunias officiali præstitit, sed solũ facit alios similes casus expressos com-
9 prehendere: nam fuerunt expressi casus a regula generali, quando quis morte uiolenta, telo, ferro, uel ueneno decederet; dum postea subiungitur, uel alias quomodocumque inflicta. &c. scilicet, lapide fuste, pugno, suffocatione, proiectione in flumen, & similibus, ab homine allatis absque tamen culpa, & facto dãtis pecunias, & absque permissione legis. Quælibet enim promissio, siue
10 stipulatio intelligentiam a lege recipit; unde illa clausula, uel alias uiolenter illata, licet generalis sit, ab illa generalitate excipiuntur casus a iure except. iuxsta doctri. Bar. in l. quodam cum filium. ff. de uerb. oblg. ubi ait, quod promissio, quod donãs non reuocabit donationem, recipit intelligentiam iuris, scilicet non reuocabit, nisi in casibus a iure concessis, facit. l. libertus. ff. de oper. liber. Rip. in l. si unquã. C. de reuocan. in princ. nu. 11. ubi plene Tiraq. in fi. dicit, quod in qualibet promissione, siue oblig. semper intelligi debet, nisi ex legitima causa, uel leg. permittẽte eueniat, per not. per Bar. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & licet illa clausula, uel alias quocunque mo-
11 do, non comprehendat casus iam specificatos, sed alios: tamen solum comprehendit alios casus similes expressis, non autẽ dissimiles, aut maiores, uel grauiores, scilicet, sed & siquis. §. quæsitum, ubi Doct. ff. si quis cautio. l. fina. §. cui dulcia. ff. de vino, triti. legat. c. sedes, de rescrip. ubi Docto. & max. Fely. prout in casu nostro eueniret, si mortẽ uiolentam, quæ ex facto, & culpa dantis pecunias comprehenderet. Suadetur: nã talis cõtractus societatis permittitur, & licitus reputatur propter uitæ periculum quod suscipit ille, qui pecunias ad societatẽ super officio ad suã uitã præstat, alias si tale periculum non subiret, contractus minime licitus foret, vt sup. dictum fuit, sed ne officialis
12 postea uitæ illius, qui sibi dedit pecunias insidiaret, in contractu apponitur illa clausula, non tamen uiolẽta: & cum ista ratio solum assignari possit, pro expressa haberi debet, &
13 ab illa argui potest. glos. sing. in l. quamuis, ubi Bal. & alij. C. de fideicom. & plene habetur per Tiraq. de retrac. ligna. §. 27. in glo. 1. nu. 19. quæ ratio cessat, si dans pecunias sibimet mortẽ conscisceret, uel culpã, uel causam daret, ut ab alio interficeretur, & hi casus uerisimiliter non fuerunt a cõtrahentibus considerati, cum de raro euenire soleant; ideo remanent sub periculo mortis natura-

lis

lis cum etiam mors uiolenta, naturalis etiam dicatur, dum postea excipitur de morte uiolenta illata ab homine, sub tali exceptione non comprehenditur mors uiolenta, quæ prouenit ab illo, qui pecunias dedit, uel a lege permittente, quia de illa uerisimiliter a contrahentibus cogitatũ minime fuit. l. qui cum tutoribus, in fine. l. mater decedens. ff. de inof. testa. & facit, quod adnot. Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de uerb. oblig. & quamuis illa clausula, quo quo modo, sit apta comprehendere omnem mortem uiolentam, non tamen uidetur cõprehendere mortem uiolentam incogitatam. l. si libertus.
14 ff. de oper. liber. nota. in c. quinti uallis, de iur. iuran. Bar. in d. l. si societatem. §. arbitrorum. unde qui suscipit in se omne periculum, etiã cum iuramento non uidetur, suscepisse in se casum non cogitatum, & insolitum, secundum Bar. & communiter scriben. in l. sed si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. Canoni. in c. 1. de depositi. Alex. cons. 28. lib. 1. & cons. 31. lib. 2. facit tex. in l. in oblig. generali. ff. de pignor. c. fina. de offi. Vica. lib. 6. c. 2. de pœn. eod. lib. late Iaco. Mandell. cons. 1. per totum.

Generalitas etiam verborum non extenditur ad casum non verisimili-
15 ter præuisum, nec ad casũ de iure nõ permissum. Rip. in d. l. fi. vbi ẽt Tiraq. Io. Cepha. cons. 115. nu. 6. lib. 1. nec etiam extenditur ad ea, quæ sunt diuersa naturæ. Ægid. decis. 328. Fel. in c. sedes col. 4. vers. & pro hoc. de rescript. Diuersum enim est, quod quis ab alio occidatur, vel quod ab eo, ꝙ quis sibi mortem consciuerit, vel causam proximam ad mortem dederit:
16 verba etiam generalia, & vniuersalia non alterant, nec ampliant principalem conuentionem, ad effectum, vt conuentio facta in aliquibus casibus, extendatur ad casum dissimilem, & habentem aliam rationem. per tex. in Clemen. 1. in fin. de concess. præben. Dec. cons. 413. nu. 7. & cons. 500. nu. 9. & cons. 373. nu. 14. Paris. cons. 110. nu. 102. lib. 1. & cons. 75. nu. 35.
17 lib. 2. Verisimilisque etiam mens contrahentium magis attendenda est, quam verba. l. fin. C. quæ res pigno. oblig. poss. l. in conuentionibus. ff. de verb. sign. l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. c. inspicimus. de reg. iur. in 6. & plene Tiraq. in l. si vnquam, in verbo libertis. nu. 58. C. de reuoc. donat. & ratio præfertur verbis. c. sedulo. 38. q. 3. & de verbis non est curandum, sed ratio attendi debet. Soc. cons. 35. col. 3. lib. 1. vnde cum ratio, ex qua mors violenta incepta est, nõ extendatur ad mortem violentã, quæ prouenit ex culpa illius, qui pecu-
18 nias dedit, vel ex permissu legis, igitur verba, & si generalia sint, ad illas extendi minime debent, cum a iure communi interpretationem recip. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati. l. quidam cum filium. ff. de verb. oblig.
19 & a ratione reguntur. l. cum pater. §. dulcissimis. de leg. 2. l. mulier. ff. solut. matri. & ratio ampliat, ac restringit dictum. d. §. dulcissimis, plene in l. fil. fam. §. diui. ff. de leg. 1. & ex his patet, quod allegata sup. in contrarium non obstant.

SVMMARIVM.

1 *Dans pecuniam in societatem, si se ipsum interimeret, officialis sortem lucraretur, & nu. 15.*
2 *Inclusus intelligitur, qđ nõ excipitur.*

Verba

3 *Persona, ad quam loquimur, non intelligitur excepta in generali sermone.*
4 *Verba indefinite prolata sunt generaliter intelligenda.*
5 *Qui sibi mortem consciuerit, non dicitur occisus, nec mortem violentam ei illatam esse.*
6 *Statutum dans præmium reuelanti bãnitum, bannitus, si se ipsum reuelet præmium non consequitur, & nu. 8.*
7 *In generali sermone persona stipulantis non comprehenditur.*
9 *Inter agentem, & patientem differentia esse debet.*
10 *Verba generalia ad causam restringi debent.*
11 *Causa exclusionis mortis violentæ, quæ fuerit.*
12 *Persona occisi a persona occidentis distingui debet.*
13 *Bona illius, qui sibi mortem consciuit, quando confiscantur.*
14 *Officialis præfertur fisco.*
15 *Ille, qui sibimet manus intulit, puniendus est.*
16 *Mortuus repertus in puteo, non præsumitur, quod ipsemet se præcipitauerit.*

CAP. XXII.

PRopterea si mors violenta ab ipso, qui pecunias super suam vitã
1 dedit super officio, nomine societatis prouenisset, vt quia se ipsum interfecisset, licet generaliter mors violenta excepta fuerit, & ideo videatur etiam mors ab ipsomet illata comprehensa, quia quod non excepitur, intelligi
2 tur includi. c. si euangelica. 55. distin. c. ex literis, de iure patronat. Vnde in præcepto, non occides, non intelligitur exceptus ipse, cui præcipitur. c. si
3 non. 23. q. 5. & persona, ad quam loquimur, nõ intelligitur excepta in ge
4 nerali sermone. l. Paulus. §. fin. ff. de pigno. & verba indiffinite prolata, generaliter intelligenda sunt. 31. q. 1. c. si dormierit. Tamen in proposito dicẽdũ est officialẽ sortem ei datam in societatem lucrari, quia talis mors violenta a se ipso illata, comprehensa in excep. minime videtur, exceptio. n. mortis violẽtæ intelligitur de ea, quæ infertur ab extraneo, non a se ipso. l. qui insulam. §. colonus, vbi Bar. ff. locat. Bal. cons. 395. col. 1. lib. 2.

Nam primo iste non potest dici occisus, quia ille dicitur occisus, qui vi ab alio occisus est l. 1. §. occisorum. ff. ad Sylla. verbum occisus venit a cedo, cedis, vt probatur in l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquiliam, ille enim qui se
5 ipsum suspendit, vel interficit, non dicitur occisus, nec mortem violentam fore ei illatam, sed dicitur mortem sibi consciuisse. l. 3. ff. de bon. eorum, qui sibi mortem consciue. & facit, quod dicit. Bar. in l. 1. §. si tibi. ff. de condict. ob turp. causam. Matth. de afflic. in constit. Neapol. lib. 1. rub. 27. nu. 30. hinc videmus, quod in iure nostro distinti sunt tituli. ff. de sicarijs, & ff. de his, qui sibi mor. cõsciue.

Secundo dum in exceptione dicitur de morte violenta, debet intelligi ab alio illata, non autem a semet ipso, per ea, quæ dicit Bar. in d. §. si tibi, quod stante statuto, de dante præmium reuelanti bannitum, vel malefactorẽ, non intelligitur de ipsomet malefactore, si se ipsum reuelat. Bal. in l. 3. C. de condit. ob turp. causam Lud. Roman. in l. si quis in graui. ff. ad Sylla. Matth. de afflic. vbi supra.

Tertio cum dicatur ab homine illata, vtique nõ potest intelligi ab ip-

6 so dante, tum quia in generali sermone persona stipulantis non comprehenditur.l.Paulus.§.fin.vbi glos. & Bar.ff.de pignor.l.inquisitio.C.de solution.vbi Bal.& Saly. Grammat.cōs. 2.nu.13. post decis. tum quia debet esse differentia inter agentem, & patientem, vt inquit. Bero. in c. quæ in
7 Ecclesiarum.de constit.nu.122.& ibi late Fely. & communiter dicunt Docto. quod si statutum concedit præ-
8 mium interficienti bannitum, si bannitus se ipsum interficeret præmium statuti non consequeretur, immo nec euitaret pœnam de his, qui sibi mortem consciuerunt, vt per Dec. in l.1. C. qui testamen. facere poss. Curt. Iun.cons.182. Et licet mors violenta
9 generaliter exclusa fuerit, tamen talis exclusio debet ad causam eius restringi. l. cancellauerat. ff. de his, qui testam. delentur. sed causa exclusionis mortis violentæ fuit, ne officialis
10 vitæ dantis pecuniam insidiaretur: igitur debet restringi ad mortem violentam, quæ proueniret aliunde, quā ab ipsomet dante pecunias: cum etiā verba in exceptione posita, ad talem mortem adaptari non possint, cum dicatur non violenta illata, vel inflicta ab homine: nam ista verba videntur designare mortem violentam illatam ab alia persona nō a se ipso, ita vt persona occisi a persona occidentis distinguatur, vt in simili adnot. Corn. cons.195.lib.2.Dec.cons.438. nu 6. Et licet se ipsum occidens puniatur, ac in præcepto, ne occidas, comprehē datur, est, quia nemo est dominus mē
11 brorum suorum, & si punitur, multo magis non debet posse officiali præiudicare.

Sed in hoc animaduertendū est, quia si dans pecunias ad societatem se ipsū interficeret, propter consciētiam alicuius perpetrati sceleris, ut de C. Licinio legitur apud Valerium
12 Max.lib. 9. bona ipsius tunc ipso facto confiscarentur. l. 3. ff. de bonis eorum, qui sibi mor. consciu.ubi Bar. Ias. in l. 2. num. 2. C. qui testa face. poss. & propterea controuersia tunc esse posset inter fiscum, & officialem, quæ tamen ad fauorem officialis re-
13 soluenda esset, quia statim pecuniæ fuerunt irreuocabiliter acquisitæ ipsi officiali ob mortē dantis sibi pecunias super vita ipsius, ex quo sua culpa eas amisit, & ideo fiscus illas apprehendere non potest, tanquam illius, qui sibi mortem consciuit, postquam tunc non erant illius, sed officialis irreuocabiliter; sed si ille, qui dedit pecunias in societatem officiali non ob conscientiam criminis, sed tedio vitæ se interficeret, ut de Annibale, & de Catone legitur apud Valer. Max. lib. 3. uel de Empedocle, qui in ignē se coniecit, ut dicit glos. in l. si quis filio exhæredato. §.eius, qui, in uerbo iactationis, de iniusto testa. uel si se proiecit in flumen, uel veneno, ut in c. ex parte.il 2. de sepul. & isti etiā à l. damnantur, ut in l. qui rei.§. sic autem distinguen.ff.de bonis eorum, qui sibi mor.consciue.ubi ita legitur,
14 merito si sine causa sibi manus intulit puniendus est, qui cum sibi non pepercerit, multo minus alii parceret habetur in c.displicet verl. noli ergo iam dicere. 23. q. 4. late in c. si non licet, & in c. tu dixisti, & in c. non est nostrum, & in c.placuit. 23.q.5. plene Rolan. à Valle cons.21.nu.15. lib.3. Guliel. de bened. in c. Raynutius, in ver. si bona eius non publicantur. Corn. cons. 195. lib. 2. Dec. cons. 438. Paris. cons. 155. lib. 4. &

propte-

propterea in his casibus officia-
15 lis superlucraretur, ac si esset mortuus naturaliter, vt est tex. iuncta gl. in l. si quis filio exhæredato. §. proinde. ff. de iniusto nupt. testam. facit tex. in l. si quis fugitiuus. §. idem interrogatus. vers. nec eum quidem fugitiuum. ff. de ædil. edic. cum §. seq. Et in dubio quis tędio vitæ se interfecisse præsumitur. Bar. in l. fin. ff. de his qui sibi mortē consciue. Alex. & Dec. in d. l. 2. nec in dubio præsumitur, quod quis sibi mortem intulerit, sed debet
16 probari; vnde si aliquis repertus fuerit mortuus in puteo, non præsumitur, quod ipse se præcipitauerit. Dec. in d. l. 2. nu. 13. & in cons. 438. & propterea si officialis diceret seipsū in puteo proiecisse, deberet hoc probare.

SVMMARIVM.

1 *Officialis si se defendendo occiderit illum, qui ei dedit pecunias sub nomine societatis, sortem acquireret.*

2 *Promissio de non offendendo recipit ex mēte legis conditionem, nisi promittens prouocatus fuerit.*

3 *Promissio indemnitatis ab omni lite intelligitur, nisi his sua culpa euenerit.*

4 *In qualibet dispositione intelligitur clausula, rebus in eodem statu permanentibus.*

5 *Conductor non tenetur de casu proueniente ex culpa locatoris.*

6 *Damnū in societate ad ipsum spectat, cuius culpa contingit.*

7 *Officialis ex culpa sibi dantis pecunias damnum sentire non debet.*

CAP. XXII.

Hinc etiam dici potest, si officialis se defendendo, & absque ta-
1 men inculpata tutela illum, qui ei pecunias dedit sub nomine societatis, interficeret, sortem habitam lucraretur, vt supra dictum fuit, & probatur ex illa communi conclusione, quæ se
2 habet, quod promissio de non offendendo ex mente legis recipit conditionem, nisi is, qui spopondit, prouocatus fuerit. Bar. in l. 1. ff. si quadr. pau. fecis. dica. & in l. aut facta. ff. de pœn. & in l. verum, de furt. Bal. cons. 195. lib. 2. Alex. cons. 19. lib. 1. & consil. 115. lib. 4. Corn. cons. 51. lib. 1. & cons. 42. lib. 2. Aymo. cons. 244. lib. 2. Rip. in d. l. fi. C. de reuoc. donat. ita etiam in casu nostro exceptio de morte violenta, recipit tacitam conditionem ex lege, nisi mors violenta à dante pecunias peruenerit.

Secundo probatur per not. per Soc. cons. 70. lib. 3. vbi dicit, quod
3 promissio facta indemnitatis ab omni lite mouenda alicui, intelligitur, nisi lis sua culpa euenerit, seq. Cagno. in l. quod quis ex sua culpa. ff. de reg. iur. & promissio de non offendendo, intelligitur, nisi culpa offensi accedat. Bal. in l. 2. C. de naut. fen. Bar. in d. l. 1. & in d. l. aut facta; & generale est, quod in qualibet dispositione, siue legis mortuæ, siue viuæ si-
4 ue hominis etiam vniuersalis, & iuramento vallata intelligitur semper clausula, rebus in eodem statu permanentibus, & nisi culpa stipulatoris eueniat. l. quod Seruius. ff. de cōd. ob causam. l. fi. ff qui sat. dar. cog. c. quemadmodum, vbi Docto. de iure iu. Dec. cons. 35. num. 6. & cons. 352. nu. 7. & propterea cōmunis est conclusio, quod & si conductor in se
5 omne suscipiat periculum, tamen nō tenetur de periculo culpa locatoris, eueniente. d. l. 2. l. qui officij. §. fin.

ff. de contr. empt. Rom. sing. 585. Rip. in tracta. de peste, de priuil. cōtr. causam pest. nu. 87.

Tertio probatur ex regula uulgata, quod damnum sua culpa contingens sibi, & non alteri imputari quis debet. d. l. quod quis ex sua culpa, vbi Doct. & in c. damnum, de re. iur.
6 in 6. & expresse in societate damnū ad ipsum spectat, cuius culpa contingit. l. cum duobus. §. damna, ibi si dolo, uel culpa. §. quidam saginariū. ff. pro socio. Petr. de Vbal. de societ. 8. par. princ. quæst. 1. uers. si autem culpa socij: facit tex. in l. qui fidem ff. de transf. & in l. si ex legati, & in l. si seruum. ff. de uerb. oblig. & in l. venditor, cum sequen. ff. de peric. comod. rei uend. & in l. si pignus. ff. de pigno. actio. in l. maritus. §. si uir. ff. solut. matr. iniquum, ac iniustum
7 esset, vt officialis ex culpa dantis sibi pecunias grauaretur, & ad restitutionem sortis teneretur, contra l. siue hæred. ff. de neg. gest. l. ex duobus, in fin. ff. eod. l. 1. in princ. ff. de aliena. iud. mut. causa fac. l. si quis in suo. §. legis. C. de inoff. testa. & refragatur iuri naturali. l. 1. C. ut nulli ex vic. lib. §. 1. quoniam uero, in Auth. ut nulli iudic.

SVMMARIVM.

1 *Dans pecunias officiali sub nomine societatis, si proficiscātur ad bellū, ibidemque decedāt; an officialis lucretur pecunias sibi in sortem datas.*
2 *Ad bellum proficiscens, dicitur se periculo exponere.*
3 *Culpa non ordinata ad casum, non nocet.*
4 *Dans operam rei licitæ, nil ei imputandum est.*

C A P. XXIII.

Sed quid si dans pecunias officiali ad societatem, ad bellum profectus esset, ibique morte violēta periret, dici forte posset officialem pe-
1 cuniam sibi datam superlucrari debere, cum talis mors culpa dantis acciderit, quia in locum periculosum, & ad bellum accessit, ubi solent homines facile ferro perire, iux. not.
2 per Ant. de Butr. in c. quia frequenter, ut lite non contesta. Et de illo, qui uadit ad bellum loquitur Abb. in c. pastoralis. §. præterea de officiali ordina. & idem de intrante in domū pestiferam; de quibus, omnibusque etiā loquitur Bar in tracta. de testa, uers. mortuo. & in fin. de infam. Cardi. in Clem. 1. in princ. & in finē de pœn.

Sed cōtrarium verius dicitur, quia etiam si dans pecunias eundo ad bellum in periculo uitæ se exponat, tamen quia talis culpa non est ordina-
3 ta ad causam mortis uiolētæ, sed honoris; igitur talis culpa ei non nocet. Bar. in dict. l. 2. §. fi. ff. si quis cautio. & sup. late dictum fuit; & si diceretur, quod etiam in superiori casu, quando dans pecunias fuisset occisus ab officiale se defendendo, non fuit culpa ordinata ad illum casum, responderetur, quod tunc dans pecunias amittit, quia culpa præcessit casum, & dabat operam rei illicitæ, & propterea ipsi imputādum est. c. tua, etiam ibi not. de homicid. l. scientiā §. fi. 1. ff. ad legem Aquiliam, & not.
4 Bar. & alij in l. 1. ff. de legibus. sed si dans pecunias ad bellum accessit, nō est ei aliquid imputandum, quia operam rei licitæ dedit. c. dilectus, de

homic.

homic. l. si putator. ff. ad legem Aquil. §. item si putator. instit. eod. tit. qui enim dat operam rei licitæ, non est ei imputandum, si aliquid mali inde sequatur. C. sæpe. distin. 50. c. de occiden. 33. q. 5.

SVMMARIVM.

1 *Dans pecunias in societatem, si accessit ad bellum, & per multos annos stetisset, quod nil de eo auditum sit, an præsumatur mortuus ex morte naturali, vel violenta.*

2 *Mortuus præsumitur, qui ad bellum profectus est, vel in longinquas regiones, & de eo aliquod nouum non habetur, & non reperitur.*

3 *Mortuus præsumitur post lapsum quinquennium ab illo tempore, quo de eius vita dubitatur.*

4 *Vxor tenetur expectare virum per quinquennium; postquam de eius vita dubitari cœpit.*

5 *Mors non præsumitur, nisi probetur, & nu. 12.*

6 *Vita præsumitur durare vsque ad centum annos, & nu. 8.*

7 *Mortuus non præsumitur, nisi de morte certus nuncius adsit.*

9 *Mortem probare tenetur, qui in ea se fundat.*

10 *Procurator quando teneatur probare vitam domini.*

11 *Vita potius, quam mors præsumitur.*

13 *Hæres dantis pecunias quando mortem probare teneatur illius, de cuius vita dubitatur.*

14 *Paria sunt non esse, vel esse, & non apparere.*

15 *Hæres tenetur probare mortem, & qualitatem mortis.*

16 *Qualitas quando est causa actionis, illam agens probare tenetur, & numero 23.*

17 *Mors qualiter probetur.*

18 *Mors naturalis potius, quam accidentalis præsumitur.*

19 *Mors in homine naturalis est.*

20 *Accidens debet probari per illum, qui in accidenti se fundat.*

21 *Mors ex pluribus causis accidere solet.*

22 *Hæres dantis pecunias in societatem, mortem violentam probare tenetur.*

24 *Mors violenta quando præsumatur.*

25 *Visus intrare in bellica clade, nec visus exire; an præsumatur mortuus.*

CAP. XXIV.

Dubitari etiam posset, quid si ille, qui pecunias officiali sub nomine societatis dedit, ad bellum, vel trans mare, aut ad longinquas partes accederet, & per multos annos de eo nihil auditum esset, an præsumeretur mortuus ex morte naturali, vel violenta; ista quæstio potest diuidi in duas partes, prima est an præsumatur mortuus. 2. præsupposito, quod ita sit, an præsumatur mortuus ex morte naturali, vel violenta.

Circa primum videtur dicendũ, quod si dans pecunias ad bellum, vel in longinquas partes iuit, & non reperitur, & de eo aliquid noui non habetur, mortuus præsumitur. per not. per Bar. in l. si certus. §. si vnius. ff. ad Syllan. & est tex. in l. fin. §. si quis in bello. ff. de infam. vbi Bar. & Bal. dicunt, quod præsumitur mortuus

nius ille, qui fuit in bello, & postea non compareat, & non reperitur, nec viuus, nec mortuus, vt & adnot. Bar. Bal. & Ang. & omnes. in l. 2. §. si dubitetur. ff. quemad. testam. aper.
3 Bar. in trac. de test. vers. mortuum; & in trac. qualiter prob. mors. dicit, quod si per mundum cœpit vagari iuuenis bellicosus, si ab eo tempore, quo cœpit de uita eius dubitari, lapsum sit, quinquennium ex hoc solum probatur, & præsumitur mortuus: quia hoc
4 Iustinianus in muliere volente transire ad secunda vota approbauit, si tāto tempore expectauit. l. vxor. C. de repud. Alex. cons. 4. nu. 18. lib. 2. Maranta. in l. eis potest. nu. 141. ff. de acqui. hæred. Soc. Iun. cons. 26. lib. 2. & licet in muliere volente transire ad secundas nuptias per posteriores leges derogatum fuerit: vt in Auth. hodie C. de repud. & in c. in præsentia de sponsal. vbi Docto. id tamen est quantum ad Matrimonium, quæ est causa nimis grauis præiudicij, cū non possit in eodem statu se poni, secus forsan est in alijs causis, & de iure Longobardorum, mors probatur, & præsumitur eo ipso, quod stetit per triennium extra Prouinciam. Maran. in d. l. eis potest. nu. 147.

In contrarium tamen facit, quod mors cum sit quid facti, non præsumi
5 tur, nisi probetur. l. in bello. §. facti. ff. de capt. postlim. idque præsertim, cū
6 vsque ad centum annos quis viuere præsumatur. l. fin. vbi Docto. C. de Sacr. sanc. Eccl. l. nam vsus fructus, in fi. ff. de vsufruc. c. in præsentia de spōsal. vbi Docto. glos. in l. 2. §. si dubitetur. vbi Bar. ff. quemadm. testa. aper. & in l. sed si de sua. ff. de acqui. hæred. Dec. cons. 204. nu. 4. & cons. 535. vbi dicit communem. & Ang. in d. l. §. sed si de sua; tenet, quod non sit necessarium vitam probare, quia satis probatur ex iuris pſumptione, quod quilibet vsque ad metam centum annorū viuere præsumatur. Corn. cons. 251. lib. 1. Ias. in d. l. fin. vbi dicit communem. Alex. cons. 27. lib. 7. & cons. 1. lib. 5. Alci. præceptor meus de præsumptio. in 1. reg. præsum. 44. & di-
7 cit. Abb. in d. c. in pſentia. nu. 4. quod quis non præsumitur mortuus, licet habita diligenti inquisit. ignoretur vbi sit, nisi de morte certus nuncius non sit, vt in d. cap. in præsentia. in fine, vel saltem talis præsumptio, quod quis vsque ad centum annos viuere præsumatur, transfert onus probandi in eo, qui dicit aliquem mortuum esse. l. fin. in princ. ff. quod metus causa. Bar. in l. si quidem. ff. solut. matr.

8 Multi tamen dicunt, quod in d. l. fin. nec in alijs iuribus supra allegatis probatur, quod quis præsumatur viuere vsq; ad centū annos, sed tantū, quod lōgissimæ vitæ terminus hominum est meta centum annorum, vt declarat Aret. in d. l. sed si de sua. Corn. cons. 119. & cons. 340. lib. 1. & cons. 181. lib. 2. & 243. lib. 3. vbi clare declarat Dec. in l. fin. C. de ædic. diu. Adr. toll. & in c. cum delecta, de confir. vtil. vel inut. Paris. cons. 86. in fin. lib. 4. Ruy. cons. 189. nu. 14. lib. 1.

Quod etiam probatur per argum. a commu. accidentibus, quod in iure validum est. l. neque natales: vbi glos. C. de probat. l. quid si nolit. §. qui assidue. ff. de ædil. edic. c. r. vbi Abb. & alij de Cleri. non residen. & a communiter acciden. videmus, quod pauci homines, & forsan nulli ad ætatem centum annorum perueniunt, vt dicit Alciat. in d. præsum. 44. vel saltē tale argum. a communiter accidenti-

bus transfert onus probãdi in aduersariũ, ut dicit Roma.cons. 397. Hippol. sing. 1.

Sed talem quæstionem sic resoluẽdã esse putarim. Si dans pecuniã ad societatem ante discessum procuratorem ad fructus exigendos, vel ad reuocandam societatem, & sortẽ repetendam reliquisset, si procurator fructus exigere, vel sortem a principali repetere vellet, utique posset, quamuis de uita sui principalis notitia aliqua non esset, & si officialis de morte excipere vellet, cum id fundamentum suę intentionis esset, mortem probare teneretur. Bar. in l. si quidem. ff. solut. matrimo. & in d.l. 1. §. si dubitetur. Soc. Iun. d. cons. 26. nu. 4. lib. 2. & si diceretur, quod mãdatum procuratoris est fundatũ in uita domini, per mortem cuius extin-
10 guitur. §. item si adhuc instit. mandat. l. mandatum. C. eod. unde cum uita domini sit fundamentum intentionis ipsius procuratoris, illi videtur incumbere onus probandi vitam domini, ut in l. spadonem. §. qui absolutus. ff. de excus. tuto. & in l. qui duos. §. cũ in bello ff. de reb. dub. Alc. in d. præsumpt. 44. Replicatur, quod procurator non agit ex persona sua, sed sui principalis, qui uiuus præsumitur, cũ potius uita, quã mors præ-
11 sumatur, vt notatur in d.l. si quidem. & mors cum sit facti, & facta non præsumatur, ut in simili dicit Bal. cõs. 145. nu. 5. lib. 5. igitur officiali incũ-
12 bit onus probandi mortem domini, cum sit suum fundamentũ ad excludendum procuratorem, non autem procuratori, qui de uita replicat; excipiens enim quantumcũque se fundaret in vita illam probare, non tenetur, vt dicit Soc. iun. l. inter uirum. col. fin. vers. 4. infertur ff. de reb. dub. & ita intelligit glos. in d. §. si dubitetur.

13 Si uero filius, vel alius propinquus ipsius dantis pecunias sub nomine societatis, tanquam hæres ipsius, de cuius uita ignoratur ab officiali sortẽ repetere uellet ex eo, quod diceret mortuum esse illum, qui pecunias dedit, utique cum ius suum sit fundatum in morte, illam probare tenetur, cum nemo possit se gerere pro hærede, uiuente testatore. l. neminem. ff. de acquir. hæred. cum viuentis non sit hæredi. l. 1. ff. de hæred. uel actio. vend. l. 2. §. interdum. de uulg. & pu-
14 pil. & paria sunt non esse, vel esse, & non apparere. l. duo Titij in fi. de testamen. tute. l. in lege, de contr. empt. Ille igitur, qui dicit se hæredẽ, probare debet de morte illius, cum sit fundamentũ suæ intentionis. Bar. in d. l. si quidem. & Docto. in d. §. si dubitetur. Bal. d. cons. 145. lib. 5. & non solum debet probare mortẽ, sed
15 etiam fuisse mortuum ex morte violenta ab homine illata, iux. tenorem stipulationis, adeo, ut non sufficeret simpliciter probare ipsum mortuum esse, sicut in simili dicitur de eo, qui dicit se hęredem ex substitutione pupillari, debet probare casũ euenisse, & idem in omnibus similibus. l. fin. C. de edic. diui. Adr. toll. Bal. d. cons. 145. nu. 4. & generale est quoties qualitas, & causa actionis illam
16 agens probare tenetur l. tribunus l. Diuus. ff. de testam. mili. cum igitur ad effectum consequendi sortem requiratur, quod dans pecunias morte uiolenta mortuus sit, talis qualitas probari debet. l. matrem quam. C. de probatio. l. cum actũ. ff. de neg. gest. quando enim partis incumbit proba-
tio

tio facti, & qualitatis: non sufficit factum absque qualitate probare.l. habebat. ff. de instit. C. si forte de electio. in 6. Bal. cons. 459. lib. 4. num. 11.

Illa tamẽ præsumptio, ꝙ quis præsumatur viuere etiamsi quod de eius uita ignoretur, per contrariam præsumptionem, uel suspicionem oriẽtem ex fama pub. uel ex dicto unius testis tollitur. iux. not. per Bar. in d. l. §. si dubitetur & per Alciat. in d. p̃sump. 44. in fi. & per Corn. cõs. 251. lib. 1. vbi dicit, quod mortuus præsumitur, si aliquis fuit uisus in prçliũ
7 ingredi, nec exire uisus fuit, cũ mors in locis incognitis cũ difficultate probari queat, probatio per inditia euidentiss. sufficit. ut habetur in l. consensu. C. de repud. l. præsenti. C. de his, qui deiec. uel effud. & per Bal. in l. sciant. C. de probat. Cyn. in Auth. hodie. C. de repud. & ideo testes de auditu hoc casu probrarẽt. Thomas de Saluet. cons. 50. inter consi. crimi. in fol. lib. 1 & etiam per famã, ut per Bal. cons. 398. lib. 2. ubi ponit exemplum illius, qui dicitur decessisse in loco multum remoto, uel in sylua, vel in mari, uel in bello. Aliqui etiã dicunt, quod arbitrio iudicis relinquitur an mors probata sit. Abb. in d. c. in præsentia Tolosa. decis. 316. arbitrium tamen Iudicis ex pluribus instrui debet, quę adducuntur per glos. Bar. Saly. in d. l. si quidem. ff. solut. matr. Corset. sing. in uerbo mors. Alex. cons. 115. lib. 4. & cons. 4. nu. 15. lib. 2. Calla. in consuet. Burgun. in prooem. C. appel. Tolosa. decis. 312. Boer. decis. 288. Soc. Iun. cons. 26. lib. 2. Natta. 241. Dec. cons. 575. col. fin. 16. Cephal. cons. 65. nu. 44. Cyn. & Ang. in Auth. sed hodie. C. de repud.

Circa secundam quæstionem; an ille, qui discessit, & ad bell. uel in mare vel in longinquã part. accessit, & de eo per multos annos aliquid minime auditũ fuit: an mortuus ex morte naturali, uel uiolẽta præsumatur; in dubio fuisse mortuum ex morte na-
18 turali, non autem accidentali arbitrarer; nam qualitas, quę naturaliter inest homini, semper potius præsumitur. glos. & Docto. in c. his, qui fidem, & de spons. glos. in c. si forte de electio. in 6. & non dicitur aliquid tale ex eo, quod contingere potest, sed ex quo est, confert l. 1. ff. de tut. & cura. dat. ab his. l. 1. de officio eius, qui uicem alt. gerit. Mors
19 enim naturalis in homine a natura inest, quia statutum est homini semel mori, quod autem homo ex morte uiolenta moriatur, non est per naturam, sed per accidens, & contra naturam; igitur talis accidens probari debet per eũ, qui in tali accidente se
20 fundat, cum semper natura essentialis attendenda sit, non accidens. l. si quis. rec. l. naturalem. §. apium. ff. de acqui. rerum domi. ubi. Bar. & Alberic. dicunt rei naturam essentialẽ, & non accidens attendi; ideo si fiat mentio perfectæ ętatis, de naturali perfectione potius intelligendũ est, quam de accidentali. l. fin. C. de his, qui ueniam æta. impetra. facit quod adnot. Dec. in rub. de eden. col. 3. ubi dicit, quod actus debet iudicari secundum eius communem naturã, non ex eo, quod aliquo casu accidẽtaliter contingit, quia originalis natura est inspicienda, non accidentalis l. item ueniunt. §. cum prædiximus. ff. de petit. hæred. facit tex. in l. 1. ff. de in litem iur. ubi si quæratur; an

an illud, quod euenire poffit, fit in cõ fideratione, fit diftinctio; an fecundum naturam primordialem, uel accidentalem; adnot. Angel. in d. §. præd iximus. Bar. in §. facram. l. inter ftipulantem. ff. de uerb. oblig. ubi dicit, quod cafus contingens cõmuniter per naturam in confideratione eſſe debet. per tex. in l. hæres meus. ff. de cond. & demonftr. vbi dicitur, quod hora mortis eft incerta. Natta conf. 125. nu. 2. Alex. conf. 2. lib. 1. col. 1. & quod potius præfumatur mortuus ex morte naturali, adnot. in fimili Clemen. fing. 52. Lucas de Penna in l. Princeps. C. de princip. agen. in reb. lib. 12. relati à Rolan. in
21 tracta. de lucr. dot. q. 60. Et cũ mors ex pluribus uarijs caufis euenire foleat, vt dicit Foller. in fua pract. in verbo. dentur capitula, ꝙ fuffocauit nu. 18. Tiraque. de nobilit. cap. 31. nu. 452. igitur ei, qui dicit mortuũ fuiffe ex morte violenta, incũbit onus probandi, cum etiam morte naturali in bello mori potuiffet, ex crapula, ex labore, ex intemperie aeris, uel ex alijs infinitis caufis, & multotiẽs etiã homines in eundo ad bellum morte naturali moriuntur, & propterea ei obftat regula, quod non probat hoc effe. &c. Et propterea hæredibus dãtis pecunias incumberet onus pro-
22 bandi illum deceffiffe ex morte violenta ab homine illata, fi pecunias ab officiali repetere vellent adeo, quod minime fatis effet, fimpliciter probare mortuum effe, fed neceffe etiam effet probare mortuũ effe ex morte violenta; cũ ifta qualitas mortis violentæ fit caufa dandæ actionis, & vbi cũque qualitas eft caufa dandæ actionis, vel exceptionis, debet ꝑ agentẽ, vel excipientem probari. l. non ignorat. C. qui accufa. non poffunt. ponit. Bal. in l. edita, col. 8. C. de eden. per tex. in l. prætor. §. docere. ff. de vi bon. rapt. Bar. in conf. incipien. Bart. Ruffoli, & conf. incipien. caueatur ftatuto Gualdi. tamen fi ille, qui dedit pecunias in focietatem, ad bellum, uel in aliquem alium locum periculofum, vbi de facili occidi folẽt homines, acceffiffet, cum de his, quæ fiunt in prælio, uel tumultu, clara haberi non poffit probatio, ut eft tex. cum glof. in l. fi cum exceptione. §. in hac. ff. quod metus caufa, ideo illa præfũptio, quod ex morte naturali, non accidentali mortuus præfumatur, poteft per contraria indicia, & præfumptiones elidi, & tolli; nam fi ille, qui dedit pecunias, reperiretur mortuus, & plura in fuo corpore uulnera habere, ex illis uulneribus,
23 & fic ex morte violenta mortuus præfumeretur. Angel. & Saly. in l. 1. C. de emendat. feruo. idem fi iuuenis fanus fuiffet uifus intrare in conflictum belli & poftea non exire, præfumeretur mortuus in illo conflictu
24 ex morte uiolenta, ut dicit Corn. conf. 251. lib. 1. & notatur in l. quoties. ubi Bar. C. de naufra. lib. 11. & eodem modo fi fuiffet uifus intrare in aliquam fyluam, in qua folẽt conuerfari latrones, ut dictum fuit, adnot. Cyn. in d. Auth. hodie. C. de repud. Sed hæc fola præfumptio forte non fufficeret, quod fuerit uifus intrare in bellicam pugnam, & non redire, quia id forte fuit, quia ab inimicis, uel latronibus captus fuit. c. cũ per bellicam cladem. 34. q. 2. in c. dominus. de fecũn. nup. ideo debent etiam alia concurrere, facit tex. in l. nõ omnis. §. à Barbaris. ff. de re iudic. adnot. Cyn. Ang. & alii, in Auth. hodie.

die.C. de repud. Bal. in consf.77. lib. 3. & consil. 398. lib. 2. Foller. in sua pract. in verbo, detur capitula, quod suffocauit vxorem. nu. 17.

SVMMARIVM.

1 *Officialis si vulneraret illum, qui ei dedit pecunias in societatem; an illas lucrari possit.*

2 *Officiali incumbit onus probandi non ex uulnere decessisse.*

3 *Mortuus ex vulnere quando quis præsumatur.*

C A P. XXV.

1 VLterius dubitari etiam posset, quid si ille, qui dedit pecunias, fuit vulneratus ab officiali, vel ab alio, deinde post nonnullos dies decedat, an officialis pecunias habitas in societate superlucretur: pro solutione plures casus considerari possent; nam si liquido constaret dantem pecunias ex vulnere decessisse, officialis pecunias superlucrari non posset; si vero constaret aperte, vulneratum omnino ex vulnere conualuisse, & ea agebat, quæ sani facere consueuerunt, vel longo interuallo postea decessit, tunc quia ex noua causa, non ex vulneribus decessisse præsumeretur, vt dicit Bal. cons. 328. lib. 2. officialis pecunias superlucrari deberet; si vero essemus in dubio an vulnera fuerint mortalia, vel decessis-
2 se ex vulneribus, vel ex alijs causis; isto in casu officiali incumberet onus
3 probandi, ex alia noua causa decessisse, cum in dubio mortuus ex vulneribus præsumatur. Bal. in c. 1. in princ. quibus mod. feud. amitta. Ang. & Saly. in l. 1. C. de emendatiõ. seruorũ. Gome. in reg. de infir. resignan. in 10. q. col. fin. plene Bal. cons. 136. lib. 2. vbi declarat, quando vulnus dicitur mortale, vel non mortale, & quod quis præsumatur mortuus ex vulnere, habeatur per Blanc. in sua prac. crim. fol. mihi 130. nu. 68. cum pluribus sequen. Matth. de afflic. in constit. Neapol. rub. 13. nu. 12. Rebuf. in sua practica. in reg. de infir. benef. resignan. glos. 11.

SVMMARIVM.

1 *Officialis occidens in colluctatione illum, qui cum eo societatem contraxit; an sortem sibi datam lucretur.*

2 *Officialis occidens dantem sibi pecunias in societate in duello, illas lucrari non posset.*

3 *Officialis occidens dantem sibi pecunias, eo etiam volente, illas non lucratur.*

C A P. XXVI.

1 QVid si officialis occideret dantem sibi pecunias ad societatẽ in colluctatione, cum luctando exercerentur, & forte dici posset sortem lucrari, cũm tali casu, nec etiam legis Aquil. teneretur, cum illud non inferendæ iniuriæ causa, sed honoris, virtutis, & gloriæ fecerit. l. qua actione. §. si quis in colluctatione. ff. ad l. Aquil. Sed contrarium dicendũ est; quia illa lex non solum est correcta de iure canonico, per tex. in c. 1. de tornea. sed etiam de iure ciuili, per tex. in l. 1. C. de gladiato. lib. 11. Io. de Anania in rub. de Cleric. pugnan. & licet forsan aliquo casu, saltem de cõsuetudine, sit licita colluctatio, quando saltem non est periculum, vt mors

succedat

succedat, licet tunc a pœna excusetur, non tamen lucrum sortis consequi debet; quia, vt dictũ fuit, aliud est non pati damnum, siue pœnam, &
2 aliud lucrum non consequi: & multo magis procederet, si dans pecunias interficeretur in duello, cum duellũ sit omni iure prohibitum, etiã si pro experimento innocentiæ in defectu aliarum probationum fieret, cũ multis sub iusto clypeo perire contingat. c.2. de purg. vulg. cum etiam dicatur
3 Deum tentare. c. monomachiam. 2. q. 4. Idem etiam si officialis occideret dantem sibi pecunias eo volente, cum hoc etiam casu puniatur. l. liber. homo. ff. ad legem Aquil. Bar. in l. 1. §. vsque adeo. ff. de iniur. c. contingit, de sent. excommun.

SVMMARIVM.

1 *Societas dissoluitur per obitum illius, qui pecunias dedit sub periculo vitæ alterius, etiam quod persona nominata superuiuat.*

2 *Quis præsumatur prius decessiße, an persona, quæ pecunias dedit, an persona nominata.*

3 *Officiali incumbit onus probandi personam nominatam, durante societate, obijsse.*

4 *Prædecessisse aliquem, vbi est fundamentum intentionis alicuius, ei incumbit onus probandi.*

5 *Vxor an præsumatur viro prædecessisse, si simul perierint.*

6 *Impubes præsumitur puberi prædecessisse.*

7 *Filia non præsumitur matri prædecessisse.*

8 *Vxor præsumitur viro prædecessisse fauore lucri dotis.*

9 *Aliquem ex pariter mortuis, non præsumitur prædecessisse.*

10 *Donatio non confirmatur morte, si vir, & vxor simul obierint.*

11 *Pater præsumitur prædecessisse filio, nisi esset impubes. & nu. 12.*

13 *Senex præsumitur citius mori, quam iuuenis.*

14 *Officialis debet probare vxorem prædecessisse viro, si lucrum consequi vellet.*

15 *Si officialis, & ille, qui pecunias dedit simul obirent, hæredi officialis onus probandi incumberet, officialẽ supra uixisse, si lucrum consequi vellet.*

CAP. XXVII.

DATVR etiam aliquando pecunia in societate non super periculo uitæ ipsius dantis, sed alterius personæ ab eo nominatæ, ut illa descendente durante societate, officialis pecunias in societate datas, lucretur; & tunc etiam, quod pecuniæ stent sub periculo alterius uitæ, attamen, ut supra diximus, societas cum dante pecunias, non autem cum nominato inita erit: vnde si dans pecu-
1 nias ante nominatum decederet, cũ per obitum ipsius societas finita esset, etiã quod postea nominatus obiret, officialis pecunias lucrari minime posset, cum dici non possit nominatum, durante societate, decessisse, post quam per obitum dantis pecunias, societas iam finita erat. sed quid si ille, qui pecunias dedit, ac nominatus simul obirent, ut incertum esset, quis prius ipsorum spiritum emiserit, an tunc officialis pecunias lucretur:
2 & quæstio nõ caret difficultate, quia iurisconsulti diuersimode scripserũt, unde maiores nostri non parum la-

borarunt in inuestigando rationem,
2 & mentem dictorũ iuriscons. ut colligitur ex not. per Bart. in l. qui duos. §. in bello. & in §. maritus. & in l. quod pariter. ubi Soc. de reb. dub. Aret cõs. 50. Alici. in reg. 1. præsump. 49. de præsumpt. Rolan. a Val. in tract. de lucr. dot. q. 60. & latissime Couarr. cap. 7. lib. 2. uariarum. resolut. & per alios, ab istis citatis.

Sed restringendo eorum dicta solum ad terminos quæstionis nostræ, sic illam resoluendam existimarem; nam cum societas fieri soleat cũ pacto, quod moriente persona nominata durante societate, officialis pecunias in societate habitas lucretur,
3 quod officiali onus probandi conditionem extitisse incumberet, nominatum nempe durante societate decessisse, cũ sit causa stipulationis cõmittendæ, cum aliquem ex pariter morientibus superuixisse in committenda stipulatione non præsumitur. l. quod pariter. ff. de reb. dub. secũdum intellectum glos. communiter approbatũ. Vnde præsumendum non est, nominatum prius decessisse, ut officialis lucrum consequi ualeat, ubi enim ad lucri conditionem, aut alicuius rei acquisitionem requiritur, aliquẽ altero superstite, mortẽ obijsse, tunc utroque ruina, incendio, vel naufragio simul extincto, si nõ cõstat, quis prius spiritum emiserit, deficit conditio, & acquisitio lucri, quia non potest dici nominatum existente conditione, scilicet durante societate, decessisse; ista etenim qualitas
4 cum sit fundamentum intentionis officialis, ut lucrum consequi ualeat, ad eum id probare spectat. l. sed & in illo. ff. de reb. dub. siue esset actor, siue reus. l. mater. C. de probat. c. auditis. de præscript. Bart. in l. non solum. §. sed & probari col. 2. ff. de oper. noui. nunc. etiam si consistat in negatiua, Inno. & alii in c. super his, de accusat. doct. in l. in illa. ff. de uerb. oblig. Io. Botta, cons. 80. nũ. 8.

Nec huic conclusioni obstat tex. in l. si duo. §. si maritus. ff. de reb. dub. ubi si maritus, & uxor simul perierint, stipulatio de dot. si mulier in matrimonio decessisset locum habebit, & ideo Bart. ibi, & cæteri inferunt si statutum diceret, quod muliere decedente in matrimonio uir certam partem dotis lucretur, si simul perierint habebit locum dispositio statuti,
5 ut per Rolan. in d. tract. ubi alios citat. Et probatur etiam in l. possessor. §. eodem, iunct. glos. ff. de relig. & sump. fune. ubi si eodem momento temporis uir, & uxor decesserint, in hæredẽ uiri dandam esse actionem funerariã pro portione dotis, & glos. ibi dicit, pone talem pactionem fuisse, ut maritus dotis dimidiam lucraretur, si uxor decesserit in matrimonio, & dubio fuerit, an prius decessisset in matrimonio, an post, respondet, quod præsumitur prius mulierem decessisse, ut maritus lucrum consequi ualeat, & istam glos. dixit notabil. ibi Alber. quod præsumitur uxorẽ prius, quam maritum obiisse, nempe quia mares sunt rubustiores fœminis, & dictum glos. approbant plures doct. citatos à Tiraq. in l. 1. connub. nu. 58. & omnes fere dicunt ob debilitatem sexus, siue fragilitatem. Rom. in l. si cum dotem, in fi. ff. solut. mat. Anchar. cons. 458. in fi. Hippol. in rub. de probat. nu. 416. quæ ratio etiam colligitur ex tex. in l. qui duos. §. fi. ff. de
6 reb. dub. ubi pubere, & impubere simul pereuntibus, præsumitur impuberem

6 berem ob imbecillitatem, & debile corpus prius objisse.

Et licet Couarru. in d. c. 7. uers. secundum infertur dicat dispositionem d. §. si maritus non procedere ea ratione, quod præsumatur uxorē prius mortuam esse, sed ex eo, quod vsor superstes non fuerit, & repræhendat Accur. aliter dicentem in d.l. si possessor. §. eodem. Sed ipse cum Acc. assentio, tum quia opinio Acc. uidetur magis communiter approbata, ut per doct. citatos a Tiraq. tum quia in d. §. si maritus habetur, quod stipulatio locum habebit, si non probetur illam superstitem uiro fuisse, & ratio, quia præsumptio est contra se, quia mulier præmori fingitur, vt dicit ibi glos. & in l. inter. ff. eod. tit. Luc. de Pen. in l. princeps, in 44. casu. C. de princip. agen. in reb. lib. 12. quæ præsumptio cessat in l. quod pariter, ubi mater, aut quilibet extraneus stipuletur dotē sibi reddi à marito, mortua vxore in matrimonio, si simul mater, & filia, extraneus, & uxor decesserint, non est locus stipulationi, nec ad hæredem stipulantis dos pertinet, quia lex hoc casu nō

7 præsumit filiam matri prædecessisse, imo contrarium præsumit, ut in l. cum pubere. ff. de reb. dub. nisi filia impubes esset. l. si mater. eod. tit. l. cum inter. ff. de pact. dot. Lex enim non præsumit ad fauorem extrañei, quemadmodum ad fauorem mariti in restitutione, siue lucro dotis, cum ei debeatur ex tit. oneroso propter matrimonij onera, ut per Rolan. in d. tracta. q. 4. & q. 49. & ideo Bal. in l. si possessor, quæ sequitur. Clemen. singul. 53. q̄ fauore ipsius lucri vxor præsum. mortua, in d. §. si marit. Luc. de Pen. in d. l. principes. 44. casu.

Nec admittendam esse censeo differentiam, quod in d. §. si maritus. stipulatio sit concepta vxore decedente in matrimonio, & in l. quod pariter, vxore præmoriente, vt Paul. Cast. & alij adnotarunt: quia vtroque loco stipulatio fuit mortua vxore in matrimonio, nempe in d. §. si maritus, de dote per maritum lucranda, & in d. l. quod pariter, de dote matri reddenda, & vtroque casu requiritur, vt stipulatio locum habeat, quod vxor p̄moriatur. Vnde in d. §. si maritus, non posset dici vxorem mortuam in matrimonio fuisse, nisi prius ipsam obijsse præsumeretur fauore lucri dotis, cum impossibile fere sit, vt eodē momento spiritum emiserint, etiam si ruina, incendio, naufragioue perierint; immo verisimile est cōtrarium, pro vt a communiter accidentibus contingit, & considerat Corne. cons. 197. lib. 4. col. fi. secùs est in d. l. quod

9 pariter, vbi aliquem ex pariter mortuis prædecessisse non præsumitur, Vnde si non constat stipulatorem superuixisse, Diuus Pius, stipulationem minime commissam fuisse, rescripsit, cum non videatur alter alteri superuixisse. d. l. sed in illo.

Cæterum in donationibus a marito factis vxori, & econtra, quæ rescinduntur, si donator superstes fuerit donatario præmorienti, alia fuit consideratio si vir, & vxor ruina, naufra-

10 gio, & incendio, pariter moriantur, & non apparet quis prius spiritum emiserit; tunc non confirmantur donationes, quia Lex præsumat alterū prædecessisse, sed quia verba orationis Diui Marci donationes annullāt, si prior decesserit, qui donatum accepit, vt Vlpian. consideratio l. cum hic status. §. si ambo. ff. de donat. inter vir.

vir. & vx. quæ verba non possunt verificari, vtroque simul moriente, & ideo Paul. in d.l.inter.ff. de reb. dub. placuit, donationem valere, si non cõstat donatorem superuixisse, qui rem condicere possit, cum hæredi non detur talis reuocatio. vt per Alcia. in d. præsumptione. nu.7.

Ideoque in quæstione præposita incumbit officiali probatio conditionem extitisse, scilicet nominatum durante societate decessisse, vt lucrum consequi valeat, maxime si præsumptio esset prô hæredibus illius, qui pecunias dedit, vt si ille, qui pecunias præstitit, filium nominaret, sub cuius vitæ periculo stare voluisset; tunc quia ex legis, ac naturæ præsumptione patrem prędecessisse, nec filiũ
11 superuixisse præsumatur. vt in l. qui duos.§.in bello, & in §.fi.& in l. si mulier.ff.de reb.dub.vbi Labeo ait: humanius est credere filium superuixisse; ideo officialis habet præsumptionem contra se, vt per Soc.in d.l.in bello.Aret.cons.50.col.3. Bal. cons.145. lib.5.cum etiam a communiter accidentibus, pater soleat filio præmori. argumentũq. a cõmuniter accidentibus est probabile, vt saltem onus probandi transferat in aduersarium, vt signanter dicit Rom.singul. 402. gl. in l.neque natalis.C.de probat. Hippol. singul. 1. Vnde cum præsumptio sit pro hæredibus patris, ad officialẽ pertinet probare filium durante societate obijsse. Paul.Castr.cons. 101.
12 lib.2. in princ.Bal.cõs.145.lib.5.nu. 3.& cons. 186. lib. 4. ideo conditionem lucri euenisse: verum si filius impubes esset, secus dicendum foret, per tex. in d. l. cum pubere. ff. de reb. dub.

Idem quoque dicendum esset, si ille, qui dedit pecunias, esset senior illo, sub cuius periculo lucrum pecuniarum stipulatum extitisset, ad officialem pariter spectaret probare, illum nominatum prædecessisse, tũ per ea, quæ dicta fuere, tum etiam quia habet præsumptionem contra se, cũ
13 præsumatur citius mori senex, quam iuuenis. vt in l. hæreditatem. ff. ad l. Falcid.& si aliter diceretur, ordo naturę turbaretur. l.nam, & si parentibus.ff. de inoff.testam.l.is, qui ex causa in fi. ff.de fideicom.hæred. Alciat. præsumptio.43.reg.1.præsumpt.

Pariter dicendum censeo, si maritus daret pecuniam in societatem super vita vxoris, non posset officialis dicere vxorem in societatẽ decessis-
14 se, cum præsumatur marito prædecessisse.ut in d.§.si maritus, quia ibi illa præsumptio habet locum in lucro dotis, quod marito ex titulo oneroso propter onera Matrimonij defertur, ut dictum fuit: secus erit in hoc lucro, quod officiali debetur ex titulo lucratiuo, in quo non est commissa stipulatio, nisi officialis probet conditionem, ex qua lucrum causatur, purificatam fuisse, nempe uxorẽ marito prædecessisse, vt dici valeat durãte societate obijsse, iuxta dispositionẽ. d.l.quod pariter.

Omniaque prædicta locum etiam vendicarent, si officialis, & ille, qui pecunias dedit, varijs casibus simul perirent, si ignoraretur, quis prius ip-
15 sorum spiritum emisisset, vt in l. qui ex liberis, in princ.ff. de bon. poss. secũdum tab.ad hæredes officialis eiusmodi lucrum non pertineret, nisi probarent illum, qui pecunias dedit in societate durante societate decessisse, & conditionem extitisse, cum ad acquisitionem huiusmodi lucri non

præ-

præsumatur officialem superuixisse, & illum, qui dedit pecunias durante societate decessisse.d.l. quod pariter. vbi Bart. dicit, in dispositione hominis non præsumi ex duobus simul mortuis, alterum præmortuum fuisse; & probatur in l. idem est.eod. titulo. vbi si dubium fuerit mortuis legante, & legatario, quis prius obierit, perit legatum, nec ad hæredes transmittitur.

SVMMARIVM.

1 *Officialis an lucretur pecunias receptas in societatem, si ille, qui dedit, in flumine, vel in mari perierit. & numero 13.*
2 *In stipulationibus id primum sequitur, quod actum est.*
3 *Nauigatio periculosa, & incerta est.*
4 *Non est in culpa, qui nauigando naufragium patitur.*
5 *Nauigatio quo tempore fieri debeat.*
6 *Culpa non imputatur ei, qui facit, quod alij faciunt.*
7 *Tenor stipulationis inspiciendus est.*
8 *Prouisio facta modo terminato suos non excedit terminos.*
9 *Prouisio facta in vno casu, non includit alium, immo penitus excludit.*
10 *Exceptio verba generalia declarat.*
11 *In societate arbitrium boni viri versatur, & quod æquum est, fieri debet.*
12 *Officialium fallacijs, & fraudibus occurrendum est.*
14 *Incendium culpa hominis euenire solet.*
15 *Sequentia declarant præcedentia, & è conuerso.*
16 *Vna pars orationis aliam declarat.*

CAP. XXVIII.

Quæro etiam quid si ille, qui pecunias dedit naufragio, vel transeũ-
1 do flumine perijsset, an officialis isto casu sortem, superlucraretur, & forte dicendum videtur, quod non, ex quo perijt morte violenta: quo in casu stipulatio locum non habet, quia ita fuit inter partes conuentum, & in
2 stipulationibus, & contractibus id primum sequitur, quod actum est.l. semper in stipulationibus. l. semper in ambiguis.ff.de reg.iu.& actum videtur, quod ex verbis colligitur, cum quis videatur sentire, quod verba sonant.l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de suppel.leg.l. nepos Proculo. ff. de verb. signif. sed ex verbis colligitur, actum fuisse officialem ex morte violenta, sortem lucrari non posse, non poterit igitur, si mors sequatur ex naufragio, vel suffocatione in flumine, sortem sibi in societatem datam: & licet forte dici posset talem mortẽ ex sua culpa prouenisse, cum nauiga-
3 tio sit periculosa, & incerta.l. Ciuitas. ff.de off.rec.Prouinc.Bal.in c.pastoralis.col.2.de off.ord.Hinc Cato ille Cẽsorius dicere consueuit, trium, quæ in vita egit, se pœnitere: primũ, quod arcana fœminæ credidisset: secundũ, si qui dies ipsi absque fructu effluxissent: tertium si quopiam nauigio vectus esset, quo pedestri itinere peruenire licuisset: & alia etiam adducit Gomes. in reg. Cancel. de infir. resignan. q. 8.

Tamen talis culpa considerabilis non est, quia non fuit ordinata ad casum mortis violẽtæ. Vnde dicit Pau.
4 in l.vtiq.§.culpa.ff.de rei vindic. non esse in culpa, qui tempore congruo

vltra

ultra mare nauigans, naufragium facit, & ideo excusatur.l. quoties.C.de nauf.lib. 10. & si diceretur, quod id procedit si congruis temporib. mare ingreditur, videlicet à kal. Aprilis, usq. ad kal. Octob. iuxta tex. in l. quoties, & in hoc casu procedit d.§. culpa, alias si tẽpore prohibito, se in mari posuisset, dici potest se in periculo posuisse: & isto casu debet intelligi.l. 3.ff. de dona. causa mortis, sed quia hodie omni tempore naui-
6 gatur, culpa ei imputari non debet, ex quo facit illud, quod alij faciunt, vel facere consueuerunt. Bar. in l. si pignore. §. fi.ff. de pign. actio. Rom. cõs. 349. num. 34.l. cum duob.§. fi. ff.pro socio.

Sed in fauorẽ officialis, si casus occurreret, forte respondendum esset,
7 quia tenor stipulationis sit diligenter inspiciendus. est l. si quis stipulatus sit stichum. ff. de verb. oblig.l. fideiusso. magistratuũ. ff. de fideiusso. sed ex tenore stipulationis apparet, partes conuenere, quod N. moriente morte naturali, non violenta illata, vel inflicta ab homine, officialis fortem superlucraretur, vnde cum solũ casus mortis violentæ illatæ, vel inflictæ ab homine exceptus sit, aliæ
8 mortes violentæ non illatæ, vel inflictę ab homine exceptæ minime censentur, quia prouisio facta modo terminato suos non excedit ter. siue prouisio sit legis, siue hominis.l. cuicumque. §. non tamen omne. ff. de instit. l. si plures. ff. de exercit. l. qui aliena.§.libertos.ff.de neg.gest. l.non hi. §. modus.ff. de transac. Bal. cons. 51. lib. 5. num. 2. Vnde cum solum fuerit excepta mors uiolenta illata, uel inflicta ab homine, illa mors uiolenta, quæ prouenit non ab homine, sed iud.Dei, vel casu fortuito, non est
9 excepta, prouisio.n.in uno casu facta non includit alium, immo penitus excludit. l. legata inutiliter. ff. de actio. legat. ac etiam inclusio unius sit exclusio alterius. vulg. l. cum prætor.ff.de iud. c.nõne ext.de præsũpt.

Confirmatur, quia N. qui pecunias dedit, tantummodo casum mortis violentæ ab homine illatæ reseruauit: igitur quomodocumque mors aliter sequeretur, officialem super-
10 lucrari uoluit: quia exceptio uerba generalia declarat.l. nam quod liquide. §. fi.de pœn.leg. & in aliis casib. non exceptis, declarat locum non habere, immo contrarium fore dispositum, & seruan. l. quæsitum.§. deniq. ff.de fund. instruc.& ibi Bar. l. Tribunus. §. 1. & ibi Bal. ff. de milit. testam. tradit Soc. cons. 22. lib. 4. Ruy. cons. 41. num. 9. lib. 1. Dec. cons. 247. nu. 8. Bart.cons. 50. num. 13. Gemi.post Lap.in c.quod ad agẽdum. de procu. in 6. ubi dicit, quod si do procuratori mãdatũ ad agen.cũ clausula, quod omnia possit facere, quæ ego possem, excepto, quod non posset de calũnia iurare, ista excep. operatur, quod omnes alios casus expedire potest, etiam spirituale mandatum requirentes. Fely.in c. quoniã frequenter, in princ.ut lite nõ cõtest.

Vel saltem casus mortis uiolentæ non illatæ, uel inflictæ, ab homine remanet exclusus.& in dispos. iuris cõmunis. l. commodissime.ubi Doc. ff. de lib. & posthu. l. si extraneus.ff.de cond. causa data. l. si cum dotem in princ. ff. soluto matri. sed de iur. cõmuni quando, stipulatio est facta in casu mortis, erit locus stipulationi, quoquo modo mors secuta sit, quia mors dicitur, quoties anima a corpo-

sepa-

ſeparatur. l. ſi mater. C. de inſtitu. & ſubſtitu. & ſupra late demoſtratum fuit, & max. in ſocietatib. quæ fiunt ſuper officijs, quæ licitæ reputantur, quia ad niã dantis pecunias fiunt, & quemadmodum ſi officialis decederet ex quauis morte. Camera, preciũ ab officiali ſolutũ acquireret, ita etiã officialis ſortem ſibi datam in ſocietatem ſuper officio per omnem mor-
11 tem dantis ſibi pecunias lucrari debet, cum in ſocietate arbitrium boni uiri verſetur, & quod æquum eſt, fieri debeat. l. interpoſita. cum. l. ſeq. ff. pro ſocio. excep. quæ de morte violenta illata, vel inflicta ab homine admittitur, vt fallacijs, & fraud. quæ fieri poſſent ab officialibus occurrat.
12 l. 1. §. cauſa. ff. de ædil. edic. l. 1. ff. de nau. caup. ſtabula. §. illud uero, in procem. ff. & ut malitiis etiam officiali obuietur, iuxta l. in fundo. ff. de rei. uindic. l. cum hi. §. ſi cum his. & ibi gloſ. ff. de tranſac. c. plerumque de reſcrip. quæ fraudes, & malitiæ ceſſant, ac interuenire negantur, quando mors uiolenta caſu fortuito abſq. aliqua culpa officialis, vel alterius hominis proueniſſet, unde cũ iſto caſu ceſſat cauſa, ex qua moti fuerunt contrahentes ad excipien. mor. uiolentam illatam, uel inflictam ab homine, diſpoſitio quoque ceſſare debet. l. adigere. §. quamuis. de iu. patr. c. cũ ceſſante, de app. & de uno caſu ad alium argui, nec extenſio fieri poteſt.

Et propterea etiam ſi N. qui pecunias dedit, fulmine, vel incendio periret, ſi tamen incendium diuino iu-
13 dicio, uel caſu fortuito, abſque hominis culpa eueniſſet, prout euenire poſſet. l. ſi finita. ff. de dam. infec. l. incendium cum ibi not. C. ſi cert. petat. l. cum duobus. §. damna. ff. pro ſoc. Anchara. conſ. 71. Bal. conſ. 77. lib. 3. & cõſ 174. lib. 2. Rolan. a Vall. conſ. 95. lib. 2. officialis ſortem lucrari debet, quia talis mors uiolenta non fuit illata ab homine. Sed quia incẽdium, ut plurimum culpa hominis euenire ſolet, & in dubio præſu-
14 mitur, ut per Bal. & alios in locis citatis. Ideo licet culpa alias per allegãtem probari debeat, tamen non procedit in incendio & in his, quæ non ſolent ſine culpa euenire. gloſ. Bart. Bal. in l. creditor. C. de pign. actio. Bar. in l. ſi quis ex argentariis. §. an vero. ff. de edendo: igitur hoc caſu officiali incumberet onus probandi incendiũ abſque culpa hominis eueniſſe. Et generaliter dici poteſt, quod ſi mors uiolenta uenerit, ex iudicio Dei, uel aliquo caſu fortuito abſque tamen hominis culpa, quod ſtipulatio facta ab officiali commiſſa ſit in eius fauorem, vt ſortem ſibi datam acquirere debeat, nec obſtant illa uerba, nec alias quomodolibet uiolenter inflicta, quia intelliguntur, ac referuntur ſcilicet ab homine: poſtquã ſupra dixit, telo, ferro, uel ueneno, poſtea ſubiunguntur illa uerba generalia, ut in exceptione omnes mortes uiolentæ ab homine illatæ, uel infli-
15 ctæ comprehenderentur, cum uerba præcedentia declarent ſubſequentia, uulg. l. ſi ſeruus plurium. ff. de leg.
16 1. & una pars orationis aliam declarat. l. utrum. ff. de peti. hæred. & cũ omnia ſub una determinatione ponantur, æqualiter debent determinari. l. iam hoc iur. ff. de uulg. & pupil. ergo debent intelligi, vel alias quomodolibet inflicta, ſcilicet ab homine.

SVMMARIVM.

1 *Officialis an lucretur pecunias, si ille, qui dedit ex condemnatione iudicis moriatur.*

2 *Verba generalia generaliter sunt intelligenda, vt etiam casum comprehēdant priuilegio præditum.*

3 *Exceptio vniuersalis tantum operatur, quoad quālibet eius speciem, quā tum specialis quoad suam speciem.*

4 *Primæua natura, non accidentalis attendenda est.*

5 *Accidentia non faciunt diuersam speciem in homine.*

6 *Causa proxima, & non remota attenditur.*

7 *Iudex, qui malos percutit, minister Dei dicitur.*

8 *Aequitas nulla maior est in natura, quam hominem criminosum exterminare.*

9 *Reipub. interest, vt delicta puniantur.*

10 *Præceptum, non occidas, non habet locum in iudice.*

11 *Mors data de mandato iudicis non dicitur illata ab homine.*

12 *Homicida, quod facit, semper expectat.*

13 *Iudex non potest minuere, nec augere pœnam.*

14 *Verba generalia a iure interpretationem recipiunt.*

15 *Promissio quælibet recipit interpretationem a iure communi.*

16 *Verba generalia secundum mentem contrahentium intelligi debent.*

17 *Casus aduersus non debet esse in consideratione.*

18 *Verba generalia restringuntur ad id solum, quod cogitatum fuit.*

19 *Mens colligitur ex ratione, & causa disponendi.*

20 *Iudicis officium, est seruare leges.*

21 *Homicidium imputatur homini, & non ensi.*

22 *Mors data delinquenti, non imputatur iudici.*

23 *Officialis etiam, quod instigaret contra illum, qui ei dedit pecunias, & iudex iure medio illum suspendi faceret, pecunias acquireret.*

CAP. XXIX.

Hinc alia quæstio subnecti potest, si N. qui dedit pecunias
1 interimeretur condemnatione iudicis, an officialis sortem acquirere deberet. Et primo aspectu, videtur negatiue responden. cum huiusmodi mors uiolenta ab homine inflicta fuerit, exceptio subintrat ad fauorē
2 hæredum N. quia verba sunt generalia, & indefinita, ergo generaliter, & indefinite intelligen. sunt, scilicet a quocumque homine. l. 1. §. generaliter. ff. de leg. præst. & etiam in casu priuilegiato obseruari debent, vt dicit Bal. in l. in fraudem. §. fi. de milit. testa. & generalis dispositio omnes etiam alios casus includit, licet maior ratio sit in vno, quam in alio. l. 1. §. quod autem. ff. de aleat. l. fi. §. vxori. ff. de au. argen. leg. Dec. consil. 5. col. 2. immo verba generalia includunt illa, quæ alias non includerentur, vt per Bart. in l. generali. §. vxori. ff. de vsufruc. leg. Ruy. conf. 149. nu. 10. lib. 2. merito sub dicta generali clausula cōprehēditur mors violenta, ex sententia iudicis illata, etiam quod in ea cesset ratio, quæ forte est quando mors ab officiali, vel ab alio homine illata est.

Comprobatur hæc sententia, quia hæc

hæc vniuersalis exceptio, tantum ope
3 ratur regulariter, quoad quamlibet
eius speciem, quantum specialis quo
ad suam speciem tantum. l. si chorus
de leg. 3. l. si duo. ff. de adminis. tuto.
Ideo perinde habetur, ac si speciali-
ter exceptio expressisset de morte il-
lata a iudice ex culpa ipsius N. cum
etiam ista mors sub generalitate mor
tis violentæ comprehendatur, fa-
ciunt plura per Rolan. a Val. conge-
sta in tract. de dote. q. 29. nu. 7. cum
seq. nec refert, quod talis mors a iudi
ce prouenerit, quia per hoc minime
dici potest, quod ab homine illata
non sit, cum primæua eius natura, nō
4 accidentalis, attendenda sit. l. item ve
niunt. §. cum prædiximus. ff. de peti.
5 hæred. Accidentia non faciunt diuer
sam speciem in homine. Cagno. in l.
quod attinet. de reg. iur. nume. 6. Et si
alias diceretur, si Clericus officialis
occideret illum, qui ei dedit pecu-
nias ad societatem, sortem lucrare-
tur, quia diceretur nō ab homine, sed
a Clerico occisus, quod dicendum
non est, & talis mors ab ipso iudice
dicitur illata, etiam quod forsan N.
delinquendo causam dederit, quia
6 attenditur causa proxima, non remo
ta. glo. in c. studeat. in c. sæpe contin-
git. 50. distin.

His tamen non obstantibus, con-
traria sententia de iure verior vide-
tur, quia talis mors, & si violenta sit,
attamen non ab homine, sed a iudice
illata dicitur, & iudex, qui malos per
7 cutit, in eo, quod mali sunt, minister
Dei est, vt dicit Hiero. super Ezechie.
& super Hieremi. homicidas inquit,
sacrilegos, venenarios punire, non est
effusio sanguinis, sed legum mini-
sterium. c. homicidas. 23. q. 5. & in
c. qui malas. per totam illam quæst.
8 & in c. quæsitum. 23. q. 4. & nulla est
maior æquitas in natura, quam homi
nem criminosum exterminare, quia
homo nō est, sed belua, quæ se armat
contra naturam, vt dicit Bal. in c. su-
per hoc. in fi. de renunt. est tex. in l. vt
vim. ff. de iust. & iu. Vnde non potest
iudex maius bonum offerre Deo, quā
de criminosis iustitiā facere, nec pin-
guior victima potest mactari, quam
homo iniquus, secūdum Senec. vt eū
refert. Pau. Cast. in l. nemo deinceps.
C. de Episco. audien. est tex. in l. nec
9 is. 15. q. 1. & interest etiā Reip. vt de
licta puniantur. l. ita vulneratus. ff. ad
l. Aquil. vt pœna vnius, metus sit mul-
torum. l. 1. C. ad l. Iuli. repetund. in
Auth. de manda. Prin. §. homicida.
vbi glos. Iudices ergo occidēdo reos,
mandato Dei occidunt, qui legē sta-
tuit, vt rei occidātur, & minister Dei
est vindex in iram ei, qui malū agit,
10 & illud præceptum, de occidendo
hominem, non intelligitur de iud. c.
11 reos. 23. q. 5. Mors igitur violenta da
ta reo de mandato iudicis, qui iuste,
& recte processit, non potest dici il-
lata ab homine, sed a lege per mini-
strum Dei, vt dicit. Aug. cum homo
iuste occiditur, lex eū occidit, non tu.
c. si homicidiū. 23. q. 5. c. quos Deus.
33. quæst. 2. vbi glos. c. 1. distin. 1.
dicit, quod iudex non infligit mortē,
sed lex, dummodo faciat zelo iusti-
tiæ, & non per vindictā, & iuris ord.
seruato. Matth. de afflic. in consti.
Neap. rub. 13. lib. 1. nu. 4. quinimmo,
qui crimina digna pœna mortis com
mittit, seipsum occidere, vel interime
re videtur, cum scriptum sit Gene. 9.
quicumque effunderit sanguinem hu
12 manum, fundetur sanguis illius, &
homicida, quod fecit, semper expe-
ctet. l. 3. C. de Episco. audi. vbi etiam

habetur, quod delinquentes nō sunt digni aliqua gratia, & iudex potest solum ad mortem illos condemnare,
13 quos lex prius condemnauerat, nec iudex potest remittere, minuere, augere, vel alterare pœnam a lege statutam. vt in l. 1. in fi.ff. ad Sena. Consf. Turpil.c.de causis.& ibi Doct.de off. deleg.immo si iudex pœnam remitteret, aut immunitatem cōcederet, sese conscium illius criminis ostenderet. l.2.C.de cōmer.& merci. vbi Bal.& plene per Tiraq. de pœnis, in præfa.

Non obstant allegata in contrariū, quia verba illa generalia a iure com-
14 muni interpretationem recipiunt.l. quæro.§.inter locatorem.ff. locati. l. quidam cum filium.ff.de verb. oblig. Igitur illa mors uiolenta intelligitur excepta, quæ fuisset illata ab homine: secus si a iudice, iustitia mediāte: nā qui promittit aliquem tractare, ut filium sub pœna, non incidat in pœnā, si de iure eum exhęredet. d. l. quidā cum filiū. ubi Doct. & etiam quælibet
15 bet promissio debet intelligi, nisi lege permittente contrarium eueniat. ut per Bart. in l. si societatem.§.arbitrorum. ff. pro soc. ut supra dictum fuit, & illa uerba indefinita, non uiolenta, inflicta ab homine, nō possunt referri ad mortem uiolētam illatam a iudice, quæ nō dicitur illata ab homine, sed a lege, culpa sua, ideo etiā damnum sentire debet: nec etiam illa uerba generalia debent, nec possunt comprehendere mortem uiolētam incogitatam, cum secundū mentem contrahentium intelligi, ac interpretari debeant. l. fi. in princ. C.
16 quæ res pign.oblig.pos. l.non omnis. ff. si cert. pet. Dec. cons. 374. nu. 3. nec est credendū, quod de tali morte cogitauerint, quia nemo præsumitur, uelle delinquere. l. merito.ff.pro
17 soc. Bal. in l.moueor. C. si ser.expor. uend. & casus aduersus non est in cō sideratione. l.inter stipulantem.§.sacram. ff. de uerb. oblig. & uerba ge-
18 neralia restringuntur solum ad id, quod cogitatum fuit. Bal. cons. 159. lib. 3. post nu. 5. per tex. in l. siquis ita .ff.de testa.tute. Aym.cōs.3.nu.11.

Ad id etiam faciunt notata per Pau. Castren. cons. 332. uiso testa-
19 mento Michaelis li. 1. ubi dicit mētem colligi ex ratione, seu causa disponendi, ex qua motus quis fuerit, ad ita disponendū, & illa causa, seu ratio dispositionem restringit per ea, quæ ibi adducit, & in cons. 174. uidetur dicēdum, quod dictus Iudæus. & cons. 437. quantum ad primum. Aym. d. cons. 3. illa igitur uerba, nō uiolenta illata, uel inflicta ab homine, debent restringi a causa, seu ratione, ex qua posita fuerunt, sed ratio, seu causa non respicit uerisimiliter hunc casum incogitatum, igitur illum comprehendere non debet, cū etiam uerba non patiantur, quia talis mors non potest dici illata ab homine, sed a lege per ministerium hominis, tale enim ministerium considerandum non est, sed lex, quæ est causa, ut ad talem effectum perueniatur, ut deducit Tiraq. in l. si unquā. C. de reuoc. donat. in uerbo largitus. nu. 189. si enim lex non fuisset, utiq.
20 iudex non eum condemnasset, cum iudicis officium sit leges seruare. inst. de offi. iud. in princ. & iudex illud solum potest, quod ius postulat. l.nepos Proculo. ff. de uerb. signif. nam ensis est causa mediata, quæ interficit hominem, igitur ille considerari deberet, sed quia ensis non interficeret, nisi homo illum moueret, igitur

igitur homicidium imputatur homi
21 ni,& non ensi.Cagno.in l.quod quis ex culpa.ff.de reg.iu. & sic ista mors uiolenta non imputatur homini, sed
22 legi.c. quos Deus. 33. q. 2. alias carnifex esset ille, qui eum occideret, quod non est dicendum, & obiectũ de Clerico uanum est, quia Clericus non habet a lege potestatem occidẽdi, prout iudex, & si Clericus occideret, puniretur tanquã legis transgressor; secus iudex, qui si malos perimit trãsgressor legis non dicitur, nec a cœlesti patria alienus efficitur. c. reos, in fi. 23. q. 5. c. si homicidium, eadem q. & peccare non dicitur, qui obtemperat legi, cui Deus est auctor.

Et propterea etiam si officialis instigaret contra N. qui ei dedit pecunias, si iudex iuris ordine seruato se-
23 cundum leges in pœnam ultimi supplicii condemnasset, nihilominus officialis sortem acquireret, nisi tamen aperte constaret, id fecisse animo cõsequendi tale lucrum, tunc ex improbitate præmium consequi minime deberet.

SVMMARIVM.

1 *Officialis an lucretur sortem sibi datam, si ille, qui dedit, postquam condemnatus fuit ad mortem, a carceribus familiæ aufugit.*
2 *Condemnatus post sententiam, illico seruus pœnæ, & intestabilis efficitur. & num. 6.*
3 *Lex est, quæ homicidam interficit.*
4 *Condemnati ad mortem bis moriuntur.*
5 *Comdemnatus non dicitur mortuus, donec anima non separatur a corpore.*
7 *Sub conditione mortis mors naturalis, non ciuilis comprehenditur.*

CAP. XXX.

QVid dicendũ si N. qui pecunias ad societatem dedit, condem-
1 natus fuisset in pœnam ultimi supplicij iure medio, & ante exec. e carcere fugisset, uel dum ad supplicium duceretur de manibus familiæ ereptus fugisset, ut in l. mulier in opus salinarum. ff. de cap. & post lim. reuers. Bart. in l. qui ult. ff. de poen. officialis sortem lucretur & forte affirmatiue respondendum esset, quia
2 post prolatam sententiam, illico seruus pœnæ factus fuit, & intestabilis quocunque locorum uadit etiam extra territorium iudicis, secundum Bal. in l. 1. in ult. q. C. de summa Trinit. l. si quis filio exhæredato. §. irritum, si quis. ff. de iniust. rup. test. ubi Ang. Imo. et Bal. in d. l. qui ult. Cor. cons. 55. lib. 2. & consequenter dicitur mortuus, & pro mortuo habetur.

Secundo quia lex est, & sententia est illa, quæ eum occidit, non carnifex, igitur statim lata sententia di-
3 citur mortuus, & ideo non potest facere aliquem actum, quem uiuens facere posset. Bal. in Auth. & omnino C. ne filius pro patre. Innoc. in c. grauem. de senten. excõmu. & dicit Bal. in l. is qui. C. si pẽden. appellat. quod illi, qui in præsentia damnantur ad
4 mortem confestim moriuntur, & bis moriãtur. primo gladio oris iudicis, quia fiunt serui pœnę. secundo per separationem animæ a corpore.

Contrarium tamen respondendũ est, quia condemnatus non potest ve
5 re dici mortuus, donec anima a corpore separetur. Bal. in l. fi. C. si pẽden. appell. mors interue: vbi dicit, quod

moritur

moritur naturaliter damnatus tẽpore realis executionis, scilicet quando fit separatio animæ a corpore. Bal.cons. 8.lib.4.vnde seruus pœnæ, licet dica
6 tur mortuus, non tamen morte naturali, sed ciuili.Bart.in d.l.qui vlt. Bal. d.cons.8.vbi dicit, quod cõditio mor
7 tis verificatur per mortem naturalẽ decapitationis.non per mortem ciuilem damnationis. est tex.in l.Statius. §.Corn.ff.de iure fisci.in l.cum pater. §.hæreditatem. vbi Doct.ff.de leg.& licet ciuiliter mortuus dicatur, tamẽ talis mors ciuilis hoc casu nõ æquiparatur naturali, vt infra latius dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Officialis an sortem lucretur, si ille, qui eam dedit, occidatur, dum ad supplicium ducitur.*
2 *Potentia quando deducitur ad actum, non dicitur quid noui.*
3 *Qui occidi potest, pro mortuo habetur.*
4 *Potentia in conditionibus significat actum.*
5 *Bannitus reputatur ille, qui necessario banniri debet.*
6 *Bannitus, licet impune occidi possit, non tamen quando est in manib.Curiæ, vel in carcere.*
7 *Potentia quando non potest deduci ad actum.*
8 *Condemnatus licet pro mortuo habeatur, non tamen interfici potest.*
9 *Culpa non caret, qui se immiscet in rẽ non spectantem ad suum officium.*

CAP. XXXI.

Alia ex hoc quæstio posset resultare, si talis cõdemnatus eius
1 modi, qui pecuniã dedit officiali sub nomine societatis in carcere, vel dum duceretur ad suppliciũ, occideretur; an officialis sortẽ acquireret, ex quo habetur pro mortuo, & a quocumq. occideretur, diceretur occisus a tem-
2 pore sententiæ non tunc de nouo fictione iuris, quando enim potentia deducitur ad actum, nõ dicitur quid nouum.vt dicũt Bal. & Pau. Castren. in l. fi. ff. si ex nox. causa aga. & pro-
3 pterea, qui potest occidi, habetur pro mortuo, cum idem sit esse in habitu, vel in actu. Alberic. in l.fi. C. de Episc.& Cleri.Dom.in c.licet in 4.col. de elec.in 6. & in conditionibus po-
4 tentia significat actum. Bal. in l. 1.C. de institu. & substitu.in 8. quæst. & non reputatur esse id, quod necessario destrui debet, l. fideicommissa.§. si quis.ff.de leg.3. vbi Bal.dicit, quod
5 reputatur bannitus ille, qui necessario banniri debet, & qui occidit illũ, qui ad furcas ducitur, non tenetur de homicidio.

Contrarium tamen dicendum est, quia condemnatus ad mortem securus in carceribus, & ad locum supplicij manere, ac duci debet, vnde licet
6 bannitus ex forma statuti impune occidi queat, secus tamen est, quando est captus, & in potestate familiæ, tunc si occideretur, occidens in crimen læsæ maiest. incideret, vt dicit Bart.in l.3.§.trãsfugas.ff. de fica. quia tunc dicitur habere securitatem a lege, vt etiam voluit Fely.in c.iuramento.extra de homici.& in c.quæ Ecclesiarum.col. 2.de constitutio. Bal.in l. additos.C.de Episcop.aud. pariter ẽt non potest offendi, dum est in carceribus.l. fi.ff. de custo. reorum, nec ẽt postquam est condemnatus. Bart. in l.3.ff.ad l.Iuliam maiest. Alex. & Ias. in l.1.§.1.ff. si quis ius dicendum non obtemp.

obtemp.& in §.pœnales.instit.de act. Iulius Cla.in §.fi. q.68.lib.5.& hanc dicit esse communem opinionem Pl. in lib.delictorum.cap.37.nu.7.& est tex.in c. cum minister. 23. q 5. vbi si minister iudicis occidit eum, quem iudex iussit occidi, si sponte fecit, homicida est, etiam si sciat occidi debuisse, secus si mandato iudic.c.si homicidium.d.q. 5. quia tunc non ipse, sed ille, cuius auctoritate id facit, facere videtur.c. vt famæ.de senten. & excom.

Non obstant in contrarium allegata, quia licet talis condénatus, quo ad effectus ciuiles pro mortuo habeatur, tamen non proprie dicitur mortuus, nisi anima a corpore separetur, & aliud est esse mortuũ, vel pro mortuo haberi, & doctri. Alber. procedit, quando lex hoc expresse dicit; sed in casu nostro lex prohibet condemnatum occidi posse, vnde cum absit potentia ex parte illius, qui condemnatum interficit. Bar.in l.suus.§. sed si fi-
7 lio.ff.de hæred. instituen. non potest illa deduci ad actum a priuato, & sic non potest dici, quod adsit potentia, cum etiam Bal.dicat in d.l. 1. in 8.q. quod actus actum significat, & potẽtia potentiam, per iura per eum allegata: tamen in hoc casu requiritur actus, scilicet execu. sententiæ ab ipso iud.vel ab alio de ipsius mandato, & etiam quamuis condemnatus ad
8 mortem pro mortuo habeatur quo ad actus ciuiles, non tamen est, quod a priuato interfici possit. & Bal. in d. l. fideicommissa, non approbat illam opinionem, quod occidi possit ille, qui ad furcas ducitur, immo contrarium tenetur, vt colligitur ex iurib. & doctri. alleg. Nec culpa caret, qui
9 rei ad suum officium non spectanti se immiscet. l.culpa.ff. de reg. iu. vbi glo. immo, qui facit id, quod ad se nõ pertinet, etiam si bonum sit, improbatur. 96.distin.c.bene quidem.c. dilectis filijs, & quod ibi notat.glo.in verbo iudicauit.de appel. culpa igitur officialis, vel alterius in occidendo condemnatum, vel captum in manibus familiæ, officiali non debet prodesse ad lucrum, nec hæredibus occisi nocere ad damnum.

SVMMARIVM.

1 *Officialis an sortem lucretur, si dans ei pecunias a familia Potestatis occidatur, quia ei resistebat.*
2 *Familia Potestatis potest resistentem interficere.*
3 *Qui resistit familiæ Potestatis in culpa dicitur.*
4 *Dans pecuniam ad societatem, resistendo Curiæ non est in dolo, neque puniri potest.*
5 *Pœnæ impositæ eximenti captum a manibus Curiæ non habent locum, quando captus ipsimet se eximit.*
6 *Fuga a carceribus sine fractura, quando sit punienda.*
7 *Carcerum violatores puniuntur.*
8 *Opinio Bossij, & Iulij Clari, quod eximens se a manibus Curiæ puniri possit, non est simpliciter tenenda.*

CAP. XXXII.

QVid si N. qui pecunias dedit ad societatem a familia Potestatis occideretur, quia resistebat, ne ab ea caperetur; an officialis ex tali morte uiolenta sortem
1 acquirere posset, & uidebatur dicen. forte, quod sic, quando enim familia habet mandatum ad aliquem capiendum,

piendum, si ille resistat, si aliter capere non potest, eum impune interficere potest, ut colligitur ex tex. in l. si
2 seruus. C. de his, qui ad Eccle. confu. adnot. Bal. in l. fi. c. de. exhibi. reor. refert, & sequitur Ang. de malef. in uerbo fama pub. nu. 54. Bos. in tit. de captu. nu. 12. Hipp. in l. 1. nu. 25. ff. de sica. & in §. ulterius; in sua practica late Capic. decis. 41. sed N. capiendus fuit in cul-
3 pa in resistendo Curiæ. ut dicit Iuli. Cla. in §. fi. q. 29. lib. 5. sente. damnum igitur, quod causa sua quis sentit, damnum sentire non intelligitur. l. quod quis. ff. de reg. iu.

Sed cōtraria opinio uerior est, nā cum N. ex morte uiolenta decesserit, officialis contra formā stipulationis, & uerba contractus, fortè lucrari nō potest, & licet N. resistendo familiæ ab ipsa occidi potuisset, non propterea est, quin stipulatio locum nō habeat; illud enim factum, licet non esset punibile, non tamen potest dici, quod nō fuerit illicitum, etiam ꝙ punibile non esset. l. pen. ff. qui not. in fa. & ex facto illicito præmium, aut lucrum officiali resultare debet, nec N. resistendo familiæ fuit in aliquo
4 dolo, ex quo unicuique licet per fas, & nefas proprium sanguinem redimere. l. 1. ff. de his, qui sibi mor. cōs. omnes in l. transigerem. C. de transac. ideo bannitus, licet possit ab alio occidi, tamen ipse bannitus potest se defendere, ne occidatur; cū defensio sit de iure naturali, & iura, & doctrinæ, quæ pœnam eximenti aliquē de manibus fam. imponunt, loquuntur, quando tertius eximit, ut habetur in toto tit. ff. ne quis eum, quis; ubi Ias. in l. 3. bene declarat, quæ pœna sit eximenti aliquem e manibus familiæ, habetur etiam per Bart. in l. 3. ff. ad l. Iul. maiest. Bal. in l. additos. C. de Epis. aud. Cepol. cons. 14. Alex. cons. 36. lib. 2. Fely. in c. 1. de offi. deleg. Ias. in §. pœnales. instit. de actio. & tertius punitur, quia turbat, ac impedit iurisdictionem iud. Bart. in l. 1. §. 1. ff. si quis ius dicen. non obtemp. nu. 6. ubi ponit remedia, quæ sunt prodita contra tertium impedien. iurisd. iud. sed secus quando capiendus, uel etiam captus se eximit e manibus fam. quia tunc iura, & doctrinæ sup. allegata locum non habent; cum cuilibet liceat sanguinem suum redimere, & licet Bart. in l. relegati. ff. de pœ. dicat esse peccatum a carceribus aufugere, non tamen dicit ꝙ posset puniri, & tit. de
6 fracto carc. ponderat fracturam, non simplicem fugam. Bal. in d. l. fi. non dicit, quod fugiendo a fam. ne capiatur puniri possit. glo. in l. succurritur. ff. ex quibus cau. maior. dicet solum, quod quis non debet ex carceribus exire, etiam quod posset, sed dato etiam quod simplex fuga esset punibilis, ut dicunt Ang. in l. 1. ff. de frac. carc. & Bal. cons. 32. lib. 3. ubi dicunt, quod punitur pro motu iud. id tamen esset, quando a pub. carceribus aufugeret, quia sunt sacræ, & non licet eas uiolare, uiolatoresque puniuntur, ut per Cuma. cons. 106. sed secus esset si a loco priuato aufugeret. Bal. in d. l. succurritur. Boer. in decis. 215. nu. 13. Nat. cons. 499.
7 nu. 16. Viui. in lib. commu. opi. in uerbo fugiens a carcere: multo minus igitur si a manibus familiæ aufugeret, & cum aliqua resistentia, tūc posset forte puniri de excessu, non ut aufugere uoluerit, & propterea reducitur dubitabilis resolutio.

Bos.

Bos.in tit.de captu.nu.17.& Iul. Cla. in §.fi.q.29.lib.5.senten.dum volunt, quod ille, qui seipsum eximit de manibus, familiæ puniri possit, sed eorũ opinio procedere posset, propter decretum Mediolanen.de quo mentionem facit Bos. igitur N. qui voluit se eximere, non potest dici in culpa, saltem ordinata ad casum, & licet id cogitare potuisset, tam tristis euentus non est in consideratione, & ideo officialem non posse sortẽ lucrari in hoc casu censeo.

SVMMARIVM.

1 *Officialis an lucretur pecunias in societatem datas, si dans fuerit condemnatus ad perpetuos carceres.*
2 *Pœna perpetui carceris imponitur loco mortis.*
3 *Pœna perpetui carceris subrogatur in loco mortis, ideo eius naturam assumere debet.*
4 *Minor pœna est statim mori, quam diu affligi sine salutis spe.*
5 *Pœna perpetui carceris, capitalis dicitur.*
6 *Condemnati ad perpetuos carceres serui pœnæ sunt. & nu.32.*
7 *Condemnati ad perpetuos carceres saltem ficte mortui dicuntur.*
8 *Mors ficta morti naturali æquiparatur.*
9 *Mors, quæ resultat ex perpetuo carcere, non dicitur naturalis, nec violenta.*
10 *Dispositio loquens in casu vero, non habet locum in casu ficto.*
11 *Aliud est esse talem, vel haberi pro tali.*
12 *Verba sunt intelligenda naturaliter, & vere, nõ autem ciuiliter, & ficte.*
13 *Verba debent intelligi in potiori significatu.*
14 *Mors ciuilis nõ dicitur proprie mors nisi per fictionem.*
15 *Condemnatus ad perpetuos carceres, non dicitur condemnatus ad mortẽ, sed ad tædium vitæ.*
16 *Pœna perpetui carceris laicis non datur, nec est in vsu.*
17 *Pœna perpetui carceris data Clericis, potius datur ad peragendam pœnitentiam, quam in vindictam malorum.*
18 *Clerici si in carceribus non emendentur, Curiæ secnlari traduntur.*
19 *Degradatio actualis morti æquiparatur. & nu.25.*
20 *Pœna perpetui carceris, & pœna mortis naturalis differunt.*
21 *Mors naturalis est vltimum terribilium.*
22 *Damnato ad perpetuos carceres, alimenta relinqui possunt.*
23 *Damnatus ad perpetuos carceres, si postea moriatur, tunc dicitur naturaliter mori.*
24 *Mors naturalis vbi datur de iure ciuili, de iur. can. succedit degrad.*
26 *Pœna carceris perpetui æquiparatur pœnæ damnationis in metallum.*
27 *Quando post mortem ciuilem potest euenire mors naturalis, tunc mors ciuilis non æquiparatur naturali.*
28 *Regula, quod subrogatus, idest broccardica.*
29 *Pœna capitalis differt a pœna vltimi supplicij.*
30 *Pœna corporalis non reperitur imposita de iure canonico.*
31 *Mors naturalis quando dicatur imposita a iudice.*
33 *Condemnati ad perpetuos carceres, an possint testari.*
34 *Conditio, quod N. moriente, &c. debet impleri in forma specifica.*

CAP. XXXIII.

ALia posset forte oriri dubitatio, si N. qui pecunias dedit super officio sub nomine societatis, postea a iudice rite ac legitime condem
1 natus ad perpetuos carceres fuerit, an officialis facta condẽnatione sortem acquirat. Et pro affirmatiua facit, quemadmodum officialis lucraretur, si N. fuisset condemnatus in pœnam vltimi supplicij, vt dictum fuit, pari modo ex tali condemnatione facta executione officialis lucrari de
2 bet, cum talis pœna soleat saltem Clericis imponi loco mortis. c. quamuis. de pœ. in 6. gl. in c. cum tu Episcopus. de off. ordi. & loco pœnæ vltimi sup
3 plicij subrogatur, & ideo eius naturã sequi debet, vt in l. eum qui. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. & in l. 1. vbi plene Bart. ff. si quis testa. lib. esse iuss. quod etiam procedit in pęna. Afflic. lib. 1. constitu. Neap. rub. 65. num. 9. ideo dicendum est, quod talis pœna perpetui carceris pariat eũdem effectum, quem parit pœna vltimi supplicij, cum id, quod subrogatur, vere id dicatur. Barba. conf. 2. col. fi. lib. 2. immo Calde. in c. cum non ab homine. de iudi. scripsit, quod longe mi
4 nor pœna est, statim mori, quamdiu affligi sine salutis spe.
5 Secundo quia talis pœna perpetui carceris, pœna capitalis dicitur. Bar. in l. 1. ff. de pub. iudi. Bal. in l. reos, in princ. de accus. Fely. in c. qualiter. il 2. §. ad corrigendos. de ac cusa. & vbi pro delicto imponitur pœna mortis de iure ciuili, de iure canonico Clericis imponitur pœna perpetui carceris, & pariter eius bona publicantur. Oldr. consil. 17. & consil. 4. Capel. Tolos. decis. 150.
6 Tertio condemnati ad perpetuos carceres serui pœnæ efficiuntur. Rolan. a Val. cons. 2. nu. 53. & 48. & seruitutem morti fere comparamus. l. seruitutem. ff. de reg. iu. ac intestabiles redduntur. Guliel. de Benedi. in c. Raynutius. in verbo, mortuo itaque testatore. nu. 129. Bal. cons. 448. lib. 1. quæritur in primis, & ratio est secundum eum, quia talis pœna continetur sub condemnatis ad mortem.
7 Quarto condemnatus ad perpetuos carceres, saltẽ ficte dicitur mortuus, sed idem operatur fictio in casu ficto, quod veritas in vero. §. sponsalib. in Auth. de sanctis Episcopis, tradunt Bart. & alij in l. si quis pro emptore. ff. de vsucap. vnde quemadmodum per mortem violentam illatam a iudice officialis lucratur sortẽ, ita ẽt
8 per istam cum a iure sint æquiparata, igitur dispofita in vna censentur ẽt in altera eodem modo disposita. §. & quid si tantum. l. gallus. ff. de lib. & posthum. Ias. in l. ab emptione. ff. de pact.
Sed contrarium credo verius, quia
9 mors, quæ resultat ex perpetuo carcere, non potest dici naturalis, nec ẽt violenta, cum mors naturalis, vel violenta, tunc proprie dicatur, quando anima a corpore separatur, & damnatus tunc realiter moritur, quando fit separatio corporis, & animæ. Bal. in l. fi. C. si penden. appel. mors interue. vt locus igitur sit stipulationi, quæ proprie stricte intelligi debet, requiritur, quod ille, qui dedit pecunias morte naturali, vel violenta ex causa ipsius vere decedat, non autem ficte, etiam quod mors ficta, vel præsumpta pro morte naturali habeatur,
10 quia dispos. loquens in casu vero, n̄ õ habet

habet locum in casu ficto. l. 3. §. hæc
verba.ff.de neg.gest.l.quicquid astrin
gendæ.in fi.de verb.oblig.vbi Bart.&
cæteri scribentes adnotant,quod sti-
pulatio, siue statutum in casu vero lo
quens, non extenditur ad casum fi-
ctū,vt late per Bart.in l.omnes popu-
li.ff. de iust. & iu. Aliud enim est
11 esse talem,vel haberi pro tali.l.rei iu
dicatæ.ff.solut.matr.l.1.C. de his,qui
sub mo.Barr.& Alex.in addi.in l.ma-
ritus. §. legis Iuliæ. ff. ad l. Iuli. de
12 adult. Et verba semper debent intel
ligi naturaliter,& vere,non autem ci
uiliter,& per fictionem.l.fi. vbi Doc.
C.de his,qui veni.ætat.impetr.dicūt,
quod si in dispositione fit mentio ęta
tis legitimæ,debet intelligi de legiti-
ma ætate naturaliter, non autem ciui
liter.l.fideicommissum:in princ.ff.de
13 cond.& demonstr.Et verba etiam de
bent intelligi in potiori significatu.§.
sed quoties.insti.de iure.natu. gen.&
ci.l. 1.§. qui in perpetuum. ff. si ager
vectiga.c.si pater.de testa.in 6.eo ma
gis,quia verba stipulationis non pos-
sunt verificari in morte ficta,vel ciui-
14 li,cum illa proprie nō dicatur mors,
nisi per fictionem. Bal. cons.8. lib.4.
& nisi quoad actus ciuiles, & a ver-
bis contrahentium recedendum non
est; mors namque posita in conditio
ne ab homine,intelligitur de vera,nō
de ficta.Bal.cons. 148. lib.4. per tex.
in l.ab hostibus.§.fi.ff.solut. matri. Et
15 damnatus ad perpetuos carceres,nō
dicitur condemnatus ad mortem,sed
ad tædium vitæ.Bal. d. cons.438. lib.
1.Et stipulatio collata in tempus mor
tis,habet locum per mortem natura-
lem,non per ciuilem,vt in l.ex ea par
te.§.insulam.ff.de verb.oblig.& infe-
rius latius dicetur.

Non obstant modo in contrarium
adducta;sed primo sciendū est,quod
pœna perpetui carceris non potest
dari, nec est in vsu, max. contra lai-
16 cos. l. incredibile. C. de pœ. Io.An-
dr. ad spec. in tit. de off. ordina. no-
uiss.Iu.Cla.lib.5.senten §.fi. q. .quia
carceres debent esse ad custodiam,
non ad pœnam. l. 1.l.fi.C.de custod.
reorum.l.aut damna.§.solet.ff.de pœ.
c. in memoriam. 19. distinc. & licet
aliquādo Clerici pro eorum magnis
sceleribus in carcerem, in perpetuū,
uel ad tempus detrudantur. ut in c.
quamuis.de pœ. in 6. & in d. c. tuæ.
eodē tit. talis carcer eis datur potius
17 ad pænitentiam peragendam,quam
in uindictam delictorum,ut in dictis
iurib.& magis expresse in c.nouimus
in fi. de uerb. oblig.& in c.pe.de hæ-
reti.& in c.Romanus.81.distinc. no-
tat. Alcia. in c. cum non ab homine.
de iudi. nu. 29. & licet glo. in c.cum
Episcopus. de off. ordi. dicat, quod
carceres fuerunt instituti ad custodiā
reorum,tamen interdum sunt ad pœ
nam,huiusmodi tamē pœna non est
capitalis,nec morti naturali æquipa-
rari potest, quia si Clerici in carceri-
18 bus non emēdētur, ac incorrigibiles
essent, degradarentur, ac Curiæ secu
lari traderentur, ut moriantur. in c.
cum non ab homine: de iudi. glo. in
c. tuæ. de pœ. & talis actualis degra-
datio æquiparatur morti. Abb. in c.
quoad sedem: de off. ordi. [illegible] si
Clericus ualde enorme [illegible] cō-
19 mitteret, non debet expectari,ut pœ
niteat, sed debet statim degradari,
& Curiæ seculari tradi. ut in d.c. no-
uimus: de uerb.signif. Merito est dif-
20 ferentia inter pœnam perpetui car-
ceris, & pœnā mortis naturalis, ut
per Cano. in d.c. cum non ab homi-
ne. Mors enim naturalis, uel [illegible]

ta, per quam anima a corpore separatur, est ultimum terribilium, & om-
21 nia soluit. ut in §. deinceps. in Authen. de nup. & in §. illud. in Auth. de non eligen. secund. nub. vbi glo. in uer. morte. in §. morte. in stitu. mandati & post mortem naturalem non datur uelle, nec nolle, cũ finitum sit, quod amplius non redit arbitrium. l. 1. C. de Sacr. san. Eccle.
22 quod secus est in damnato ad perpetuos carceres, cui saltem alimenta relinqui possunt. Bal. in l. 1. C. de his, qui ad liberta. Fely. in c. qualiter: il 2. §. ad corrigendos de accusa. Immo si damnatus ad perpetuum carce
23 rem, postea moriatur, dicitur naturaliter mori. Fely. ibi nu. 28. & talis mors iudicio Dei prouenire dicitur. Bal. in d. l. 1. unde, cum damnatus ad perpetuos carceres, possit iterum mori, non potest dici, quod per condénationem ad perpetuos carceres, naturaliter mortuus sit, & licet talis pœna soleat dari in casibus, in quibus de iure ciuili imponitur pœna mortis, secundum Abb. tamen talis opinio est a multis damnata, ut per Dec. & Alciat. in d. c. cũ ab homine. immo Ancha. cons. 157. dicit, quod ubicũque de iure ciuili imponitur pœna mortis naturalis, de iure can. succedit degradatio, & traditio iudici se-
24 culari, quod uerius est, colligitur per not. per Doct. in d. c. cum ab homine, sed quantum attinet ad casum nostrum, etiam quod pœna perpetui carceris in iure can. imponatur loco pœnę mortis naturalis; ideo est, quia ius can. non habet, nec imponit maiorem pœnam. Bal. cons. 448. lib. 1. non tamen est, quod morti naturali æquiparetur, neque hoc dicit Abb. immo in c. ad sedem. de offi. ordina.

dixit degradationem actualem æqui
25 parari morti, vt etiam dicunt Innoc. in c. qualiter. il 2. de accusa. Alc. in d. c. cum ab homine. num. 12. Bart. in l. imperium. ff. de iurisdic. omniũ iud. & l. 2. ff. de pub. iudi. Fely. in d. c. ad corrigendos, & aliqui dicebãt, quod
26 pœna carceris perpetui æquiparatur pœnæ damnationis in metallum, vt per Bart. & alios in locis citatis, nec potest dici ꝙ homini pœna sit subrogata loco pœnę mortis naturalis, cum etiam damnatis ad perpetuos carceres possit dari mors nat. &
27 quando post ciuilem casum potest euenire mors nat. tunc mors ciuilis non æquipollet morti naturali, secũdum doctri. Petri, quam refert, & sequitur Cyn. in l. Deo nobis. C. de Episc. & Cleri. nec tunc parit eundẽ effectum, ut ibi per Cyn. & Docto. in l. ex parte. §. insulam. ff. de uerb. oblig. Posset etiam à Principe a tali pœna liberari, & in pristinum restitui. Fely. in d. c. ad corrigendos, quod non posset, quando naturaliter esset mortuus, & regula, quod subrogatũ &c. ut dicũt Io. Faber. Ias. in §. fue-
28 rat. Institut. de action. & Ang. in d. §. qui iniuriarum. est brocardica, cũ aliquando reperiatur uera, aliquando non, & propterea nõ semper procedit ut adnot. Soc. Iun. cons. 74. nu. 21. lib. 3. Soc. in trac. regu. in uerbo subrogatum; & illam regulam restringit Bart. in l. si pater filium. ff. de inof. testa.

Secundo non obstat, quod pœna perpetui carceris capitalis dicatur, non propterea dicitur pœna mortis, uel ultimi supplicij, max. enim est differentia inter pœnam capitalem, & pœnam ultimi supplicij, illa uerifica-
29 tur non solum in pœna mortis, sed

etiam

etiam in amissione libertatis. glo. in l. 1. in uerbo capitali. C. ne Christi. manc. Bart. in d. l. 2. de pub. iud. immo in dubio pœna capitalis uerifica tur in exilio. Hippo. in prac. crimi. §. opportune. nu. 40. Duen. Reg. 393. Iu. Cla. §. fi. q. 67. lib. 5. sent. quando igitur Doct. dicunt, quod pœna perpetui carceris est pœna capitalis, nō inferunt, quod sit pœna mortis, & si hoc dicerent, forte male sentirent; quia pœna corporalis non reperitur imposita de iu. can. ut dicit Fely. in
30 d. c. ad corrigendos nu. 78. uers. tertia species; max. pœna mortis, uel sā guinis. glo. in c. Archiepiscopatu. de rapt. c. sententiam. extra ne Cle. uel Mona. Docto. in d. c. cum ab homine. Mors enim naturalis tunc dicitur a
31 iudice inflicta, quando diceret, laqueo suspendatur, igne comburatur, suffocetur torqueo, stranguletur, caput a spatulis amputetur, & similia uerba. ut est glo. in l. eius, qui in uerbo, aut ferrum. ff. de testa. in. l. aut damnum. §. uita. l. capitalium. ff. de pœ. Foller. in sua prac. crim. in uerbo pœnis debitis feriantur. nu. 47. & licet bona damnati ad perpetuos carceres publicentur, quod forte hodie dicendum est contrarium, per tex. in Au. bona damnat. c. de bon. damna. non propterea officialis sortem superlucrari debet, ex quo con ditio, sub qua lucrum cōsequi debet, non est impleta, cum mortuus naturaliter minime dici possit.

Tertio nō obstat, quod damnatus ad perpetuos carceres seruus pœnæ efficiatur, ac intestabilis reddatur, licet hoc enim uerum esset, non tamē desunt, qui cum contrarium tenent cum homo liber non efficiatur seruus ex supplicio, ut dicit glo. in l. damnū.
32 §. est pœna. ff. de pœ. alleg. tex. in Auth. de nup. §. quid autem max. hodie, quia secundum iura nouiss. nemo seruus pœnę efficitur. Auth. sed hodie. C. de donat. inter uir. & uxo. in his tamen, qui uiui remanent post condemnationem, prout sunt damnati in opus metalli, uel ad bestias, sed in damnatis, qui statim mori debent gladio, nil est immutatum, isti enim moriuntur serui pœnæ, secundum Bart. in l. qui ultimo. de pœ. declarant Dec. & Cagno. in l. seruitutem. de reg. iu. Nat. cons. 178. nu. 3. & an tales dānati possint testari, est
33 quæstio satis a doct. uentilata. ut per Abb. in rub. de testa. & per Alex. & Bart. in d. l. 2. de pub. iud. tamen etiā quod intestabiles essent, non propterea dicuntur naturaliter mortui, cum etiam quis intestabilis reddatur ex morte ciuili.

Quarto non obstat, quod dicebatur de fictione, quia fictio non potest operari, quod ille uere mortuus sit, licet in plerisque pro mortuo habeatur, scilicet quoad actus ciuiles
34 & illa conditio, quod N. moriente &c. debet impleri in forma specifica, & non per æquipollens. l. Mæuius. & l. qui hærede. ff. de cond. & de cons. & ibi Docto. tradunt Bart. & alii cō muniter in l. gallus. §. quid si tamen ff. de libe. & post hæc quo infertur, quod dato pœna perpetui carceris morti nat. æquipolleret, tamen conditio in ista morte non fuisset impleta, & si homini pœna diceretur ficta mors nat. & idem operaretur in casu uero, sequeretur, quod per istam pœnam Episcopus incurreret irregularitatem, prout pro pœna corporali, quod est falsū, & ideo morti naturali, vt dictū fuit, æquiparari non potest.

SVM-

SVMMARIVM.

Officialis an lucretur sortem sibi datam in societatem, si dans in pœnam excommunicationis inciderit.

1 *Iudices delinquentibus triplicem pœnam inferre possunt.*

2 *Excommunicatio morti naturali æquiparatur.*

3 *Excommunicatio est maior pœna, quæ imponatur de iure canonico. & num. 5.*

4 *Excommunicatio occcidit animam & eam dat Sathanę.*

6 *Excommunicati sunt loco illorum, quib. aqua, & ignis interdicebatur.*

7 *Excommunicationis pœna non dicitur mortalis, sed medicinalis.*

CAP. XXXIV.

QVoniam supra dictum fuit de morte proueniente, ex sententia iudicis, sciendum est, iudi-
1 ces delinquentibus triplicem mortẽ, scilicet naturalem, spiritualem, & ciuilem, inferre posse, ut dicit glo. in §.si igitur.in Auth.de consan.uter. fra. de morte naturali iam dixi, mo-
2 do dubitari posset, quid de morte spirituali, quam quis cõsequitur per excommunicationem, quæ morti naturali æquiparatur. c. per uenerabilem, ubi Abb.extra qui filij sint legit. c. 1. de homici. c. 1. de furt. & ubicunque in cano. fit mentio de morte intelligitur de morte ciuili, hoc est de sententia excõmunicationis. Alex. cons. 145. nu.7.lib.7. Et ista est max.
3 pœna, quæ imponitur de iure cano. secũdũ Innoc.in c.qualiter.§.ad corrigendos. de accusa. ubi Fely. nu. 51. Iu.Cla.§.fi. q.77.lib.5.senten.& ratio est, quia occcidit animã, & eam dat
4 Sathanæ, ut in c. cũ infirmitas de pœnit. & remis. Abb. in rub. de senten. excommunica.Bal. in c. propterea requisisti.de appella.& ideo Beatus Thomas 2. 2. q.99. articulo ultimo dicit, quod de iure can. non pœna mortis, sed loco eius est excommunicatio, prout eum refert Fely.in d.c.ad corrigendos. nu. 25. & non est pœna
5 maior in mundo, quam pœna excommunicationis l. hi qui sanctam. C.de apost. unde glos.in §.minor. in uerbo interdictum. instit. de cap. diminu. dicit quod excommunicati sunt loco
6 illorum, quibus olim aqua & ignis interdicebatur, unde quemadmodum per mortem nat. illatam iuste a iudice, illi, qui pecunias in societatem dedit, officialis acquirit sortem, ita illã per sententiam excommunicationis acquirere deberet.

Sed contrarium dicẽdum est: quia pœna excõmunicationis quoad præsentem materiam non potest æquiparari morti naturali, nec violentæ, per quam anima separatur a corpore, pœ
7 na enim excommunicationis non dicitur mortalis sed medicinalis, vt a delicto desistat, & se emendet, vt dicit Bart. in l.2. nu.2.ff. de pub.iudic. per tex.in c. cum medicinalis.de senten. excommunicatio. in 6. & opinionem Bart.defendit Alcia.in c.quo ad sedem.de offi.ordina. nu.96. vnde excõmunicatus non dicitur mortuus, quoad omnia. Bart.& Curti.in l.more.ff.de iurisdic.omnium iudic.potest enim ipsum pœnitere, & ab huiusmodi pœna eximi.c.sacro.de senten. excommunicatio. secus est a morte naturali, merito in casu nostro æquiparatio non procedit, & officialis sortem nunime superlucraretur.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Officialis an lucretur sortem, si dans in aliquam religionem approbatam ingrediatur.*
2 *Mors ciuilis duplex est.*
3 *Monachus mortuus mundo dicitur.*
4 *Dos ita acquiritur per ingressum religionis, sicut per mortem naturalem.*
5 *Ingressio in monasterium mendicantium, morti naturali æquiparatur.*
6 *Testamentum professi in religione mēdicantium, per profes. confirmatur.*
7 *Mors ciuilis naturali æquiparatur.*
8 *In æquiparatis idē debet esse iudiciū.*
9 *Stipulatio quomodo intelligi debeat.*
10 *Dispositio loquens in casu vero, non habet locum in casu ficto.*
11 *Mors, quæ resultat ex ingressu religionis lucra conferre non solet.*
12 *Religiosus quoad naturalia non dicitur mortuus.*
13 *Mors quid sit.*
14 *Religiosus omnes actus naturales exercet.*
15 *Mors ciuilis non semper æquiparatur naturali.*
16 *Quoad Matrimonium religio, & mors æquiparantur.*
17 *L. Deo nobis C. Episc. & Cle. hodie est correcta.*
18 *Religiosi quoad actus ciuiles habentur pro mortuis, secus quoad naturales.*
19 *Pecuniæ in societatem datæ facta professione erunt hæredis professi.*
20 *Professus potest aliquando effici capax bonorum.*
21 *Papæ authoritas semper in votis censetur exempta.*
22 *Substitutus in casu mortis non admittitur, si hæres fecit professionem in monasterio incapaci bonorum.*

CAP. XXXV.

CVm aliqua supra de morte ciuili dicta fuerint; sciēdū est, quod
1 mors ciuilis duplex est, vna voluntaria, & meritoria, quæ per iudicem imponi minime potest, nec quis ad eam aliquo modo cogi debet, vt est illa, p quam quis voluntarie ad frugem meliotis vitæ conuolat, veluti ingrediendo, vel profitendo in aliquam approbatam religionem, & si loquamur de ista, forte prima facie videtur dicen-
2 dum, officialem lucrari sortem, si N. qui dedit pecunias sub nomine societatis in aliquam religionem ingredia-
3 tur, cum Monachus mortuus mundo dicatur. c. placuit. 16. q. 1. & adeo mortuus est mundo, quod Papa sine causa non potest eum mundo restituere, vt dicit Io. Andr. in c. semel Deo. de reg. iu. in 6. Soc. in l. gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posth. vbi etiam scribit, quod ingressus in monasterium appellatione mortis cōtinetur, & ad hoc allegatur lex in l. Deo nobis. C. de Epis. & Cler. vbi pactum de lucrāda dote in casu mor-
4 tis, uerificatur in morte ciuili per ingressum religionis, & ibi plene per Doct. & Soc. in d. §. quid si tātū. & dicit istam esse cōmunem opinionem Ias. in l. si decesserit. ff. qui satisd. cog. & in cons. 135. lib. 2. Rolan. a Val. in tract. de lucro dot. q. 95. Nat. cōs. 282. & idē operatur professio, quod mors, & eo magis si N. qui pecunias dedit officiali in monasterium mendicantium ingrederetur, qui in communi, nec in particulari possidere possunt, iuxta not. per Bart. in tract. minor. lib. 4. in 2. distinc. cap. 2. quia talis ingressus morti nat. æquiperatur,

. peratur, & ita verificatur cõditio per ingressum huiusmodi religionis, ac si per mortem naturalem. Soc.in d.§. quid si tantum.Bart.in l.cum pater.§. hæreditatẽ.in fi.de leg.2.Ias.in Auth. si qua mulier.C.de sac.san.Eccle.col. 10. vers. intelligo.vbi dicit, quod in hoc casu mors ciuilis habet effectum mortis naturalis.Paris.cons.65. lib.2. & ad id facit,quod scribit.Bal.in cõs. 42.lib.2.relato ab Alex.in cons. 155. col.1.lib. Quod fratres minores ordinis mendicantium sunt adeo mortui mundo, quod mors naturalis nihil in eis operari potest, ad id etiam
6 facit,quia testamentum professi in tali religione statim per professionem confirmatur,non expectata morte naturali,vt concludunt Bart. Bal. commu.Docto.in l.1.de testa.habetur plene per Soc.cons.91.lib.1. in princ. & per Alex.in cons.13.li.3. igitur mors
7 ista quæ ciuilis appellatur, morti naturali æquiperatur, & in æquiperatis
8 idem debet esse iudicium. glos. in l. si quis seruo.C.de furt. Docto. in l.1. ff.de leg.1.

Verũ istis nõ obstantibus cõtrariũ dicendũ est,quia stipulatio cum fuerit solũ facta in casu mortis naturalis
9 locum habere non potest in ista morte ficta. stipulatio enim proprie & stricte intelligi debet. l. quicquid astringendæ.ff.de uerb. oblig.& sic naturaliter iuxta not.in l.fi.ubi Bal.& Pau. Castr. C. de his qui ueniã ætat.
10 impetr.Et dispositio loquens in casu vero non habet locũ in casu ficto, ut perBart.in l.3.§.hæc uerba.ff.de neg. gest. & in l. 1. de fonc. plene Fely. in rub. de spons. unde si hoc procedit in dispositione statuta,tãmulto magis in pacto,quia uerba pactorũ sunt magis stricti iuris quam statutorum, cum in pactis in dubio fiat interpretatio contra eum qui in eo se fundat.l. veteribus.ff.de pac.l.stipulatio ista.§. in stipulationibus.ff.de verb.oblig.& vbi fit mentio de morte intelligitur de naturali non de ciuili.Anchar.& Imo.in rub. de testa. Alex.cons. 139. nu.3.lib.2.

Mors etiam ficta, quæ resultat ex
11 ingressu religionis non solet lucra conferre,sed solum damna euitare,vt dicit Anch.cons. 273. in fi.ad hoc ẽt facit, quod scribit. Alex. in d. consil. 139. vbi concludit per ingressum religionis non finiri vsumfructum ingredientis,alias ingressus monasterij esset ei noxius, & ex actu meritorio damnum reportaret, quod iniquum esset,vt dicit Bal. in Auth. excipitur. C.de bon. quæ liber. Bart.in Auth.si qua mulier. C. de sac. san. Eccle. Et
12 propterea religiosus quoad naturalia non dicitur mortuus,licet forsan quoad ciuilia aliquo casu mortuus dicatur:si igitur monasterium erit capax bonorum loco illius, qui dedit pecunias ad societatem subintrabit, & pecunias ab officiali repetere poterit.glo.in c.quia tua.12.q.1. not. in Auth.ingressi.C.de Sacr.san.Eccle. si vero monasterium non erit capax bonorum,nec in particulari,nec in vniuersali, hæredes illius, qui pecunias dedit, ab officiali repetere poterit saltem finita societate,si ad tempus facta fuerit. Saly. in d. Auth. si qua mulier.

Non obstat modo in contrarium adducta 1. Quia licet ingrediens monasterium dicatur mortuus mundo, & habere uocem funestam & translatam conuersatione cælesti in corpore, & in anima.c.placuit.il 2.16.q. 1. c. non dicatis. 22. q.1.tamen proprie

prie loquendo, non dicitur mortuus.
13 Mors enim præsẽtis lucis subtractio, & animæ a corpore separatio, omnia dissoluens, & omni professione priuans, & reuersio in puluerem. §. deinceps. in Auth. de nup. hæc autem nõ parit professio: nam professus corpore viuit, vsum rerum habet, loquitur, testificatur, comedit, elegit, & eligi-
14 tur ad prælaturas, & generaliter omnes actus nat. exercet. c. religiosus de electio: in 6. Ergo stipulatio nostra, etiã si loqueretur simpliciter de morte naturali, quæ omnia soluit, non autem de ista impropria, & ficta, quæ inducitur ex ingressu monasterij, ut late ostendit Alex. d. cons. 159. Fely. in rub. de sponsa: Soc. cons. 8. in fi. lib. 3.

Et propterea dicunt communiter docto. quod ista mors ciuilis nõ æquiparatur nat. nisi in casibus a iure expressis. glos. in d. c. placuit. & in c. statutum, de rescrip. in 6. in uerbo morte. Cyn. in l. Deo nobis. Alex. in d. c. 139. & ita tenẽt communiter Cano. vt dicit Ias. in d. §. insulam. in fi. Vnde cum isto casu mors ciuilis non reperiatur æquiparata morti naturali, nõ procedit regula æquiparatorum, & ideo non obstat tex. in d. l. Deo nobis, quia in illo casu a iure mors ciuilis naturali æquiparatur. ut dicit glo. in d. c. placuit, & in d. c. statutum, & vbi casus verus, & fictus a iure expresse æquiparantur, & eundem habent effectum, tunc fictus casus vna cum uero intellig. comprehensus. Alex. in l. adoptiuum in princ. ff. de in ius uocan. & in cons. 178. lib. 2. col. fi. vers. non obstat. secus quando nõ sunt a iure expresse æquiparati. d. l. 3. §. hæc verba.

Secundo dici potest, quod ideo in d. l. Deo nobis, mors ciuilis naturali æquiperatur, quia in illo casu mors ciuilis eundem effectum operatur, adeo quod expectare mortem naturalem frustra esset, ut in matrimonio dissoluto per mortem ciuilem, tunc non potest naturalis aliquid operari; quod enim dissolutum est, amplius dissolui non potest. ut dicunt Doct. in d. l. Deo nobis. Alex. d. cons. 159. Ias. in d. §. insulam. secus quando nõ operatur eundem effectum, ut in casu nostro. per tex. in d. §. insulam. & in l. Statius. §. Cornelio. ff. de iu. fis. & l. cum pater. §. hæreditatem. ff. de leg. 2. Cyn. Bal. & Saly. in d. l. Deo nobis. Vnde Bart. in d. §. Cornelio
16 dicit, quod quantum ad matrimonium religio, & mors æquiparantur, quia sunt eiusdem effectus, quod nõ est quantum ad fideicommissum, ut etiam uoluit Bal. in l. cum acutissimi C. de fideicom. in uers. ibi; post mortem.

Dum tamen doctores dicunt, per mortem ciuilem matrimonium dissolui, debent intelligi, non sequuta copula carnali, quia si illa sequuta esset, coniugium separari non posset; si unus uellet ingredi in religionem altero non consentiente. c. agatosa. c. desponsatam. 22. q. 2. & propterea doct. dicunt, quod tex. in d. l.
17 Deo nobis, hodie est correctus secũ dũ iura. can. quando est sequuta copula carnalis, quia tunc matrimoniũ non dissoluitur. c. licite. 32. q. 8. c. cũ sis. de Cler. coniug. Alex. in l. si cum dotem. ff. solu. matrim. nu. 11. tamẽ per mortem naturalem matrimoniũ etiam consumatum dissoluitur. c. pe. c. fi. de secun. nup. & sic quando est sequuta copula carnalis mors, ciuilis non affert eundem effectum, quem

affert mors naturalis, & ideo nõ ęqui parantur, ut dicit Ias. in d. §. insulã. vers. ad idem facit, quia per mortem naturalem dissoluitur Matrimonium. &c.

Hinc etiam uidemus, quod per talem mortem ciuilem filius nõ potest petere hæreditatem, nec legitimam, sed debet expectare mortem naturalem, vt laté deducunt Fely. & Dec. in c. in præsentia. de proba. Abb. in c. simus. de regu. Guliel. de Benedic. in c. Raynutius, in uerbo mortuo. il 1. nu. 299. de testa. Alex. in d. l. si cum dotem. Couarru. de testa. c. 2. nu. 6. dicit hanc esse communem, & nu. 7. ex mente fere omnium doctorum dicit, quod si quis ante professionẽ, testamentum fecerit, per professionem non rumpitur: sed si monasteriũ erit capax bonorum durante uita ipsius, bona ad monasterium pertinebunt, post vero mortem naturalem, ad hæredem institutũ c. Abb. & Dec. in d. c. in præsentia. Alex. cons. 13. lib. 3. & sic uideamus, quod in pluribus casibus mors ista ciuilis eundem effectum, quem mors naturalis non operatur.

Non obstat, q. dicebatur de professis in aliqua religione, omnino bo-
18 norum, tam in particulari, quam in cõmuni incapace: quia licet quoad bona, & quoad aliquos actus ciuiles mortui omnino censeantur, secus tamen quoad naturales, cum & hi viuant, comedant, loquantur, & vsum rerum habeant, & generaliter omnes actus naturales exerceãt. c. religiosus. de elec. in 6. Ideo naturaliter mortui dici non possunt, cũ naturaliter mortuus non habeat nec velle, nec nolle. & propterea stipulatio facta in morte, non potest habere locum in hac morte ciuili, quæ non operatur eundem effectum. iux. not. in d. §.
19 insulam. Vnde pecuniæ datæ in societatẽ, facta professione in huiusmodi religione, erunt hæredum professi, qui pecunias dedit sub nomine societatis. iux. tradita per Salyc. in d. Auth. si qua mulier. in fi. Bart. in tract. mino. lib. 4. cap. 3. Alex. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Trebel. ubi laté. Et isto casu ideo testamentum per solam professionem confirmatur, quia frustra esset mortem naturalem expectari, cum testamentum reuocari nõ possit, neque etiam in fauorẽ Conuẽtus incapacis bonorũ, & ideo statim facta professione testamentum confirmatur, non propterea est, quod in alijs casibus professus non habeat velle, & nolle, & expectare mortem naturalem ei prodesse non possit; pos-
20 set enim aliquando effici capax bonorũ, ut per Bart. in trac. mino. cap. 4. lib. 4. & etiam eximi a uoto. Innoc. & Abb. in c. ad monasterium de stat. Monac. Soc. cons. 13. nu. 19. lib. 1. Paris. cons. 68. lib. 4. nu. 148. sẽper
21 enim in his votis auctoritas Papæ excepta esset. Ant. Rub. cons. 147. Et quod talis mors non æquiparatur naturali, demonstrat etiam Alex. in d. §. ex facto. vbi dicit, quod substitutus vocatus in casu mortis non ad-
22 mittitur, si hæres facit professionem, etiam in monasterio incapaci bonorum, tam in particulari, quam in vniuersali: sed debet mortem naturalem expectare, & interim hæredes ab intestato admittuntur. Bald. 280. lib. 1. igitur ex tali morte ficta officialis pecunias minime lucrabitur, vt etiam ex infra dicendis in seq. q. latius apparebit.

SVM-

SUMMARIUM.

Officialis sicut per mortem naturalem sortem sibi datam in societate acquirit, an idem sit per mortem ciuilem.
1 Mors ciuilis necessaria, quæ dicatur.
2 Deportationis pœna.
3 Relegationis pœna.
4 Bannitus dicitur ciuiliter mortuus.
5 Mors ciuilis naturali æquiparatur.
6 Officialis sicut per mortẽ naturalẽ, pecuniam acquireret, ita & per ciuilẽ.
7 Fideiussor sicut per mortem naturalem liberatur, ita etiam per ciuilem.
8 Substitutio facta in casu mortis, extenditur etiam ad mortem ciuilem.
9 Fideicommissum ita debetur per mortem ciuilem, sicut per naturalem.
10 Pactum de lucranda dote in casu mortis purificatur, etiam per mortem ciuilem.
11 Societas sicut finitur per mortem naturalem, ita etiam per ciuilem.
12 In collatione, & vacatione beneficiorum mors ciuilis naturali æquiparatur. & nu. 19. & 28.
13 Legitima sicut debetur filio per mortem naturalem, ita etiam per ciuilem.
14 Patria potestas etiam per mortem ciuilem soluitur.
15 Banniti sunt liberi a patria potestate.
16 Lis sicut finitur per mortem naturalẽ, ita etiam per ciuilem.
17 Clementina si. de procurat. habet etiã locum in morte ciuili contra. nu. 44.
18 Mandatum finitur etiam per mortem ciuilem.
20 Prouisio facta in vno casu, ad omnes similes extenditur.
21 Mortis appellatione venit etiam mors ciuilis sed contra. nu. 34.
22 Dispositio loquens in casu vero, quando habeat locum in casu ficto.
23 Mors ciuilis non facit conditionem existere.
24 Donatio non cõfirmatur morte ciuili.
25 Deportatus non habetur pro mortuo.
26 Fideicommissi dies non cedit per mortem ciuilem.
27 Stipulatio collata in tempus mortis, non committitur per mortem ciuilẽ.
29 Vsusfructus consolidatur per mortem naturalem non per ciuilem.
30 Mors, verbum ab homine prolatum, mortem ciuilem non comprehendit.
31 Verba naturaliter, non autem ciuiliter intelligi debent.
32 Dispositio loquens in casu vero, non habet locum in casu ficto.
33 Pro, dictio importat fictionem.
35 Mortis naturalis appellatione non venit ciuilis. & nu. 38.
36 Dispositio loquens in vno casu, dicitur alteri repugnare, & illum excludere.
37 Verbum speciale additum alteri verbo generali restringit eius significatum.
39 Verba stipulationis debent intelligi, vt veritati non autem fictioni conueniant.
40 Verba in potiori significatu accipi debent.
41 Potior significatio, quæ sit.
42 Mors naturalis æquiparatur ciuili in his, quæ similes sunt, & eadem ratio concurrit.
43 Similitudo sufficit, quod sit in eo, quod agitur.
45 In paribus causis paria iura gubernãt.
46 Mors ciuilis etiam si in aliquibus pariat eumdem effectum, quem mors naturalis, non tamen est mors naturalis.
47 An deportatio, interdictio, relegatio, exilium morti nat. cõparari possint.

CAP. XXXVII.

Altera est Mors ciuilis necessaria, quæ a iud. datur, vt quando
1 ob aliquod crimen pœna interdictio
nis aquæ, & ignis imponitur, loco cu-
2 ius postea deportatio successit. vt ha
betur in l. Gallus. §. quid si tãtum, vbi
glos. ff. de lib. & posthu. & in l. 3. ff.
ad l. Iuli. de pecula. vel quando quis
ad metallum, siue opus metalli damnatur. l. quidam l. in metallum. ff. de
pœn. cuius loco hodie successit pœna triremium, vt dicit Carre. in sua
practi. fol. 567. nu. 121. Capic. decis.
155. Et tales pœnæ, cum homines sua
libertate priuent, ac in seruitute ponant. l. eius. §. fi. ff. de testa. talis seruitus dicitur mors ciuilis. vt dicit glos.
in d. §. quid si tantum. & in l. quod attinet. & in l. seruitutem. ff. de reg. iu.
3 institu. de iu. persona. §. fi. Sed etiam
si quis deportatur, vel relegatur in ali
quem locum, vt in l. capitalium. ff. de
pœ. dicitur mortuus ciuiliter, quamuis non perdat libertatem, tamen Ciuitatem amittit, & Peregrinum appellat iurisconsultus in l. sed & si sub
conditione. §. solemus. ff. de hæred.
instituen. l. 1. C. eodem titulo, & aliũ
hominem esse dixit iurisconsultus in
l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Trebel. &
hodie loco relegationis solet dari exilium: igitur bannitus dicitur ciuiliter mortuus, & pro mortuo habetur. §. relegati. institu. quib. mod. pa.
po. sol. l. 1. C. de hæred. instituen. Bal.
cons. 27. lib. 4. maxime quando bannitus impune offendi potest, vt plene per Alex. in cons. 26. lib. 1. nu. 15.

Quæ mors ciuilis morti naturali
comparatur. vt dicit tex. in d. l. serui-
5 tutem, & loco mortis naturalis habetur. vt est tex. in l. 1. §. quidam filium.
ff. de bon. posses. con. tab.

Et propterea dicendum videtur,
quod quemadmodum per mortem
6 naturalem officialis pecuniã sibi sub
nomine societatis datam acquireret,
ita etiam per mortem ciuilem lucrari
deberet, quæ, ut dictum fuit, comparatur, ac loco mortis naturalis habetur. d. §. quidam filium. vbi quemadmodum mors naturalis filij non nocet nepotibus, ita nec etiam deportatio, quæ loco mortis habetur, vt etiã
dicit tex. in l. si necem. §. si patronus
ff. de bon. libert.

Secũdo probatur per tex. in l. si decesserit. ff. qui satisd. cog. vbi Alex.
nu. 6. Ias. nu. 10. Soc. in vlt. not. dicunt mortem ciuilem morti naturali
æquiparari, & ideo quemadmodum
per mortem naturalem fideiussor li-
7 beratur, ita etiam per mortem ciuilẽ.
facit tex. in l. fi. ff. quæ senten. sine appel. rescin. vbi habetur, quod mortuum exhibere impossibile est, idem
si sit mortuus ciuiliter, & ibi glo. dicit æquiparari impossibilitatem iuris
& naturæ, & latè declarat Horat. Caglien. in cons. 163. lib. 1. cons. Crim.
in fol. nu. 6. & 7.

Tertio probatur in l. Gallus. §. quid
si tantum ff. de lib. & posthu. vbi substitutio facta de pronepote in casu
8 mortis extenditur etiam ad mortem
ciuilem, & ibi fere omnes scribentes
dicunt, mortem ciuilem morti naturali æquiparari. vt ibi per illustrem
Alci. præceptorem meum.

Quarto idem probatur in l. interdicit. in fi. ff. de cond. & demonstra. vbi
rogatus restituere, si fuerit ad metal-
9 lum condemnatus, statim fideicommissum debetur, non aliter expectatata morte naturali. ut late declarat.

Alex.

Alex. in d. l. ex facto. §. facto. ff. ad Trebel. quia isto casu efficitur mortuus pœnæ; ideo pro mortuo habetur. d. l. ex facto. §. si rogatus, vbi Alex.

Quinto idem probatur in d. l. Deo nobis, in prin. C. de Epis. & Cler. vbi pactũ de lucrãda dote factum in casu mortis purificatur in morte etiam ciuili per ingressum religionis. ad idem est tex. in l. sed si alia lege. ff. de bon. damnat. in princ. vbi maritus dotem lucratur, si vxor serua pœnę efficiatur.

Sexto etiam probatur fere in his terminis in §. publicatione. institu. de
11 societ. & in l. actione. §. publicatione. ff. pro socio, vbi ita finitur societas per mortem naturalem, sicut si bona amisit per deportationem, quia pro mortuo habetur, ad idem est etiã tex. in l. 1. ff. de bon. damnat. vbi bona publicantur, si mors naturalis, uel libertatis, vel ciuitatis, ex sententia sequatur.

Septimo id etiam habetur in c. 1. §. 1. vbi Gemini. hoc notat. ne sed: vacant. quod ad collationem benefi
12 ciorũ pariter est inhabilis mortuus, & suspensus. ad idem est tex. not. in c. pe. & ibi glo. 4. hoc notat. de sup. neg. præl. in 6. per quem tex. Franc. Marc. decis. 1100. nu. 3. dicit mors ciuilis naturali æquiparatur in beneficiorũ vacatione, & simile est in l. res vxoris. C. de dona. inter. ui. & vxo. vbi donatio causa mortis cõfirmatur morte ciuili sicut naturali.

Octauo ad idem facit in legitima quem admodum consideratur tempus mortis naturalis, ut in l. cum quæ
13 ritur. C. de in of. testa. & in auth. nouissima. C. eodem, ita etiam quando quis damnatus est, consideratur tempus mortis ciuilis, quæ operatur idẽ, quod naturalis, & ei æquiparatur Bart. in l. 4. C. de his qui ven. æta. impetr. & quemadmodum debetur filijs legitima per mortem, naturalem patris, ita etiã per mortem ciuilem. Bos. in tit. de public. bono. nu. 6. & seq. Rolan. a Val. cons. 97. num. 39. lib. 2.

Nono probatur, quemadmodum per mortem naturalem patria pote-
14 stas soluitur, ita etiam per mortẽ ciuilem. l. 1. §. fi. ff. de bon. possess. con. tab. in §. cum autem. instit quib. mo. pa. pot. sol. & cum banniti nostri tẽporis deportatis æquiparentur secundum opinionem glo. in §. relegati. institu. eod. & Bart. & Bal. & aliorum in l. 1. C. de hæred. instituen. Alex.
15 cons. 118. lib. 2. Ideo erunt liberati a patria potestate. Alex. cõs. 175. lib. 1. Paris. cons. 175. nu. 2. lib. 4. Corne. cõs. 55. nu. 23. lib. 2. Scio tamẽ, quod in hoc multi sũt in cõtraria sẽtentia, vt per Iul. Cla. in §. fi. q. 71. lib. 5. senten. crimi: sed nihil ad rẽ nostrã facit, satis enim est per dispositionem filium a patria potestate liberari.

Decimo probatur in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. vbi scribentes omnes.

Vndecimo probatur, quia his quẽ
16 admodum finitur per mortem naturalem, ita etiã finitur per mortẽ ciuilem. Cassiod. decis. 3. nu. 6. vt lit. pẽden. Ægid. decis. 156. & alij in c. licet de offi. deleg. Sebast. Vant. in trac. de nullit. senten. ex inhabili, seu defec. manda. nu. 171. Vnde aliqui dicebant, quod dispos. Clemen. fi.
17 de procu. habet etiam locũ in morte ciuili.

Duodecimo etiam probatur, quia mãdatum, sicut finitur morte naturali, l.

manda-

mandatum.C. mand. ita etiam morte ciuili, vt per Doct. in d. Clemẽ.fi. vbi Cardina.q.14.post alios Illustris Alcia. consi. 24. lib. 8. in princ.

Vltimo probatur Quia mors ciuilis naturali æquiparatur in beneficio
19 rum vacationibus, cum sit eadem ratio secũdum glos. in c. si propter tua debita.de rescrip. in 6. super verbo vacabit, videlicet mortẽ, renũciatione, depositione, translatione, vel quo cunque alio modo. in c. si Episcopus de sup. neg. Prælat. in 6. & ibi glo. super verbo, morte.c.fi.§.officium.de offi. potest. iud. deleg. lib. 6.

Vnde si mors ciuilis æquiparetur naturali, vt habetur in dictis iurib. & ibi per Docto. succedit regula æquiparatorum, vt idem iudicium esse debeat. Et propterea stipulatio in casu mortis concepta, ad mortem ciuilem extendi debet, vti similem naturali.
20 prouisio enim facta in vno casu ad omnes similes extenditur. Bart. in d.§. quid si tantum. bonus tex. in l. mater. C. de institu. & substitu. ibi deportatus, vel aliter mortuus, & in l. qui vxorem.ff.de iniust.test.& in similibus idem debet esse iudicium. l. si vir. C. de inst. & subst. Hinc est, quod multi dixere, quod appellatione
21 mortis, venit etiam ciuilis, & ciuilis naturali æquipollet, vt per scribent. in d. §. quid si tantum. Bart. in l. posthu. de iniust. test. Cor. consi. 249. lib. 1. Alex. in d. l. si discesserit. maxime quã do mors ciuilis eundẽ parit effectũ, plene Illus. Alci. in lib. 2. de verb. si-
22 gnif. Et licet dispos. loquens in casu vero non extendatur ad fictum, secus vbi casus uerus, & fictus a iure expresse æquiparantur, tunc casus fictus una cum vero intelligitur comprehẽsus, ut per Alex. in l. adoptiuũ, in princ. ff. de in ius vocan. & consi. 178. lib. 2. nu. 22. Ruy. consi. 50. nu. 9. lib. 3.

In contrarium tamen alia diuersa iura allegãtur, & primo tex. in l. cũ pater. §. hæreditatem. de leg. 2. vbi mors
23 ciuilis non facit existere conditionẽ, sed naturalis, & per deportationem non perditur eligendi fideicommissum. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. declarant ibi Bart. & Docto.

Secundo facit tex. in l. sed si mors, in princ. ff. de donat. inter vi. & vxo. vbi donatio inter virum, & vxorem
24 confirmatur morte naturali, non autem per deportationem, & sic per mortem ciuilẽ. late habetur per Bos. in tit. de bon. publican. nu. 35. cũ seq.

Tertio habetur etiam in d. l. inter-
25 dicit in 2. responso. vbi deportatus pro mortuo non habetur.

Quarto probat. in l. Statius. §. fi. ff.
26 de iu. fisci. Vbi fideicommissum relictum in diem mortis, non cedit per mortem ciuilem, sed naturalem. vt etiam habetur in d. §. ex facto.

Quinto est tex. in l. ex parte. §. insulam. ff. de verb. oblig. vbi fere in his terminis habetur, quod stipulatio col
27 lata in tempus mortis, committitur per mortem naturalem, non ciuilem, & ibi plene per Docto. facit etiã tex. in l. sed si alia. §. f. de bo. damnato. vbi mulier per mortem ciuilem est capax actionis de dote, tamen non per mortem naturalem.

Sexto idem habetur in c. susceptũ. de rescrip. in 6. vbi vacatio per mor-
28 tem naturalem, & vacatio per mortem ciuilem sunt diuersa, vt ibi glo. & Doct. ad not. & habetur per Rebuf. in sua prac. in reg. de infir. benef. resignan. vbi dicit, quod illa reg. non habet locum in morte ciuili.

Septimo facit,quod adnot.Ang.in Auth. bona damnatorum. C. de bo.
29 proscrip.nam vsusfructus morte naturali vsufructuarij consolidatur proprietati,non autem per mortem ciuilem:quia illud ius pęnes fiscum remanet, donec mors naturalis superueniat,facit in simili,quod dicunt Boer. decis.264.nu.8. & Ægid. decis.725. quod in bonis feudalibus, & emphyteuticis,in quibus certæ personæ sub intrant morte feudatarij, & emphyteutæ,non tamen subintrant per mortem ciuilem.

Octauo ad hoc etiã concurrit dictum Ant.de Butr. in c.cũ sit.de Cle. coniug. quod quoties sumus in mate
30 ria stricta,& verbum mors ab homine prolatum fuerit, nunquam mortẽ ciuilem comprehendit, quod etiam habetur in sum. Syluestr. in verbo, mors, sed nos sumus in materia stricta, ut habetur in l. quicquid astringendæ.ff.de verb.oblig. igitur.

Nono nam verba in dubio semper naturaliter,non autem ciuiliter intel-
31 ligi debent.l.fi.cum,ibi not.C.de his, qui ven.æta.impetra. ergo in casu nostro debent intelligi naturaliter,& sic de morte naturali, & non ciuili.

Decimo comprobatur,quia dispositio. loquens in casu vero non habet
32 locum in ficto.Bart.in l.3.§.hæc verba.ff.de neg.gest.& in l.omnes populi,in 6.q.princ.ff.de iust. & iu. & in l. 1.ff.de font.vbi ait,quod statutum puniens portantes perlas intelligitur de veris,non de fictis;sed mors ciuilis dicitur ficta, & non vera.Doct. in d.§. quid si tantum. igitur stipulatio concepta in casu mortis, in ficta minime verificari debet. Vnde licet multa iura dicant, quod deportati, relegati, habeantur pro mortuis, illa dictio,
33 pro, importat fictionem.Alex. cons. 115.nu.8.lib. 2.& aliud est esse mortuum naturaliter, & aliud loco mortis naturalis haberi.

Propterea multi etiam tenuerunt, quod appellatione mortis, solum na-
34 turalis, non autem ciuilis comprehẽdatur,vt per Alex. in d.§. ex facto, & in cons.139.lib.2.nu.3. Grat. cons.2. nu.42.lib.1.Guid.Pap.q.547. probatur etiam in l. verũ. §. fi. ff. pro socio. vbi habetur, quod societas dissoluitur per maximam,& mediam capitis deminutionem,&per mortem. igitur appellatione mortis non continetur, quãdo quis amitteret libertatem,vel ciuitatem.§.1.inst.de c.dom.quasi cõmuniter dicunt, quod appellatione mortis, solum mors naturalis continetur,& quod mors ciuilis, nisi in casibus a iure expressis naturali nõ ęquiparatur.glo.in c.placuit.16. q.1. & in c.susceptum de rescrip.Cyn.& Doct. in l.Deo nobis.C.de Epis.& Cle. Moder.in d.§.insulam.Soc.in l.cum auus. ff.de cond. & demonstra. Gomes.super reg.impetr.benef.vac. per ob. fami.Card.q. 5.

Quid modo dicendum erit? in pro-
35 posito nostro animaduertẽdum est, quia talis quæstio quodammodo videtur superflua,& inutilis;postquam in omnibus fere contractibus similiũ societatum de communi vsu obseruãtia semper dicitur,quod N.decedente morte naturali,&c. quo in casu nõ est dubium mortem ciuilem non cõprehendi, postquam partes expresse de morte naturali cõuenerunt, & vbi verba sunt clara,non debet esse quæstio voluntatis.l.ille,aut ille.§.cum in verbis. ff. de leg. 3. cum simil. partes enim cum ministerio mortem naturalem expresserunt, igitur illud verbũ,

naturali,

naturali, non debet esse superfluum, sed aliquid operari debet, vt not. in l. si quando. ff. de leg. 1. nec potest verificari in morte ciuili, quæ appellatione mortis naturalis non venit, cum mors naturalis sit, quando anima separatur a corpore, igitur nec proprie, nec improprie mortem ciuilem importare potest. Vnde dicit Castren. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub.
36 quod dispositio loquens in vno casu dicitur alteri repugnare, & illum excludere: hinc etiã est, quod licet pœna capitis sit æquiuoca, & possit importare mortem naturalem, & ciuilem, tamen si quid addatur, quod im portet mortem naturalem, tunc non comprehẽderet mortem ciuilẽ. Fely. in c. qualiter, & quando. in fi. extra de accusa. Folle. in sua prac. in verbo, pœnis debitis feriantur. nu. 47. verbum
37 enim speciale additum veteri verbo generali restringit eius significatum. Bart. in l. sed si adijciatur. ff. pro socio. Illa igitur conditio in casu mortis naturalis non potest verificari, nisi in morte quando anima a corpore separatur, donec enim aliquid vitæ superest: mortuus non est, quia mors omnia soluit. §. deinceps. in Auth. de nup. Dec. cons. 247. nume. 7. & quod quando specialiter prouisio est facta
38 de morte naturali, non veniat ciuilis, firmat Paris. cons. 5. nume. 51. lib. 4. Guid. Pap. q. 547. vbi dicit, quod dispositio facta in casu mortis naturalis locum non habet, si mors ciuilis sequatur. l. sed si mors, cir. prin. ff. de dona. inter vi. & vxo.

Iura, Doctrinæ, quæ supra citatæ loquuntur, quando simpliciter in stipulatione de morte sola mẽtio facta extitisset, quo in casu licet aliquando ẽt in morte ciuili verificari posset, tamẽ in casu, de quo agitur, etiam si stipulatio simpliciter in morte concepta fuisset, arbitror, quod solum in mor-
39 te naturali stipulatio locum sibi vendicaret. Verba enim stipulationis, seu promissionis semper intelligi debẽt, vt veritati conueniant, & non fictioni, quæ veritati contraria est. glo. in l. siue possidetis. C. de pigno. Illustris Alc. in trac. præsump. in prin. & fictio cessat, vbi veritas locum habere potest: vnde verba semper debent intel-
40 ligi in casu vero. d. l. 3. §. hæc verba, & in proprio significatu. l. lex Cornelia. de testa. ff. & ibi Aret. l. non aliter. de leg. 3. & tradit in notabili casu Alex. cons. 65. lib. 4. col. 3. ac in potiori significatu. l. 1. §. qui in perpetuũ. ff. si ager vecti. vel emphy. Bart. in l. si quis. §. differentia. ff. de acqui. poss. &
41 potior significatio est propria, & specialis secundum vnumquodque, & simpliciter tale, & per prius, & non per posterius, & etiam verba naturaliter, & non ciuiliter sunt regulariter intelligenda: vt habetur in l. fi. C. de his, qui ven. ætat. impetr. per quẽ tex. dicunt ibi Bal. & Saly. quod Emphyteosis recepta pro se, & filijs legitimis, non intelligitur recepta pro legitimaris; & per eumdem tex. Nar. cõs. 373. nu. 10. dicit, quod vbi fit mentio de possessione, intelligitur de naturali possessione, quæ organo corporali ap prehẽditur. vt in l. 1. ff. de acqui. pos. non autem de quasi possessione, quæ ministerio legis introducta est, maxime in stipulationibus, vbi verba semper stricte accipienda sunt. vulg. l. quicquid astringẽdæ. de verb. oblig. Vnde aliqui dicebant, quod verbum mortis, quando ab homine profertur non comprehendit mortem ciuilem. Bal. in cons. 148. lib. 4. Sum. Syl-

uef. in verbo mors, vt supra dictum fuit.

Non obstant multa iura in contrarium allegata, quod appellatione mortis etiam mors ciuilis comprehẽdatur, quia id nõ est ex ui uocabuli, sed ex similitudine rationis, quia solum eo quod similes sunt æquipa-
41 rãtur, prout emãcipatio in eo quod similis est morti naturali, ei comparatur, ac æquiparatur: non tamen emãcipatio ueniret appellati. mortis. vt optime probatur in d. §. quasi tantum: nam si appellatione mortis inter dictio ignis, & aquæ comprehenderetur, ex ui vocabuli Scæuola non re-
42 spondisset, ad similitudinem mortis cæteri casus admittendi sunt. ut ibi Arc. not. Vnde in sola similitudine rationis se fundare uidetur, quod idẽ sit de interdictione aquæ, & ignis, ꝙ de morte naturali; demonstratur etiã, nam appellatione mortis emãcipatio minime comprehenditur, tamen Scæuola dicit mortis casus ad emancipationem porrigitur, & ratio est, quia in dissoluenda seruitute emãcipatio morti simillima est. instit. quib. mo. pa. pot. sol. & similitudo sufficit in eo, ꝙ
43 agitur. l. qui liberos. ff. de uulg. & pup. licet in alijs sit dissimilitudo. Abb. in c. translato. de constitu. & in c. quemadmodũ. de iureiu. Et si in illo casu interdictio similis sit morti, non tamẽ omne simile est idẽ. l. quod nerua. ff. depositi. immo interdictio. & deportatio in multis casibus morti dissimiles sunt, ut in d. l. interdicit. Alex. in d. §. ex facto. nu 4. Vnde nõ potest dici, quod appellatione mortis comprehendantur, si enim comprehenderentur, non essent similes, sed semper appellatione mortis interdictio, & deportatio uenirent: & sũ-marium Bart. ibi quod prouisio facta in vno casu, ad omnes similes porrigitur, non probaretur, ita & etiam in d. §. publicationem, ideo ibi pro mortuo habetur, quia quando bona confiscantur, fiscus succedit, ideo societas dissoluitur, quia alius in eius locum succedit, prout per mortem naturalẽ: cum societas non transeat ad hæredes. l. nemo. l. ideo. ff. pro soc. ex similitudine igitur rationis deportatus ibi pro mortuo habetur, prout in omnibus aliis iuribus in quibus habetur mortem ciuilem naturali æquiparari, sed ubi sunt dissimiles minime æquiparãtur. ut dicit glo. in d. §. publicatione, & probatur in d. l. interdicit, de cond. & demonstr. & in l. sed si alia. ff. de bo. dam. & in d. §. insulam. Guid. Pap. 547. ubi dicit, quod dispositio Clemen. fi. de
44 procu. non habet locum in morte ciuili, in qua est dissimilis ratio. Non tamẽ talis argumentatio a similitudine rationis est restringenda, ut dicũt cano. ad casus solum similes in iure expressos, cum in paribus causis paria iura gubernant, & de similibus ad similia generaliter argumẽtari potest. l. non possunt. ff. de legi. & sufficit, quod eadem subsit ratio & simi
45 litudo existat in eo, ad quod fit comparatio adeo, quod non requiritur, ut similitudo sit in tota re Bal. in l. illud. col. 2. C. de Sacr. san. Eccle. Dec. cons. 526. declarat Abb. in c. translato. nu. 3. de constitut. Dec. cons. 329. nu. 4. probatur in l. qui liberis. ff. de uulg. & pupil. Ias. in l. creditori. ff. de nou. ope. nun. nu. 8.

Nec ex eo, quod mors ciuilis eundem effectum producat, quem mors
45 naturalis, dicendum est esse mortem naturalem, & morti naturali æquipa-

P rari;

rari; emancipatio enim in multis: casibus eundem effectum parit, quem mors naturalis: igitur emancipatio mors esset, quod non est dicendum, quia ex diuersis aliquando ijdē producuntur effectus.l. 3.§.ex pluribus de acquirē.poss.l.non ut ex pluribus. ff. de reg. iu. talia arguūt eundem ef-
47 fectun ex similitudine rationis, non ex identitate in substantia. Vnde an deportatio, interdictio, relegatio, exiliū possint morti naturali comparari, ac æquiparari, sola similitudo rationis consideranda est, si adest, de exilio ad mortem naturalem argui potest, si autem non, vt patet ex iuribus supra alleg. quantum vero attinet ad præsentem materiā nullomodo dici potest similitudinem rationis adesse, quia expectare mortem naturalem non solum prodest fisco qui il lo interim fructus habebit. l. Statius. §. fi. ff. de iu.fis. sed etiam illi, qui pecunias dedit, qui gratiam consequi posset, & sortem ab officiali recuperare. Vnde cum talis dilatio meliorē conditionem afferre posset; deportatio, relegatio, bannum, & alia similia morti æquiparari non debent. d.§. insulam. vbi Doct. Alex. in. §. ex facto: sed tamen verum est, quod si ille, qui dedit pecunias, fuerit deportatus, vel relegatus, siue bannitus, quoad commodum ipsius pro mortuo habebitur, & fiscus in casibus, in quibus eius bona publicarentur, commodum societatis caperet: si uero bona non essent confiscata, commodū remaneret illi, qui pecunias dedit, aut suis hæredibus in casibus, in quibus bona cōdemnatorum hęredibus reseruantur, ut in Auth. bona dānatorum.C.de bo.damnat. sed quātum ad commodum, & vtilitatem officialis nunquam pro mortuo habebitur, vt ex dicta morte ciuili sortem lucrari possit.

SVMMARIVM.

1 *Societas dissoluitur facta publicatione bonorum.*
2 *Fiscus an statim facta confiscatione bonorum illius, qui pecunias dedit in societatē, ab officiali exigere possit.*
3 *Fiscus ratione partis totum vēdere potest.*
4 *Fiscus ante diem agere, & sortem repetere potest. vide. nu. 13.*
5 *Fiscus fructus solutos pro rata temporis restituere tenetur.*
6 *Fiscus non potest repetere sortem ab officiali durante societate.*
7 *Officialis pro pecunia in societate habita ante diem conueniri non debet.*
8 *Societas non transit ad hæredes, quia est electa industria personæ.*
9 *Societas facta super officio alicuius per publicationem non dissoluitur.*
10 *Conditio obligationis ex persona fisci immutari non debet.*
11 *Fiscus conuentiones seruare tenetur.*
12 *Confiscatio bonorum cū omnibus oneribus fieri debet.*
14 *Fiscus vbi non reperitur priuilegiatus iure communi vtitur.*
15 Declaratio ad l. 1. C. de cond. ex l.
16 *Fiscus priuilegiatus est in primipilaria administratione.*

CAP. XXXVIII.

SEd quoniam supra dictum fuit, quod facta publicatione bonorū illius, qui pecunias officiali sub no-
1 mine societatis tradidit, societas soluta est. vt in §. publicatione. instit. de societ. & in l. actione. §. publicatione. & in

& in l.verum.§.fi.ff.pro soc. aliquan
2 do dubitatum fuit, an fiscus statim se
quuta publicatione, ex quo societas
finita est, possit ab officiali sortem re-
petere. Et videbatur dicendum, quod
sic: quia si finita est societas, fiscus,
qui ex publicatione bonorum in lo-
cum illius, qui pecunias dedit, succe-
dit, illas ab officiali repetere poterit,
ac cōsequi debebit. l. actione. in prin.
& in §. morte. ff. pro soc. & licet socie
tas fuerit inita ad sex menses; tamen,
qu a durante dicto tempore per pu-
blicationem bonorum dissoluta fuit,
officialis sortem receptam fisco resti-
tuere tenetur. iux. not. per Alex. cons.
34. lib. 2. eo maxime, quia fiscus, etiā
3 quod societas dissoluta non fuisset,
posset illam dissoluere, & sortem re-
petere, vt adnot. Bal. in cons. 171. lib.
1. Dec. cons. 235. nu. 7. lib. 2. & etiam
quamuis tempus in societate apposi-
tum, finitum non esset, fiscus ante diē
agere, ac sortem repetere posset. vt
habetur in l. 1. C. de cond. ex leg. &
ibi plene Bal. Alex. Ias. & Dec. in l. pe-
cuniam quam. ff. si cer. pet. Bos. in tit.
de fis. nu. 33. fiscus tamen teneretur
restituere fructus anticipate solutos
pro rata temporis. vt dicit glos. &
Bal. in d. l. 1.

Contrarium tamen respondendū
esse arbitror; quia regulariter huius-
modi societates ad sex menses, & po-
stea ad beneplacitum ambarum par-
tium fieri solent, & officialis fructus
anticipatos pro sex mensibus solue-
re solet. Vnde durante dicto tempo-
re quemadmodum ille, qui dedit pe-
cunias, illas repetere non valuisset,
6 ita nec etiam fiscus, qui ex confisca-
tione succedit in locum illius. l. qui
in alterius. ff. de reg. iu. officialis enim
solum sortem restituere tenetur in fi.

7 sex mensium, igitur ante diem conue
niri non potest. l. 1. in fi. ff. de vsufruc.
accrescen. l. cedere diem. ff. de verb.
signif. Nam cum societas fuerit facta
ad sex menses, & fructus pro sex men
sibus soluti fuerint, quemadmodum
ille, qui dedit pecunias, illas durante
societate repetere non potuisset, nec
societatem soluere. l. actione. §. dixi-
mus. & §. itē, qui societatē. ff. pro soc.
ita nec etiam fiscus, qui in locum ip-
sius successit, potest agere ante tem-
pus, vt sors sibi restituatur, cum non
cesserit, nec venerit dies solutionis. d.
l. cedere diem. l. in omnibus obliga-
tionibus. ff. de reg. iu. vel si cessit, non
venit, vt dicunt doct. in d. l. in omni-
bus, & licet societas per publicatio-
nem dissoluta fuerit, nō tamen fiscus
ante tempus sortem ab officiali repe
tere debet, nec potest; cum sors ad fi-
scum cum sua causa transierit, vt so-
lum finito tempore, & non antea exi-
gere valeat; in societatibus enim, quæ
fiunt super officijs Ro. Cu. cessat illa
8 ratio a doct. considerata, quod socie-
tas non transit ad hæredes: quia indu
stria personæ electa censetur, vt per
doct. in §. soluitur. inst. de socie. quo-
niam ille, qui dat pecunias sub nomi
ne societatis super aliquo officio, in
d. officio nihil agit, nec in eo se intro-
mittit, vt dici possit industriam illius
ad dictum officium electam fuisse;
9 merito forte dici posset per publica-
tionem solutam non fuisse, vt dicitur
de alijs societatibus publicis. vt in l.
1. ff. quod cui. vniuers. glo. in l. verum.
§. quod in hæredem. ff. pro soc. Frāc.
Marc. dec. 627. nu. 7. nec ex persona
fisci conditio obligationis immutari
debet. l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig. &
auferre officiali commodum tempo-
ris. iux. not. in l. si mandauero tibi. vt

pro me in diem.ff.mand.immo,etiam
11 quod societas dissoluta esset, fiscus tamquam hæres conuentionem, & pacta seruare teneretur.l. verum.§.in hæredē. l.hæres socij.l.actione.§.mo-
12 do.ff. pro soc.Paris.cons.82.lib. .cū publicatio cōfiscatio, & cū omnibus oneribus facta intelligatur,ad quæ tenebatur condemnatus.l.ex facto.§.ex facto. & ibi Ripa nu.5.ff.ad Trebel. & in l.Papinianus .§.meminisse.ff.de inof.testa.& in l.si seruus plurium.§.si quis ante.ff.de leg.1.& in l.cum fisco. ff.ad Sylla.& in l.1.C.in pœ.fis. cred. præfec.lib.11. cū ad fiscum bona delinquentis cum suo onere deuoluantur.l. si quis a liberis.§. rescriptum.ff. de lib.agno.Soc.cons.30.lib.1. fiscus igitur non debet posse sortem exigere datam in societate,cum fuerit data cum onere, ne exigatur, nisi finito tempore sex mensium, & licet fiscus rem communem diuidere possit, & alienare,vt per Bal.in d.cons.171.nō propterea iure poterit sortem exigere,quæ est pœnes officialem ad sex menses,ante finitum dictum tempus, etiamsi quod societas finita fuisset, quia licet dies cesserit, non tamen venit.

Non obstat, quod fiscus ante tem-
13 pus a debitore exigere valeat, vt in d.l.1.C.de cond.ex leg. quia id fiscus solum facere potest ex causa publicæ necessitatis, & ipsa dec. in d.l. pecuniam dicit, quod ibi est casus specia-
14 lis, quod fiscus ante diem agere possit. Et fiscus vbi non reperitur priuilegiatus, iure priuati regulariter vtitur. glos.in l.1.C.de petit.hæredit. & maxime quando fiscus succedit in bonis priuati,tūc iure solum priuati vti debet.l.cum quidam.§.fiscus.ff.de vsu.l.
15 in facto. §. fiscus . ff. de cond. & demon. vel dici potest, quod dispositio.d.l.1.cum sit correctoria iuris cō munis.l.eum,qui calendis.ff.de verb. oblig. non potest, nec debet extendi ad debitorem debitoris,& licet Saly. ibi sentiat contrarium, tamen debet intelligi,quādo fiscus agit contra debitorem debitoris ex iure speciali.vt in d.l.1. secus si de iure communi, vt in casu nostro,vt declarat Bar. in l.nō intelligitur. §. multa . ff. de iure fis. Eo maxime,quia cæteris paribus,potius fauendum est priuato, quā fisco, vulg.l.non puto,vbi Alex.ff.de iur.fis. cum fiscus in casu nostro tractetur de lucro captando,& propterea non habet locum, quod dicitur in d.l.1.ubi fiscus tractatur de damno euitādo ex primipilaria administratione, quia forte Primipilarius receperat a fisco stipendia pro se, & militibus sub se, vel vexillo, aut pilo suo constitutis, quæ nō erogauit, vel militiam dese-
16 ruit,& ꝓ hac administratione adeo fiscus erat priuilegiatus,vt non solum contra Primipilarium,sed etiam contra vxorem, & filios, licet non essent hæredes, propter vtilitatem publicā agere poterat.l.vtilitas publica.l.cum ex sola.C.de Primipilo.lib.12. & Lucas de Pœn.in d.l.vtilitas.merito potest agere etiam contra Primipilarium, vel contra etiam eius debitorem ante tempus.vt in d.l. 1. quæ cū loquēs in casu speciali ad alios trahi non debet. Dec.in d.l.pecuniam.

SVMMARIVM.

1 *Officialis an sortē lucrari posset,si dans pecunias obiret post ipsius bonorum publicationem.*

2 *Societas facta ad tempus etiam durāte tempore per mortem finitur,ita etiam*

etiam per publicationem bonorum.
3 *Durante societate ista uerba conditionem important.*
4 *Conditione cessante conuentio locum habere non potest.*
5 *Datum sub conditione sub contraria conditione ademptum censetur.*
6 *Conditio prius adimpleri debet quando emolumentum consequatur.*
7 *Conditio quando ad tempus contractus retrotrahatur.*
8 *Pecuniæ a fisco exactæ transeunt in eũ cum sua causa.*
9 *Delictum dantis pecunias in societatẽ officiali nocere non debet.*
10 *Dotis publicatio non nocet marito.*
11 *Pendente cõditione non potest aliquid fieri, vt eueniente, conditione non sit locus conuentioni.*
12 *Confiscatio bonorum reuocatur ex superuenientia filiorum.*
13 *Dans pecunias in societatem dicitur creditor officialis conditionalis.*
14 *Ita conditionalia non transeunt in fiscum.*
15 *Fiscus tenetur soluere creditores conditionales purificata conditione.*
16 *Officialis non tenetur restiture pecuniã in societate acceptã, durante societate, etiam quod bona illius, qui eas dedit publicarentur, & nu. 19.*
17 *Stipulatio concepta in vno casu non committitur in alium non expressũ.*
18 *Cessante causa dilationis, dilatio cessare debet.*
20 *Res communes remanere possunt, etiã quod societas dissoluatur.*
21 *Conditio licet extiterit, expectanda tamen est dies, quæ superest.*
22 *Causa licet cesset, effectus tamen cessare non debet, quando aliquæ reliquiæ remanent.*
23 *Officialis potest mutare causam possessionis.*

CAP. XXXIX.

HInc etiam alia quæstio oriri posset. Quid si illius, qui pecunias ad societatẽ ad sex mẽses dedit,
1 bona durante societate ex aliquo delicto publicarẽtur, & postea ipse infra sex menses morte naturali decederet. An officialis sortem habitam lucrari posset, & si societas per publicationem est finita, ut dixi in præcedenti quæstione: uidetur dicendum, quod non: quia officialis soluta societate finito tempore sex mensium pecuniam receptam fisco dare, siue restituere tenetur, etiam infra tẽpus, ex quo prius societas per publicationem finita fuit, per ea, quæ late dicit Alex. cons. 34. lib. 2. nu. 5. ubi dicit,
2 quod societas facta ad certum tempus finita morte vnius sociorum, etiã si decedat infra dictum tempus, unde alius socius potest agere contra hæredes, vt rationem administrationis etiam nõ finito tempore reddãt, ex quo finita est societas, licet iste casus expressus non fuerit, & officialis non promiserit restituere nisi finito tempore sex mensium, tamen sub illo casu, casus æquipollens comprehenditur, scilicet etiam, quod societas aliquo casu prius extincta fuisset, cum societas ita finiatur per mortem sicut, per publicationem l. in actione §. publicatione. ff. per soc. & in d. §. publicationem institut. de sociat.

Cũque stipulatio sit concepta, vt si durante societate morte naturali decedat ille, qui pecunias dedit, officialis eas superlucretur, sed tẽpore mortis iam erat finita per publicationem bonorũ, merito non potest dici, quod durãte societate decesserit. Illa enim

verba

3 verba, huiusmodi societate durãte. &c. important cõditionem.iux. not. in l. a testatore. ff. de condit. & de-
4 monst. quæ conditio, cum per publicationem cessauerit, conuentio locũ, habere non potest. l. cedere diem. ff. de uerb. oblig. l. pecuniam. ff. si cert. pet. l. lege legata sub conditione. ff. de condit. & demonst. l. si quis sub cõditione. ff. si quis omnis cau. testa. l. hæc conditio, in princ. ff. de contrahen. empt.

Nam, qui aliquid dat sub conditione, sub contraria censeretur adi-
5 mere. l. si legatum purum. ff. de adim. leg. l. aliquando. ff. de condit. & demonst. Ruyn. cons. 107. nu. 4. lib. 3.
6 natura enim conditionis est, vt prius impleatur, quam emolumentum quæratur. l. Thais ancilla. §. Stichus. ff. de fideicom. libert. Ruyn cons. 181. nu. 2. lib. 1. Cum igitur conditio nõ extiterit, quia non decessit durante societate, officialis lucrum consequi non debet, maxime si teneretur fiscũ potuisse ante tempus, & sic infra sex menses sortem exigere. Et licet con-
7 ditio quando extitit, ad tempus stipulationis contractæ retrahatur. l. qui potio. l. qui balneum. ff. qui pot. in pign. habe. hoc est verum si tempore existentis cõditionis repentur extremum habile ad obligationem contrahendam, secus si inhabile reperitur, ut dicit Bart. in l. quoties, in fine. ff. de nouat. sed tempore existentis conditionis, qui dedit pecunias ad societatem, non erat amplius habilis ad obligandum, igitur conditio non retrotrahitur.

Contrarium tamen respondendũ est, maxime tenendo fiscum ab officiali sortem, nisi finito tempore sex mensium, repetere non posse. Si enim durante dicto tempore mors naturalis sequatur sors irreuocabiliter efficitur ipsius officialis, & si postea fiscus eam peteret, officialis exceptione retentionis se tueri poterit, quia cui damus actionem, &c. Si uero fiscus sortem ab officiali exegisset, & postea durante sex mensium tempore, ille, qui pecunias dedit morte naturali obiret, fiscus eam restituere teneretur, quia ad eum cum suo onere
8 transiuit, ac cum sua causa, ut officialis esset, si ille, qui dedit durante tempore sex mensiũ decederet. l. res quæ. §. res. ff. de iur. fis. Bart. in l. si adimẽdo. ff. de adimen. lega. fiscus enim reuocabiliter sortem habuit, ac exegit, ut succedente morte naturali infra sex menses, pecuniæ exactæ officiali restituerentur, ut dicitur de bonis fideicommisso subiectis, quæ stãt penes fiscum, donec ueniat conditio, & postea fideicõmissario restituere tenetur. l. Statius. §. Cornelio. ff. de
9 iur. fis. Delictum enim illius, qui pecunias dedit ad societatem, officiali minime nocere debet. l. post contractum. ff. de donat. l. si quis posthac. C. de bon. proscript. facit, quod adnotat in simili Bart. in l. quinque legibus. ff. de bon. damnat. quod si dos vxoris publicatur in casibus, in qui-
10 bus publicari potest, talis publicatio marito non nocet, quin Lucium dotis sibi ex pacto debitum cõsequi nõ ualeat, sequitur Rolan. a Val. in tract. dot. q. 59. Cum enim officialis pecunias in societatem receperit cum pacto, quod durãte tempore societatis, si ille, qui pecunias dedit morte naturali obiret, pecunias receptas lucretur, pendente itaque conditione,
11 non potest ab altera partium aliquid fieri, quod eueniente conditione, nõ

sit

sit locus conuentioni. Alex. conf. 45. lib. 5. in princ. & propterea existente postea cõditione infra sex mẽses, conuentio locum habere debet. l. fin. §. 1. ff. de vulg. & pupil. Soc. Iun. conf. 181. nu. 22. lib. 2. nam quemadmodum si banniti, & condemnati filios post bannum haberent, confiscatio
12 facta de iure communi reuocaretur ex superuenientia liberorũ. Curt. Sen. conf. 1. nu. 9. Bart. consil. 130. nu. 78. lib. 1. in fol. Ita ex superuenientia conditionis, scilicet mortis naturalis illius, qui pecunias dedit infra sex menses, exactio si facta est, a fisco reuocari debet.

Ad idem facit, quia ille, qui pecunias in societatem præstitit, cum pacto, vt officialis essent, si morte naturali decederet, dicitur creditor di-
13 ctarum pecuniarum sub contraria conditione, scilicet si in dicto tempore morte naturali non decederet, vnde dictum creditum in bonis illius, qui pecunias dedit conditionale reperitur, vnde in fiscũ minime transi-
14 re potest, cum in fiscum iura conditionalia non transeant, quando conditio ante confiscationem purificata non est, per tex. in l. quoties in fin. ff. de nouat. & ibi Bart. Curt. sen. conf. 59. nu. 13. glos. in l. non ad ea. ff. de cõdit. & demonst. vbi Bart.

Et si fiscus exigisset, cum ad officialem pecuniæ spectarent sub condi-
15 tione mortis naturalis, quemadmodum fiscus tenetur soluere omnibus creditoribus delinquentis. Bart. in l. res autem, in princ. de iur. fisc. Alex. in l. si marito. ff. solut. matr. ita etiam existente postea conditione debet soluere officiali creditori, quia purificata conditione cessit dies. l. cedere diem. ff. de verb. sign. Doct. in l. re omnibus. ff. de reg. iur. paria enim sunt debitũ esse purum, vel esse conditionale, & purificatam esse conditionem. l. sed & si de tua. §. 1. ff. de acquiren. hæred. Ias. in l. quoties in diem. col. 3. ff. de verb. oblig.

Non obstant modo ea, quę in contrarium adducũtur, primo dici potest, vt
16 dixi in præcedenti quæstione, quod societas, non est finita saltem ad effectum, vt officialis ante tempus pecunias habitas restituere teneatur, postquam solum illas finito tempore sex mensium, si mors naturalis non accideret, restituere promiserit. l. eũ, qui calendis. l. qui hoc anno. l. centesimis. ff. de verb. oblig. & stipulatio conce-
17 pta in vno casu, non committitur in alium non expressum, vt habetur fere in his terminis. in l. inter socerũ. in fin. ff. de pact. dota. Et propterea non potest ab officiali plus petere, quam verba promissionis stricte sumpta important. l. quicquid astringendæ, in princ. ff. de verb. oblig. l. in conuentionalibus. ff. eod. tit. & plus petit, qui ante tempus petit, maxime quando tempus ad commodum promissoris appositum est.

Vnde non obstant dicta per Alex. in d. conf. 34. lib. 2. quia in casu suo expectare tempus sex annorum, ad quod societas inita erat, nullum commodum fideiussori afferre poterat: igitur soluta societate per mortem, fideiussor tenetur rationem reddere,
18 ac si finita esset per lapsum temporis, quia cessante causa dilationis, cessare debet dilatio. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. sed secus in casu nostro, quia officiali affert commodum, pecunias vsque ad sex menses retinere, etiam si societas finita esset. Tum forte, quia non habet pecuniã

præ

19 præ manibus ad restituendum, tum quia forte posset euenire casus, vt pecunias habitas minime restituere teneretur, vt si ille, qui dedit in dicto tempore morte naturali decederet, quod etiam ex pluribus viribus probatur. Primo per tex. in l. fin. C. de leg. & in l. ambiguitatem. C. de vsufru. ibi etiam Doct. ubi si testator alicui vsumfructum relinquat, quousque filius ager annum duodecimum, si filius moriatur prius, quam illam ætatem attingat, propter hoc vsufructuarius non desineret vsumfructum habere, nisi lapso tēpore certo, sic etiā in casu nostro, licet societas finita esset, tamen officialis non teneretur restituere nisi elapso tēpore. d. l. cen
20 tesimis, & faciunt not. per glos. in l. si conuenerit. ff. per soc. ubi habetur, quod res possunt remanere communes etiā, quod societas dirimatur.

Secundo per tex. in l. vxori vsumfructum villæ. ff. de vsufru. lega. ubi si testatur fundi vsumfructum vxori in quinquennium legauerit, & postea illum fundū libertis reliquerit, vxor moriatur ante quinquennium; liberti tamen non debēt fundum habere, nisi transacto toto quinquennio, ubi glos. dicit, quod licet conditio extiterit, tamen expectāda est dies, quæ
21 superest: ita etiam, licet soluta sit societas, pro exigendis pecunijs, expectanda est dies, quæ superest.

Tertio per tex. in l. cum hæres. §. 2. ff. de stat. liber. ubi seruus iussus est seruire Titio per annum, & postea liberum etiam, ante annum mortuo Titio seruus statim liber non est, sed post totius anni transitum; ibi cessabat causa dilationis, scilicet vt seruiret Titio, non tamen seruus statim efficitur liber.

Quarto per illud, quod dicit Spec. tit. de locat. §. nunc aliq. vers. 145. vbi determinat, quod si aliquis acceperit emphyteusim per se, & filijs masculis, usque ad annos quadraginta si talis emphyteuta infra decem annos moriatur sine filijs; tamen emphyteusim non reuertitur ad dominum; nisi post quadraginta annos; & sic in casu nostro, licet finita sit societas, & causa dilationis ante sortē officialis, restituere non tenetur, nisi elapso tempore.

Quinto quemadmodum, quando expectare mortem naturalem affert commodum, mors ciuilis non æquiparatur, nec comperatur morti naturali, vt dictum fuit supra in quęst. . & habetur late per Doct. in l. ex parte. §. si insulam. ff. de verb. oblig. ita etiam si societas finita per publicationem, non debet æquiparari, quando finitur per lapsum temporis, vt officialis saltem pari modo sortem restituere teneatur, & licet societas cessauerit, non tamen cessat effectus, ex quo ad commodum officialis facta fuit societas, & quando remanent aliquæ reliquiæ, licet causa; tamen
22 effectus cessare non debet. l. fin. ff. de decur. l. penul. in fin. ff. de quæst. habetur late per Mars. singul. 107.

Nec obstat dum dicebatur, quod lucrum consequi debet officialis, si societas duret per tempus præfixum: Vnde cum talis conditio non extiterit, quia societas non durauit, ergo lucrum consequi non debet, quia in procedit ad damnum illius, qui pecunias dedit, non autem officialis, per quem minime stetit, ut societas non duraret, quoad eum societas durat, merito damnum sentire non debet ex culpa alterius socis, adeo si in tempore

pore societatis mors sequatur, condi tio retrotrahitur.d.l.qui potior.d.l. qui balneum. & pecuniç semper præ sumuntur fuisse ipsius officialis, cum extremum sit habile, & pecunias retinere,& causam possessionis ex causa mutare.l.qui bona fide.§.1.ff.de ac qui. poss.l.non solum.§. quod vulgo. ff. pro hæred. Bart. in l.huiusmodi.§. qui seruum. ff.de leg.1. & si pecunias officialis non haberet, eas a fisco recuperare posset, postquam euenit ca sus mortis naturalis infra tempus appositũ in societate, cum pecuniæ fuerint in fiscum trãslatæ reuocabiliter, vt eueniente casu mortis infra tempus sex mensium, confiscatio nulla esset per ea, quæ adnot Soc. cons.117. lib. 3. nu. 3. vers.quando non fuisset appositus terminus. &c.

SVMMARIVM.

1 *Societas durare non potest super re, quæ amplius non est.*

2 *Societas extinguitur perempta re, super qua contracta est.*

3 *Officialis suppresso officio fructus amplius soluere non tenetur.*

4 *Contractus societatis illicitus esset, si cõueniretur, ut suppresso officio societas duraret.*

5 *Officialis pecunias habitas in societate restituere non tenetur, si Papa officium supprimeret.*

6 *Societas dicitur leonina, si damnum commune non sit.*

7 *Societas non esset valida, si totum periculum esset officialis.*

8 *Casus fortuiti officiali nocere non debent.*

9 *Officialis potest omnia pericula sustinere, postquam dans pecunias periculum vitæ sustinet.*

10 *Multa permittuntur ratione incertitudinis, quæ alias non permitterentur.*

CAP. XXXIX.

Finitur quoque societas, si Papa off.supprimeret, super quo socie-
1 tas facta est, super enim rem, quæ amplius non est, societas amplius durare non potest, vt habetur in l.verum. §.fin. iuncta glos. ff. pro soc. Pet.de Vbald. in tract. de duob. fratr. in vlt. parte princ.in summa Armil.in uerb. societas nu.14.vbi dicit, quod si contraho societatẽ cum Titio, vsque ad decennium, & ante capitale perdatur, societas finita est.Bal. in l.1.in 6.
2 q.C. pro soc.vbi dicit, quod societas finitur ammisso capitali.Soc.Iun.cõs. 58. nu. 9.lib. .vbi ait, quod socie-
3 tas extinguitur perempta re, in qua erat contracta, in his terminis Hiero. Gabriel. cons. 63. nu. 19.lib. 2. Nec amplius ab officiali fructus debẽtur. Rom. cons. 417. Brun. in tract.de in terr. & peremp.conclu.11.& 16. Auth. Gale. ad firmam Cam. obliga.q.
4 1.ad quar. part. nu. 12. Quinimo si partes conuenirent, quod suppresso officio societas duraret, contractus illicitus esset, ut per Sarnen. dec.93. vbi dicit, quod contractus illicitus esset cum clausula, si res, super quibus census imponitur aliis bonis suis, census esset impositus, per not. per Bald. in cons. 447. nu. 2. lib. 2. & in l. siquis sub conditione.ff.de cõ dit. & institu. vbi & Castren.

Sed an hoc casu officialis pecunias habitas super officio suppresso restituere teneatur, & dicendum est, quod si Papa officium supprefsit, nec pecunias officiali restituit, quod pariter, nec etiam officialis illi, qui ei

dedit pecuniam in societate, restituere tenetur, quia vt societas ualida sit, periculum cōmune esse debet. l. cum duobus. §. quidam. ff. pro soc. & in §. damna. ead. l. l. si id quod. §. itē Cel-
6 sus. ff. eod. alias esset societas leonina, si damnum non esset commune, quam iura improbant. l. si non fuerit. ff. pro soc. ubi iuris consul. in fin. dicit, iniquissimum enim genus. societatis est, ex qua quis damnum, non etiam lucrum spectet, vt habetur in l. si igitur. eod. tit. ibi æquum enim est, ut cuius participauit lucrū, participet etiam damnum. l. secundum naturam. ff. de reg. iur. Quinimo so-
7 cietas non valuisset, si ille, qui pecunias dedit super officio, ad damnū, & periculum tenere noluisset per ea, quæ adnotat Bal. in l. 1. in 9. q. C. pro soc. vbi ponit quæstionem de his, qui dant pecuniam ad negociādum hoc pacto, vt capitale saluum sit, & si lucrum interueniat, diuidatur, & concludit, quod talis contractus vsurariam sapit prauitatem, & non est licitus, eum sequuntur Soc. cons. 116. lib. 2. Dec. cons. 116. col. 1. & 2. Ideoque si Papa officium supprimeret absque pecuniarum restitutione, vel si officium nil fructaret, absque culpa tamen officialis, sed culpa Principis, vel belli, aut pestis, vel ex aliquo alio accidenti, officialis pecunias restituere minime teneretur, nec fructus conuentos præstare, quia periculum cōmune esse debet, per iura superius alleg. & habetur in l. Mutius. ff. pro
8 soc. & isti casus, tanquam casus fortuiti, ex quo proueniūt ex facto Principis, non debent nocere officiali, vt late habetur per Aym. cons. 95. vbi
9 plene. Sed quia ille, qui pecunias dedit, subit periculum ipsius vitæ, non est inconueniens, quod officialis alia subeat, & sustineat pericula, & propterea sortem recuperare posset, si officiū supprimeretur per ea, quæ dicta
10 fuerunt supra lib. 1. q. . . multa. n. permittuntur ratione incertitudinis, dubijque euentus lucri, vel damni, quæ alias non permitterentur, vt plene per Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuocan. donatio. in verbo, donatione largitus. nu. 131. & doctrinæ ex aduerso allegatæ non procedunt in huiusmodi societate, in qua dans pecunias periculum ipsius vitæ, vel alterius subijt, quod non est in alijs societatibus, de quibus leges situatæ sub tit. ff. & C. pro soc. loquuntur.

SVMMARIVM.

1 *Societas finitur per alienationem officij.*
2 *Officialis non potest officium vendere, sed solum in manibus Papæ resignare.*
3 *Officialis potest officium ad fauorē certæ personæ resignare.*
4 *Papa potest ad sui libitum resignationes admittere.*
5 *Officialis officium amittit resignatione admissa.*
6 *Papa debet conferre illi officium, ad cuius fauorem fuit facta resignatio.*
7 *Resignatarius habet officium ex prouisione Papæ, non autem a resignante.*
8 *Officialis in resignatione officij potest accipere pecunias, secus in resignatione beneficij.*
9 *Officium an sit obligatum danti pecunias in societate super officio.*
10 *Mutuans ad merces emendas, in illis habet tacitam hypothecam.*
11 *Militia est obligata mutuanti pecunias pro illa emenda.*

12 *Officia-*

12 *Officialis non potest officium obligare.*

13 *Prohibita alienatione, censetur etiam prohibita hypotheca.*

14 *Prohibita alienatione censetur prohibita quæcumque alienatio etiam largissime sumpta in rebus Ecclesiasticis.*

15 *Prohibita alienari in generali hypotheca non comprehenduntur.*

16 *Res empta ex pecunia mea mihi obligata non est.*

17 *Militia triplex erat.*

18 *Militia, quæ vendi, & obligari poterat.*

19 *Militia filio empta in legitimam computatur.*

20 *Militia, quæ nec vendi, nec ad hæredes transmitti poterat, non computatur filio in legitimam.*

21 *Militia, quæ vendi poterat, in legitimam filio computatur.*

22 *Officia Ro. Curiæ non possunt ad hæredes transmitti.*

23 *Officia Ro. Curiæ an per officiales vendi possint.*

24 *Officia Ro. Curiæ filio in legitimam computantur.*

25 *Papæ consensus non reputatur impossibilis.*

26 *Legitima debetur filio sine onere.*

27 *Legitima debetur de corporeis hæreditarijs non de pecunia.*

28 *Legitima, qua in re assignari debeat, est in arbitrio iudicis.*

29 *Legitima non debetur filio in re, quæ habeat onus in se.*

30 *Emphyteutica bona non computantur filio in legitimam.*

31 *Filius non habet officium a patre, licet ab eo emptum sit, sed ex prouisione Papæ. & nu. 37.*

32 *Causa proxima, non remota attenditur.*

33 *Actus attribuitur confirmanti, non autem eligenti.*

34 *Causam habere ab aliquo, quando dicatur.*

35 *Donatio quando imputetur filio in legitimam.*

36 *Donatio inter Patrem, & filium non tenet.*

38 *Pater si quid nomine filij emit, censetur ei donare.*

39 *Expensæ factæ a patre, vt filius consequatur beneficium, non computantur ei in legitimam.*

40 *Argumentum de beneficio ad officiũ valet, & tenet.*

41 *Officium emptum nomine filij, vt fructus sint patris, non computatur filio in legitimam.*

42 *Posse non dicitur, quod cum difficultate potest.*

43 *Papa non passim resignationes officiorum admittit.*

44 *Resignans officium, si est absens resignatio non admittitur, nisi elapsis quadraginta diebus post resignationem.*

45 *Societas facta a patre super vita filii, pecunia posita in tali societate, filio non computatur in legitimam.*

46 *Societas facta a patre nomine filij, si totum commodum spectet ad filium, pecunia filio in legitimã imputatur.*

C A P. XXXX.

FInitur etiam societas, si officialis officium, super quo pecunias sub
1 nomine societatis accepit, in tertium alienaret, vel ad fauorem tertij cederet, vel resignaret. vt in l. si id, quod. §. si seruus. vbi Bart. ff. pro soc. l. veram. §. fi. ff. eod. tit. Quando enim mutatur persona, societas finitur, qui admittitur. l. nemo potest. ff. co. Hiero. Gali.

consil.63.nume.5.15.& 18. lib. 2.

Sed aduertendum est, quod offi-
2 cium emptum a Camera non potest illud libere alienare, nec vendere, sed solum potest in manibus Pontificis concedentis resignare. l.legatus.ff.de off.præsid.vbi glos.& Bar.dicunt, officium temporale iurisdictionis nõ posse renunciari, nisi in manibus Principis, a quo quis causam habuit, quod pro singulari ponitRoma.singu.352. an tabellio.Abb.in c.2. nu. 20. de restit.spoliat.Rebuf. in sua pract. in tit. de resignat.nu.14.Franc. Marc.decis. 617.nu. 4. vbi dicit, quod renunciatio beneficij, aut officij debet fieri in manibus illius, qui posset inuitum destruere. & dec.626.nu.6. est tex.in c. admonet.in c.fin.de renunciat. plene in pragmat.sanct.in tit.de sublat. Cle
3 men.literis, in verbo renunciasse. Potest igitur officialis solum in manibus Papæ officium resignare ad fauorem
4 certæ personæ, & postea in potestate Papę est illam admittere, vel non. Rebuf.vbi supra.nu.11.& nu.29.cum se
5 quen. si non admittit, officialis officium retinebit. c. inter. de præben. Si vero admittit, vt fieri solet. Cassiad.dec.3.de renunciat.nu. 1.officialis officium amittit.c.quod in dubijs. c.amouet. & ibi Innoc.c.fin.de renun ciat.Rolan.a Val.cons.11.nu.9. lib.2.
6 tunc Papa debet illud illi conferre, in cuius fauorem fuit facta resignatio, non alteri dare.c.1.de rerum per-
7 mut.lib.6. Rebuf.vbi supra. num.15. Et nominatus officium postea habebit ex gratia, & prouisione Papæ, non autem a resignante. Abb.in c.2. de p̃-
8 script.Cassiad.dec.15.de præben.nu. 1. & in hoc est differentia inter resignationes beneficiorum, & resignationes officiorum: in resignatione beneficiorum ad fauorem, si resignans precium reciperet ab illo, ad cuius fauorem resignauit, simoniam committeret.glos.& Doct.in c.constitutus.de transact. Innoc. in c. vniuersorum.de rerum permut.Rebuf.in sua pract.de simo.resignat. Sed in resignatione officij ad fauorem, potest resignãs absque vitio simoniæ pecuniam recipere. Non potest igitur officialis officiũ libere alienare, nec vendere, sed requiritur consensus Pontificis, qui resignationem admittat, & nominato conferat, sed an officium sic alienatũ
9 cum consensu Papæ sit obligatum illi, qui pecunias sub nomine societatis super officio præstitit, dubitari posset. Et forte videretur dicendum, quod sic; Primo per glos. in Auth. quo iure.C.qui pot.in pigno.hab.vbi
10 dicit, quod mutuans expresse ad merces comparandas, in illis habet tacitam hypothecam. Alex.in l.si cum dotem.ff.solut.matr. Ias.in l. creditor.ff. si cert.pet.Paul.Castr. in l. 1.ff. de pigno.act.vbi dicit, quod si reperitur in instrumento, quod aliquis mutuauit decem super tali re, ista verba important, vt illa res obligata sit, ac censeatur hypothecata.Bar.in l.fundus, quẽ. ff.de ann. legat. & in l. Codicillis.§. institutio.ff.de leg.2.Bal.cons.182. casus talis est Regis. Cypri. lib.5. Aym. cons.20.nu.10.

Secũdo per tex.in l fin.& in Auth. ibi posita. C. di pigno. vbi habetur,
11 quod militia empta ex pecunia expresse mutuata ad militiam emendã, etiam, quod militia expresse obligata non fuerit, tamen tacite est obligata pro pecunia mutuata cum priuilegio prælationis, vt per Neguſan. in tract. de pigno. & hyp. in 4. memb.2. par. nu.164.& in 2.memb.5.par.nu.21.

Alciat.

Alciat. lib. 8. patet. cap. 5.

Contrarium tamen resoluendum est; quia officium solum ad vitam officialis concessum est, adeo, vt eo decedente ad Cameram libere redire debet, & durante vita non potest officialis illud libere alienare, sed solum renunciare, vel resignare in manibus
12 Papæ; & propterea non potest illud obligare, nec hypothecare. iux. not. per Bart. in l. quorum. in 2. memb. ff. de pigno. per tex. in l. fi. C. de reb. alie nand. vel non alie. nam licet officium hypothecatum adhuc officialis remaneat. l. si pignus. C. de pigno. act. l. si cum venditor. ff. de euict. tamen, quia per obligationem posset deueniri ad alienationem officij. l. 2. & 3. ff.
13 de distrac. pign. Ideo sicut prohibet alienatio absque consensu Papæ, ita, & præambulum. l. oratio. ff. de spons. & hanc rationem assignat Bar. in d. l. quorum. sequitur Corn. consil. 154. lib. 4. nu. 2. Soc. Iun. consf. 119. num. 5. lib. 2. Natt. cons. 474. nu. 21. est tex. in l. 1. §. eam rem. ff. quæ res pign. obl. pos. ibi eam rem cum quis emere non potest, iure pignore accipere non potest. Et licet glos. in d. l. fi. dicat, quod ex quadam interpretatione prohibita alienatione, censetur etiam prohibita hypotheca; sed vere, & proprie loquendo, & ex proprio significatu prohibita alienatione non censetur prohibita hypotheca, & propterea in dispositione stricti iuris, pro hibita alienatione non esset prohibita hypotheca. vt late prosequitur Negusan. in tract. de pigno. & Hipo.
14 membro 2. par. nu. 69. Sed in rebus Ecclesiæ prohibita alienatione, censetur prohibita quęcunque alienatio etiam largissime sumpta, per quam ius aliquod transferatur, prout accipitur. in d. l. fin. siue a lege, siue in contractu, testamentove prohibita sit, ita inquit. glos. in c. nulli, & ibi Ant. de Butr. & Abb. de reb. Eccl. non aliena. Nat. cons. 441. nu. 6. glos. in l. statu liber. §. quintus. ff. de stat. lib. Et illa,
15 quæ prohibita sunt alienari, non veniunt in generali hypotheca. Bar. in l. codicillis. §. instituto. ff. de leg. 2. Bal. in l. 1. C. quæ res pigno. obl. pos. Alex. cons. 16. lib. 2. nu. 4. Nat. d. cons. 474. nu. 21. & cons. 168. nu. 6. lib. 2.

Nec obstant notata per glos. in d. Auth. quo iure, quia communiter te-
16 netur, quod res empta ex pecunia mea, nõ est mihi obligata, nisi expresse obligata sit, vt not. in l. licet. C. qui pot. in pig. hab. l. quamuis. la 3. C. de pigno. & hypo. Saly. in d. Auth. & propterea illa glos. communiter reprobatur, vt dicit Negusan. in tract. de pign. & hyp. in 4. memb. 2. par. nu. 163. Rip. in l. 1. nu. 10. ff. in quibus caus. pign. & Hipo. Io. Bap. de S. Seueri. in l. creditor. ff. si cert. pet. vbi reprobat opinionem Ias. & aliorum.

Secundo non obstat, quod dicebatur de militia, quæ erat tacite obligata pro pecunia mutuata ad illã emen
17 dam, quia sciẽdum est, quod triplex erat militia, secundum glos. in l. omni modo. §. fin. C. de in offic. testam. licet Bart. in l. 1. §. nec castrense. ff. de collar. bonorum dicat, quod est quadru-
18 plex, vt etiam dicunt Bal. & Saly. in d. §. fin. Vna, quæ vendi, & ad hæredes sub certa definitione transmitti poterat, de qua loquitur tex. in l. Lucius. la 1. ff. de leg. 2. & in l. fideicommissa. §. si seruus. & in l. his verbis. §. alunno. de leg. 3. & ista poterat obligari, ac tacite obligata erat pro pecunia mutuata, vt habetur. in d. l. fin. C. de pign. ibi eam tamen, quæ vendi, vel

vel ad hæredes,&c.&c ibi Saly.dum dicit, dummodo sit militia, quæ ad hæredes transmitti possit, vbi etiam Bal.ait,quod ille tex. loquitur in mili
19 tia,quæ vendi potest. Bal. cons. 340. lib. 3. in 1. quæ etiam filio in legitimam computatur.vt in d.l.omnino.§. fin.& ibi scribentes,ac etiam in quartam computatur Bart. in l. illud. C. de collat.

Alia erat militia, quæ nec vendi, nec ad hæredes transmitti poterat,
20 de qua loquitur tex.in l.1.§.sed an id. ff.de collat.bonorum.vbi Bart.& Bal. & Saly.in d.§.fin.ponunt exempla,& ista non computatur filio in legitimã, vt ibi per Doct. & ratio est,quia cum non possint vendi, nec ad hæredes transmitti,non dum in cõmercio, &c ideo etiam non confertur. l. si filia. §. Neratius.& §.idem scribit.ff. familiæ hercis. Bal.in d.l.fin.& ista etiam non poterat obligari, nec tacite erat obligata ,quia in ista cessat quælibet pars disiunctiue,de qua in d.l. fin. ibi,eam tamẽ,quæ vendi, vel ad hæredes,&c. vt in simili dicit Saly.in d. l.omnimodo.§. fin. vers. quia quædam militia, &c.& scribentes,in d. l.fin.

Alia erat militia,quæ poterat vendi,non tamen ad hæredes transmitti, de qua ponit Bart. exemplum in d.
21 §.nec castrense. Bald.& Saly. in d.§. fin. & ista computatur filio in legitimã,vt ibi dicunt Doct.& pariter obligari poterat.vt in d.l. fin. vbi sufficit, quod militia, vel vendi, vel ad hæredes transmitti possit, vt obligari valeat, & in ea tacita hypotheca inducta sit,vt in d. l. fin. cum dictio vel,sit alternatiua, ad cuius verificationem alteram partem verificari sufficit. l.si ita,quis stipuletur.ff.de verb.oblig.§. penult.instituti.de hæred. instituen.

Officia vero Romanæ Curiæ clarum est, quod ad hæredes transmitti
22 non possunt, quia sunt personalia,& ad hæredes non transeunt.l.1.ff.de fideius.& commis.tut.& ibi Bart. Fran. Mar.decis.626.nu.8.&sup.dictũ fuit.
23 Sed difficultas est, an dici possit, quod vendi valeant,ex quo ad fauorem emptoris officialis potest in manibus Papæ officium suum resignare.Nicol.de Vbal.de Peru.in tract.success.ab intestat.col.17.dicit,quod officia nõ trãseunt ad hæredes, nec vendi possunt, probat duplici fundamento. Primo, quia solum possunt in manibus Papæ resignare, prout alia benef. Ecclesiastica.c.quod in dubijs.c.quod admonet,de renuncia. Secundo, quia talis venditio non potest fieri nisi cum cõsensu Papæ,qui censetur impossibilis. l. apud Iulianum.§. constat.ff. de leg. 2. subdit tamen,ex quo Papa reddit se valde facilem, posset aliud dici,& propterea nihil decidit. Paul. vero Castr. in d.§. fin. l. omnimodo dicit, quod licet officia ad hæredes non transmittantur, tamen, quia consueuerunt vendi,simpliciter imputantur
24 in legitimam,quanti vendi poterant tempore mortis patris deductis oneribus,vt declarat glos.in l.illud.C. de collat.vt Bart. in l. 1.§. nec castrense. ff. de collat. bonorum vbi dicit,quod officia custodiæ carcerum portarum, seu publici ludi,& similia,quia vendi solent, imputantur in legitimam, &c cum opinione Paul.Castren.transeũt. Ias.ibi,& latius in l.illud.C.de collat. & Saly.in d.§. imputari.vbi dicit, annuos redditus emptos a patre filio in legitimam computari.Cro.in l.frater a fratre.nu.9.ff. de cond. indeb. Rip. in l.in quartam.ff.ad leg.falc.nu.163. Roland.a Vall.cons.11.nu.12. & 14. lib.

lib.2.vbi reprobat opinionem Nic.de Vbald.quia Papa, vt ipse dicit, solet admittere similes resignationes sine difficultate per solam supplicationẽ signatam sine aliqua literarum expeditione, & propterea cõcludunt pro-
25 ut Doct. quod consensus Papæ non potest reputari impossibilis. iux.not. per Curt.fun.cons. 182.nu.12. & per Ias.in d.§.constat, vt etiam dum de capitale posito super mõtis Florentiæ pro dotibus filiarum.Corn.cons.1.in 6. dubio. lib. 4. Ripa. in d. l. in 4. nume. 156.

Sed contrarium forte teneri posset, quod huiusmodi officia filio in legitimam computari non debeãt, nec possint, quoniam certissimi iuris est,
26 quod filius legitimã sine aliquo onere habere debet.l.quando in prioribus. C. de inoffi. testa. l.simus, & ibi Bal. eod. tit. Soc. Iun. cons. 109.nu. 3.lib.1.& de corporeis hæreditarijs
27 non in pecuniam.d.l. simul. §. repletio. Ruy. cons. 56. nu. 4. lib.2.Io. Ces. cons. 42.lib. 1. Paris. cons. 16. nu. 69. lib. 2. & cons. 45. nu. 5. eod. lib. & de ea debet posse ad sui libitũ, & liberam voluntatẽ disponere.glos. & Doctor.in l. non amplius.§.fin.vbi Alex. de leg. 1. & etiam, quod secũdum magis communẽ opinionem sit in arbitrio iudicis, quia in legitimã
28 filio assignare uelit, vt per Alex. in l. in quartam. ff.ad leg.falc. vbi pleniss. per Pau.de Mont. pic. nu. 131. cum sequ. & per Aret. cons. 57. & cons. 29. Alex. cons. penul. lib. 4. Bart. in l. suus quoque, in fin.de hæred.instit. Couarru. in c. Raynutius.§.2.nu. 5. de testa.Nõ tamẽ posset iudex filio legitimam in pecuniã assignare. Bart. in d. l. suus quoque, in fin.ubi etiam Imol. Saly. in d. §. replet. Alex.cons.
69. lib. 1. Rip. in d. l. in quartã. nu. 126. ibi dicit esse communem. Debet igitur iudex assignare aliquam rem hæreditariam, de qua possit filius ad sui libitum facere, & disponere. Paris. d. cons.45. non autẽ officium sibi a patre emptum, de quo nõ potest ad suam liberam voluntatem disponere, nec ad hæredes transmittere. l. acceptis. ad l. falc.& ibi glos.
29 in uerb. remaneat, quod nec etiam pater filio ꝓ legitima res, quę haberet aliquod onus assignare posset, q̃a illam filius acceptare minime teneretur.l. si libertus patrono. uers. quid ergo.ff. de bonis libert. etiam, quod deducto onere integra legitima remaneret. Bal. in d. l. simus, in princ. Saly. in l. quoniam prioribus. in fin. C. de inoff. testa. Rip. in d.l.in quartam. nu.130.Natta cons.156.nu.11. vbi dicit, quod nec etiam fructus filio in legitimã imputãtur.Eo maxime quia filius non habet officiũ a patre, sed potius a Papa, qui illud sibi contulit, & etiam quod ex substantia patris prouenisset, filio in legitimam imputari non debet.d.§.repletionem. Doct. in d. l. in quartam. & propterea multi dixerunt, quod bona feudalia, & emphyteutica non compu-
30 tãtur filio in legitimam, quando feudum, & emphyteutica sunt concessa patri pro se, & eius liberis, quia tunc filii habent ex permissione concedẽtis, non autem a patre, ut tradunt Ang. in d.l.in quartam.& Paul. Cast. in l. si patroni.ff. ad Trebel.Bal.cons. 110. substitutio facta lib. 5.idem dicendum est in off. quod filius habet ex collatione Pontificis, non a patre,
31 & licet multi teneant contrarium in bonis feudalibus, & emphyteuticis tamen mouentur, qui licet

feudum

feudum hæreditarium nō sit, potest pater alienando liberis præiudicare. Rip. in d. l. in quartam. nu. 179. quæ tamen ratio cessat in officio, quod postquam est concessum filio etiam mediante pecunia paterna, pater illud alienare nequit.

Nec obstat, quod madiante pecunia patris filius officium acquisierit, quia illa sola non sufficit, sed consēsus, & collatio Pontificis requiritur, ut dicitur de feudo. Rip. in l. obligatione. nu. 35. ff. de pigno. & hipoth. & pecunia fuit causa remota, quæ attēdi nō debet; sed collatio Pōtificis
31 quæ fuit causa proxima, quæ magis attenditur, vt pluribus mediis demōstrat Bal. in l. ex placito. C. de rer. permut. & causa immediata semper plus attenditur, quā mediata. l. si mulier. ff. rer. amotar. Bal. in l. sub p̄textu. la 1. C. de trāsac. Paris. cōs. 127. nu. 4.
33 lib. 1. & actus attribuitur confirmanti, non autem eligenti. Natt. cons. 244. & ei, cuius authoritate conficitur. l. 1. §. omnia. C. de vet. iur. enucl. Nec potest dici, quod filius habuerit causam
34 a patre: cum tūc dicatur habere causam, quoniam habet ex aliquo titulo a patre concesso. Alex. cons. 198. col. 2. vers. sed hoc constat. lib. 7. Aymo. cons. 92. nu. 7. pecunia etiam a patre soluta, statim fuit a patrimonio primum exempta: igitur non debet filio in legitimam imputari, quia tempore mortis in patrimonio patris minime reperiebatur. per not. per Paul. Castren. cons. 250. prout dicitur de donatione filio facta, quando a principio tenet, quæ filio non computa-
35 tur in legitimam, vt habetur. in l. si quando. §. fin. C. de inoff. testa. & in l. etiam. §. sed si non mortis. ff. de bon. liber. Doct. in l. illud. C. de collat. Alex. cons. 8. lib. 2. Aym. cons. 136. scribentes omnes in d. l. in quartam. vbi Rip. nu. 153. & 143. dicit nil imputari ex his, quæ a patre habita sunt inter viuos, nisi expresse caueatur. Couarru. in d. c. Raynaldus. nume. 6. & quod filius non habeat officium a patre colligitur, quia si a patre haberet, ei donatum censeret, vt per Doct. in
36 l. donat. C. de collat. & donatio inter patrem, & filium non tenet. l. donationes, quas. C. de donat. inter vir. & vxo. l. 2. C. de inoff. donat. Doct. in l. frater a fratre. ff. de condit. indeb. & post mortem patris inter filios diuidi deberet. d. l. si donatione. l. certum. C. famil. hercis. & tamen officium, postquam est collatum in persona filij ex prouisione Pontificis, pater non potest de eo disponere, nec diuidere, sicut nec beneficia. c. cum non ignores. c. maioribus. de præben. Franc. Marc. decis. 625. vbi per dicta iura dicit, officia diuidi non posse, maxime si dignitatē habent. Giud. Pap. quæst. 476. vbi dicit dignitates diuidi non posse, & propterea de eis filius legitimam detrahi non potest, Præterea
37 cum talia officia officiales habeāt ex prouisione Papæ, qui conferendo officium filio fam. eius personam elegisse, ac approbasse videtur, & sic erit personale. Franc. Marc. decis. 626. Vnde non potest nisi illud in manibus Pontificis resignare, & quando officia sunt personalia, conferri non possent. l. 1. §. id quoque. ff. de collat. bono. igitur nec etiam in legitimam imputari debent, cum argumentum negatiue procedat. Ias. & Dec. in d. l. illud. Paris. cons. 56. nu. 28. lib. 3.

Et si diceretur, quod officium filius habuit ex prouisione patris, necessario dicendum est, quod ei donatū censetur,

censetur. vt in l. filiæ, cuius. ff. fam. her cis. Dec. in d. l. si donatione. in princ. & nu. 38. vbi dicit, quod si pater emit
38 aliquid nomine filij, censetur donatio, nec pretium etiam solutum repetere potest. Corn. cons. 235. lib. 1. & cum talis donatio a princ. valuerit, in legitimam imputari non debet, vt dictum fuit. Rip. in d. l. in quartam. nu. 143. maxime de illis officijs, de quibus emolumenta ex labore officialis proueniunt. per not. per Roma. cons. 409. nu. 6.

Et quemadmodum impensæ, quas pater facit, vt filius consequatur be-
39 neficium, præbendam, pensiones, honores, ac dignitates, non computantur filio in legitimam. vt per Bart. in d. l. nec castrense. & per Doct. in d. §. imputari, vbi Ang. & per omnes. in d. l. in quartam. Aym. cons. 136. num. 3. Ioan. Ceph. cons. 42. nu. 12. ita nec et
40 expensæ, quas fecit pater, vt filius officium consequeretur, primo quia secundum alios valet argumentum de beneficio ad officium. vt per Oldr. cons. 211. ad propositum. nu. 4. Soc. cõs. 53. Miror. lib. 3. glos. in pragmat. sub titulo de annatis. in verbo ecclesiasticis beneficijs. 2. quia in eis concurrit eadem ratio; quemadmodum enim beneficia non possunt nec vendi, nec transmitti, ita etiam nec officia, quæ solum prout beneficia in manibus Papæ resignantur. Et prædicta
41 maxime procederent, si filius solum post mortem patris emolumentum officij haberet, vt si pater acquireret filio officium ea cõditione, quod fructus, & facultatem disponendi de officio pœnes ipsum patrem permanerent. per not. per Paris. cons. 56. lib. 3. nu. 19. & fere per totum. Bart. in d. §. castrense. nu. 6. & col. pen.

Doct. omnes, qui dicunt talia officia in legitimã imputari debere, mouétur per tex. in d. l. omni modo. §. imputari. qui tex. meo iudicio parum facit, quia loquitur in militia, quæ vendebatur, vel mortuo militante ad hæredes certa pecunia perueniebat, de qua etiam militia loquitur tex. in l. fi. C. de pigno. & sic dicta iura loquuntur de militia, quæ vendi, vel transmitti poterat: quod intelligendũ est absque Principis consensu, cum non
42 dicatur posse id, quod aliqua necessitate subiectum est. l. nepos Proculo. ff. de verb. signific. l. si seruus. ff. de noxa. & posse non dicitur, quod potest cũ difficultate. glos. in §. pœnales. institut. de actio. Aymo. cons. 199. nu. 2. & cons. 182. nu. 7. Sed officia nec vendi, nec transmitti possunt: igitur nec in legitimam imputari debent, prout dicitur de militia, quæ vendi non poterat, vt in d. l. nec castrense. §. sed ad id. l. si vnius. §. Neratius. vbi glos. in verbo venire. ff. familiæ hercis. Ang. in d. §. imputari, in verbo aut in alia militia. & probatur in d. §. imputari, quia in officijs cessat quælibet pars disiunctiue, cum non possint nec vendi, nec ad hæredes transmitti.

Nec etiam obstat doctrina Bart. in d. §. nec castrense, quia loquitur de officijs, quæ vendi poterant sine aliquo consensu: prout etiam Corn. in d. cõs. 1. de monte Florentiæ, quod vendi libere poterat. Nec admodum illa ra-
43 tio vrget Papam facilem esse in admittendo officiorum resignationes, ad fauorem nominatũ a resignante, quia hoc non ita passim procedit, vt facilis dici possit: cum ex causis aliquando etiam resignationes non admittat, vt si officialis resignans esset infirmus, eius resignatio de facili non

admittitur, & si admissa sit, oportet, quod officialis per viginti dies postea superuiuat, cum secundum aliquos, vel saltem in aliquibus officijs habet locum regula de infir.resignan. vbi Gomes. q. 22. & si officialis resignans a curia absens sit, non habet lo
44 cum nisi transactis quadraginta diebus a die resignationis. Rebuf. in sua practica in regula de infirm.benef.resign.glos. 5. si etiam nominatus nõ haberet qualitates requisitas, & hoc residet in iudicio principalis, cum non omnes capaces sint. arg. l. fideicõmissa. §. si seruo. ff. de legat. 3. etiam si persona nominata non est accepta Pontifici, resignationes nõ admittũtur, possem adducere multa exempla, sed ex industria omittuntur, & propterea non potest libere dici, quod Papa sit facilis, merito officialis non habet liberam facultatem officium alienandi, cum sit pœnes ipsum cũ istis oneribus, & in aliquibus etiam officijs requiritur expeditio literarum. Cogita tamen, quia quæstio in se habet difficultatem. Nic. de Vbal. indecisam reliquit. Aym. in d. conf. 136. in prin. cõsuluit causam componendam esse. Rota tamen Romana videtur determinasse officia siue per propriã. legitimam imputandã esse. per not. per Rip. in d. l. in quartam. nu. 163. vt in vna Romana bonorum de piaretis. corã. R. P. Saraphino; tenẽdo, quod officium emptum a patre non computetur in legitima posse dubitari, an fructus officij deberent conferri; vide Ias. in d. l. illud. C. de colla.

Ex supradictis dici etiam potest, quod si pater daret pecuniam officia
45 li sub nomine societatis super vita filij, ex quo societas non est facta cum filio, nec ei aliquod ius super dictis pecunijs acquisitum fuit, vt dixi supra lib. 1. cap. . . eidẽ filio talis pecunia in legitimã imputari non potest, quia durante societate emolumẽtum spectat ad patrem, & ea dissolata per mortem officialis, vel patris, non ad ipsum filium, sed ad patrem, vel eius hæredes pecuniæ restituendæ sunt. Si vero pater de suis pecunijs
46 nomine filij societatem contraheret, & ad ipsum filium commodum societatis, ac facultas societatis dissoluendi spectaret, tunc quia talis pecunia ex cõtractu patris acquisiuit absque onere, dicitur profectitia, ideo in legitimam mortuo patre imputari debet. Bart. in d. l. 1. §. nec castrense. nu. 5. & 6. Paris. d. conf. 56. nu. 18. lib. 3. Est enim in libera voluntate filij renũcare societatem, & de pecunijs ad libitum disponere.

S V M M A R I V M.

1 *Officia Ro. Curiæ nec alienari, nec obligari possunt.*

2 *Officium non est obligatum pro pensione super officio constituto.*

3 *Pensionarius pro pensione super beneficio constituta, habet beneficium obligatum.*

4 *Officium non comprehenditur sub generali obligatione. & nu. 18.*

5 *Tacite fieri non potest, quod expresse non potest.*

6 *Prohibita alienatione non censetur prohibita obligatio.*

7 *Officialis non potest officium alienare, nec cedere nisi de consensu Papæ.*

8 *Officium esset solum obligatum, donec esset pœnes illum, qui illud obligauit.*

9 *Resoluto iure officialis, resoluitur ius pignoris.*

Officia-

10 *Officialis non potest disponere de officio ad praeiudicium Papae.*
11 *Officiũ liberae transire debet ad Papã.*
12 *Officialis habet officium ex benignitate Principis.*
13 *Pensionarius habet pensionem ex voluntate Principis, non ex voluntate consentientis pensioni.*
14 *Fructus officij obligari possunt.*
15 *Fructuum obligatio durat, donec officium erit poenes obligantem.*
16 *Officialis non potest obligare fructus conferendo hypothecam post resignationem.*
17 *Officia Rom. Curiae personalia sunt.*
19 *Pretium redactum ex officio an comprehendatur sub hypotheca.*
20 *Pecunia redacta ex re hypothecata cadit sub hypotheca.*
21 *Subrogatus sapit naturam subrogati.*
22 *Pecunia redacta ex officio cadit sub hypotheca.*
23 *Creditor anterior, quando possit pecuniam solutam secundo creditori auocare.*
24 *Fiscus est priuilegiatus, quia potest pecuniam secũdo creditori solutam auocare.*
25 *Creditor anterior potest pecuniam solutam secundo creditori ex causa lucratiua alias causa gratificationis auocare.*
26 *Creditor, quod debeat probare, quando vult auocare pecuniam a secundo creditore.*
27 *Excussio est necessaria quando primus creditor vult a secundo creditore pecuniam auocare.*

CAP. XXXXI.

Redeundo modo vnde digressi sumus, si officia alienari nõ pos-
1 sunt, prout forte verius dici posset, vtique nec obligari valent, vt dictum fuit, & expresse probatur a contrario sensu in l. fin. C. de pigno. Illa enim solum hypothecari possunt, quae vendi, vel ad haeredes trãsmitti possunt, & si est prohibita alienatio, censetur quoque prohibita hypotheca. vt in l. fin. C. de reb. alien. vel non alienan. Ruy. cons. 123. nu. 20. lib. 2.

Et licet annua pensio super officio constituta fuerit; non tamen officiũ
2 pro dicta annua pensione obligatum est. l. fin. in fi. ff. de contrahen. empt. l. Caius. ff. de an. legat. Talis enim pẽsio debetur ex contractu, & sic non afficit officium, vt dici possit onus reale. ideo non sequitur quemlibet posses-
3 sorem, Guid. Pap. q. 9. & licet pensio super beneficio reseruata habeat beneficium forte hypothecatum, quod tamen non est absolute verum; sed secundum aliquos, quando pensio est reseruata super fructibus beneficij, tunc pensionatius pro pensione reseruata, quia fructus succedunt loco alimentorum, habet illos obligatos, vt per Gigan. de pensio. q. 51. cum etiam reseruatio pensionis proueniat magis a voluntate Papae, quam contrahentium. vt per Gigan. in dicto tract. q. 79. nu. 2. & q. 83. nu. 9. sed in societate voluntas Papae non interficit: igi-
4 tur officialis officium obligare nõ potest, nec in generali obligatione omnium bonorum ab officiali facta, officium includitur, nec etiam a lege ta-
5 cite obligatum censetur, quod enim fieri non potest expresse, nec etiam tacite fieri debet, nec censetur. glos. in l. Lucius. §. penul. ff. ad municip. & tacite non censetur, quis id velle, quod expresse non potest. Aym. cons. 103. nu. 16. & tacite hypotheca non intelligitur, nisi a lege introducta sit; vt

 proba-

probatur in tit. quibus modis pig. tacit. contra. ff. & C. sed quod officium sit tacite obligatum nulla lege introductum est, igitur non erit tacite obligatum: vt in simili dicit Gigas in d. quæst. 51.

Si autē aliquis tenere vellet, quod
6 prohibita alienatione non censeatur prohibita obligatio, vt videtur velle Paul. Castr. in l. tutor. §. etiam. ff. de pigno. act. & firmat. Necusan. in 3. membro 2. part. nu. 71. & Philip. por. in cons. 61. nu. 19. cū seq. lib. 1. & quod ex quo Papa defacili resignationes officiorum admittere soleat, & propterea dicitur, officia vendi posse, vt adnot. Paul. Castr. & Ias. in d. §. imputari, & multo magis posse obligari, ac hypothecari, in primis dici posset: quod & si Papa de facili resignationes admittat, non potest tamen of-
7 ficialis officium alteri resignare, nec cedere absque consensu, & admissione Papæ. l. 1. §. eam rem. ff. quæ res pigno. oblig. & a contrario facit tex. in l. sed & quod. ff. de pigno. & quemadmodum feudatarius non potest obligare feudum sine consensu domini. vt in c. 1. §. 1. de prohibitione feud. alie. per Federic. item nec etiam officialis officium sine scientia, & patientia Papæ, cuius licentia in alienatione necessaria est. Alex. in l. filius fam. §. diui. de leg. primo, & in omnem euen-
8 tum talis obligatio, siue hypotheca expressa, seu tacita, quamuis subsisteret, solum duraret, donec officium penes officialem obligantem permaneret. Vnde si officium postea per obitum, vel per cessionem, seu resignationem factam ab officiali ad Papam rediret, vel in alium transiret, omne ius quod officialis in officio habebat extinctum esset. c. quod in dubijs. c. fu-

per hac. c. nisi cum pridem. c. fin. de renūciat. & propterea erit quoque ex-
9 tincta obligatio, & hypotheca, quoniam extincto, ac resoluto iure officialis obligantis, resoluitur etiam ius pignoris recipientis ab eo, & sic hypotheca si inducta fuisset, vt est tex. & ibi Doct. declarant in l. lex vectigali. ff. de pigno. & in l. si res. ff. quib. mod. pign. & hypo. sol. Ruy. cons. 17. nu. 8. lib. 1. Bar. in l. tutor. §. fin. ff. de pignor. actio. vbi dicit, quod fundus emphytheuticarius potest obligari saluo iure domini; sed finito iure emphytheutico, finitur & ius creditoris, idem dicit Bald. in d. l. vectigalis, quod si ego pro dote obligarem domum liuellariam in genere, vel in specie, & postea domus ad dominum directum redeat, puta propter canonem non solutum, diceretur extincta obligatio facta pro dote. Ad idē facit, quod scribit Bart. in l. in diem. ff. de aqu. plu. arcen. & eū sequitur ibi Paul. Castr. Alex. cons. 38. consideratis. col. 2. vers. alia ratione li. 2. Non potuit igitur of-
10 ficialis quicquam facere super officio in præiudicium Reuerendæ Cameræ, quia illud habuit cum onere, vt libere ad eam rediret. vt adnot. Fulgo. in d. l. si res, in fine. vers. audite aliud simile. Paul. Castrē. in d. §. etiā, in fine. Nat. cons. 474. nu. 29. Ias. in l. fin. C. de iu. emphyth. nu. 84. dicens, quod maritus pōt bona feudalia obligare pro dote, donec mariti durant.

Nec obstat si diceretur, quod postquam officium fuit obligatum, & hy-
11 pothecatum, cum illo onere, ad quēcumque transire debeat, cum obligatio, & hypotheca, siue eius prosecutio fit in rem. vt in l. pignoris. C. de pign. l. pignoris. ff. eod. tit. & res hypotheca ta transit cum suo onere. l. si debitor. C. de

C.de distrac.pign.c. ex literis. de pigno.Matt.de afflic.decis. 95. Quoniã hæc procederent,quando simpliciter res hypothecata trãsiret de hypothecante in alium non per viam resolutionis iuris eius, sed per viam venditionis vel successionis, & successor causam ab eo haberet:secus quando prouenit ad aliũ, ex resolutione causæ originarij contractus; tunc etiam resoluitur & hypotheca.Bal. & Saly. in l.2.C. de rescinden. vendit. ac ius hypothecantis extinguitur,& per inde habetur, ac si nunquam habuisset.Soc.Iun.cons. 119. lib.2. num.17. Statim enim,quod officialis libere resignat officium,extinguitur omne ius resignantis,ac libere transit ad Cameram absque aliquo onere, ex natura concessionis officiali factæ, & Papa postea alteri conferendo, cui collatũ
12 est,officium habet ex benignitate, & prouisione Principis, non autem ex iure resignantis, quod per resignationem in totum extractum fuerat.Rot. decis. 352. in no. si opponatur maxime si resignatio admissa est. d.c. admonet.d.c. quod in dubijs de renunciat.l.si quis vi.§.differẽtia.ff.de acqui. poss.Innoc. in c. super hoc.de renuncia. Abb. in c. sollicite.de restit. spoliat.& resignatarius dicitur habere officium ex benignitate, & donatione Principis.Inno.& Abb. in c.inter cætera.extra de præben.prout etiam di-
13 citur de pensione, quia licet rector beneficij reseruationi pensionis consentiat, tamen pensionarius illam ex voluntate Papæ, non autem consentientis habere dicitur. c. nisi essent.§. quia ibi,non quidem ex pactione partium.de præben. & inde. 1. §. an eadem,de supplen.negli.Prælat.Gigas. de pensio.q.79. nu.2.& q.5.

Fructus vero,& cõmoditates officij bene obligari, ac pignorari pos-
14 sunt. vt adnot. Bar. in l.si is qui.§. an vsusfructus.ff. de pigno.declarat Ias. in l.fin.nu.78. vers.limita etiam.ff.de iur. emphy. sed melius declarat Bart. in l.codicillis. §. instit. ff. de legat. 2. Necusan. in tract. de pigno. & hypo. in 2.memb.2.partis.nu.48. Ripa.in l. 2. nu.45. ff. de pigno. & hypo. Aym. cons.213.nu.2. vbi declarat,& dicit,
15 quod quamdiu durabit officium in persona officialis, eius commoda ad creditorem pertinebunt,sed extincto officio in eius persona, creditor non amplius fructus recipere poterit. Ias. in §.fin.& in §.eum quoque. instit.de actio.Ruy.d.cons.17.nu.8.lib.1. vbi dicit, quod d.lex vectigal procedit etiam si sola commoditas officij hypothecata esset; nec potest officialis
16 officium obligare, conferendo hypothecam post resignationem, uel eius mortem, quia cum tunc officium suũ esse desierit sed Papæ,uel alterius,ex concessione Pontificis, obligatio, seu hypotheca amplius non subsisteret, nec rem alienam hypothecare potest.l.neq; pignus.ff. de reg.iur. Ruy. d.cons.17. nu.8. lib.1.
17 Officia enim Romanæ Curiæ personalia sunt, vt tradit Nic.de Vbaldis, in Trac.de success.col.8. & propterea non capiuntur ab hypotheca,quæ super rebus, & non personali iure consistunt,cum ius reale dicatur. l. eos, C. qui potio.in hypo. hab.l. pignori.C. de pignoribus.
18 Ex hoc etiam inferrebatur, quod cum officium non veniat sub hypotheca,pariter nec precium redactum
19 ex uenditione officij venire debet,iũ quia pecunia, non comprehenditur sub hypotheca.ex l.si non expedierit. ff.de

ff.de bon.Auth.iud. possi.l. pupillus. ff. de his, quæ in frau. credit. vbi oẽs ea ratione maxime,quia vigilantibus, & non dormientibus iura subueniũt, & ita dicit fuisse iudicatũ.Matt. de afflic. decis. 190. sequitur Paris. cons. 64. lib. 4. vbi per plura iura,rationesque dictam decisionem comprobat,& commendat,& eam sequitur Grãmat. q. 1. post eius decis. Capic. decis. 78. nu. 1. & 2. & nonnulli alij: per solutionem enim factam secũdo creditori stante commissione, & consumptione, pecunia fuit effecta ipsius recipientis.l.si alieni nummi.ff. de solut.Bart.& Doct.in l. singularia. ff.si cert. pet. vbi Ias. num. 13. Dec. nu. 6. dicit esse communem;tum etiã quia forte opinio contraria procede-
20 re posset, quando pecunia redacta fuisset ex re, quæ cadit sub hypotheca.per not.per Bart.in l.1. de distrac. pigno.quia cum pretium tunc succedat loco rei,hypothecaria agere posset ad pretium ex re obligata redactum.Ias.in l. si cum seruum, in fin.ff. si cert.pet.nu.7. Negusant. de pigno. & hypothe.in secundo memb.secundæ part. nu. 25. & in 1. memb. sextæ par. nu. 48. secus si redactum fuit ex re, quæ non cadebat sub hypotheca,
21 ex regula,quod subrogatum sapit naturam subrogati,& fruitur priuilegijs eius, in cuius locum subrogatur. l. eũ qui.§.iniuriarum.ff.si quis caut.§.fuerat.inst.de act.l.filius:vbi Bar.de lega. Tiraquel.de retract.§.32.glo.1.num. 10. in fine.

Contrarium tamen in his proprijs terminis resolutum fuit, quod licet officium sub hypotheca non cadat, tamen pecunia ex eo redacta cõpre-
22 henditur.per l.cum taberna.§. finali. ff. de pigno. vbi Bart. dicit, quod in obligatione generali, venit etiam pecunia quocumque modo quæsita. Negusant.de pigno.in 4. memb. 2. part. nu.166.cum etiam in pecunia hypotheca consistat.l. idemque.§.finali.ff. qui pot. in pigno. ha. quod procedit etiam si pecunia bona fide cõsumpta sit.l.pecuniam: vbi glo.C.de priuileg. fisci.Negusant.in d.tract.in 2.memb. 2.par.nu.17.& in 4.memb.2. par.nu. 116.Moder.Strach. de decot.c. fina. nu. 29. vbi reprobat decis. Matth. de afflic.Nec enim considerãdum est,ex qua re pecunia peruenerit, nam statim,quod redacta fuit ex officio, fuit facta propria ipsius debitoris;merito cõprehẽditur sub hypotheca generali,& trãsit postea in secũdũ creditorẽ cum sua causa,& onere, merito põt a secũdo creditore auocare, nec pretiũ succedit nec subrogatur loco officij. l.qui vas.§. finali,de furt. plene Tiraquel. de retract.§.32.glo.1. nu. 20. & ita videtur resolutũ fuisse in vna Romana potioritatis coram Thoma de Thanis,die 17. Maij. 1546. quæ decis.meo quidẽ iudicio subsistere posset,si pecunia vel esset pœnes debitorem, vel pœnes secundum creditorẽ ex causa lucratiua siue mala fide consumpta fuisset,per not. per Ias.in l.rogasti.§.finali.nume.3.ff.si cert.pet.per glos.in l. si filius,in verb. conditionẽ. ff.eo.quia si mala fide consumeretur, diceretur creditor dolo desijsse possidere, & ideo fingitur pecuniam extare,& vendicare posset a primo creditore.Ias.in d.§.fina. & facit distinctio. Bar. in d. l. pupillus. vbi concludit,
23 quod anterior creditor potest per hypothecariam,reuocare solutionem posteriori creditori factã, qui posterior dolo possidere desit. Idem dicit Io. And. ad spec. in tit. de obligat. & solut.

solut. in rub. vers. ex quo videmus, vbi inquit, quod sic potest auocare per hypothecariam pecunia soluta, quãdo extat ita pari modo cũ dolo desit possidere, ergo si bona fide fuerit consumpta, non poterit a priori creditore molestari.per not.per Doct.in l.non omnis.§. pupillus.ff. si cert. pet. & ibi per Ias. & Dec. & alios Natt. cons.547.nu.34.& isto casu procedit decis. afflic. quando bona fide pecunia a secundo creditore consumpta est, tunc secundus creditor molestari non poterit, nec per actionem hypothecariam, vt per Afflic.in d.decis.& alios sequaces, nec per actionẽ in factum. vt Strach.censuit.Bar. enim in d.l. cum taberna, loquitur si pecunia esset pœnes creditorem, tunc caderet sub generali hypotheca.tex.& glo. in d.l.pecunia,& in l.deferre.§.vlt.ff. de
24 iure fisc. loquuntur in fisco, qui est priuilegiatus,& potest ex iusta causa pecuniam secundo creditori solutam auocare, quando aliter satisfieri non posset,quæ iusta causa probari debet. Ceph.cons.86.num.14. vel etiam inquocumque alio priuilegiato, iusta communes Doct.traditiones, vt per Couarru.pract.q.cap.29.Michael de Grassis li.1.com.opi.q.12.& q.14.& pariter tex.in l. finali.§. & si præfatã. C.de iure deliberan.loquitur in creditore priuilegiato,cum etiam ibi loquatur,quando ab hæredibus a iudice compulsus, fit solutio debitoribus ipsius defuncti.vt Couarru.in d.cap. 29.considerat, vel dicta iura loquuntur,quando solutio facta est secundo creditori ex causa lucratiua, vel cau-
25 sa gratificationis. Roma.cons. 111. Bart.in d.l. pupillus. secus si ex causa onerosa.vt dixit Io.Faber in §. item si quis in fraudem.nu.23.instit. de act. quem secuti fuerunt Grãmat.in d.l.1. Menoch.cons.25.lib.1.nu.13. adnot. Bar.in l.1.de distra.pign.in q.quã dicit de facto habuisse, & dixit mulierem posse agere ad pretium peruentum ad fratrem ex ipsa venditione, quia ex causa lucratiua, secus si ex causa onerosa, sequitur Negusant. in 1.memb.5.par.nu.48.Ceph. d. cons. 86.nu.17.& 22.

Nec ex eo solo, quod pecunia peruenerit ad secundum creditorem,poterit primus creditor cõtra eum age-
26 re hypothecaria, nisi etiã probet ad eum pecunias peruenisse, & pęnes ipsum extare vel dolo desijsse possidere, vel dolose consumpsisse, sola enim prouentio non sufficit. l. si ipsa res.ff. quod metus causa cum pecuniæ præsumantur bona fide cõsumptæ,cum sint de rebus, quæ seruando seruari nequeũt.l.2.§.finali.l.5.§.1.de vsu, & earum rerum, quæ vsu consu. cum quotidie consumẽtur,cum sint ad vsũ destinatæ,& semper distractioni paratæ.Bal. in l. finali ad finem. C. compensa.Ias.§.item seruiana.nu.47. de actio.Natt.cons.496.nu. 14. sed si eadem pecunia adhuc appareret,nec commixta esset, tunc absque dubio posset primus creditor actione hypothecaria dictam pecuniam auocare. Paulus Castren.Alex.& Ias.in d.l.non omnis.§. finali.in his vero casibus, in quibus primus creditor ratione suæ hypothecæ in subsidium pecuniã solutam reuocare potest. vt in l. si non
27 expediatur.§. 1.ff. de bo. aucto. iud. pos.excussio facienda semper est, vt ibi per Bar.& Ceph.d.cons. 86.lib.1. nu.8.& nu.12.vbi ampliat etiam procedere vbi de æquitate, & sola facti veritate agitur.Menoch.d. cons.25.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Dans pecunias sub nomine societatis super officio, an possit post officij alienationem fructus exigere.*
2 *Fructus exacti post alienationem officij restitui debent.*
3 *Societas dissoluitur per alienationem officij.*
4 *Vitæ periculum vbi cessat, fructus exigi non debent.*
5 *Dans pecunias, si est in bona fide, quia alienationem ignorasset, fructus exigere posset.*
6 *Societas ad cõmodum istius, qui ignorauit non reputatur soluta.*
7 *Dans pecunias in societatem si sciuit alienationem officij fructus exigere non potest.*
8 *Pecuniam ex pecunia lucrari, vsura est.*
9 *Creditor si neglexerit exigere, interesse ei non debetur.*
10 *Creditor si prorogat terminum officiali, fructus exigere non potest.*
11 *Creditor tenetur interpellare debitorem.*

C A P. XXXXII.

MOdo occurrit notabilis indagatio, an facta officij alienatio
1 ne, ille, qui dedit pecunias officiali sub nomine societatis, fructus conuẽtos exigere valeat: & si illos exegit, in sortem computare debeat: & videbatur dicendum non posse, nec debere amplius fructus percipere, exactosq; post alienationem in sortem computãdos esse. Soluta enim societate per alienationem officij, cuius vigore fructus soluebantur, cum officium amplius non extet, nec fructus amplius exigi debent, alias vsura esset. Syluest. in verbo vsura. 2. q. 3. nu. 6. & exactos restitui debet, postquã illos sine cau-
2 sa recepit. toto tit. ff. de condit. sine cau. Alex. cons. 198. in fine. lib. 7. Statim enim, quod officium fuit per officialem alienatum, vel cessum, socie-
3 tas dissoluta fuit, quia super re, quæ contracta fuit, amplius non est, iuxta nota. in l. verum. §. fin. ff. pro soc. adeo, quod si ille, qui pecunias dedit officiali, post alienationem officij decederet, pecunias datas non amitteret, cum non possit dici durante societa-
4 te decessisse: vnde si cessat periculum vitæ, ita & commodum percipiendi fructus cessare debet: postquam fructus ratione periculi percipere permittuntur. §. illud. institu. pro socio. l. secundum naturam. de reg. iur. Illicite igitur fructus percipiũtur post alienationem officij, quia finita est societas. Hiero. Gab. cons. 78. lib. 1. & cõs. 63. nu. 16. lib. 2.

Tamen dicendum esse arbitror,
5 quod si ille, qui dedit pecunias, fuit in bona fide, quia ignoraret officium alienatum, seu cessum in alium esse, & ignorantia præsumitur. l. verius. ff. de præsumptionibus. c. præsumitur. de reg. iur. in 6. Rolan. cons. 56. & isto casu licite fructus exigerentur, & exactos post alienationem officij in sortem computare minime deberent, quia bona fide exacti fuerũt, ex quo exigens alienationem ignorauit, in summa Syluest. vbi supra, & est tex. in l. sed, & socius. §. si absenti. ff. pro so
6 cio, vbi societas ad cõmodum illius, qui ignorat, non reputatur dissoluta, sed solum ad commodum illius, qui sciuit. argu. l. sed & socius. §. 1. ff. pro socio. Per. de bel. pert. in l. beneficium. ff. de constit. Princ. l. in actione. §. item. si ali-

si alicuius.ff.pro socio, ne ille,qui pecunias dedit, damnum patiatur. vt p Alex.cons.60.lib.7. & hæc procedere possent in officiali, qui tenebatur dissoluta societate sortem restituere; sed malitiose forte alienationem tacuit,ne sors repeteretur,& malitia,& culpa sua alteri damnosa esse non debet, secus forte in tertio, qui bonam fidē recognouit, & verisimiliter alienationem ignorauit, vt inferius dicetur.

Si vero ille,qui pecunias dedit,of-
7 ficium in alium alienatum, vel cessū fuisse sciuisset,sortemque non repeteret, sed in exactione fructuum post scientiam alienationis officij continuaret,tunc fructus exactos,post sciētiam restituere tenetur, vel in sortem computari,postquam soluta societate, sciēter fructus ex re, quæ amplius non extabāt,exegit, & fuit in mala fide, postquam repetere sortem distulit, & contentus de mora fuit illius, qui pecunias restituere tenebatur, vt
8 ex eius pecunia pecuniam lucraretur,quo casu vsura esset.Armil.in sua sum.in verb.vsura.nu.10. Quando.n.
9 creditor neglexit,vel exigere non curauit, interesse ei non debetur. Ruy. cons.104.lib.4.post. nu. 10.

Et idem si ille, qui pecunias dedit terminum ad soluendum illi,qui pe-
10 cunias restituere tenebatur prorogasset.Abb.in c.consuluit.de vsur. nu.7. Syluest.in sua sum. in verb. vsura.nu. 25.Dec.cons.111.col.2.vers.quia respondetur.per textum.in l.tecta.§.cō sortis.ff. si cert. pet. vbi omnes. Ruy. consil. 104. col.fin.in fin. lib.4. Natt. cons.417.

Nec in his casibus, etiam aliquid
11 pro interesse peti posset,postquam ipse de mora debitoris contentus fuit; cum nunquam eum,vt solueret,interpellauerit. l. si ex legati causa. ff. de verb.oblig.l.quod te.ff.si cert.pet. vbi Doct.l. socium. ff. pro soc. ibi autem mora non fecerit.Ioan. Cepha. cons. 56.nu.50.lib.1.

SVMMARIVM.

1 *Dans pecunias sub nomine societatis, si interpellauit officialem soluta societate fructus conuentos exigere potest.*

2 *Pactum de aliquid dando loco interesse valet.*

3 *Socer etiam quod habuerit dilationē ad soluen. dotem, tenetur aliquid annuatim soluere, si ita conuentum sit.*

4 *Creditor licet ad interesse agere possit contra debitorem morosum,non tamē ad interesse conuentum.*

5 *Promissio facta de certa quantitate loco interesse non valet. nu. 8.*

6 *Assertioni partium super interesse nō statur.*

7 *Interesse per veras probationes probari debet.*

9 *Statutum,quod de interesse stetur assertioni partium non valet.*

10 *Anima cunctis rebus præferenda.*

11 *Opinio, quæ fauorem animæ respicit amplectenda est.*

12 *Conuentio de stando super interesse assertioni partis non valet in mutuo.*

13 *Præstatio si est vniformis est suspecta.*

14 *Officialis ad interesse conuentum non tenetur.*

15 *Officialis ad interesse liquidandum tenetur, si fuit in mora, sortem restituendi.& nu.17.*

16 *Vsura pro quantitate interesse est permissa.*

18 *Morosi tenentur ad interesse liquidandum.*

S Cre-

Creditor suum interesse probare debet.

C A P. XXXXIII.

SEd quid, vbi ille, qui dedit pecunias interpellauit illum, qui pecunias habuit post dissolutam societatem, vt pecunias habitas restitueret,
1 & ille in mora restituendi esset: an ad fructus conuentos, scilicet ad rationem duodecim pro cẽtenario agere posset: cum in contractu societatis semper dici soleat, quod post dissolutam societatem, loco damnorum, & interesse, ac lucri cessantis, usque ad integram restitutionem fructus ad rationem duodecim pro centenario soluere teneatur, &c. Et videtur dicẽdum, quod sic, per ea, quæ adnotat Ioan. And. in c. salubriter. & in c. naui
2 ganti extra. de vsur. vbi dat doctrinã, quod licitum est vltra sortem pacisci aliquid dandum loco interesse, quando debitor est in mora, & eum sequitur Ant. de But. ibi adno. Cy. in Auth. ad hæc. C. de vsur. prout eos refert, & sequitur Alex. cons. 36. lib. 6. nu. 14. Hoc etiã probatur per not. per Abb. in d. c. salubriter. vbi vult, quod licet
3 sit data dilatio socero ad soluen. dotem, potest tamen conueniri de soluẽdo certũ quid annuatim, donec dos soluatur, dummodo sit homo solitus negociari, tunc licite capit aliquid pro interesse. sequitur Alex. cõs. 220. super tit. quæstionis. lib. 2. Dec. cons. 111. col. fina. & in c. cum venerabilis. de excep. nu. 14. vers. putarem tamẽ. Alex. cons. 200. lib. 6. nu. 6. Soc. cons. 176. lib. 2. Roma. cons. 517. nu. 5. cum seq. Couarru. cap. 4. lib. 3. varia. resolu. nume. 5. vbi hanc esse communem opinionem testatur.

Contrarium tamen dicendum arbitror; creditor enim si debitorẽ in-
4 terpellauit, & in mora esset, licet ratione moræ ad interesse agere valeat, vt est tex. in l. socium. ff. pro soc. Aret. cons. 9. vbi dicit istam esse communẽ opin. Nat. cons. 56. nu. 7. lib. 1. non tamen interesse conuentum, scilicet ad rationem duodecim pro centenario petere poterit, nisi vere tale fuisse in-
5 teresse probet, quia taxatio facta, vel certa quantitas promissa pro interesse non valet. Io. And. in d. c. salubriter. dicens, quod si maritus, cui facta fuit promissio dotis sub certo termino, & in termino conuenit, vt certos denarios pro libra accipiat, talis conuentio illicita est. Sequitur Pet. de Ancha. cons. 145. Alex. cons. 120. lib. 2. ad hoc etiam est notabi. decis. Bal. in l. rogasti. §. si tibi. vers. quid ergo si mutuo ubi. ff. si certum peta. vbi dicit, si quis promisit certam soluere quantitatem in nundinis, & si non soluit ex nunc, promittit centum pro interesse, talem certam conuentionẽ non valere, nisi aliter de veritate interesse probetur. sequitur Alex. cons. 17. col. fin. lib. 4. Alber. in l. 1. C. de Sum. Trinit. Paul. Castr. & Alex. in l. insulam. §. vsuras. ff. solut. matri. & quod non stetur assertioni instrumenti, sed verum interesse probandum sit, not. in l. qui testamentum. ff. de probat. ad not. etiam Bal. in l. cunctos populos. col. 4. vers. deinde oppono. C. de Sum. Trin. vbi etiam ad hoc allegat tex. in l. si ita stipulatio. ff. de ope. lib. adnot. Pet. de Anch. cons. 150. vbi loquitur de hæredibus viri, qui promiserunt mulieri 10. pro centenario, nomine alimentorum, donec integraliter esset satisfacta de dote, & tenet, talem conuentionem non valere, &

quamuis.

quamuis interesse pecuniæ non solu-
tæ in termino, iure canonico, & ciuili
peti possit, tamen dicit ipse se intelli-
gere hoc, vbi constat de interesse per
7 probationes, nõ per assertionem par-
tium, quæ non sufficit ad proban. &
taxandum interesse, alias semper pos
set fieri fraus, & dicere, quod tenere-
tur decem pro dãno, & interesse sol-
uere, & fraudibus obuiandum est. c.
quamuis. de diuort. l. cum hi. §. si præ-
tor. ff. de transa. & quod talis conuen-
8 tio non valeat, firmant quoque Dec.
cons. 36. & cons. 116. & cons. 119. &
cons. 183. Nat. cons. 417. & 490. Aym.
cons. 189. nu. 5. 6. 8. Alex. cons. 27. lib.
4. nu. 11. Ant. Rub. cons. 20. in fi. Ca-
gno. in l. curabit. de act. empt. Io. Ce-
pha. cons. 290. nu. 7. vbi hanc esse cõ-
munem opinionem, & in iudicando
recipiendam firmat in his terminis
Dom. Soto. de fur. & fur. lib. 6. q. 6. ar-
tic. 2. in fi. & quod non valeret statu-
9 tum in contrarium attestatur Ruy.
cons. 53. nu. 26. lib. 2. & consuetudo
contraria tanquam pestis est fugien-
da. Abb. Fely. & Dec. in c. ad nostram.
probat Aym. cons. 87. in fi. Aret. cons.
151. & 156. Ruy. consil. 104. lib. 4.
col. fin. vbi concludit, ita communi-
ter teneri.

Ex his colligitur hanc quęstionem
valde dubiam esse, propter varias ra-
tiones, quæ ab vtraque parte adducũ
tur, & Docto. tam iuris ciuilis, quam
canonici, non solum inter se dissen-
tiunt, sed multi etiam sibimet contra-
rij sunt, & diuersimode in facto re-
sponderũt, adeo quod si Decius post
Pet. de Anch. in cons. 111. non affir-
maret, potius in hac materia standũ
esse Doctoribus iuris canonici, quã
Theologis, ipsis Theologis deciden-
10 dam relinquerem. Sed cum agatur
de peccato, ac periculo animæ, quæ
cunctis rebus præferenda est. l. sanci-
mus. C. de Sacr. sanc. Eccl. & nil pro-
dest homini, si vniuersum Mun-
dum lucretur, animæ vero suæ detri-
mentum patiatur. c. Matthæus. de si-
mo. Igitur illã opinionem, quod talis
conuentio non valeat, amplector, tã-
quam tutiorem pro anima, iuxta sen-
tentiam glos. in Clem. exiui. §. item,
quia de verb. signif. Alex. cons. 73. in
fi. lib. 4. Ias. in l. 1. C. de Sum. Trinit.
11 nu. 36. vbi dicunt, quod semper est
amplectenda illa opinio, quæ fauo-
rem animæ respicit. Et prima opinio
in aliquibus casibus solum procedit,
vt in venditore, vel genero; in illis
enim diuersa est ratio, cum tractent
de damno euitãdo; vt dicit idẽ Aym.
cons. 87. in fi. Paris. cons. 60. lib. 1. sed
etiam in conuentione facta cum em-
ptore, vel socero, multi teneant, quod
non valeat; sed quia nos sumus extra
istas conuentiones, in illis me remitto
ad notata per Aym. in d. cons. 189.
vbi late distinguit plures casus, prout
etiam Couarru. c. 1. & c. 4. lib. 3. varia.
resolut. Sed satis est, quod in alijs ca-
sibus omnes fere consentiunt talem
conuentionem non subsistere. Dec.
12 cons. 167. dicit non valere in mutuo.
Ancha. cons. 376. nec etiam in alijs
contractibus. Aym. cons. 87. & d. cõs.
189. & maxime in societate; tũ, quia
est promissa certa quantitas habito
respectu ad sortem principalem, &
13 quando præstatio est vniformis indi
cat non pro interesse, quod solet esse
incertum, & varium, sed pro vsura-
rio lucro. Roma. cons. 520. Nat. cons.
417. nu. 5. Tum etiam, quia dissoluta
societate per alienationem, aut cessio
nem factam ab officiali, de officio,
pecunia data officiali apud eum pure

in debito, & non in societate remansit, ergo idem dicendum de eo, quod de alio debito, ex identitate rationis, vt in simili adnotat Abb. cons. 77. in fin. verb. lib. 1. Sed debitor non tenetur ad interesse conuentum, vt dictũ fuit per not. in d. l. qui testamentum, & in l. cum quis decedens. §. codicillis. §. Titia. ff. de leg. 3. & p alios, quos allegat Alex. cõs. 80. col. 1. lib. 3. Natt. d. cõs. 490. Igitur nec officialis ad in-
14 teresse conuentum tenetur.

Sed reiecto pacto, ac si appositum
15 non fuisset, officialis finita societate ad interesse tenebitur, si in reddẽdo pecuniã, moram adhibuit. vt est tex. in l. socium. ff. pro socio. ibi licet non quasi vsuras, sed quod socij intersit moram eam non adhibuisse. l. 3. in fi. ff. de eo, quod cer. loc. l. atqui natura. §. non tantum. ff. de nego. gest. omnes scriben. in l. 2. C. de vsur. Vsura enim
16 pro concurrenti quantitate interesse est omni iuri permissa. c. peruenit, & ibi glo. in verb. seruent indemnem. de fideiuss. c. conquestus, & ibi gl. Doct. de vsur. optima glo. in l. cum allegas. in fi. C. de vsur. quam valde adnotat Bal. ibi in fi. dicens hoc procedere in quocunque contractu, habetur per Alex. Dec. & alios supra allegatos, & istam esse communem opinionem, de-
17 bitorem teneri ad interesse liquidandum, si fuit in mora restituendi sortem principalem. Aret. in d. cons. 9. & Grat. cons. 56. nu. 7. lib. 1. dicens, quod in iure notissimum est in quacunque
18 materia a morosis interesse peti posse, scriben. in l. vinum. in l. quod te. ff. si cert. pet. Aym. d. cons. 189. col. fin. & multos refert Couarru. d. c. 4. qui cum pluribus Theologorum auctori-
19 tatibus comprobat. Ruy. d. cõs. 104. in princ. lib. 4. Creditor igitur debet probare per legitimas probationes suum interesse causatum ex mora debitoris. vt dicunt Doct. in locis citatis, & habetur per Rolan. cons. 35. li. 1. vbi plene etiam docet, qualiter interesse a creditore probandum sit. Matt. de afflic. decis. 22. & decis. 20. plene Menoc. de arb. iudic. casus. 119 lib. 2. Ceph. cons. 290. Natt. cõs. 450. ex quorum dictis, etiam colligitur, an dans pecunias possit petere pro interesse fructus ad rationem duodecim pro centenario, ex quo si officialis ei suas pecunias reddidisset, illas in societate super alio officio ponere potuisset, & totidem pro fructibus percepisset, vt etiã plene habetur per Ruy. d. cons. 104. lib. 4. nu. 6. cũ seq. & prædictum tamen procederetur, si officialis, vel eius hæres, vel fideiussores principaliter obligari in mora restituendi pecunias essent, cum interesse sine mora non debeatur. l. mora. §. 1. de vsur. glo. & Doct. in l. quod te, & in l. certum. ff. si cert. pet. vnde si officialis nesciret mortem illius, qui ei pecunias dedit, nil ei imputari posset, si pecunias hæredibus ipsius non restituerit, secus si societas finita esset ex parte officialis, qui propter sciẽtiã in mora esset. l. euictis. C. de vsur. vbi Saly. tunc ad interesse tenetur, vt respondit Hiero. Gabr. cons. 78. in fi. lib. 1. & infra cap. 50. declarabitur.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de stando assertioni creditoris de damnis, & interesse passis ratione retardatæ solutionis an valeat.*
2 *Pactum de stando priuatæ alicuius scripturæ non valet. sed contra nu. 7.*
3 *Pactum de stando assertioni creditoris super damnis, & interesse valet, sed*

sed potest reuocari ante declarationem.

4 *Creditoris arbitrium debet regulari secundum arbitrium boni viri.*

5 *Creditoris arbitrium ad arbitrium boni viri reduci debet.*

6 *Conuentio, quod stetur dicto creditoris valet.*

8 *Creditor si excederet in declarando interesse, iudex ad congruam quantitatem reducere posset.*

9 *Facultas data creditori declarãdi interesse, reuocari non potest, nisi noua causa superuenerit.*

10 *Creditor ante declarationem iurare debet.*

11 *Tutor non potest facere conuentionẽ de stando dicto creditoris pupilli.*

12 *Hæres creditoris super damnis, & interesse non potest iurare.*

13 *Debitor si probaret quantitatem damni, & interesse, tunc dicto creditoris standum non esset.*

C A P. XXXXIV.

SEd quia sæpe, & vt plurimum, officiales, qui pecunias in societatẽ accipiunt, promittere solent, si pecunias, dissoluta societate, non restituerint, damna, expensas, & interesse soluere, quod occasione retardata solutionis patietur ille, qui pecunias dedit, pro quibus promisit stare simplici eius dicto, vel verbo, etiam absque iur. & taxatione iudicis, &c.

1 Dubitari posset, an huiusmodi cõnentio valeat. Cy. in l. si quis in cõscribendo. C. de Episcopis, & Clericis Bal. in l. 1. col. 1. C. de senten. quæ pro eo, quod interest. Spec. in tit. de probat. in §. videndum. verf. quid si post nonnullos antiquos dicunt, talẽ conuentionem, siue pactum non valere; & ratio illorum potissima est: quia ille, qui pecunias dat, ad delinquendum inuitaretur, & vbi posset quis ad delinquẽdum inuitari, eius dicto stãdũ non est. Ideo dicunt Ang. & Paul. Castr. in l. pactum inter hæredem. ff. de pactis. post Innoc. in c. cum primo tabellio. de fid. instr. non valere pactũ

2 de stando priuatæ alicuius scripturæ, quia materia delinquendi daretur. arg. l. conuenire. de pact. Doct. l. &c si vnus. § illud. ff. de pact. Roma. consil. 204. Soc. in l. 1. §. fin. ff. de verb. oblig. Ias. in l. iusiurandum, quod ex conuentione. col. 1. nu. 2. ff. de iureiurã. & propterea pactum non valere tenent Salyc. in l. fin. ff. de præto. stipulat. Homod. consilio. 12. & consilio. 38. Bart. vero in l. fin. ff. de prẹto. stipulat. format istam quæstionem, eamque re

3 soluit, quod talis promisio, & pactum tenet; sed antequam declaratio facta fuerit, possit reuocari, secus post declarationem, nisi iniqua, vel iniusta foret, & tunc posset petere, vt ad arbitrium boni viri reduceretur: & propterea cessat ratio Cy. & aliorũ, quod per hoc ad delinquendum inuitaretur. Quia eius dictum iniquum ad arbitriũ boni viri reduci potest, quod nunquam sublatum censetur, vbi dolus præsumitur; & tunc præsumitur, si plus debito declarauerit, & opinionem Bar. sequuntur Ang. Paul. Castr. & alij in d. l. fin. Alex. conf. 37. nu. 31. lib. 2. & conf. 47. nu. 4. lib. 1. Et ratio est, quia licet quando declaratio arbitrio tertij committeretur, differentia sit, an verba arbitrium boni viri, vel liberam voluntatem importent, tamẽ si committitur aduersario quibuscunque verbis, quis vtatur, semper, vt bo

4 nus vir declarare tenetur; quia ita videtur commissum propter suspitionem

nem proprij commodi, vt per Bart. &
omnes in d.l.fin. & ibi Imo. hoc pon-
derat. Et nisi ita diceretur, tenenda es
set opinio Cy. quod pactum non va-
leat, quia materiam delinquẽdi præ-
beret. Ideo dicunt Doct. vt hoc euite
5 tur eius arbitrium iniquum ad arbi-
trium boni viri reduci debet. Ruy.
conſ. 104. lib. 4. nu. 8. Matth. de afflic.
decis. 91. col. 4. Natt. conſ. 450. nu. 8.
& 9. Bart. conſ. 168. quidam habens.
in fin. Alex. conſ. 67. nu. 4. lib. 2. vbi te
6 net, quod hęc conuentio valeat, quod
stetur dicto creditoris, nisi de eius ini
quitate probetur secundum veras, &
magis communes conclusiones. Idem
Alex. in conſ. 113. lib. 4. nu. 6. vbi di-
ctum Innocen. reprobat, dum dice-
7 bat, per pactum induci non posse, ꝙ
quis cogatur stare priuatæ scripturæ
alicuius; quia si potest ex disponentis
auctoritate dari robur dicto vnius
priuati viri, ergo etiam, & voci mor-
tuæ, idest priuatæ scripturæ alicuius,
& respondet ad rationes Innocentij,
vt etiã habetur per Dec. in c. veniens.
nu. 19. de test. & in c. 2. nu. 10. de fid.
instrum. Et ista opinio, quod valeat
huiusmodi conuentio, est vera, com-
munis, & seruatur, vt dicit Ias. in d.l.
iusiurandum, quod ex conuentione.
col. 1. vbi respondet ad omnia cõtra-
ria Boer. singul. in verb. expensæ. nu.
6. vbi dicit tale pactum debere intel-
ligi ad arb. boni viri. Natt. conſ. 213.
8 nu. 5. Alex. conſ. 54. col. 1. lib. 2. Vnde
si creditor in declarando excederet,
iudex interesse ad congruam quanti-
tatẽ reducere, ac taxare posset. Natt.
d. cõſ. 450. nu. 12. Hipp. in l. patre, vel
marito. ff. de quæstio. nu. 62. vbi plene
ponit practicam qualiter postea per
iudicem taxatio fiet.

Sed dum Bart. dicit, quod potest
debitor talem concessionem ante fa-
ctam declarationem reuocare, in
hoc Alex. in d. l. iusiurandum. quod
ex conuenrione dicit, quod cõiter
9 reprobatur, quia talis potestas reuo-
cari non potest. Idem Alex. in conſ.
130. lib. 1. nu. 6. vbi dicit communẽ
opinionem esse contra Bart. Matth.
de afflic. decis. 91. num. 11. opinio
Bart. saluatur, vt procedere possit
quando aliqua iusta causa reuocan-
di superuenerat; vt quia esset debi-
tor factus homo malæ conditionis,
& famæ, vt dicunt Ang. in d. l. fin.
Ias. in d. l. iusiurandum. Natt. conſ.
213. alias sine noua causa suspitio-
nis allegata, & probata reuocari non
posset.

Et tenendo opinionem Bart. con-
uentionem valere, quæ est magis
10 communis, opinio 1. limitatur, vt
tunc demum procedat, si creditor
iurat; quia etiam quod pactum sim-
pliciter dicat de stãdo simplici dicto
creditoris, intelligitur cum iuramen-
to. per tex. in l. Theopompus. ff. de
do. prælega. Ias. in d.l. iusiurandum.
nu. 6. quamuis Alex. in conſ. 54. lib.
2. contrarium sentire videatur.

Secundo limitatur, in tutore, qui
talem faceret conuentionem, quia
11 tunc non valeret. Bart. in l. iusiuran-
dum. Ias. in d.l. iusiurandũ post nu. 6.

Tertio limitatur vt non procedat
in hæredem creditoris, qui tale iu-
12 ramẽtum super damnis, expensis, &
interesse præstare nõ potest, vt nota
tur in addit. ad Bat. in d.l. fin. Didac.
in c. quamuis. in 1. parte. §. 5. num. 7.
de pac. in 6. Menoc. de ar. iud. quæst.
68. lib. 1. num. 31. Tiraq. de retract.
ligna. §. 2. glos. 1. num. 6.

Quarto limitatur, vt nõ procedat,
13 si debitor per legitimas probationes
de

de quantitate damni, interesse, & expensarum probaret; tunc non crederetur dicto creditoris, & contra eius dictum admitteretur probatio in contrarium, vt plene post alios adnotat Hippo. in rub. de probatione. num. 137.

SVMMARIVM.

1 *Dans pecunias officiali in casu restitutionis, an officialis, & fideiussores interpellandi sint, vt in mora dici possit.*
2 *Dies societatis finitæ pro homine interpellat.*
3 *Societas finitur morte sine interpellatione*
4 *Dies tacita sicut expressa interpellat.*
5 *Officialis soluta societate a morte constituitur absque interpellatione.*
6 *Finita, vel reuocata societate, ista verba conditionem important.*
7 *Conditionis euentus debitorē in mora absque interpellatione non constituit.*
8 *Dies incerta dicitur per uerba soluta societate.*
9 *Dies incerta non interpellat.*
10 *Fideiussores possunt ignorare societatem esse finitam.*
11 *Mora non committitur sine culpa.*
12 *Hæres non est in mora nisi interpelletur.*
13 *Tempus ignoranti minime currit.*
14 *Hæres debitoris debet certior fieri per ostensionem instrumenti debiti.*
15 *Hæres cum beneficio legis & inuentarij & cum interpellatione nō constituitur in mora.*
16 *Interpellatio extraiudicialis ad constituendū debitorem in mora sufficit.*

CAP. XXXXV.

QVoniam supra dictū fuit, quod soluta societate, officialis, & fi-
1 deiussores tenentur ad damna, & interesse a die moræ, dubitari posset, an interpellandi sint, vt sortem restituāt, vt in mora dici valeant. Et quoad officialē videtur forte dicen. quod nō;
2 quia dies societatis finitæ ipsum interpellat. l. magnam. C. de contra. & cōmitten. stipula. l. 2. C. de iur. emphy. c. potuit extra locat. Alex. cons. 198. nu. 12. lib. 7. vbi dicit, quod societas fini-
3 tur morte sine aliqua denunciatione. Gig. in tract. de pens. quæst. 77. nu. 11. Et licet in tali promissione de die nihil dicatur, tamen ex quo officialis est obligatus soluta societate ad interesse, vsque ad totalem restitutionem, videtur satis comprehendere diem solutæ societatis, ad cōstituen. ipsum
4 in mora; cum dies tacita sicut expressa interpellat. Alex. cons. 74. nu. 11. li. 5. & cons. 176. nu. 21. lib. 6. & tempus saltem tacite fuit limitatum ad restitutionem vsque ad dissolutam societatē, per ea, quæ dicunt Bart. & Ang. in l. cum stipulatus sim mihi a Proculo. ff. de verb. oblig. vbi si promitto dare centum vsque ad Pascha, & ab eo die ad suam petitionem, adueniente Paschate debitor est in mora absque interpellatione. Et plus dicit Bal. in l. fin. §. præterea. C. de iur. dot. Quod si ex forma statuti debitores frumenti propter carestiam non possint exigi infra annum, sed post annum, elapso anno, absque alia interpellatione debitor est in mora. Sequitur Alex. cōs. 157. lib. 6. nu. 4. sic in casu nostro dici
5 potest, quod soluta societate officialis absque interpellatione in mora

consti-

constituatur, cum dies solutæ societatis illum interpellet, per not. per Soc. cons. 288. nu. 28. lib. 2. & tenendo istā opinionem, pluribus modis limitari potest, vt per Giga. dicta quæst. 77. nu. 14. cum sequen.

Sed quia fere in omnibus contractibus, qui solent fieri super huiusmodi societatibus, dici solet, dissdicta, vel soluta societate, officialis, & fideiussores sortem principalem restituere teneantur, & vsque ad integram solutionem soluere ratam partem fructuum dicti officij teneantur, & c.

6 dici potest, quod illa verba dissdicta, vel soluta societate, conditionem importent, iuxta tex. in l. a testatore. ff. de condi. & demōst. & in l. si quis ita. §. si duo. ff. de stat. lib. quod procedit etiam, quod verba interuenerint, quæ modum denotant. Alex. in cons. 102. col. 1. lib. 1. Bart. in l. quibus diebus. §. Termilius. col. 1. ff. de condit. & de-

7 mōstrat. Sed euentus conditionis debitorem in mora absque interpellatione non constituit, vt per Ias. in l. si ex legati causa. nume. 11. ff. de verb. oblig. Dec. cons. 2. vbi etiam loquitur quando promissio habet diem, & cōditionem, tunc ante euentum conditionis actio nata minime est, nec obligatio, & euentus conditionis, qui cū die currit, non facit debitorem in mora esse, ideo necessaria est interpellatio, maxime, quia non potest dici, ꝙ

8 dies certa sit, cum illa verba soluta societate importāt, ac si dictum fuerit, cum societas soluta fuerit. Quo in casu dies incerta dicitur. l. si dies. §. ac si incerta. ff. quando dies leg. cedat. l. si quis legata. ff. de condit. & demōstr. Hinc dicunt Cyn. & Bal. in d. l. magnam, quod si quis promittat, quod alius ratificabit, cum ad talem ætatē peruenerit, quod talis promissio est conditionalis. Ideo promissor absque interpellatione in mora non esset, & dicit esse notan. Bal. in l. si pacto, quo pœnam. col. 3. C. de pact. ad limit. d.

9 l. magnā, quæ dicit procedere in die certa. Dec. d. cons. 2. nu. 6. Soc. d. cons. 288. vers. circa quartam. Corn. cons. 206. nu. 3. lib. 2. secus si dies incerta sit, tunc interpellatio requiritur. Soc. cons. 180. lib. 2. col. 4. vers. 2. quia.

Et prædicta eo maxime procedūt

10 in fideiussoribus, & in hærede officialis, qui verisimile ignorantiam habere possunt, quod societas dissoluta fuerit, & propterea in culpa dici non possunt, si sortem principalē non restituunt, & mora non committitur sine culpa. l. quod te. ff. si certum

11 petatur. vbi Doct. Corn. cons. 312. l. 4. et in culpa non videtur esse, qui ignorat, l. quicumque vbi Bart. C. de

12 seruis fugit. Et quod hæres non sit in mora, nisi interpelletur, adnot. Bart. in cons. incip. Domine Iacobe. Ias. & Dec. in l. vinum. num. 10. ff. si cert. pet. hanc opinionem credo verissimam, propter probabilem ignorantiam: quicquid in contrarium dicat Natt. cons. 226. num. 4. cum tem-

13 pus ignoranti minime currat, vt late per Tiraq. de retract. ligna. §. 35. glo. 4. num. 1. cum pluribus sequen. mora enim requirit aut scire, aut scire debere Bal. in l. sed si stipulatus. ff. de verbo. oblig. per tex. in d. l. quod te, quinimo interpellatio hæredi facta de obligatione non sua, sed prædecessoris, illum in mora non constituit, nisi de ipsa obligatione certioretur per ostensionem instrumenti, aut alio modo, vt per glo. in l. qui in alterius. vbi etiam Bart. ff. de reg. iur. glo. in l. qui ius. §. nemo, & plene per eundem

dem Tiraq. de retractu conuentio. glo. 6. nu. 5. Hinc est quod in actione pro socio post moram veram, vel fictam veniunt vsuræ, & interesse cōtra socium, secus contra hæredem socij, vt in d. l. socium. ff. pro soc. & ibi Bart. Et si hæres esset hæres, cum beneficio legis, & inuentarij: nec etiam cum interpellatione in mora constitueretur, nisi facta liquidatione, quod hæreditas soluenda esset. Aym. conf. 89. n. 5.

Interpellatisq. extra iudicialis etiā
16 sufficit ad constituendum debitorem in moram. vt habetur per Doct. in l. vinum. ff. si cert. pet. vbi late Ias. num. 15. ponit regulam cum suis limitationibus. Habetur etiā latissime per Tiraq. de retract. conuentio. §. 4. glo. 6. nu. 39. Ias. etiam in l. si ex legati causa. ff. de verb. oblig. Corn. conf. 166. nu. 5. lib. 4.

SVMMARIVM.

1 *Officialis si pecunias receptas in societatem alteri accommodauit, qui onus societatis in se suscepit, contractus valet.*

2 *Officialis non tenetur alteri cum sua iactura subuenire.*

3 *Societas finitur quando persona mutatur.*

4 *Officialis si pecunias super suo officio recepit, et illas alteri dedit, potest ab illo fructus exigere.*

5 *Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi & non alteri imputari debet*

6 *Officialis est in culpa alienando officium durante societate.*

7 *Periculum in se suscipiens non tenetur, quando culpa partis illud euenit.*

8 *Vnus ex facto alterius lædi nō debet.*

9 *Notarius pro altero stipulari potest.*

10 *Officialis culpa in omittendo ei obesse non debet.*

CAP. XXXXVI.

Accidit etiam quādoque, quod officialis, qui pecuniam ad so-
1 cietatem accepit super eius officio, cum illam reddere vellet, amicus eū rogat, vt sibi illam pecuniam præstet, et fructus soluet, & indemnem ipsum & suos fideiussores conseruabit, & officialis ei omne onus, & emolumentum societatis cedit: talis contractus de iure validus reputari debet, officialisque poterit ab illo, qui pecunias accommodauit fructus percipere, vt soluere possit, cui pecunias dedit, per ea, quæ adnotat. Iaso. in leg. 1. C. de Sum. Trinitate num. 52. vbi ponit quæstionem de scolare, qui accommodauit socium de pecunijs, ex quibus pignus luere volebat, quod licite a socio vsuras peteret; non enim officia-
2 lis tenebatur alteri cum sui iactura subuenire. c. si non licet. 23. quæst. 5. l. naturalis. ff. de præscrip. verb. ita inquit Archid. in c. vsurā 14. quæst. 3. Saly. in Auth. ad hæc, quæstio. 16. C. de vsur. adnot. Nat. conf. 490. in fin. Ancha. in c. nauiganti. de vsur. vel officialis accōmodauit nomen officij alteri, qui vere pecunias habuit, bonamque fidem recognouit; & in forma promisit, &c.

Quid si postea officialis officium alienaret: an ille, qui ab eo pecunias accepit, fructus postea soluere teneatur, & vt supra dictum fuit, si ille; qui pecunias dedit, notitiam habuit de alienatione, ob quam socie-
3 tas dissoluta fuit (quando .n. muta-

tur persona, societas finitur). Tunc ille, qui pecunias dedit, non posset fructus ab officiali exigere, nec pariter officialis ab eo, cui pecunias accommodauit; & in hoc nulla est dubitatio, vt supra dictum fuit.

Sed quid si ille, qui pecunias dedit, alienationẽ ignorauit, an fructus ab officiali exigere possit, & supra dictum fuit quod sic, ex quo fuit in bona fide: sed an officialis isto casu fructus possit exigere ab illo, cui ipse pecunias accommodauit, & postea de alienatione facta ignorãtiam

4 habuit, & videtur dicendum quod non: immo si soluit in sortem computare debet, cum officialis in culpa fuerit; si enim illi, cui pecunias accommodauit, de alienatione officij certiorasset, vtique verisimiliter pecunias, vel officiali, vel illi, qui eas dedit, restituisset, postquam societas erat soluta per officij alienationem; Nec onus soluendi fructus amplius substinere voluisset, postquam erat sublata spes consequẽdi lucrum per mortem illius, qui pecunias dedit, si durante societate obijsset, merito nec fructus amplius soluere voluis-

5 set, & damnum quod sua culpa quis sentit, ei, & non alteri imputandum, est. l. quod quis. ff. de reg. iur. c. dam-

6 num. eodem titulo. in 6. sed officialis fuit in culpa in alienando officium durante societate, & in omittendo, ex quo non certiorauit illum, qui habebat pecunias sub nomine societatis super eius officio, vt tenebatur, & propterea fuit in culpa, igitur eius erit damnum, licet alias non teneretur, vt notatur in l. quod te. ff. si cer. pet. Goza. cons. 38. n. 7. illa enim, quę proueniunt ex culpa officialis, ei imputari debent. Abb. in c. quia diuersitatẽ. de conceß. præben. Fely. in c. cum inter. de excep. Goza. cons. 27. num. 15.

Et prædicta procedere possunt in casu præpositæ quæstionis, quia ille, qui pecunias dedit officiali, qui postea Titio dedit, non potest contra Titium ad fructus agere, quia cum eo minime societas contracta fuit. Titius nihil ei promisit, nisi quando officialis pecunias Titio concessit, Not. pro illo, cuius erant pecuniæ, stipulatus fuisset, sed tantum contra officialem ad fructus agere posset, & licet officialis posset postea agere contra illum, cui pecunias concessit, ex quo indemnem cõseruare promisit, talis promißio intelligi debet, nisi damnum culpa officialis euenis-

7 set, prout dicitur de eo, qui in se periculum suscepit, quod non tenetur quando culpa partis illud euenit. l. cum proponas, vbi Bart. & Bal. C. de naut. fen. Alex. cons. 84. col. 2. lib. 6. Corn. cons. 203. col. pen. lib. 2. Aym. cons. 119. in fin. & negligẽtia ipsius in non certiorando, alteri nocere nõ debet, l. rem hæreditariam, in fine. ff. de euict. & iuri naturali refraga-

8 tur, vt vnus ex facto alterius lædatur l. 1. C. vt nullus ex vica. lib. 12.

Sed si ille tertius, qui pecunias accepit sub nomine societatis super officio Titij, se obligasset soluere fructus illi, qui pecunias dedit, vel No-

9 tarius pro eo stipulatus fuisset: iuxta not. in l. 2. ff. rem pupil. sal. fo. tunc si ille, qui pecunias dedit, fructus etiã post alienationem ab eo, qui pecunias habuit, exegit, si alienationem officij ignorasset, in sortem compu-

10 tari non deberet, culpa n. officialis in omittendo fieri notificationem, ei obesse non debet. c. non debet alteri de.

ri de reg. iur. in 6.l. siue hæreditaria. ff. de neg. gest. quin possit agere ad fructus contra obligatos. Bal. cons. 226. lib. 1. num. 3. Et is fructus exegit, ex quo fuit in bona fide, in sortẽ computari non debet, cum non possit dici, quod negligens fecerit, si sortem post alienationem officij non petierit, si alienationem ignorauit.

SVMMARIVM.

1 *Promissio facta de nunquam renunciãdo societatẽ, an valeat. nu. 1. & 22.*
2 *Societas etiam, quod in perpetuum inita sit, per mortem dissoluitur.*
3 *Pactum de non diuidendo in perpetuum valet. sed contra. nu. 21.*
4 *A proprietate verborum receditur propter naturam societatis.*
5 *Prohibitio diuisionis facta vsque ad mortem valet.*
6 *Societas vsque ad centum annos valet.*
7 *Pactum de non diuidendo nihil valet.*
8 *Societas in æternum coiri non potest.*
9 *Conuentio, per quam in perpetuum cõmunio inducitur, non valet.*
10 *Societas tamdiu durat, quamdiu beneplacitum sociorum durat.*
11 *Societas dissensu vnius dissoluitur.*
12 *Societas est duorum vel plurium conuentio.*
13 *Pactio ab ipsa societate seiuncta societatis essentiam vitiat.*
14 *Promissio de nunquam diuidendo, restricta ad vitam promittentis censetur.*
15 *Dictio omnimodo habet præcisam naturam.*
16 *Dictio omnimodo idẽ importat, quod in perpetuum.*
17 *Ratio vera. §. si conueniat. l. in hoc iudicum. ff. commu. diuid.*
18 *In societate coeunda nihil est de renunciatione cauere.*
19 *Societas contracta ad tempus, ante tempus dissolui non potest, nisi iusta causa interueniente.*
20 *Societas potest coiri, vt toto tempore vitæ sociorum duret.*
23 *Societas contracta ad vitam, etiam ante mortem dissolui potest.*
24 *Pœnitentia in contractu societatis habet locum.*
25 *Societas potest dissolui, si officialis debito tempore fructus non solueret.*
26 *Promissio de non renunciando societatem potest ex causa renunciari.*
27 *Facultas renunciandi societatem reciproca esse debet.*
28 *Contractus societatis est bonæ fidei.*
29 *Contractus bonæ fidei claudicare non debet.*
30 *Pactum inconsuetum non valet.*
31 *Societas si ad beneplacitum vnius dissolui potest, debet etiam ad beneplacitum alterius diuidi posse, vt seruetur æqualitas.*

CAP. XXXXVII.

Contracta ad tempus societate, ille, qui pecunias in societate officiali præstitit, postea nunquam so-
1 cietati renunciare promisit; dubitatũ fuit, an huiusmodi promissio subsistat. & pro eius validitate facere videtur tex. in l. 1. ff. pro soc. vbi Paul. inquit societatem coire posse in perpetuum, idest dum viuunt, ideo per talem promissionem videtur voluisse societatẽ durare eius vita durante, cũ
2 societas, etiam quod in perpetuũ inita sit, per mortem dissoluatur. l. actione. §. morte. l. adeo. in princ. l. verum. §. fi. l. nemo. ff. pro socio, consensusq. finitur. §. soluitur. instit. eod. facit

T 2 tex.

rex.in c.si gratiose. de rescriptis.in 6. Bar. in l. centesimis. §. fin.ff. de verb. oblig.Bal.in d.l.adeo.Curt. sen.consl. 52. vnde Floria. in §. conueniat. l. in hoc iud. ff. commu. diui.dicit pactũ
3 de non diuidendo in perpetuum valere, quia intelligitur durante vita
4 paciscentis; creditur enim a vi verborum propter naturam societatis, quæ post mortem durare non potest, et verba contractus intelliguntur secundum subiectam materiam,& naturam contractus,scilicet, si vno l. in principio.ff. loca.l.ita stipulatus.ff.de vsu. ideo. Alex. in addit. in d.§. conueniat, dicit de facto respondisse, quod prohibitio diuisionis facta vsque ad mortem valet,per d.l. 1. iuncta.l. nulla. ff. pro socio, & idem di-
5 cit in consl. 19. num.9. lib. 5. Corn. consl.310.lib.4.vbi dicit, quod valet societas vsque ad cẽtum annos, quia intelligitur vsque ad eius vitam,pro-
6 ut esse valet societas,donec partes voluerint, & finitur morte, quia per mortem voluntas expirat. Alex. cõs. 136.nu. 1.lib. 5. Opinionemq. Floriani secuti fuerunt Ias.in l. si non sortẽ.§.si centum.num.9. ff. de cond. indeb. Dec.in l. si quis in conscribendo.C.de pactis.& consl. 264. & Grat. consl.68.lib.2. vbi reprehendit Socinum, qui dicebat opinionem contra Florianum esse magis communem, vt ipse,quod opinio Floriani sit communior senure videtur.

Sed in contingentia facti contrarium respondendum, promissionem de nunquam societatem dissdicendo non valere, quia est contra naturam
7 & formam eiusmodi societatis, vt non liceat ab ea vnquam recedere & merito tale pactum nullas habet vires, vt habetur in d. §. si conueniat, nec ex eo nascitur etiam naturalis obligatio,vt inquit Ang.in consl.225. & Bar.in l.si conuenerit.ff. pro socio.
8 quod pactum de non diuidendo nihil releuat, & Azo in summa C. pro socio.num. 22. tale pactum esse superuacuum, vt etiam firmat Saly. in l.sed si socius.§. societatem.ff. pro socio: eo magis quando pactum est de nunquam diuiden. cum dictio nunquam importet perpetuitatẽ,scilicet nullo tempore renũciare. vt est Glos. in verbo numquam.l.prouidendum. C.de postulan.nec recipit vllã restrictionem.Aymon. consl. 244. et nulla societas in æternum coita est. d. l.
9 nulla .& ideo. Alex. consl. 18. lib. 2. in princ. dicit,quod pactum,de nũq. diuidendo, etiam quod iuratum sit, non valet. Oldra. consl. 241. & Marsil.sing. 9. licet aliqui vbi adest iuramentum contrarium sentiant: sed vbi non adest iuramentum,quod pactum non valeat, voluit etiam Alex. consl.110.n.10.lib.3. Corn. consl. 48. lib.3.& consl.13.lib.4.Curt.sen. consl. 68.num.15. & consl.52. col. 2.Paris. cõs.127.lib.4. in princ.Ancha. q. 54. & hãc dicit esse communem opinionem. Soc. consl.68. nu.15.lib.2.vt nõ valeat cõuentio, per quam in perpe-
10 tuum cõmunio induceretur.per tex. in d.l.nulla.sequitur Gomes.in §.quędam,num. 11. & 12. instit. de actio. quasi impediatur liberum arbitrium, vt adnot.Roma.cõs.13.& consl. 106. Curt.sen.dict.consl.68.tam diu nem-
11 pe durat societas, quam diu durat beneplacitum sociorum. l. tamdiu ff. eod. ergo altero nolente societas dissoluitur, prout est Glos. Bart. & Paul.Castr.in l.si non sortem. §. centum de conditio,indeb. vbi dicunt. quod sicut nemo potest compelli ad com-

communionem incohandam, pari modo nec ad retinendā iam incohatam, seu ad persisten. in ea: societas, & si sit contractus, quod con-
12 sensu duorum, vel plurium contrahatur, tamen, & consensu vnius dissoluitur. l. societatē coire. §. dissoluitur. ff. pro socio. Corn. cons. 54. col. 1. lib. 1. Succeditque doctrina Bal. in l. cum precario. ff. de preca. qui in his, quæ pendent ex mera voluntate mea non possum mihi legem imponere, quominus liceat reuocare, prout in testamento, in procuratorio, & precario, & similibus, vt per Alex. d. cons. 18. sic erit in societate, quæ a mera voluntate dependet. Curt. sen. d. con. 68. n. 7.

Nam cum societas sit duorum vel
13 plurium conuentio ob commodiorē vsum, & vberiorem questum. Azo in summa. C. pro socio, & fraternam quandam inferat communionem. l. verum. in princ. ff. pro socio. resultaret iniquitas, si ab ea alter socius recedere non posset, & cogeretur eius vita durante semper in communione durare. contra tex. in l. fin. C. commu. diuid. & contra naturam societatis, quæ est vt duret, donec ei fuerit renunciatum. d. l. tādiu. Corn. cons. 48. col. 2. lib. 3. et pactio ab ipsa
14 societate seiuncta societatis essentiā vitiat. l. si non fuerit. §. 1. ff. pro socio. Ancha. q. 54.

Difficultas modo est ad contraria respondere; cū, vt dictum fuit, multi
15 teneant promissionē etiam de nunquam renunciando valere, quia restricta ad vitam promittentis videtur. iuxta. l. 1. ff. pro socio, & tenētes istam opinionem dicunt, quod tex.
16 in d. §. si conueniat, loquitur quando quis promisit nullo modo, nec vllo tēpore diuidere, sed perpetuo, & in æternum in communione permanere: & sic quando promissio vitam sociorum excedit, iuxta tex. in d. l. nulla. ff. eod. propter illam dictionem omnimodo positam in d. §. si conueniat, quæ habet præcisam naturam, & significat nullo modo, nullo tempore posse diuidi, sed indistincte omni tempore in communione perdurare, vt in c. si Christus. vbi Abb. de iureiuran. Sed qd ratio decisionis illius tex. sit fūdata in illa dictione omnimodo, minime placet; quia dictio omnimodo idē etiā importat quod in perpetuum. per Glos. vbi Cardin.
17 in Clem. 1. de vita, & honestat. clerico. Bero. in c. 2. n. 51. extra de probat. Vnde quemadmodum verbum perpetuum, quod sui natura importat perpetuitatem sine tēporis præfinitione, recipit in societate coeunda modificationem, & restrictionem ad vitam, sic, & illa dictio omnimodo dictam restrictionem recipere posset, cum etiam & ista dictio aliquando modificationem recipiat, vt per Bar. in l. stipulatus sum damam. ff. de verb. oblig. Dec. & Curt. in l. si quis, in conscribendo. C. de pactis. ideo
18 dispositio illius. §. si conueniat. non potest dici fundata in illa dictione omnimodo, ut etiam expresse colligitur ex vers. sequen. vbi disponitur, quod si fiat conuentio, vt intra certū tempus non diuidatur, valet arguendo igitur a contrario, si fiat ad incertum tempus non valebit, cum dictio, autē, aduersetur in iure, & in facto. l. hoc amplius. ubi Gloss. & Bar. ff. de damno infecto. Vnde cum in dicto uersiculo, sin autem, loquatur, quādo certum tempus est appositum supra in §. si conueniat. loquitur

tur quando nullum tempus, uel incertum oppositum est, quo casu pactum non ualet, ut ibi dicunt Bar. & Alberi. unde ratio illius tex. potius erit, quia est contra naturam societatis, ut quis in ea inuitus permanere compellatur, ut in dicto.§.si centum, & in d.l.fin.C.commu.diuid.quæ loquitur etiam in contract. societate, uel retinenda, ut dicunt Glos.& Docto.in d.§.si centum.Mars. sing.9. cõmunio nempe solet discordias excitare, & suæ rei quisque debet moderatorẽ esse, quod non posset si a communione recedere nequiret, ut dicit Saly.in d.l.fin.

Ideo in societate coeũda nihil attinet de renunciatione cauere, ut in-
19 quit tex.in l.sed si socius.§.fin.ff. pro socio, cum non obstante pacto a societate, si est facta in perpetuum, uel ad incertum tempus recedere licet, nisi tamen renunciatio esset nimis intempestiua, quia tunc ipso iure, intempestiua renũciatio uenit in æstimationẽ, secus si non esset intempestiua, sed tempestiua, tunc renunciatio non obstante pacto, teneret, nec socius contra renunciantem agere posset, quia nil interest non renunciari, cum non consideretur interesse solum unius socij, sed totius societatis, unde pactum de non renunciando superuacuum est: pactum vero etiã de recedendo intẽpestiue, vale erit, & si societas inita sit ad tempus, ante tempus recedere non potest.d.§.si conueniat.in fine.l. actio
20 ne.§.item qui societatẽ. vbi Glos. nisi iusta rat. interueniẽte, vt quia mors sequeretur, vel cõditio, & pacta, cum societas inita erat, nõ fuerint seruata, vel socius esset minus molestus. vt habetur in l.si conuenerit.§.fin.ff.pro socio. vbi Saly.Corn.cons.310.col.2.& 3. lib. 4. & ita declaratur per Azo. in summa.nu.12.C. pro socio.& glos.in l.actione.§. Labeo. quam sequitur ibi Saly.ff.pro socio, dicit quod interdũ
21 pactum adijcitur, ne perpetuo liceat discedere, & non valet.arg.d.l.fin.C. commu. diui. interdum post initam adijcitur pactum, vt non liceat vsque ad tempus discedere, pactum adhuc non valet, & est frustratorium.d. l.si conuenerit. Interdum societas ab initio contrahitur vsque ad certum tẽpus, & societas tenet ad temporis pactum, interdum pactum adijcitur, vt post certum tempus abire liceat, & pactum tenet, sed pactum igitur de non diuidendo nullas habet uires, immo superuacuum reputatur. vt per Bar. Azo. Alberi. Saly. Ang. Corn. & alios citatos.

Multo fortius si pactum fuerit, ꝙ nunquam fiat diuisio, & quod semper cõmunio permaneat: quia tũc ab solute non valet, vt dicunt prædicti Doctores. Alex. Soc. & Curt. in di-
22 ctis consilijs, & est etiam de mente Floriani, quod isto casu non valeat, dũ dicit, quod aliud est dicere, quod nullo tpe diuidatur, & tunc pactum non valet, & isto modo intelligit.§. si conueniat: & aliud est dicere, quod in perpetuum non diuidatur, quia tunc secundum eum valet. Vnde cũ in casu præsenti fuerit dictum nunquam disdicere, est ac si dictum fuisset nullo tempore renunciare: quo casu, vt diximus, non valet secundum Floria. & alios: dum postea Florianus subiungit, quod si dictum sit in perpetuum non diuidere, pactum valere: loquitur contra opinionem Bar. & Alber. in d.§.conueniat, qui summant illum tex. quod pactum ne perpetuo

diui

diuidatur nõ valet. Ideo opinio Dec. & Grat. redditur dubia, postquam volunt valere conuentionem, vt perpetuo socij in cõmunione permaneant, ac nunquam diuidere valeant, quia loquuntur contra magis communem opinioné, & contra etiam opinioné Floriani, qui sentit pactum, vt nullo tempore diuidatur, non subsistere, quia est contra tex. in d. §. si cõueniat.

Nec obstat, quod societas in perpetuum, id est dum viuunt, coiri possit. d. l. 1. & ibi Saly. & Docto. firmant,
23 quod partes possunt simul conuenire, vt societas, & communio toto tempore vitæ sociorũ duret. vt per Alex. d. consi. 59. nu. 5. quia non propterea
24 sequitur, quod societas facta ad vitã ante mortem disdicere non valeat. Nam licet in contractibus nominatis non habeat locum pœnitentia, fallit
25 tamen in societate. vt not. glos. Bar. & omnes. in l. pecuniam in princ. ff. de condit. & demonstr. & in l. sicut. C. de actio. & oblig. & dissensus vnius sufficit. Abb. in c. nosti. de electio. nu. 4. Corn. d. consi. 47. hinc dicit Bal. in consi. 169. imp. scien. est lib. 5. quod si posui pecuniam in societate, possum quandocunque ab ea recedere, & pecunias repetere, & si non habeo causam repetendi teneor ad interesse. in. stit. pro socio. §. manet autem. vnde si ille, qui pecunias præstitit, haberet aliquam causam societatem disdicendi, vt puta, quia officialis debito tem
26 pore fructus non solueret, absque dubio poterit a societate recedere. Bar. & omnes in dicto. §. si conuenerit. vbi dicunt, quod pactum de non diuidẽdo, intelligitur, si promissa seruentur, Azo. in summa eod. tit. nu. 12. adnot. Capic. decis. 174. nu. 16. vbi ex mente Nicolai de Vbal. in tractatu societat. dicit, quod societas inita ad tempus potest ante tempus renunciari, si promissa, & pacta non seruentur, idem Capic. decis. 135. nu. 3. Vnde etiam, quod quis promiserit societati nunquam renunciare, non est quin possit
27 renunciare ex causis, ex quibus permissa est renunciatio. vt in d. l. si conuenerit, & in l. actione. §. labeo. ff. pro socio. Corn. d. consi. 310. num. 4. & ita audiui fuisse pronunciatũ in vna Albanen. societatis a Locũtenente Auditoris Cameræ.

Præterea vsus talem contractũ societatis tolleravit ea lege, vt possent partes ad eorum beneplacitum post
28 sex menses societatem renunciare, quæ facultas renunciandi reciproca esse debet. Vnde non debet valere pactio, quod vnus nõ possit societatem
29 disdicere, cum huiusmodi cõtractus sit bonæ fidei. §. actionum. Instit. de
30 actio. claudicare non debet. l. si id, quod. §. fi. ff. de rescin. vendit. vbi dicit tex. bonæ fidei non conuenire, vt eo pacto stetur, quod alteri captiosum sit, idem dicit tex. in l. 1. ff. eod. tit. ibi. nam quod Aristo. dixit posse ita pacisci, vt vnus maneat obligatus,
31 non est verum; tale enim pactum, tanquam non consuetum in istis societatibus apponi non valet. Alex. consil. 38. nu. 5. lib. 2. Matth. de afflic. decis. 107. vbi dicit, quod concessio in emphyteusim facta in perpetuum contra solitum, est nulla. Vnde si societas potest dissolui ad beneplacitũ vnius, vt seruetur æqualitas, quæ in contractibus locum habere debet. vt not. in l. cum proponas. C. de pact. & in l. cũ emptor. ff. de rescin. vendit. etiam ad beneplacitum alterius societas dissolui posse debet. ut in simili adnot. Dec. consi. 140. col. 1.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Fructus soluti per illum, qui pecunias accepit post officij alienationem, an repeti possint.*

2 *Officialis, qui nomen officij accommodat, nullum commodum ex societate percipit, nec damnum sentire debet.*

3 *Officialis non tenetur notificare alienationem officij a se factam.*

4 *Quod fit ob gratiam alicuius, in eius damnum redundare non debet.*

5 *Qui pecunias recepit super officio alterius, fructus soliti post alienationẽ, in sortem computari debent.*

6 *Fructus non debent solui, nisi durante societate.*

7 *Fructus loco intereße non debentur, nisi præcedente mora.*

8 *Tertius accipiens pecunias super officio alterius, non tenetur ad illarum restitutionem, nisi intimata alienatione officij.*

9 *Bona fidei possessor licet faciat fructus suos, illos tamen restituere tenetur.*

10 *Ignorantia non excusat illum, qui tenetur in perquirendo diligentiam adhibere.*

11 *Tertius non tenetur ad solutionem fructuum soluta societate.*

CAP. XXXXVIII.

1 SEd an ille ad cuius commodum societas facta fuit, fructus solutos post alienationem officij ab officiali factam, repetere possit, ex quo de tali alienatione ipsum minime certiorauit per regulam, qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, & culpa sua ei, & non alteri nocere debebit.

Contrariũ tamen dicendum arbitror, quia officialis in d. societate nil habuit, nisi parum nomen, & sui nomen
2 officij simpliciter accommodauit, nec aliquod commodum ex societate consecuturus erat: ideo nec damnum sentire debet. l. ideoque. §. si mandauero. ff. mand. l. cum duobus. §. quidam saginaria. l. si vnus ex socijs. §. 1. ff. pro socio. Roma. cons. 375. in 2. dub. Aym. late cons. 247. n.
3 2. Nec ei culpa imputari potest, si nõ certiorauit, ex quo de alienatione certiorem reddere minime tenebatur, et culpa non imputatur non facienti, quod facere non tenetur. Aret. cons. 3. col. fin. Aym. cons. 4. nu.
4 24. Nec iura volunt, quod id, quod fit propter gratiam alicuius, in eius odium retorqueatur, vt in reg. quod ob gratiã. de reg. iur. sed officialis in gratiam illius, qui pecuniam accepit, eius officium accommodauit, igitur in eius damnum retorqueri nõ debet.

5 Sed forte, & tutius in contrarium dici potest, quod ille, qui pecunias recepit post officij alienationem ad fructus non teneatur; & si illos soluit, in sortem computari debere per alios ratione. n. officij, (vt iam dictum fuit) societas finitur, etiam quod de tali alienatione ille, qui pecunias dedit ignorantiam habuisset. Alex. cons. 60. lib. 7. Merito post alienationem pecunias recipiens ad fructus amplius non tenebatur, qui solum durãte societate debebantur, tã ex verbis contractus, quam ex iuris dispositione, vt in l. socium. ff. pro socio. sicut. n. ille, qui pecunias dedit, si post officij alienationem obijsset, sortem datam minime perdidisset, ita etiam lucrari fructus non debet, cum

illa

illa cessat ratio, ex qua fructus ex suis pecunijs percipere permittitur, & cessante causa solutio fructuum cessare debet. c. cum cessante. de appel.c.consuluit.cum not. de vsur. & si fructus soluti essent, in sortem imputari deberent, vt not.in c.conquestus. de vsur.

7 Nec etiam fructus loco damnorum, & interesse, nisi præcedente mora,debentur.l.mora.§.fin. ff. de vsur.not.in l.quod te.ff.si cer.pet.Cum igitur accipiens pecunias officij alienationem ignorauerit, non potest dici in mora fuisse ad sortis restitutionem,cum interpellatus non fuerit; & quamuis in instrumẽto dicatur,quod dissoluta societate, sortem restituere teneatur, id tamen solum respectu officialis intelligi debet, qui de alienatione, & de societatis dissolutione scientiam habuit, & ideo propter

8 moram ad interesse tenetur, secus in tertio, qui pecunias accepit, & verisimiliter de officij alienatione ignorantiam habuit, & ignoranti moram ascribi non potest, cum ei imputari non possit, cur pecunias nõ restituerit: & si diceretur, quod nec etiam danti pecunias negligentia imputari non possit, si non interpellauit, vt ei pecuniæ restituerentur, ex quo nec etiam ipse de alienatione officij scientiam habuit, & bona fide fructus recepit, quia adhuc societatem durare credidit. Responderi potest, quod in tertio, qui bonam fidem recognouit, plura concurrunt. primo quia bona fide soluit,credens adhuc societatẽ durare: Ideo illos repetere potest. Bal.in l.apud antiquos col. 2. vers. modo quæro. C.de furt. dicens quod bonæ fidei possessor soluens pro libero, quem credebat esse seruum,repetit. Secundo quia in hac societate bona fides non patiatur, quod quis fructus ex pecunia sua absque piculo vitæ percipiat. Tertio quia iste, qui bonam fidem recognoüit,de damno euitando tractat, dans vero pecunias in societate, de luro captãdo, & iura magis fauent illi, qui tractat de damno euitando, quam illi, qui tractat de lucro captando.

9 Quinimo licet bonæ fidei possessor suos faciat fructus, illos tamen restituere tenetur,quatenus est factus locupletior.Bart. in l. si vi. C.de met. cau. in vlt. col. Alex. conf. 20. lib. 4. Bertachi. in verb. bonæ fidei possessor. Cum etiã dici possit, quod ignorantia non excusat illum, qui pecu-

10 nias dedit, ex quo non adhibuit diligentiam in perquirendo, an officium,super quo societas facta fuit, esset amplius penes officialem, & ignorantiam non excusat illum, qui non adhibuit diligentiam in perquirendo illud, quod inquirere tenebatur.c.penul.ante fi.c. fin.3 2.distinct. c.pen. cum sua glo. de reg. iur. glos. magistra.in c.innotuit,in verbo,ignorantiam. de elect. facit tex. in l. regula.§.sed facti, ibi verum eius, qui eam rem diligenter inquirendo notã habere possunt.ff. de iu. fac. igno. l.si auiam, in fi. C. de ingen. manu. Nec recipiens pecunias notificare tenebatur danti pecunias, quod societas per alienationem, vel per mortẽ

11 officialis soluta esset. Ideo a tempore alienationis officij, vel mortis officialis, ex quo societas finita est. §. soluitur.Instiut. pro soc.l.adeo morte.ff.eo.tit. ad fructus solutionẽ minime tenetur. Alex. conf. 198. in fi. lib.7.

V SVM-

SVMMARIVM.

1 *Fructus finita societate exigi non possunt.*

2 *Creditor, vt finita societate possit exigere fructus, debet fecisset omnes diligētias pro exigēda sorte principali.*

3 *Diligentias quando quis fecisse dicatur.*

4 *Pactum est illicitum, quod finita societate fructus loco damnorum, & interesse ad rationem duodecim pro centenario soluantur.*

5 *Fructuum taxatio ad rationem septē pro centenario admittitur.*

CAP. XXXXIX.

Qvamuis supra cap. 44. diximus, pactum non valere, quod officialis teneatur ad fructuum solutionem, non solum durante societate, sed etiam illa reuocata, ac finita vsque ad diem restitutionis sortis principalis, ad rationem duodecim pro centenario; quia taxatio interesse a
1 principio facta vsura est: ideoque fructus finita societate, amplius minime deberi, nec exigi possunt. §. manet. instit. de societ. l. actione. §. dissensu. ff. pro socio. Dom. Soto. de iust. & iure lib. 6. q. 6. artic. 2. in fin. Nec sufficit, quod societas reuocata fuerit, & officialis forsan interpellatus ad restituēdam sortem, quia secundum declarationem S. D. N. Pij V. vt dicitur verbo. Auditori Cameræ fact. creditor
2 non solum tenetur interpellare officialem, sed etiam omnes alias diligentias pro exigenda sorte principali facere, & tunc diligentias fecisse dicetur, si remedijs oportunis vsus fuerit, si vero illis non vtitur, negligentia arguitur. Ang. consf. 131. nu. 4. remedia autem oportuna sunt, citatio, relaxatio mandati, ac exequutio personalis, siue realis, donec creditor satisfactus fuerit, Soc. consf. 273. nu. 3. & 6. lib. 2. & licet agere cœperit si nō perfecit, non dicitur diligentias fecisse, cum factum minime dicatur, si aliquid faciendum superest. l. penul. ff. ad Syllania. & donec exequutio facta nō fuerit, res nō dicitur perfecta. Bar. in l. metum. §. sed quod Prætor. nu. 1. ff. quod met. causa. illudque dicitur perfectum, cui nihil addi potest, Soc. in l. possidere. §. ex pluribus. nu. 17. ff. de acqui. possess. immo in casu Socini, creditor debitorem carcerari fecerat, non tamen dicitur fecisse diligentias, si a carcere relaxari permiserit, & factis debitis diligentijs, Rota censuit creditorem posse exigere aliquod honestum lucrum arbitrio iudicantis: in vna coram D. Fabio Accorambono, de Anno 1555.

4 Verum, quod pactum sit illicitum, vt finita societate loco damnorum, & interesse fructus ad rationem duodecim pro centenario soluantur, Rota Romana pluries determinauit, dissoluta enim societate, fructum perceptio licita non est, cum cesset periculum vitæ, & ideo purum, & merū mutuum remanet, & solum totidem pecuniæ restitui debent, nisi aliūde probetur interesse lucri cessantis, vel dāni emergentis ascendere ad huiusmodi taxationem. vt per Dec. consf. 322. Couarru. lib. 3. varia. resolut. capite 1. nu. 8. Rebuf. in l. vnica. nu. 270. vers. ampl. C. de sentē. quæ pro eo, quod inter. Accoramb. in d. decis. vbi dicit, quod Rota semper secuta fuit distinctionē Paul. Castren. in l. 3. §. fin. ff. de eo, quod certo loco. & ita etiam fuit reso-

resolutū.31.Iulij. 1575. in vna Rom. societatis pro Episcopo Gadrien. coram R. P. D. Cotto,qui etiam aducit decis.Mohedani 28.nec tale pactum aliqua Curiæ cōsuetudine validatur, quæ in vsuris, nisi ad euitandam pœnam operatur.Aymon.cons.115.cum etiam ex bullis super eiusmodi societatibus editis omnia pacta illicita reprobētur.vt fuit consideratum in vna Romana societatis. 25. Aprilis. corā R.P. D. Lancellotto; sed si taxatio esset correspectiua ad fructus, Rota habuit taxationē pro licita, & Dominis placuit opinio Dec.in cap. venerabilis.num.14.de excep. quam sequitur Cagno.in l.curabit.num.57.C.de act. emp.Couarru.d.cap.1. Dec.cōs.111. col. fin.Ant.Gabr. de empt. & vendit.conclus.4.sub nu.25.Gozad. cōs. 55.nu.11.Necus.cons.74.Alciat.cōs. 8.in fi.vbi firmant taxationē ad quinque pro centenario esse licitā, vt fuit conclusum in vna Tiburtina. die 19. Martij.1574.coram R.P. D. Cotto, & in alia Placentina pecuniarum,qui nimo etiam taxatio ad sex pro centenario admittitur. Plot.in l. siquando. de iureiur. secundum distinctionem Ruyn.cons.77.nu.3.li.1.& Rota
5 Ro. aliquando taxationem ad septē cum dimidio procentenario admisit. prout in vna Ro. vsurarum coram. R. P. D. Groperio, & coram R.P.D. Seraphino resolutum fuit.

Et ideo finita, vel disdicta societate, si ille, qui pecunias restituere debet,est in mora sortem principalē restituendi, A.C.ac alij iudices Ro. Curiæ solent condemnare ad restituen. sortem vna cum damnis,& interesse, ad rationem septem pro centenario; præsertim si est facta aliqua diligentia per illum,qui pecunias datas exigere,& recuperare intendit,& ita audiui, ac vidi in Curia Roma. seruari.

SVMMARIVM.

1. *Societas facta super officio ad tempus, finito tempore soluta est.*
2. *Permissum ad tempus,post illud censetur prohibitum.*
3. *Tempus habet vim tacitæ renunciationis.*
4. *Societati certo tempore præstituto finito,absque alia interpellatione finitam esse societatem.*

CAP. L.

1 Societas etiam finitur per lapsum temporis,per quod societas contracta fuit; nam si facta fuisset ad sex menses, vel ad annum, tunc elapsis sex mensibus, vel elapso anno societas dissoluta esset, nec amplius duraret. l.actione.§. item qui societatem. vbi glo. in verb. sine dolo. ff. pro soc. Paul.Cast.cons.415.ista fuit societas. nu.2.& cons.104.lib.1.Petr.de Vbal. in tract. de duob. fratrib. part.3. nu. 39.vers.in contrarium facit.Dec. in l. si socius.nu.4.ff.si cert.pet.& l.qui cū alio.nu.2.de reg. iur. Paris. consil.58. nu.10.li.1.Strach.in tract.de mercat. tit.de contractibus.nu.13.

2 Et facit illud, quod dici solet permissum ad tempus,post illud videtur prohibitum. l. si insulam. ff. de verb. oblig.vbi Doct.l.statu liberum.§.Stichum.ff.de leg.2.l.si vnus.§. si cū reo, & in l.epistola.§. fin. ff. de pact.late habetur per Tiraq. de retract. conuent.§.1.glo. 2. nu. 46. Cum tempus habeat vim tacitæ renunciationis. Bal.in l.1.C.de in integ. restit.& in l. bonorum. ff. rem rat. hab. plene Ti-

ra q.vbi supra.nu.50. & de retract. ligna.§.3.glo.4.nu. 2. quia etiam deficit consensus, cum fuerit ad tempus limitatus, & consensus limitatus limitatã societatem esse facit, iuxta regulam.l.in agris.ff.de acquirẽ.rer. dom. & ideo absque alia interpellatione societas finita erit, vt dicunt Doct. supra citati, quicquid in contrarium di
4 xit las.cons.33.lib.3. in fi. & Petr. de Vbal. ab ipso citatus contrarium asserit.

SVMMARIVM.

1 *Societas an tacite renouata finito tempore censeatur.*
2 *Societas etiam tacito cõsensu contrahitur.*
3 *Societas verbis et facto renouatur.*
4 *Factum esse debet tale, vt non possit fieri citra nomen societatis.*
5 *Finito primo semestre, si ille, qui pecunias in societatem dedit, illas penes officialem dimiserit, non ex eo solo dicitur societas renouata, vel continuata.*
6 *Ad renouandam vel constituendam societatem, requiritur consensus vtriusque.*
7 *Actus, qui citra ius, et nomen societatis fieri nequeat, requiritur ad renouandam societatem.*
8 *Societas non dicitur renouata per dimissionem capitalis penes alterũ ex socijs.*
9 *Officialis non dicitur delinquere retinendo pecunias, vt societas renouata censeatur.*
10 *Negligẽtia non petētis sibi sortẽ restitui officiali nocere non debet.*
11 *Interesse in materia societatis solet taxari a partibus usque ad duodecim pro centenario.*
12 *Renouatio societatis intelligitur facta per tantum tempus, quantum prius durabat.*
13 *Societas intelligitur renouata cũ eisdem pactis, & conditionibus, nisi alia forma tradita sit.*
14 *Renouatio societatis facta a partibus fideiussoribus non nocet.*
15 *Fideiussor non tenetur de tēpore prorogato.*
16 *Fideiussor obligatur ad tempus, extra tempus non tenetur. & n.17.*
18 *Fideiussor renouata societate an teneatur ad sortem principale.*
19 *Fideiussor per nouationẽ liberatur.*
20 *Fideiussores finita societate liberati sunt.*
21 *Fideiussores, donec sors restituta non fuerit, restitutione sortis liberati non sunt.*

CAP. LI.

Sed quid si finito tempore nihil partes dicant, an societas sal-
1 tem tacite renouata censeatur, cum societas non solum expresse, sed etiã tacito consensu contrahatur.l.plane. ff.pro soc.Ancha.cons.302.& cõsen-
2 sus non solũ verbis, sed etiã factis declaratur.l.de quibus.ff.de leg.ibi Ancha.Soc.cons. 87.nu. 11.lib. 1.vnde si partes declararent velle societatẽ post finitum tempus sex mensium continuare, absque dubio societas
3 renouata censeretur.l.societatem. ff. pro soc.idem si non verbis, sed aliquo facto colligi posset, vt partes societatem renouare voluerint, vt responderũt Castr.cons.73.lib.1. Abb. cons. 87.lib. 2. Paris.cons.82.nu.35. lib.1.requiritur tamen, vt factum sit tale,

tale, quod non possit fieri, vel non
4 soleat citra ius: & nomen societatis, ut in §.altero. l.Titium, & Meuium ff.de adm.tuto.Corn. cons.54. lib. 1. num.2.faciunt.not. per Bar.in l.item quæritur.§.qui impleto. ff. locat.Soc. cons.87.num.8.lib. 1. Ruy. cons.92.
5 num.5.lib. 1. Nec ex eo solo, quod qui pecuniam in societatem dedit, illam post finitum primum semestrẽ penes officialem reliquerit, vel dimiserit, societas renouata, vel continuata censetur, quia, & si eo animo forsan penes officialem pecuniam reliquerit, vt societas continuaretur,
6 officialis non eo forsan animo retinuit, & ad renouandam, continuandamque societatem consensus vtriusque necessarius est. l. & si pro socio.ff.pro soc. tradunt. Petr. de Vbal. in tract. de duob. fratr. in 3. par. nu. 16. Alex. cons. 132. num. 10. lib. 5. Corn. cons.54.num.4.lib. 1. societas enim. vt per aliquos actus factos renouata censeatur, requiritur, vt sit
7 actus, qui citra ius, & nomen societatis fieri nequeat. Paul. Castr. cõs. 73. in causã, quæ vertitur in Gabriel. vers.restat.lib. 2. Dimissio igitur sola sortis penes officialem est actus, qui etiam ex alia causa fieri valuit, vt dicit Crot.cons.15. num. 15. Ideo per solam dimissionem sortis penes officialem, societas renouata non erit. ideo Paul.Castr.cons.415.ista societas, in 2.dub.lib. 1. Alex.d.cons. 132. num.10.Crot. d. cons. 15. Dec. cons.
8 21.num.6.dicunt, per dimissionem capitalis penes alterum ex socijs, societas nõ dicitur renouata, quicquid nonnulli in contrariũ dixerint, quorũ sane sententiæ in his societatibus minime procedũt, si.n.pecunię aĩo renouandi societatem penes officialem re

lictæ fuissent, vtique, qui eas reliquit, fructus anticipatos pro secundo semestre voluisset, ꝑut voluit, quãdo a principio inita fuit, quod argumentũ etiam Paul. Castr. d. cõs.77.facit.
9 Nec officialis diceretur delinquere, pecunias retinendo, vt societas renouata censeatur. adnot.per Doct. in l.item quæritur.§. qui impleto, & l.qui ad certum. ff. locat. cum non fuerit in culpa, nec in mora, nisi quando interpellatus, & sine iusta causa reddere recusasset. l. mora, in princ. ff. de vsur.l. quod te. ff.si cert. pet.Alex.d.cons.132.post.n. 10. Negligentia namque non petentis sor-
10 tem sibi restitui officiali nocere non debet, qui, & si in restituendo moram adhibuisset, solum ad interesse teneretur.l. socium, qui in eo. ff. pro soc.Hier.Gabriel.cons.78.in fi.Quod solet a partibus taxari vsque ad duodecim pro centenario, quæ taxatio, an licita sit, infra dicetur, & pręfata intellige quando societas est facta ad sex menses tantum, vel simpliciter ad sex menses: sed quia huiusmodi societates fieri solent, ad sex menses,
11 & deinde ad beneplacitum partiũ cum disdicta quindecim dierũ; quid tunc respondendum sit, infra discutietur: verũ si officialis finito primo semestre, fructus alterius secũdi semestris solueret, & ille, qui pecunias dedit, fructus pro secundo semestro acciperet, & tunc, quia ille, qui pecunias in societate dedit, fructus licite accipere non posset, nisi nomine societatis, igitur societas pro alio semestre renouata censetur, Corn. d.cons. 54. num. 2. lib. 1. Anchara. cons.302.nu.4.Ias.cons.33. nu.3. Vn-
12 de si s. ad sex menses facta fuit si tacite renouata erit, pariter ad sex menses.

13 ses cum eisdem pactis, et conditionibus renouata censeretur.l. in his.§. vxor.ff.solut.mat.l. 2.§. sed si iudex.ff. de iud.adnot.Bal.cons. 449. punctus super quo.lib. 4.qui loquitur in societate, quando tacite renouata est. Dec.cons.407.nu. 8. si uero in renouatione alia forma data esset, illa attendenda foret.l.pen.C.pro soc.l.cōplures. §. dicta. ff. locat. Bal. d. cons. 449.in fi.

Sed tamen hæc expressa, vel tacita renouatio societatis a partibus fa-
14 cta fideiussoribus, seu expromissoribus non nocet; quia post finitum tempus liberati sunt, si vlterius non consenserunt. l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locat. vbi tex. dicit, quod si locaui domumiad annum, dato fideiussore, si postmodum ad
15 aliud tempus tacite locaui, fideiussor non est amplius obligatus, nisi de nouo promittat, vt ibi per Bar.& est tex.etiam in l.Labeo.ff.de arbitr. declarat Abb.in c.constitutus. extra de fideius.num.1.Bar.in l.Lutius.§. Paulus.ff.de adm.actor.& in l.2. §. fin. ff. de præt.stipul.& in l. item quæritur. §.qui impleto.ff. loca.habetur in pluribus alijs locis citatis a Tiraq. de retract. conuentio.§.1.glos.7. num.32. Alex.& Dec. vbi dicit communem opinionem in l. lecta. ff. si cert. pet. vbi Cur. & Cagno. Grat. cons. 126. lib.1.Ruy.cons. 99. lib.50.num.30. Paris.de Put.in tract.de sindic.de fi-
16 deiusso. officij. cap.1. fideiussoré.n. obligatum ad tempus, extra tempus ope exceptionis esse liberandum, & non posse conueniri, vt in l.si fideiussor.§.fi. & ibi Bar. ff. mandat. Simon de pretis.cons.186.num.2.

Vnde si creditor prorogat term. debitori fideiussor liberatur. l.si cum Hermes.C.locat.l.Labeo.la 2. in fi. ff. de arbitr.Capella Tholosa.decis. 181. Ant. Galas. ad for. Cam.oblig. de vi instr.obligat.Cam.n.23.

17 Sed hæc vera sunt, quod de futuro fideiussor amplius nō tenetur, scilicet ad fructus, qui post finitum tēpus sex mensium currerent, vt habetur in dictis iuribus. glo.in dicta l. si cum Hermes. Alex.cons.72.lib.6.nu. 4. Petr. de Vbal. in tracta. de duob. fratr.in vlti.par.princ.num.7. nisi tamen fideiussor prorogationi, siue renouationi consensisset. Fely.in c.1. de iureiur. Paris. cons.48. nu.15.lib. 4.

Sed an de præterito teneatur, scilicet ad restitutionē principalis sortis
18 datæ officiali ad principiū societatis, & forte negatiue videbatur respondendum, quia ex quo ille, qui pecunias dedit, societatem prorogauit, seu renouauit primā obligationē
19 renouasse videtur: quo ī casu fideiussor liberatus est.Spec. in tit. de fideiussor.§.1.Anto.de But.in d.c.constitus. per tex.ī l.si creditor.ff.de nouat. Bar.in l.aliā, eo.tit.vnde multi tenēt, quod fideiussor, qui pro certo tēpore intercessit facta temporis prorogatione liberetur. vt per Ang.in l. si vnus.§.si cū reo. ff. de pact. maxime quia societas tantum ad sex menses inita fuit, & sic ad tempus, quo elapso fideiussores liberari esse debent. per not. per Bar.in d.l. Lutius.la 2.§.
20 Paulus. Alex.& Ias. in l. 1. C.de iud. idem Ias.in l.lecta.ff. si cert. pet.

Contrarium tamen in casu nostro dicendum videtur, quia officialis sortem habitam finita societate restituere promisit, cui promissioni, N. & N.accesserunt ac principaliter, & insolidum ad præmissa se obligarūt.

Quo casu donec sors principalis restituta non fuerit, non sunt liberati, etiã quod per officialem, & illũ qui sortem dedit, societas prorogata fuisset, per ea, quæ adnotat glo. in d.l.si cum Hermes.& Bar.in d.§.Paulus. in eo, qui promisit Castrum per sex menses custodire, & postea restituere, licet per tempus prolixius in eo remanserit, non propterea fideiussores sunt liberati, quin Castrum restituere teneantur, vt late habetur per Alex.d.cons.72.num.4. lib. 6. & idem Alex. & Ias.in l. 1. C. de iudi. Grat.Cons. 126.lib. 1. declarat Dec. post Fely.in c.de caus.col.4.vers.prӕterea.de off.de lega.Soc. cons. 21. n. 10.lib.1.Abb. in c. constitutus de fideiusso.num.11.& ibi in addit. Domini de Rota decis.859.penes Titiũ in antiq. Puteus decis. 58.lib.3.in fi. Gales.vbi supra.Simon de pretis cõs. 186.num.3.vbi plene.

SVMMARIVM.

1 *Prorogatio, siue renouatio societatis facta, si officialis interim fiat non soluendo, an fideiussores sint liberati.*
2 *Creditoris culpa in prorogando tempus solutionis fideiussori nocere non debet.*
3 *Culpa creditoris in exigendo ad ipsum spectare debet.*
4 *Mora sua vnicuique nociua est.*
5 *Creditor non est in culpa, si non exegit finito tempore.*
6 *Fideiussores nõ sunt liberati, etiã quod creditor exigere distulerit.*
7 *Fideiussores non sunt liberati per prorogationem debitori factam.*

C A P. LII.

SEd quid si propter prorogatam, seu renouatam societatem, vel morã illius, qui pecunias in societate dedit, in repetendis illis, post societa-
1 tem finitam officialis effectus fuisset non soluendo, vel officium alienasser adeo, quod illi, qui obligationi officialis accesserunt, non possunt amplius ab ipso indemnes releuari, ex quo officialis in tempore prorogato est factus non soluendo, an talis prorogatio siue mora noceat illis, qui promissioni accesserunt, ac tamquã principales se obligarunt. Et forte videbatur dicendum quod non, quia fideiussores quando societas prorogata, vel renouata est, ad ea, quæ occurrerent post tempus, non tenentur, vt habetur in d.l.si cum Hermes. C.locati; culpa enim creditoris, qui
2 fuit in mora in non exigendo, vel in prorogando societatem, fideiussoribus, & alijs expromissoribus nocere non debet, sed tantum creditori, qui in non exigendo, sed in prorogando societatem, se in periculo posuit.l.2.§.si quis tamen cum possit.
3 ff.si quis caut.Vnde omne periculum ad ipsum spectare debet.l. si tutor cõstitutus.ff.de administr.tut.l.2. C. de arbit.Ias.in l.vbi periculum.ff.si cert. pet.Ruy.cons. 45.lib. 5. num. 5. per tex.in l.si fideiussore.ff. de fideiusso, vbi Paul. Cast.Soc.cõs.273.lib.2.dicit, quod negligentia creditoris in nõ exigendo, fideiussori nocere non debet, quando.n.creditori aliquid imputari potest, cur a debitore non exegit, qui incipiebat effici nõ soluendo, fideiussor est liberatus.d.l.si fideiussor.gl.in l. fideiussor creditor, ff.de.

ff.de fideiuss.Ias.Cur.& commu.Docto. in l.si ergo. ff. si cert. pet. Grat.
4 cons. 53. num. 59. lib.1. Mora.n. sua cuique est nociua.c.mora.de reg. iur. in 6. & difficultas superueniens in exigendo imputatur ei, qui exigere tenebatur. Ruy.cons.44.nu.7. lib. 1. tex.est cum glo.in l. tutores,qui post. §. pericu.ff.de administ.tuto. l. debitoribus.C.eo.tit.

Contrarium tamen dici potest,qd
5 si N.qui pecunias dedit, post solutam societatem sortem repetere, & exigere ab officiali distulerit: non propterea dicendum est, quod fuerit in culpa. vt in l.si extraneus.ff. de vir.do.adnot. plene Ang. cons. 312.
6 & eum sequitur Matt. de afflict. decis.150.num. 34. & ideo si officialis efficeretur non soluẽdo, vel aliquid occurreret infra tempus, quod exigere distulit, non propterea fideiussores, vel expromissores liberati essent. vt per Ang. in d. cons. 312. cũ dilatio non fuit ad commodum creditoris, sed ad fauorem,& commodum officialis debitoris: damnum igitur ad creditorem, qui distulit ex actionẽ spectare non debet. per
7 not. per Ias. in d. l. 1. C. de iudi. col. pen.vbi plene dicit,quod per prorogationem factam debitori, fideiussor non liberatur per plura fundamenta.Domini de Rota d. decis. 859. in antiq. & pariter etiam in negligẽs in exigẽdo a vero debitore creditor extitisset, non tamen fideiussores liberati essent. l. si fideiussor creditori. ff. de fideiusso. vbi glo. et Bar. respondent ad d.l.si fideiussores,quæ loquitur, quando fideiussores in eo, quod fuerunt accepti, quod debitor seruari non posset, & in his etiam terminis loquitur Ruy. dicto cons. 45.secus quando fideiussores simpliciter dati fuissent, vt declarat. Bar. in d. l. si fideiussor. Cur.in d.l.si ego. num.5. Abb.in c.fin.de fideiussor.nu. 1.& 3.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor pro societate contrahenda an teneatur, si societas contracta non fuerit.*
2 *Fideiussor simpliciter super societate, si societas non sit inita, & pecuniæ datæ sint cõuersæ in causa mutui, non tenetur ex mutuo.*
3 *Fideiussio propter stipulationem in ea necessariã, est strictissime intelligenda.*
4 *Verba sunt contra stipulatorem interpretanda.*
5 *Fideiussor in causa principali, non tenetur in causa appellationis.*
6 *Fideiußor pro prima conditione, nõ tenetur pro secunda.*
7 *Fideiussor in vno contractu non tenetur pro alio.*
8 *Stipulator ius metitur ex stipulationis forma.*
9 *Verba contractus sunt diligenter inspicienda, vbi de obligatione agitur.*
10 *Fructus solui non debent, si societas contracta non sit.*
11 *Obligatus in solidum, etiam quod societas non sit contracta, tenetur.*
12 *Societas potest contrahi super officio emendo.*

CAP. LIII.

FVit quandoque dubitatum, quid si Titius dedit Sempronio scuta 200. ad societatem, pro emendo quoddam officium, & in euentum, quod

quod non emeret in mutuum dedit, cū pactis & conditionibus in similibus societatibus apponi solitis, pro qua societate N. fideiussit, & simpliciter,
1 & in solidum se obligauit; an mortuo Sempronio absque eo, quod officium emerit. ff. fideiussor ad restitutionem pecuniarum obligatus esset,
2 aliqui dicebant, quod nō, quia societas fuit nulla, ex quo non constabat de officij emptione, prout cōstare debebat, vt fideiussor conueniri posset, ad not. in c. 1. & 2. de fid. instru. fideiussio enim relationem habebat ad societatem, quæ non reperiebatur: igitur non subsistebat. l. quæ cōtra. ff. de fideiusso. & fideiussor videtur solum se obligasse super societate contrahenda, quæ si postea nō fuit, licet officialis ex causa saltem mutui pecunias restituere teneretur; quia pecuniæ datæ ex causa societatis fuerunt in mutuum conuersæ. Dec. in l. 2. lectura. ff. si cert. pet. l. certi cōditio. §. fi. nu. 4. eod. titulo. Aret. instit. quibus mod. re. contr. obliga. sed secus videtur in fideiussore, cum fideiussio sit stricte intelligēda, ob stipulationem in ea necessariam. l. blanditus. C. de fideiuss. l. 1. §. satis acceptio. ff. de verb. oblig. Aret. & cęteri. Instit.
3 de fideiuss. in 1. Afflict. decis. 39. nu. 1. Dec. consf. 93. num. 30. strictissimeque intelligēda sit. l. quicquid astringendæ, de verb. oblig. Vnde cum in causam societatis fideiussor promiserit, non videtur teneri ex contractu mutui, quod a societate differt, & stipulationis verba accipienda sunt vt minus promissorē obligent. Ang. consf. 67. ad fi. Dec. consf. 423. num. 8. & cōtra stipulatorem sunt interpretanda. l. veteribus. ff. de pact. l. Labeo
4 scribit. ff. de contraditione emptio. Dec. consf. 313. num. 4.

5 Ad hoc facit, quia fideiussor, qui promisit in causa principali, non tenetur in alia, puta appellationis. l. cū apud Sempronium. ff. iud. solui. l. non a iudice. §. 1. ff. de iud. glos. in l. 2. C. de procur. Alex. in l. 1. num. 16. de le-
6 gat. 2. prout nec etiā fideiussor pro prima conditione non tenetur de
7 2. l. si cum Hermes. C. locat. Ideo fideiussor pro vno contractu non videtur teneri pro alio, scilicet pro mutuo, quod differt a societate, ex diuersitate nominis. l. si idem. C. de cō-
8 dic. stipulatorque ius metitur ex stipulationis forma, & reus eodem modo astringitur. Ang. in l. Iulianus. col. 5. ff. qui satisd. cogan. Vnde verba contractus sunt diligenter inspiciēda, vbi de obligatione agitur. Soc.
9 consf. 47. col. 1. lib. 1.

Præterea restitutio pecuniarum fienda per fideiussores, venit fienda finita societate: igitur præsumitur prius societatem præcessisse. arg. ff. de verb. oblig. si enim in dictū euētū concepta fuit obligatio, ergo non empto officio fideiussores non tenētur, & quando aliquid fiendum est, fieri debet, quamprimum potest, ad not. in l. ratio. de solut. & ideo volebat Ang. in l. vero. §. sed si. ff. de solut. quod stipulatio rati committitur, si in continenti, quod potest non ratificatur; ergo quamprimum erat emendum officium, alias poterat, qui pecunias dedit, illas quasi causa non secuta repetere, ad not. in l. si hæres. ff. de condit. ob cau. & tamen contra fideiussores, aliquid repetere non poterat, ad tempus sex mensiū haberet, & sic ante conueniri non poterant. l. 1. ff. de vsufruct. accrescen. l. cedere diem. ff. de verb. signif.

& sic est aliqua diuersitas in obligatione fideiussorũ, & principalis, obligatio enim fideiussorum solum incipit a die, quo erit emptum officium: cum aliter non sit verisimile, quod se obligassent, cum non essent cauti, pro ut essent, quando officium emptum esset, & licet fideiussores videantur promittere in omnẽ casum, id verum est, vbi omnimoda ratio esset, & verisimilitudo mentis fideiussoris, quod hic non cadit, quia non videntur sibi bene consulere, nisi intellexissent promittere empto officio. l. fideiuss. Magistratuum, iuncta glos. in §. pro Aurelio. ff. de fideiusso. & fideiussor, qui pro sorte promisit, non censetur pro vsuris fideiussisse. ad not. in l. si fideiussor. C. de fideius. & faciunt not. in l. si pignore. ff. de fideiusso. vbi fideiussor, qui pro debitore mutuum recipiente promisit, non potest cõueniri pro pignore tradito a debitore pro mutuo: pariter non debent posse conueniri in causa mutui, cum solum censeantur promisisse in euentum emptionis officij, & dato euentu, vt principales iudicãtur, sed ante euentum, differt fideiussio a promissione principalis, qui tenetur pecunias restituere, at fideiussores solum in euentu emptionis officij tenentur, alias contractus vsurarius censeretur.

Sed contrarium in Rota Romana decisum fuit, quia N. se obligauerat, vt principalis debitor, quo casu non habet locum d. l. qui contra. cũ principalis obligatio relationem ad aliam non haberet, sed per se subsistit, vt late probat Castren. in cõs. 53. tria sunt lib. 2. col. fi. nec obstat tex. in Auth. si quis in aliquo. C. de eden. quia limitatur in fideiussione, quæ si facit mentionem de alia obligatione, non tequiritur, quod illa producatur, vt per Ias. ibi col. fi. Alex. & alij in l. sciendũ. ff. de verb. oblig. & ideo N. tenetur, dummodo Titius numerationem pecuniæ factam fuisse probet, quia ex quo non constat de societate, N. tenetur ex mutuo, in quo requiritur actualis numeratio, & ita in Rota resoluũ fuit, vt per Sarnen. decis. 123. sed talis
10 fideiussor minime ad fructus tenetur, quia cum conueniatur ex contractu mutui, cum de societate non appareat, fructus soluere non tenentur, vt per eundem Sarnen. decis. 135.

11 Fideiussor, qui societati super officio emendo contractæ ad sex menses, vt principalis in solidum accessit, ad restitutionem pecuniarũ, quas ille pro quo promiserat, tenetur, si officiũ
12 non fuerit emptum, cum societas cõtrahi super officio emendo possit. l. si fratres. §. si quis societatem. l. cum societas. l. actione. §. item si societatem. ff. pro socio. Instit. de societ. in princ. si ergo contractus valet, fideiussor tenebitur, sicut, & principalis tenetur, qui enim recipit pecuniam ex causa societatis cõtractæ super officio emẽdo, videtur promittere se officiũ empturum. l. actione. §. si rem certam. ff. pro socio. & cum principalis promiserit omnia, & singula adimplere, videtur, etiam promisisse se officium emere, & si non emit, tenetur ne dum ad restituendam pecuniam acceptam, in eam causam ad quam tenetur actione pro socio, ex natura ipsius societatis. d. l. si fratres. §. si quis societatem, sed etiam ad damna, & interesse. per reg. l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. ff. de verb. obligat. & cum fideiussores, qui pro eo accesserunt, teneantur in omnem causam, in qua tenetur ipse principalis, præsertim proue-

prouenientem ex natura contractus. l. si quis pro eo. §. si nūmos. ff. de fideiusso. Alex. consil. 34. lib. 2. sequitur, quod & ipsi tenentur ad restitutionē pecuniarum, si officium non ematur, licet fructus non debeantur, ex quo officium emptum non fuit, sed sortem principalem restituere tenetur, immo si actum fuisset de fructibus soluendis, & soluti fuissent repeterentur. c. debitores. de iureiur. & ita decisum fuit in vna Romana, vt habetur in decis. Put. 67. lib. 3.

SVMMARIVM.

1 *Pactum, quod a societate recedere non liceat, non valet, ad tempus tamen valet.*
2 *Societas ad tempus, ante tempus dissolui non potest.*
3 *Officialis non potest dare alium officialem, qui teneat pecunias super eius officio, nolente creditore.*
4 *Nemo cogitur mutare debitorem.*
5 *Societas, si pacta non seruentur, ante tempus dissolui potest.*
6 *Societas limitata ad tempus, post illud soluta est.*
7 *Tempus vbi est limitatum, argumentum sumitur a contrario sensu, etiam ad correctionem iuris.*
8 *In contractibus nullum verbum sine effectu operandi esse debet.*
9 *Societas inita ad tempus, elapso tempore finita est, si partes velle durare non declarauerint.*
10 *Ad beneplacitum, ista verba important conditionem.*
11 *Societas ad sex menses, & deinde ad beneplacitum, pro sex mensibus pura est, postea conditionalis, contra. nume. 13.*
12 *Societas ante tempus dissolui non potest.*
14 *Societas facta ad sex menses, & deinde ad beneplacitum, semper durat donec beneplacitum reuocetur.*
15 *Bart. opinio in l. centesimis. §. fi. non est communiter recepta.*

CAP. LIV.

SEd quoniā societates super officijs Ro. Cu. fieri solent, ad sex menses, vel ad annum, deinde ad beneplacitum ambarum partium, cū
1 disdicta tamen quindecim dierum, licet pactum non valeat, quod quis non possit vnquam a societate recedere, valet tamen, quod non possit ad tempus discedere. l. in hoc iudiciū §. si conuenit. §. com. diuid. Capic. decis. 174. num. 7. sup. c. 48. & ideo du-
2 rante tempore sex mensium societas durat, vt illo interim solui non possit. l. actionem. §. diximus. §. item, qui societatem. ff. pro soc. Et si quis eam dissoluere vellet, replicari posset; quod nimis intempestiue renunciat. l. si conuenerit. §. quid tamen. l. sed & socius. §. fin. ff. pro soc. In tantum hoc
3 etiam procedit, quod officialis dicere non posset: volo tibi pecunias cum fructibus restituere, vel alium officialem dare, qui super eius officio tuas pecunias in societate tenebit; nec etiam dans pecunias dicere posset: inuenio alium, qui loco mei, tibi pecunias super tuo officio det, vt habetur per las. post alios in l. qui Romæ. nu. 29. ff. de verb.
4 oblig. nemo enim cogitur debitorem mutare, aliumque debitorem, vel creditorem accipere. l. si mandato. §. 1. ff. manda. l. si Stichum. §. fin. ff. de nouat. tamen si pacta seruata non fuissent,

sent, etiam ante tempus societas solui posset, Capic. decis. 174. num.
5 16.

Sed an finitis sex mensibus societas finita dicatur, dubitari posset: & pro parte affirmatiua dici posset,
6 quod cum societas ad sex menses limitata fuerit, post illud tempus soluta censetur. l. statu liberum. §. Stichũ de leg. 2. l. si vnus. §. si cum reo. l. epistola. §. fin. de pact. Et hoc adeo verũ
7 est, quod vbi tempus limitatum est, argumentum a contrario sensu sumitur etiam ad iuris correctionem. Bal. in l. obseruare. §. si proficisci. quæst. 3. de offi. procons. vnde si tempus in societatem præfixum finitum sit, societas dissoluta dicitur. d. l. actione. §. item, qui societatem, vbi glos. & Paul. Castren. cons. 415. ista fuit societas. lib. 1. alias illa verba ad sex mẽses essent superflua, & frustra adiecta fuissent contra. l. si quando. ff. de leg.
8 1. c. si Papa. de priuileg. lib. 6. & in cõtractibus nullum omnino verbum sine aliquid operandi effectu esse debet. vt dicit Bal. in rub. de contrahen. empt. & ita in simili arguit Tiraq. de retract. conuent. §. 1. glos. 2. num. 45.

Et illa postea verba, deinde ad beneplacitum, possunt, & debent, intelligi, idest si partes post sex men-
9 ses societatem velle durare declararint; quæ declaratio si facta non fuerit, societas finita erit, per ea, quæ tradit Bar. in l. centesimis. §. fin. ff. de verb. oblig. vbi inquit, si iudex aliquem ponat da confinia ad eius beneplacitum non erit confinatus, nisi iudex se ita velle declarauit, quia illa verba, ad beneplacitum, faciunt conditionem, & ibi etiam hoc adnotat. Ang. & Alex. in cons. 72. num. 14. lib. 5. vbi dicit, quod præpositio, ad, conditionem facit. Sic ergo in propo-
10 sito videtur, quod societas inita post sex mẽses ad ambarum partium beneplacitum, locum habeat. tunc demum, si partes post sex menses velle in societate pdurare declarauerint, cum illa clausula, & deinde ad beneplacitum, conditionem faciat, vt ostendit Corn. in cons. 92. lib. 2. Ideo dicit, quod declaratio post sex menses requiritur, alias societas finita est. Fely. in c. litteris. de cõstit. nu. 10. vers. subdit per Bar. ad propositum nostrum. Ruy. cons. 7. num. 12. lib. 2.

Societas igitur pro sex mensibus pura est, post conditionalis erit propter verba adiecta, quæ conditioné
11 important, maxime quia verbũ, ad, est adiectum verbis, futuri temporis ibi, duratura, & sic actui qui potest se habere ad esse, vel ad non esse, & tunc dispositio conditionalis dicitur, & non potest habere effectum, nisi prius facta fuerit declaratio voluntatis, & beneplaciti, vt colligitur ex verbis Bar. in l. 1. ff. de condit. & demonstrat. vt habetur per Bero. cõs. 202. nu. 8. cum sequen. lib. 3.

Contrarium tamen de iure credo verius, quia præfata societas facta sub suprascripto modo, statim a principio per sex menses valida fuit, vt per dictum tempus a partibus, vna contradicente, resolui non poterat, quia societas contracta ad tempus durante tempore dissensu, vel renũciatione vnius dissolui nequit. Et si
12 ante dissentitur, dicitur intempestiue dissentiri, quæ intempestiua renunciatio a lege excluditur. l. sed & socius. §. fin. l. actione. §. Labeo. ff. pro soc. Paris. cons. 82. num. 27. lib. 1.

Post

Post vero sex menses societas etiã
13 durat, & pura est, sed ad beneplacitum ambarum partium, vel vnius dissolui potest, vt declarant Doct. in d.l.centesimis.§. fin. & Dec. cons. 108.num.5.vbi dicit, quod quando obligatio est successiua, prout in casu isto, dictio, ad, apponitur causa limitandi obligationem, vt notat Bart.in l.eum, qui ita. §.qui ita. ff. de verb. oblig. Et quod obligatio facta ad sex menses, & postea ad beneplacitum duret etiam post sex menses, probatur in c. si gratiose.de rescript. inducendo.prout per Dec.in d. cõs. 108. hoc idem firmat late Goza. cons.22. vbi suspensio erat facta per tres dies, vltra ad beneplacitum, & dicit suspensionem valere donec reuocata non fuerit. Grat. cons. 92. lib.2.Corn.cons.235.lib.2.post num. 5.vbi dicit, quod etiam post sex mẽses societas durat, donec beneplacitum reuocetur, quia societas a principio pura fuit, erat tamen sub conditione resoluenda, si beneplacitum reuocaretur, vt in simili habetur in l.2.ff.de in diem adiect.Dec. d. cons. 108.

Non obstant adducta in contrarium, quod quando tempus est limitatum.post, tempus prohibitum censetur, quia id procedit, quando solum dictum fuisset simpliciter ad sex
14 menses, secus quando etiam dictũ fuit deinde ad beneplacitum, quia tunc tempus limitatum dici non potest, nisi vsque ad beneplaciti reuocationem, vt dicunt Doct.supra citati, & faciunt not.per Ias.in cons. 54. in fin.lib.3.

Nec illa verba, ad sex menses superflua essent, satis enim operantur. quod infra sex menses per dissensum vnius societas dissolui non posset, prout post sex menses bene ad beneplacitum ambarum partium, vel vnius tantum posset.

Non obstat not.per Bar.in d.l.cen-
15 tesimis.§.fin. quia contra eum tenẽt Rapha. Cuma. Imo. Alex. & Ias. ibi. & Dec.d.cons.108. ubi dicit opinionem contra Bar. esse communem, & ueriorem, quia omni casu, & semper societas pura est, quamuis reuocatio conditionalis sit, & illa uerba, ad beneplacitum, a principio conditionem non important, sed tamen societas uenit resoluenda, si beneplacitum reuocatum fuerit, ut omnes Cano. præsupponunt, in d. c. si gratiose.in 6.Capic.decis.136.Vnde non obstat, quod dicit Corn. cons. 92. & Fely.in d. c.litteris.quia opin. Bart.ut iam dictum fuit, est a pluribus reprobata, ut late ibi per Ias. & idemmet Corn.in d. cons. 235. sentit contrarium, quia societas pura est, sed resoluenda sub conditione reuocationis voluntatis, seu beneplaciti. & quatenus esset conditionalis, esset conditio resolutiua non autem suspensiua. et Bero. loquitur, quando beneplacitum dependet a voluntate alterius, non autem contrahentium, vt habetur per eum, ibi num. 11.cum sequen.& num.23.

SVMMARIVM.

1 *Societas inita ad sex menses, & deinde ad beneplacitum, solùm per alios sex menses durat.*

2 *Mensura temporis prorogati non est maior, quam mensura temporis principalis.& num.25.*

3 *Potestas data prorogandi compromissum intelligitur pro eodem tempore*

pore, pro quo prius factũ fuerat. & num. 24.

4 *Officium datum ad certum tempus, & deinde ad beneplacitum, tale beneplacitum ad tempus, quod a principio expressum erat, restringitur.*

5 *Quod ab initio temporaliter disponitur, ad infinitatem deduci non debet.*

6 *Societas in perpetuum fieri non potest.*

7 *Beneplacitum postquam semel declaratum est, amplius declarari non potest.*

8 *Voluntas non solum verbis, sed etiam facto declaratur.*

9 *Beneplacitum regulariter durat vsque ad mortem.*

10 *Societas potest inter aliquos cõtrahi, donec voluerint.*

11 *Societas contracta ad beneplacitum, durat, donec beneplacitum reuocetur.*

12 *Disdicere est negare.*

13 *Beneplacitum aliquando etiam per mortem non reuocatur.*

14 *Voluntas licet morte extinguatur, nõ tamen reuocatur.*

15 *Voluntas per mortem cessat, non tamen reuocatur.*

16 *Societas morte extinguitur.*

17 *Voluntas semper durare præsumitur, nisi expresse reuocetur.*

18 *Societas potest inter partes contrahi donec vixerint.*

19 *Ad beneplacitum sunt verba indefinita.*

20 *Verba vniuersalia ab homine prolata restrictionem non recipiunt.*

21 *Verba quando sunt apta infinitatem importare, infinitas admittitur.*

22 *Qualitas ad sex mensium non censetur repetita in sequenti oratione, & deinde ad beneplacitum,*

25 *Tempus compromissi potest prorogari a partib. vltra tempus expressum in compromisso.*

26 *Officium datum ad beneplacitum durat, donec beneplacitum a principe reuocatum fuerit.*

27 *Officialis tenetur expectare successorem.*

28 *Societas ad vitam contrahi potest.*

CAP. LV.

SEcundo dubitari posset, an illa verba, & deinde ad beneplacitũ
1 faciant, quod societas semper duret, donec a partibus beneplacitum reuocetur, an vero intelligenda sint, vt solum pro alijs sex mensibus beneplacitum duret, quod forte dicendum videtur, vt illa verba, deinde ad beneplacitum, intelligantur dummodo tẽporale sit, secundum, quod principaliter societas ad sex mẽses facta erat, vt illa qualitas sex mensium repetita censeatur, argumento. l. Seiæ. §. Gaio. ff. de fundo. instr. & quod ibi tradit Bart. vt mensura temporis prorogati,
2 non sit maior, quam mensura temporis principalis, vt dicit Bal. in consil. 101. nobili viri, vers. venio ad quintum. lib. 3. vbi per hoc cõcludit, quod
3 potestas data prorogandi cõpromissum, intelligitur pro eodem tempore, pro quo prius factum fuerat. Paris. cons. 43. nu. 9. lib. 1. Hipp. sing. 52. & propterea videtur dicendum, quod per illa verba, deinde ad beneplacitum, videtur solum prorogata societas ad alios sex menses.

Et fere in his terminis, ita firmat Matt. de afflic. in c. 1. col. fin. quibus mod. feud. consti. po. vbi dicit, quod
4 si in concessione alicuius officij, vel beneficij certum tempus expressum fue-

fuerit, puta per vnum annum, & deinde ad beneplacitum, tale beneplacitum restringitur ad tempus, quod a principio fuit expressum, videlicet ad alium annum, vt eum refert, & sequitur Soc. iun. cons. 63. lib. 2. nu. 8. vbi etiam subdit, quod non debet dedu-
5 ci ad infinitatem, quod ab initio temporaliter disponitur. vt voluit Bal. in simili. in l. 1. vers. & hic est argumentum ad quæstionem. C. vt in poss. legat. Alex. in l. qui bona. §. fi. 2. col. vers. facit etiam ad id, quod singulariter. ff. de dam. infect. societas enim per
6 partes in perpetuum creari non potest. l. nulla. ff. pro soc. Rom. cons. 106. Grat. cons. 66. nu. 8. lib. 2.

Prædicta q. eo maxime procedere videntur, si officialis, vel qui pecunias ad societatem recepit, finitis sex mensibus fructus anticipatos per alios sex tantummodo menses soluisset ei, qui pecunias dedit. hoc casu partes videntur declarasse beneplacitum, nisi per alios sex menses durare
7 velle, & postquam semel eorum declararunt voluntatem, amplius declarare nequeunt. Bal. cons. 104. dilatio. prorogatoria. lib. 3. & non solum ver-
8 bis, sed etiam facto voluntas declaratur. l. Paulus respondit. ff. rem ra. hab. l. de quibus. de leg. qualisque fuerit voluntas, ex his, quæ sequuntur demonstratur. §. pauonum. instit. de re. diuis. l. sed, & Iulianus. ad Maced.

Contrarium tamen respondendũ est, quia ex com. scribent. sententia, beneplacitũ regulariter durat vsque
9 ad mortem, nisi prius a partibus reuocatum fuerit, vt per Cano. in d. c. si gratiose. de rescript. in 6. & per Legist. in l. cẽtesimis. §. fin. ff. de verb. oblig. per tex. in l. 4. ff. locat. Ang. cons. 217. col. 9. Dec. d. cons. 108. 10. Calderi. cons. 3. de rescrip. Goza. cons. 22. Didac. li. 3. varia. resolu. c. 15. Menoch. de arb. iud. quæst. 69. lib. 1. Ruy. cons. 104. nu. 9. lib. 5. Hippol. in rub. de prob. num. 252. Alex. cons. 136. lib. 5. nu. 1. vbi te-
10 net, quod societas potest in voluntate contrahentium conferri; vnde si est contracta societas inter aliquos donec voluerint, valet, & morte vnius ex socijs finitur, quia per mortem vo-
11 luntas expirat. Beneplacitum igitur donec expresse reuocatum non fuerit a partibus, vel ab altera earum, societas durabit. l. tamdiu. C. pro soc. quod etiam expresse inter partes cõuentum est per illa verba, cum disdicta 15. dierum, ad quarum verificationem expressa reuocatio beneplaci-
12 ti requiritur; nã disdicere est negare, quod dictum est, vnde reuocatio necessaria est, vt late deducit Dec. d. cõsil. 108. Gozad. cons. 22. Grat. cons. 92. lib. 2. in fi. Bero. cons. 204. in prin. li. 3.

Et licet beneplacitum per mortem
13 reuocetur, tamen secus est vbi illa verba, cum disdicta 15. dierum, adessent, tunc per mortem non esset extinctum, sed expressa reuocatio a successore fienda requireretur, vt omnes p̃fati Docto. affirmant per tex. in c. si delegatus. de off. deleg. in 6. habetur per Docto. in l. more. ff. de iuris. om. iud. Dec. in c. ex literis. de constit. li-
14 cet enim voluntas morte extinguatur. d. l. 4. ff. locati, non tamen inducitur reuocatio, quæ contrariam voluntatem expostulat, aliud enim est voluntatem cessare, quia tunc ponitur voluntatem non esse, & aliud est voluntatem reuocare, quia tunc voluntas contraria exponitur. Ruy. consil. 115. lib. 1. nu. 7. Vnde cum in casu nostro requiratur disdicta, & per consequens voluntas reuocatoria non cessat.

sat per cessationem voluntatis obue-
15 nientis per mortem, tunc solum dici tur voluntatem cessare, non autem re uocatam esse. vt per Soc. cons. 77. lib. 3. col. 1. & 2. & maxime prædicta procedũt in contractibus, in quibus per mortem beneplacitum non dicitur reuocatum. l. 1. in prin. iuncta. l. quæsitum. §. 1. ff. de preca. adnot. Bar. & sequuntur com. Doct. in d. l. centesimis. §. fin. vbi Bar. dicit, quod si iudex dicat, pono te ad confinia, donec te reuocauero, tunc dicit si verba intelliguntur, prout in cõtractibus, per mortem, non inducitur reuocatio. Soc. d. cons. 77. col. 1. secus in pœnalibus cum pœnæ sint mollendæ, per mortem beneplacitum reuocatum censeretur. Saly. in l. super rebus. C. de cõtrahen. emptio. in fi.

Societas igitur in casu nostro per mortem non esset extincta, quia beneplacitum fuerit reuocatum, sed quia
16 societas ipsa etiam quod inita fuisset per mille annos, morte extinguere tur, vt supra dictum pluries fuit. ad not. glos. in l. verum. §. fin. ff. pro soc. vbi dicit, quod societas, quæ morte finitur, eo tempore, quo anima separatur a corpore, finiri dicitur: & tunc etiam dicitur finiri voluntas; quia mors omnia soluit. l. in summa. ff. de reg. iur. not. in l. ideo. in princ. & in l. nemo. ff. pro soc.

Sed ante mortem vnius ex socijs societas finita non esset, nisi expresse de reuocatione appareret, cum volun
17 tas semper durare præsumatur, nisi expresse reuocata fuerit. l. cum tacitum. ff. de probat. Ruy. d. consil. 115. nu. 7. immo cum partes beneplacitũ non reuocauerint, saltem tacite consentire videntur societatem perdurare velle. l. qui patitur. ff. mand. est tex. in l. tãdiu. C. pro soc. vbi Bal. & Saly.
18 & societas cõtrahi potest inter partes, quousque vixerint. l. 1. ff. pro soc. Grat. cons. 66. nu. 15. lib. 2.

Non obstant in contrarium adducta, quia illa verba, & deinde ad be-
19 neplacitum, cũ indefinita sint æquipollent vniuersali. l. si pluribus. ff. de leg. 2. c. solite de maio. & obe. cap. vt circa. de elec. in 6. & verba vniuersa-
20 lia ab homine prolata restrictionem non recipiunt, per not. per Bar. in l. generali. §. vxori. de leg. 3. voluerunt etiam Bal. in l. fin. col. 1. C. sine cens. vel reliq. Ruy. cõs. 32. nu. 5. & vbi ver-
21 ba contractus sunt apta infinitatem importare, tunc admittitur infinitas, si natura verborum hoc patitur. Alex. in l. si finita. ff. de dam. infe. in princ. in cõs. 145. col. 2. lib. 2. Rolan. a Vall. cons. 58. num 4. lib. 1. & illa qualitas, sex mensium, posita in prima oratio-
22 ne non potest censeri repetita in sequenti oratione, deinde ad beneplacitum. l. qui fundum. ff. de contrahen. emptio. l. si ita quis, in princ. ff. de verb. oblig. & idem Bart. in l. Seiæ. §. Gaio. ff. de fun. instrut. lega. & in l. in repetendis. de leg. 3. & in l. 4. §. exitq. differentia. ff. vi bon. rapt. cum perpetuum esse vel collatum ad beneplacitum alicuius, paria videantur. glo. in Clem. & si populis, in verbo, electionem, de rescrip. & in cap. fin. in verbo, perpetuas de rescrip. in 6. Nat. cons. 184. n. 3.

Non obstat quod mensura temporis prorogata non possit esse maior, quam mensura temporis principalis,
23 per tex. in d. l. scimus. C. de fideiusso. quia Bal. loquitur in prorogatione per arbitros ex potestate eis data in compromisso: illa enim debet limitari ad tempus in compromisso expressum,

pressum, vt etiam adnotat Bal. in c. fin. de consuet. Fely. in c. de causis. de off. deleg. col. 2. vers. 2. limita. licet idem Bal. in l. 1. C. vt in poss. legat. aliter loquatur, vbi ait, quod si arbiter fuit electus ad arbitrandū cum termino decem dierum cum po
14 testate prorogandi, cum tempus ad litis celeritatem appositum sit, non posset ad litis infinitatem prorogare: immo nec vltra tres menses, & sic sentit, quod possit vltra tempus in compromisso appositum prorogare. Alex. autem in cons. 70. lib. 2. dicit, quod dictum est de prorogatione non posse fieri pro maiori tempore, quam fuit appositum in compromisso, procedit quando potestas pro-
15 rogādi fuit data arbitris ab ipsis partibus, secus si a lege. Sed quicquid sit in casu, quando potestas arbitris data est, tam quando partes ipsæ prorogāt pro maiori tempore, quod esset expressum, prorogare possunt. Vnde etiā quod in cōpromisso tempus vnius mensis appositum esset, partes possunt postea prorogare etiam vsque ad annum, vt declarat Bal. in l. si quis ex cōsensu. C. de Episcopali aud. Dec. in d. c. de causis. col. 1. de off. delega.

Et propterea decisio Afflicti nō credo, quod de iure subsistat, & est cōtra decisiones superius citatas, & practica quotidie contrarium ser-
16 uat. omnia enim officia fere status Eccle. a summo Pont. ad sex menses, vel ad annum dantur, & deinde ad beneplacitum, & multoties beneplacitum durat, nec eius officium finitur: immo officialis a principe creatus, quamdiu suæ voluntati placuerit, pro perpetuo reputatur, Emanel. singula. 119. per tex in l. iurisperitos. ff. de excusat. tut. Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori. num. 12. ff. de op. no. nuncia. vbi idem dicit, si est positus ad beneplacitum, & ibi Ias. tenetur enim expectare successorem. l. meminisse. ff. de off. procons. l. 1. §. administratores. C. vt am. cau. Doct. in l. eum, qui. §. iudicare. ff. de iur. om. iu. c. & si Christus. de iureiur. etiam
17 quod officium finitum sit. Bal. in l. ex diuo. C. loca. In casu vero Socini iun. multa concurrebant, quæ in nostra quæstione minime concurrunt, nec ratio ipsius Socini de infinitate procedit, cum partes, vel altera ipsarum ad suum beneplacitum societatem dissoluere potest, & talem infinitatem reuocare, & quatenus non reuocarent, societas solum ad vitam
18 ipsorum contrahentium duraret, cū societas ad vitam contrahi possit, vt in l. 1. ff. pro soc. Grat. cons. 66. lib. 2. & altero decedente societas finita esset. §. soluitur. Instit. pro soc. Alex. cons. 136. num. 1. lib. 5.

SVMMARIVM.

1 *Societas, vt dissolui possit, voluntas amborum partium concurrere debet.*
2 *Contractus postquam perfectus est, vna pars ab eo recedere non potest. et n. 13*
3 *Quod procedit, etiam si contractus conditionalis esset.*
4 *Emptio, siue locatio non potest conferri in voluntatem vnius ex contrahentibus.*
5 *Societas dissensu vnius dissolui non debet. & num. 8.*
6 *Contractus ex conuentione partium legem recipit.*
7 *Societas finitur, si vna pars beneplaci*

tum renocat.

9 *Potestas dissoluenti societatem est vicissitudinaria.*

10 *Factum sub certa conditione, sub contraria ademptum censetur.*

11 *Conentio dat legem contractibus.*

12 *Contractus, & si in voluntatem vnius conferri non possit, secus tamen resolutio contractus.*

CAP. LVI.

QVoniã in contractu huiusmodi societatis dici solet, quod possit societas dissolui ad beneplacitum
1 ambarum partium, forte aliquis diceret, quod requiritur, vt reuocatio beneplaciti ab ambabus partibus facta sit, adeo, quod renouatio vnius partis non sufficeret; cum con-
2 tractus postquam perfectus est, vna pars ab eo recedere nequit, sed voluntas vtriusque requiritur. l. ab emptione. ff. de pac. vbi Bar. l. put quisque. ff. de solut. l. sicut. §. fin. ff. de nouat. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. quod etiam procedit, si illa verba,
3 ad beneplacitum, conditionem importarent, cum etiam a contractu conditionali vnus ex contrahentium altero inuito discedere non possit, vt dicit glo. in l. necessario. §. si ita res. ff. de peri. & commo. rei vend. & in l. 1. in princ. C. eo. tit. §. 1. Instit. de em ption. et vẽdit. & quẽadmodum emptio, & locatio non potest conferri in
4 voluntatem vnius ex contrahentibus l. 3. de contrahen. emptio. §. emptio. Instit. eo. tit. l. quod si nolit. §. si quid ita. ff. de Aedili. edi. l. si in lege. ff. loca
5 ti. notant Doct. in l. in uendentis. C. de contra. empt. quod etiam procedit in resolutione contractus, ideo dissensu vnius societas dissolui non debet. l. actione. §. discimus. ff. pro soc.

Contrarium tamen verius est, nã contractus ex conuentione partium legem recipit. l. 1. §. si conueniatur. ff. de posti. l. legem. C. de pact. l. Caesar. ff. de publica. Dec. in l. cum quid, in vltimo. not. ff. si cer. pet. & cons. 119. ad fin. & in cõtractibus in primo at-
6 tendendum est, quod inter partes actũ sit. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. l. in conuentionibus. ff. de verb. signi. & in societatibus volũtas contrahentium seruanda est. l. penul. C. pro soc. Vnde cum contrahẽtes expresse cauerint, quod post sex
7 menses societas ad beneplacitũ partium duraret, si altera pars societatem reuocat, non potest dici beneplacitum de consensu partium durare, & per consequens societas dissensu vnius finitur. l. actione. §. discimus. in fin. ff. pro soc. vbi habetur, quod si
8 finitum sit tempus, liberum est vnicuique recedere, & potestas renun-
9 ciãdi societatem est vicissitudinaria. Saly. in l. fin. C. pro soc. cum societas duret ad beneplacitum sociorum. l. tamdiu. C. pro soc. & ibi Bal. Cyn. & Salyc. & in §. manet. Instit. de societ. cum factum sub certa conditione, sub contraria demptum cen-
10 setur. l. si pecuniam. ff. si cert. pet. l. si alij. ff. de adi. lega. l. quod pure. ff. quãdic. lega. ce. & illa pluralitas ambarũ partium resoluitur, in pluras singularitates, vt in simili respondet Alex. cons. 136. nu. 2. lib. 5.

Nec obstat, quod contractus postquã perfectus est, ab eo recedere nõ possit, quia hoc intelligitur, nisi aliter conuentum inter partes sit: conuentio enim dat legem cõtractibus. l. 1. ff. de pact. l. legẽ. eo. tit. l. pen. C. pro

11 C.pro soc.& si contractus in volun-
tate vnius conferri nequeat, secus
12 vero resolutio ipsius contractus. l.2.
C.de pac. inter empt. & vend. c. ad
nostram. de empt. & vend. Cyn. &
Ang. in d.l. in vendentis. Fabia. de
empt.in 5.quæst.in prin.par.2.quæst.
13.est.tex.in c.illo vos.de pigno. vbi
Hostien.Io.And.But. Abb. nu.2.An-
char. num.4.Imol.nu.9.Io. Fa.in d.§.
emptio. & tunc non licet a contra-
13 ctu recedere, quando tempore con-
tractus non fuit conuentum, vt lice-
ret. Alex. & Ias. in d,l.ab emptio-
ne.

SVMMARIVM.

1 *Societatem, qui reuocare vult, talem reuocationem per dies 15. ante finitam societatem facere debet.*
2 *Cum dictio importat conditionem.*
3 *Conditio debet impleri in forma specifica.*
4 *Societatis reuocatio vt valeat, debet fieri per 15.dies ante, & non post, nec prius, sed contra nu.11.*
5 *Constitutio temporis pro forma est.*
6 *Tempus contractus qui non obseruat, eius formam non obseruat.*
7 *Creditor ante tempus suas pecunias recipere non cogitur. & nu.12.*
8 *Ratio est consideranda, vt fundamentum actus.*
9 *Ratio quare renunciatio debeat fieri per 15.dies ante finitam societatem.*
10 *Tempore indigemus, vt aliquid maturius agamus.*
13 *Reuocatio societatis non potest fieri post quindecim dies.*
14 *Quod certo tempore fieri debet, si postea fiat non tenet.*
15 *Reuocatio facta, postquam quis recepit fructus pro secundo semestri, non tenet, nisi illo finito*
16 *Reuocatio per actum contrarium tollitur.*
17 *Factum non videtur, quod non durat factum.*

CAP. LVII.

PArs vero illa, quæ beneplacitum
reuocare intendit, & societatem
1 initam dissoluere, tenetur talem reuo
cationẽ, siue disdictam, (cum disdice-
re sit negare, vt dictũ est, vt per Dec.
in cons. 108. per glos. in l.2.ff. de in
die.adie. vbi ponderat verbũ disdice
re) facere per dies 15. ante finitam
societatem, cum inter partes, ita con-
uentum sit, per illa verba, cum disdi-
cta 15. dierum præcedentium. Nam
2 dictio, cum, importat conditionem.l.
1. & ibi Doct.ff. de condit. & de-
monst.l.si Titio.ff. quando dies leg.
ce.l. quodcunque.§. pen.ff. de verb.
3 oblig.Dec.cons.401.in princ.quæ cõ
ditio in forma specifica adimpleri de
bet.l.melius, qui hæredi.ff.de condit.
4 & demonst.vnde dicendũ forte vide
retur talem disdictam, siue reuocatio
nem solum fieri posse per dies 15.an
te diem finiendam societatis, vt facta
antea, vel post non ualeret, quia for-
ma ad unguem adimpleri debet.l. cũ
hi.§.si Prætor.ff.de transact.l.constitu
tionibus.ff.ad municip.late Fely.in c.
cum dilecta.de rescrip.cum etiam cõ
5 stitutio, siue determinatio temporis
pro forma sit; ut si tempus constitutio
nis seruatum nõ fuit, non dicitur eius
forma obseruasse. Authen. quæ sup-
plicatio.C.de prec.Imper. offer. iun-
cta glos. & ibi Bal. Saly. & Ias. & est
tex.in l. scire oportet.§. consequens.
ff.de excus.tuto.ibi, non aliter audire
tur, nisi obseruauit constitutum tem-

 pus.

pu..Paul.Castren.& Ias. in l. qui Romæ. §. Callimachus . de uerb. oblig. Paul. Castr. in l. si in lege, in princ.ff. locati. Fely. in c. cum dilecta. uers.
6 octauum signum.qui enim non obseruat tempus contractus,eius formã nõ obseruat, ut late ostendit Ias. in cõs. 48.& cons.53.lib.3.tempus enim appositum a contrahentibus seruandũ est.Bal.in l pen.C. de fideicom. circa
7 medium.Vnde creditor ante tempus suas pecunias recipere non cogitur. Doct.in d.l.qui Romæ, in prin.

Sed si consideretur ratio,siue causa, quare contrahẽtes moti fuerint, ut reuocatio per 15.dies præcedẽtes
8 fieret,prout considerari debet,ut fundamentum actus,ut inquit Bal.in c.& si Christus.extra de iureiur.per l. si.ff. de hæred.instit.& in l.pater.§.dulcissimis.ff.de leg.2.nulla alia assignari po
9 test, nisi ut officialis aliquod spatium temporis habeat ad inueniendum pecunias habitas super eius officio, ut eas postea transactis illis 15. diebus, & sic finita societate, restituere possit:& si officialis esset,qui beneplacitum reuocaret,ut ille,qui ei pecunias præstitit, tempus habeat ad suas pe-
10 cunias commodandas, tẽpore enim indigemus, ut aliquid maturius agamus.c.ponderet.dist.50. faciunt not.pAlex. in l. Æmilius. ff.de minor. Put.decis. 68.lib.3. tempus igitur est appositum gratia utriusque. Doct. in d.l.qui Romæ.

Qua ratione stante,dico talem re-
11 uocationem fieri posse, etiam ante 15. dies, vt postea finitis sex mensibus societas resoluta esset,quia nullũ præiudicium sequitur, nec officiali, nec illi,qui pecunias dedit:immo maiorem commoditatem vtraque pars consequitur,& quemadmodum,quã do nullum damnum nec creditori,
12 nec debitori sequitur,solutio ante tẽpus præfixũ fieri potest. vt per Doct. in d. l. qui Romæ. multo magis talis reuocatio etiam ante 15. dies heri poterit,& ita seruatur.
13 Sed si talis reuocatio post 15. dies fieret,quia officiali,vel illi,qui pecunias dedit, præiudicare posset, non valeret,nec teneret; illud enim quod
14 certo tempore fiendum est, si postea fiat,non prosit.l.Thays.§. intra certa. ff.de fideicom.libert.Bal.in l. 1.in pe. not.C.qui admitt. est tex.in l. si mandauero tibi,in prin.ff.manda.vbi mãdatum,vt fiat aliquid certo tempore, vt fieri possit post illud tempus, non extenditur.Paris.cons.91.lib.1. nu.9.

Et prædicta de plano procedunt,
15 quando reuocatio infra primos sex menses fieret; sed si post sex menses, & postquam ille, qui dedit pecunias fructus recepit pro secundo semestre: quandocunque reuocatio fieret ante 15.dies,nihilominus pro toto secũdo semestre societas duraret, adeo quod etiam si ille, qui pecunias præstitit, etiam post reuocationem in dicto semestre, pro quo fructus soluti fuerint,decederet, officialis pecunias lucraretur, non obstante reuocatione, quæ per actum contrarium, scilicet per receptionem fructuum sublata
16 fuit.iux.not.in l. pro hærede.§. Papinianus. ff. de acquir. hæred. quando enim actus sequens est cõtrarius pro testationi, dicitur a protestatione recessum,vt per Soc.iun.cons.107. lib 2.nu.3.& 6.& in reuocatione non videtur durare postquam recepit, vel fructus soluit, nec videtur factum,
17 quod non durat factum.l.si pro parte. §. versum. ff. de in rem verso. Io. Ceph.cons.77.nu.44 & postquam

fructus per sex menses recepit, videtur tacite per dictum tempus societatem durare velle. l. qui in futurum. ff. de pac.

Si uero ille, qui pecunias accommodauit, finito primo semestre, fructus pro alio semestre non recepisset, posset quandocunque beneplacitum reuocare, & societatem renunciare, & transactis 15. diebus sortem repetere, ex quo fructus non recepit, nec societas dicitur renouata, sed solum ad beneplacitum durat, quod potest etiam ad uoluntatem unius partis quandoque reuocari; & reuocato beneplacito, si ille, qui pecunias dedit decederet, officialis pecunias receptas minime lucraretur.

SVMMARIVM.

1 *Societate dissoluta fructus non debentur.*
2 *Commodi causa cessante, commodum cessare debet.*
3 *Cessante causa, cessare debet effectus.*
4 *Officialis si est in mora ad restituendū sortem, ad dāna, & interesse tenetur.*
5 *Reuocatio societatis sola non sufficit ad constituēdum officialem in mora.*
6 *Protestatio solum declarat animum protestantis.*
7 *Reuocatio facta ad vnum effectum, alium operari non debet.*
8 *A mora ex iusta causa excusatur.*
9 *Mora sine interpellatione non committitur.*
10 *Negligens in exigendo interesse, illud petere non potest.*

CAP. LVIII.

SEd multi post finitum primū, uel secundum semestre societatem reuocant, nec fructus recipiunt, ne in casu mortis pecunias datas in societate amitterent; sed differunt sortem repetere, ut illo interim fructus currant: sed iudicio meo ualde decipiuntur, quia post dissolutam societatem,
1 fructus non amplius debentur, cum societas, ob quam fructus soluuntur, per reuocationem dissoluta sit, & fructus ab illo, qui pecunias dedit, licite propter periculum uitæ percipiūtur:
2 Vnde commodi causa cessante, commodum etiam cessare debet. l. eū qui iurauit, in princ. ff. de iureiur. ubi Bar. Alex. & Ias. in 1. not. & facit regula uulga. quod cessante causa cessare de-
3 bet effectus. plene p Tiraq. in tract. cessante cau. in princ.

Et si diceretur, quod officialis tenetur ad damna, & interesse conuentum, scilicet ad rationem 12. pro centenario pro tempore, quo pecunias post societatis reuocationem retinuit, cum eas statim non restituerit, (ut tenebatur) quia promisit statim finita societate pecunias habitas restituere, & per reuocationem uidetur interpellatus, & monitus ad restituendum, ex quo statim non restituit ui-
4 detur in mora fuisse, & ideo ad interesse teneri, iuxta not. in l. quod te. ff. si certum pet. & in c. potuit. extra locati. Abb. in c. licet Hely. de simo. Hiero. Gabr. cons. 78. in fi.

Dici potest, quod officialis fuit in bona fide, si pecunias non restituit, ex quo expectabat, ut peterentur, ut so-
5 litum est fieri, nec sola reuocatio ad constituendum in mora sufficit, quia per ipsam solum declaratur animus, & eius uoluntas, quod non intendebat amplius in societate durare uelle, ut dicitur de protestatione, iuxta not. p Doct. in l. Nesennius. ubi Bar. ff. de

ff.de nego.gest.Paris.cons.162.num. 28.lib.4. ubi dicunt, quod protesta-
6 tio declarat animũ protestantis, nec ultra, quam uerba patiantur, opera-
tur. Bal.in l.& si quis.§.plerique.ff.de religio. Bart. in l. non solum.§. morte. ff.de ope.no.nunc.unde cum reuoca-
7 tio fuerit facta ad effectum, ut officia lis ad restituen. pecunias se præpararet, alium effectum operare non debet & propterea dici non potest, officialem fuisse interpellatum ad soluẽdum, nec in mora fuisse, a qua etiam
8 ex iusta causa excusaretur, iuxta glo. in uers.cum petitum esset.l.uinum, & glo.in uerb. detrimen. l. quod te.ff. si cert.pet.& ibi Dec. & Doct.Soc. iun. cons.72.nu.10.lib.2.in his enim societatibus (ut supradictum fuit) mora
9 sine interpellatione nõ committitur. faciũt not.per Matt.de affli.dec.150. in fi. & licet promiserit statim finita, & dissoluta societate pecunias habitas restituere, intelligi tamen debet, facta interpellatione, prout de iure requiritur. Dec.cons.74. col.4. in fin. Tiraq.in glo.2.§.8. de retract. ligna. Vnde cum ex mala intentione pecunias postea non petierit, interesse non debetur, quia intentio semper inspi-
10 cienda est. glo. in c. sacerdotes. 16. quæst.3.& negligens in exigendo interesse, petere non potest. Ruy. cons. 104.lib.4.post nu.10.Alex.cons.132. nu.10.in fi. qui de restitutione capitalis uere loquitur, & quod dicit Gabriel.d. cons.78.in fi. procedere possunt quando dies restitutioni apposita fuit, secus si apposita non sit, quia tunc requiritur interpellatio ad restituen. ut debitor in mora sit, & ita in specie declarat dictum Gabriel. Mencoh.cons.121.num.107.& 108. libr.2.

SVMMARIVM.

1 *Reuocatio beneplaciti necessaria est ad dissoluen. societatem.*
2 *Dictio, cum, importat conditionem.*
3 *Conditio importat formam.*
4 *Forma non seruata actus corruit.*
5 *Officialis non potest pecunias receptas in societatem restituere ante reuocationem societatis.*
6 *Societas non est soluta, nisi reuocatio praecedat.*
7 *Reuocatio societatis per 15. dies, ante quare necessaria.*
8 *Reuocatio cui fienda est.*
9 *Reuocatio potest etiam fieri fideiussori.*
10 *Denunciatio debet fieri ei, a quo prius habuit titulum.*
11 *Reuocatio si non est facta principali, contra fideiussores agere non potest.*
12 *Reuocatio potest fieri extraiudicialiter.*
13 *Reuocatio extraiudicialiter facta debet per duos testes probari.*
14 *Reuocatio potest fieri tempore feriato.*
15 *Reuocatio an in scriptis fieri debeat.*
16 *Reuocatio domi fieri potest dimissa copia.*
17 *Reuocatio si fit domi, in scriptis fieri debet.*

CAP. LV.

Reuocatio beneplaciti necessaria est ad dissoluendam societatem, cum
1 pro forma tradita sit, postquam partes conuenerunt societatem ad beneplacitum durare, cum disdicta 15. dierum, dictio, cum, importat cõditionem,

tionem, & conditio formã, & quan-
2 do aliquid ponitur, cõditionaliter illud tale dicitur esse de forma. Bal. in Auth. matri, & auiæ. col. 1. quando mul. offi. tut. fung. po. Mat. de aff. de-
3 cis. 355. nu. 5. & forma non seruata actus corruit. Bal. in l. humanũ. col. 2. C. de legib. Anchara. cons. 35. Ang. cons. 89. Tiraq. de retract. §. 36. glo. 2. nu. 29. vbi late loquitur de denun-
4 ciatione fienda.

Et ideo si officialis pecunias habitas sup eius officio nulla prius facta reuocatione restituere uellet, vtique ille, qui eas dedit recipere non co-
5 geretur, sed posset replicare, nullam fuisse factam reuocationem, & propterea velle 15. dies ad collocandũ suas pecunias, & illo interim officialis fructus soluere teneretur, quia imputandum est ei, si non fecerit,
6 iuxta conuenta, reuocationem, qui enim vult a societate recedere, denunciare tenetur. l. actione. §. denunciare. ff. pro soc. Salyc. in l. si patruus, in principio. C. comu. utrius. iud. Corn. cons. 75. lib. 3. in princ. cũ talis disdicta requiratur ad finem, vt
7 ille, qui pecunias præstitit, possit eas locare, nec libellus habet vim notificationis. Corn. d. cons. 75. Pariter etiam si ille, qui dedit pecunias, vult societatem reuocare, & pecunias recuperare non posset, nisi prius facta reuocatione per dies 15. antea.

Huiusmodique reuocatio debet fieri officiali, vel per officialem illi, qui pecunias accommodauit, cum
8 quo principaliter contraxit, & pecunias habuit, vel dedit, arg. legis minor. §. si seruus. ff. de euictio. l. 1. C. de pericu. & cõmo. rei vẽ. c. fin. de empt. & uendit. Adnotat Dec. cons. 74. in princ. Bal. in l. auctore. C. de euict. vbi dicit, quod denunciatio principali, non autem fideiussori fieri debet.

Sed, quia in instrumentis harum societatum dici solet, quod talis reuocatio etiam vni ex fideiussoribus fieri possit, satis erit, quod fiet aut principali, aut vni ex fideiussoribus, vt illa uerba aliquid operentur iuxta not. per Bal. in rub. C. de contrahen. empt. l. si quando. de leg. 1. c. si Romanorum. 19. distinct. Sed si dicta uerba non adessent, reuocatio seu disdicta principali, non autem fideiussoribus fieri deberet p iura superius allegata, notat Bal. in l. libera, col. fin. C. de sentent. ubi dicit, quod denunciatio debet fieri ei, a quo prius
10 habuit titulum per tex. in d. §. si seruus, adeo, quod si huiusmodi reuocatio officiali facta non fuisset, contra eius fideiussores agere nõ posset, arg. l. emptor fund. C. de euictio. ubi si non fuit facta denunciatio uenditori, emptor nec contra uenditorem, nec fideiussores regressum habet. Abb. in d. c. fi. d e empt. & uend. Igi-
11 tur ut ille, qui pecunias dedit, contra fideiussores agere possit, debet prius officiali reuocationem societatis notificare. d. l. auctore. d. l. emptor fundi. Dec. d. cons. 74. col. 4.

Potest etiam reuocatio extraiudi-
12 cialiter fieri, prout dicitur de interpellatione iux. not. per glo. Alex. Ias. & Dec. in l. vinum. ff. si cert. pet. & in l. qui Romæ. vbi Bar. & Alex. in §. cohæres. ff. de verb. oblig. Ias. in l. quod re. ff. si cert. pet. & in §. superest, nũ. 64. & in §. sic itaque. num. 42. Instit. de actio. Probare in l. si ex legati
13 causa. ff. de verb. oblig. in l. mora. in princ. ff. de vsur. Corn. cons. 196. lib. 4. num. 4. Paris. cons. 123. lib. 4. nu. 9. Boer. in trac. de mora. num. 17. huiusmo-

iusmodi tamen reuocatio extraiudicialiter facta debet legitime probari per duos testes contestes, vt late deducit Corn.d.consi.196.lib.4.nu.4. vt fuit dictum in vna Romana societatas coram R. P. D. de Griffis vbi etiã habetur, quod si reperiatur reproducta in die dominico, vel alio die feriato in honorem Dei, & sine testibus, nõ creditur Notario in extraiudicialibus sine testibus, prout not. per Tiraq. de retract.ligna.§.1. glo. 10. numero 90.

Potest etiam fieri tempore feriato, vt dicitur de protestatione. vt per
14 Bart. in d.§. morte. dum dicit, quod fieri potest omni tempore, quod non solum procedit in protestatione declaratoria, sed etiam in illa, per quam quis in mora constituitur, vt per Fely. in c.cum M. de constit.nu.55. Paris.consi.123.nu.3.lib.4. vbi etiam dicit, quod sufficit, quod semel huiusmodi reuocatio facta fuerit, & etiã habetur in dicta decis.

Sed an talis reuocatio sine scriptis fieri possit, dicerem, quod quãdo per
15 sonaliter fit, tunc sine scriptis fieri posset, sed coram testibus. per not. per Felyn. post alios in d. c. cum M. nu.59. per tex.in l. fin. ibi in scriptis, & sine scriptis. C. de negoc. gest. si vero fieret domi (prout fieri potest)
16 vt late per Tiraq. de retract.§. nono. glo.2.nu.1. vbi etiam ponit ad quam domum fieri debeat, & regulariter in instrumento societatis dici solet, quod etiam fieri posset domi dimissa copia, secundum Bart.in l. empti. C. de euictio.Ang.& Imol.in l. executione.§. in solidum.ff. de verb. oblig. Cardina.in Clem. cau. in fi. de elect. inferens ex eo, quod omnis intimatio, quæ obligat ad aliquod præiudiciale, in forma fieri debet. Si igitur copia dimittere tenetur, sequitur, quod in scriptis fieri debet, & ita semper obseruatur, quod talis reuocatio fit in scriptis per cursorem, & postea in actis alicuius Notarij ponitur, vt de ea semper apparere possit. Et quod
17 in scriptis fieri debeat, quando reuocatio fit domi, late habetur per Tiraq. in d. glo. 2. nu. 8. vbi late habetur, quæ requirantur quando citatio, seu denunciatio fit domi.

SVMMARIVM.

1 *Societas an sit reuocata, si reuocatio non reperitur in actis reproducta, licet reperiatur facta.*

2 *Societas postquam reuocata est, non durat amplius.*

3 *Reproductio non est necessaria.*

4 *Reuocatio etiam extraiudicialiter fieri potest.*

5 *Reuocatio si non est reproducta habetur pro non facta.*

6 *Reuocatio facta ad instantiã procuratoris, de cuius mandato non constat, non valet.*

7 *Intimatio non est perfecta, si non est facta relatio.*

CAP. LX.

Sed quid, si fuit societas reuocata, & officiali intimata, non tamẽ in actis reproducta, & ille, qui pecunias præstitit post reuocationem, sed
1 ante reproductionem decessit, & post eius mortem hæredes reuocationem in actis reproduxerunt, ac pecunias datas officiali repetunt, an audiri debeant? & forte videbatur dicendũ audiendos esse, quia postquam societas fuit reuocata, & officiali intimata,

mata, societas amplius non durabat,
2 & propterea officialis per obitum illius, qui pecunias dedit, non potest illas lucrari; cum iam societas per reuocationē finita esset. Dec. cons. 108. nu. 4. & licet reuocatio ante mortem
3 reproducta non fuerit, hoc nocere non debet, quia reproductio non est
4 necessaria, cum reuocatio possit fieri etiam extraiudicialiter, dummodo de ea constet, vt quia sit facta coram notario, vel testibus. Card. Clemen. prima. de renuncia. nu. 14. vers. 5. quaero, & in actis volūtariae iurisdictionis sufficit, quod citationis relatio quandocunque superueniat. Fely. in c. Ecclesiae sanctae Mariae. col. 10. circa fin. vers. limita cum. Bal. de constit. in his enim magis attenditur ueritas, quam probatio.

Attamen in Ro. Roma. propter fraudes, quae oriri possent ex noua ꝓductione, decisum fuit, quod pecuniae repeti non poterant, sed per officialem lucratae erant, vt per Veral. decis. 101. lib. 2. disdicta societate. Cū. n. disdictā non reproduxerit, videtur ea
5 uoluisse vti, & non vti, prout sibi videbatur, ideo ei prodesse non debet. l. si actioni. §. diximus. ff. ꝓ socio. maxime si esset facta ad instan. principalis, seu eius procuratoris, & sic incerta, si nō constabat, quis esset procurator, neque de illius mandato, quod erat in-
6 ferendum, aliter non creditur, maxime si reuocatio in scriptis facta fuerit, & in principio cedulae scriptum sit. A. C. & sic apparebat fore factam animo reproducendi coram A. C. cū non fecerit, videtur declarasse animū suum nolle amplius illa vti, vt dicitur de citatione. Anchar. in Clemen. 2. circa fin. vers. post lapsum. vt lite pēden. Fely. in c. illud. col. penul. vers. 2. con-
7 clus. de. praescript. nec intimatio censetur perfecta, nisi a cursore, vel nuncio sit facta relatio. Fely. in c. gratum, col. 2. de officio delega. Ias. in l. nequicquam. §. vbi decretum. de officio procons. Io. Cephal. cons. 77. nu. 52. & ita fuit conclusum coram R. P. D. Achille de Grassis; die vltima Augusti. 1553.

SVMMARIVM.

1 *Societas per reuocationem dissoluitur.*
2 *Societas durat etiam per. 15. dies, si reuocatio fuit facta per dies 15. ante finem sex mensium.*

CAP. LXI.

Sed an facta reuocatione societas dissoluta sit, & videbatur dicen. quod sic, quia societas per renuncia-
1 tionē dissoluitur, vt habetur per Bar. cons. 35. lib. 1. contrarium tamen de-
2 cisum fuit, quod societas durat etiam per illos 15. dies, si reuocatio per 15. dies ante finem sex mensium facta fuerit, vt per Put. decis. 68. lib. 3. in vna Romana. adeo, quod si intra illos 15. dies ille, qui dedit pecunias, morte naturali decederet, nō obstan. reuocatione, officialis pecunias super eius officio recepias lucraretur, quia in societate diceretur decessisse; cum illa etiam per illos 15. dies perduret, & fructus pariter currunt. Put. in d. decis.

SVMMARIVM.

1 *Reuocatio debet fieri per 15. dies ante finem sex mensium.*

2 *Dies isti an debeant esse artificiales, vel naturales.*

3 *Dies simpliciter prolatus intelligitur de die naturali.*

4 *Dies reuocationis an in termino 15. dierum computari debeat.*

5 *Lex more Romano etiam in contracti bus seruari debet.*

CAP. LXII.

Reuocatio, seu disdicta (vt dictum fuit) per 15. dies præcedentes fie-
1 ri debet, dubitari posset de duobus.
2 Primo an debeant esse 15. dies artificiales, videlicet 12. horarũ vel 15. dies naturales. 24. horarũ & dici debet, quod debent intelligi de diebus naturalibus, vt in l. more Romano. ff. de fer. cum. n. simpliciter de die actum est, intelligitur de die naturali 24. horarũ. l. eum qui certarum.
3 ff. de verb. ob. §. in diẽ. Instit. de verb. oblig. Ias. in d. l. more Rom. vbi aliam assignat rationem. plene habetur per Gomes. in reg. de infir. resign. quæst. 38. vbi concludit, quod dies 20. de quibus loquitur illa regula, de diebus naturalibus intelliguntur, & plenius per Tiraq. de retract. ligna. §. 1. glo. 11. num 7. Secundo an dies factæ reuocationis in termino 15. die-
4 rum computari debeat. Et licet variæ sint opiniones, an dies termini computari in termino debeat, vt per Tiraq. in d. glo. num. 18. & multi dicant, tempus debere computari de momento ad momentum, tamen in casu nostro crederem diem reuocationis minime cõputari debere, nec posse fieri computatio de momento ad momentum, cum in intimatione reuocationis non soleat apponi hora, & illa dies non computatur. Alex. in l. 1. si quis cautio. num. 10. Vnde si reuocatio esset facta vltima die Aprilis, illi 15. dies inciperent a media nocte subsequẽti, adeo quod die 15. Maij vsque ad mediã noctem. d. diei 15. dies essent finiti, vt in d. l. more Rom. vbi Doct. & in c. consuluit de off. deleg. Vnde si N. qui dedit pecunias reuocaret societatẽ, die vltima Aprilis, & postea decederet die 15. Maij ante mediã noctẽ d. diei, diceretur infra 15. dies decessisse, per ea, quæ adnot. Archid. in c. quod a partibus, in verbo, sabbathi. distinct. 75. vbi dicit, si quis promisit se quicquam facturum, vel daturum aliquo certo die, adimpleuit si dedit, aut fecit infra mediam noctem sequentem illum diem. Dec. in d. c. cõsuluit. Tiraq. vbi supra. num. 7. Gomes. i d. reg. quæst. 37. Bal. in d. l. more. Fely. in d. c. consuluit, vbi dicit, quod in contractib. & alijs actib.
5 debet seruari d. lex more. Alex. in d. l. 1. §. si quis cau.

SVMMARIVM.

1 *Societate dissoluta ante tempus fructus percepti pro rata temporis restituuntur.*

2 *Fructus percepti, non percipiendi soluto matrimonio, debẽt diuidi pro rata temporis.*

3 *Ablatiui absoluti durãte societate cõditionem important.*

4 *Repetitio datur fructuũ solutorũ pro rata, si societas per sex menses non durauit.*

CAP. LXIII.

Sed posset dubitari, quid si officialis fructus anticipatos soluisset pro se-

pro semestre, & deinde ad paucos dies decederet, quo i casu societas dissoluta esset, quia etiã, quod societas ad sex menses facta fuisset, intelligitur tamen, nisi mors interuenerit. Anchar.cons.244.Alex.cons. 34.lib. 2.Dec.cons.214.in princ.Ruyn.cons. 90.post.nu.11.lib.1. & hæredes officialis, siue fideiussores pecunias restituere tenerentur. an hæredes, vel fideiussores possent ab illo, qui recepit fructus pro toto semestre, repetere illos a die dissolutæ societatis. & dicendum est, quod sic, per ea, quæ
1 dicit Soc. post Cuma. in l. qui Romæ, nu.21.ff.de verb.oblig.vbi dicit, quod si aliquis aliquam rem ad vitam emerit, & is moriatur fructibus pendẽtibus, illi pro rata temporis inter venditorem, & hæredem emptoris diuidi debent, vt etiam late explicat Couarru. in lib. 1. varia. resolut. cap.15. post nu. 6. Doct. in l. diuortio. ff. soluto matrim. vbi dicunt, quod soluto matrimonio fructus percepti vel percipiendi debent diuidi pro rata temporis, & de pensione iã soluta in princ. anni adnot. Saly. in l.fructus.C. de act.empt. col. fi. vers. alij dicunt. Et idem dicendum est, si
2 societas per mortem violẽtam illius, qui pecunias dedit, dissolueretur, etiam isto casu fructus pro rata temporis, etiam quod anticipate soluti fuissent, diuidi deberent, & pro rata excomputari, cum die mortis societas finita sit, nec fructus amplius debeantur, eo magis, quia in dictis societatibus soleat apponi clausula, cum pacto, & conuentione, quod si societate durante, persona nominata moriatur morte naturali quod officialis superlucretur sortem principalem, & teneatur solum ad solutionẽ fructuum, hucusque tunc decursorũ. Vnde etiã, quod fuerint soluti anticipate, intelliguntur soluti, si societas per sex menses perduraret, quia
3 ille ablatiuus absolutus, durante societate, conditionẽ importat, quæ cõditio cũ cessauerit, fructus a die cessationis restitui debent, etiã qa principio simpliciter soluti fuissent. l. item quod dictum. l. Imperator. ff. de in diem adiect. & repetito datur ex capite societatis non secutæ, vel non continuatæ.l.cum a te.C.de pact. inter empt.& vendit.Bar. & omnes in l.fi. ff. de condit. ca. dat. Causa enim solutionis factæ est redacta ad non causam, uel ad causam illicitam vt dicit Saly.in d.l.fructus, col.fi.illicitũ, sane esset, quod fructus etiam soluti, soluta societate retinerentur.

SVMMARIVM.

1 *Officialis, qui pecunias in societatem recipit, semper dare solet fideiussores pro fructibus soluendis, & sorte restituenda.*
2 *Fideiussores in omni obligatione accedere possunt.*
3 *Fideiussores principaliter, & in solidum obligati dicuntur duo rei debendi.*
4 *Fideiussores si diuerso tempore in diuersis instrumentis se obligent, etiam quod in solidum se obligauerint, dicuntur tantum fideiussores.*
5 *Idem si expresse hoc actum fuit.*
6 *Creditoris sciẽtia quid essent fideiussores an ei praiudicet.*
7 *Fideiussores retinent naturam fideiussorum, etiam quod principaliter se obligauerint, quando negocium solum ad officialem spectat.*
8 *Creditor potest agere cõtra omnes in-*

folidum obligatos, etiã quod pecuniæ
ad vnum folum peruenerint.
9 *Fideiuffor principaliter obligatus ex-*
ceptionem excuffionis opponere ne-
quit.
10 *Fideiuffor in folidum obligatus poteft*
dicere, quod fumptibus ipfius princi
palis prius conueniatur.
11 *Fideiuffores in folidum obligati quo*
ad officialem, retinent fideiufforum
naturam.
12 *Solutio facta ab vno ex conreis pro-*
deft alteri.
13 *Creditor vnica folutione debet effe cõ*
tentus.

C A P. LXIV.

OFficialis, qui pecunias fub no-
mine focietatis recipit, femper
1 promittere folet huiufmodi focietati
facere accedere,ac dare duos fideiuf
fores principaliter,& in folidum obli
gatos, cum in omni obligatione fide-
iuffores accedere valeant.l.1.ff.de fi-
2 deiuff.§.1.inftit. eod.qui fideiuffores
poftea informati ad plenum de focie
tate, omnibufque in ea contentis, &
fcientes fe non teneri, fed teneri, &
obligatos effe volentes, fponte ex cer
ta fcientia, fpontaneaque voluntate
(quæ claufula multum operatur, vt
per Alex.conf.157.lib.7.col.fi.& cõf.
61.lib.2.) dictæ focietati,& omnibus
in ea cõtentis,vt principales,& prin-
cipaliter in folidum acceflerunt, &
promiferunt fefe ex nunc de ipforũ
proprio principales faciendo, & con
ftituendo debitores in fauorem N.
creditoris. Nam fideiuffores fic pro-
3 mittentes refpectu N. creditoris di-
cuntur duo rei principaliter, & in fo-
lidum obligati, & principaliter,& in
folidum conueniri poffent. Bar. in l.
fin.& in l.2.& in l.eadem.ff. de duob.
reis. non aliter etiam difcuffo princi-
pali,ex quo fimul, & femel cum dicto
officiali fe obligarunt,vt dicunt Paul.
Caftr.in l.fed Iulianus. in princ.ff. ad
Macedo.Roma.conf.114. vifis Alex.
conf.29.nu.36.lib.7.Iaf. conf.58.lib.
3.Bar.Ang.Paul.Caftr.& Imol.in l.2.
in l.reos.ff.de duobus reis.Aret.conf.
33.Aymo.conf.91. nume.4 Hipp.in
rub.de fideiuffo.nu. 62. Cappel. To-
lof. decif. 23. Natta conf. 52. Gratia.
conf.128.& conf.87.nu.25.vbi dicit,
quod eo maxime procedit, fi obliga-
tio effet in forma Cameræ.

Sed fecus fi principaliter,& in foli
dum diuerfo tempore, & in alio in-
4 ftrumento fe obligaffent,tunc non di
cerentur duo rei,fed fideiuffores, &
5 eis beneficium excuffionis compete-
ret.Alex.d.conf.29.lib.7.nu.39.Iaf.d.
conf.58.Laurent. Sylua. conf.84. nu.
3. vel nifi etiam expreffe actum fo-
ret, quod etiam refpectu creditoris
fideiuffores effent.vt dicit Paul. Caft.
in d.l.fed fi Iulianus.Natta d. cõf.52.
nu.6.Bar.Paul.Caftr.in l.reos.Docto.
in l.3.§.vbi, & ibi Roncagal. poft nu.
166.ff.de duobus reis.Aret. conf. 33.
nu.8.Guid.Papa.quæft. 570. col. fin.
Ruy.conf.140.nu.8.lib.1.& conf.19.
nu.9.lib.4.Parif. conf.110.nu.25. lib.
1.Sola tamẽ fcientia creditoris,quod
6 vere effent fideiuffores non fuffice-
ret, quin ipfe contra omnes in folidũ
agere poffet.Paul.Caftr. & Docto. in
d.§.vbi.& ibi Roncagal. nu.169. &
170.vbi ad Doctr.Bar.refpondet, qui
folam fcientiam creditoris fufficere
tradidit,cuius opinio fequenda eft fe
cundum Aret.ibi,propter authorita-
tem Gloff.& Bar.vnde ad fugien. has
controuerfias non approbo recogni-
tionem bonæ fidei ad præfentiam cre
ditoris fieri.

Aliqui etiam dicunt, quod si appareret negocium solum ad officialem
7 spectare, & ad ipsum peruenisse pecunias, etiam quod alij principaliter & in solidum se obligauerint naturam fideiussorum retinent, & beneficio fideiussorum gauderent. vt adnot. Guliel. de Cun. in d. l. sed Iulianus. §. idem ait si duos. Bar. in d. §. vbi duo. num. 15. & ibi Aret. & alij hanc opin. sequuntur: & propterea officialis prius conueniendus esset. per tex. in l. actione. §. si communis pecunia. ff. pro socio. vbi habetur, quod si communis pecunia sit penes aliquẽ sociorum, vt, quia fecerunt ipsum dispositarium seu bursarium, prius agendum est eum illo, quam cum alijs. Rafael Cuma. cons. 183. col. 1. & circa fin. Io. de Ana. cons. 61. Soc. cons. 24. lib. 1. col. 4. Bar. in rub. iudic. sol. col. 2. uers. quærit. Di. allegat l. fideiussoris de pact. vbi fideiussor habetur pro principali, & e contra ratione emolumenti; hanc etiam opin. videtur tenere Franc. Cremen. sing. 29. Paul. Castr. cons. 409. cõsideranda. lib. 1. & in cons. 351. in causam Syluestri. lib. 1. dicens principalem eum censeri, qui commodum habuit: quicquid in contrarium verbis actum fuerit. Guid. Papa d. quæst. 570. nume. 6. Ex quo enim pecuniæ ad officialem peruenerunt, ipse est principalis, alij vero fideiussores, etiã quod principaliter se obligauerint. Alex. in l. Marcellus. ff. de fideiusso. Sequitur hanc opin. & secundum eam dicit fuisse obtentum Corn. cons. 124. col. 2. lib. 1. & cons. 316. col. 1. lib. 4. Alex. cons. 106. col. 1. & cons. 149. lib. 2. & cons. 66. lib. 4. & l. 16. lib. 6. Dec. cons. 278. Roncagal. vbi supra. plene habetur per Hippol. in rub. de fideiusso. nu. 370. & num. 65. & in singul. 2. multos etiam pro ista parte allegat Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. num. 8. Io. Cephal. cons. 220. nu. 17. Aret. in §. si plures. num. 8. Instit. de fideiuss. vbi dicit, quod hoc procedit, nisi esset renunciatum beneficium Epistolæ Diui Adriani, & de fideiussoribus, & de duobus reis, tunc vt principales conueniri possent propter dictas renunciationes. Papien. in for. libelli contra plures reos debendi. vers. vlterius quæritur. Boer. decis. 145. num. 5. & multa dicit. Barba. cons. 12. col. 3. & & cons. 86. lib. 4. & plene per Roncagal. in d. §. vbi duo. num. 168. & ideo, quando pecunia datur in societatem, & non cedit ad commodum officialis, sed tertij, qui bonã fidem recognoscit, & indemnem officialem, & alios obligatos conseruare promittit, tunc non laudarem recognitionem ad præsentiam creditoris fieri, quia si habet notitiam ad quem commodum peruenit, contra illum prius forte agere deberet. Bar. & Aret. in d. l. eadem. ff. de duob. reis.

Sed supradicta sententia, quod semper sit agendum cõtra illum, ad quem pecuniæ peruenerunt, non ita
8 passim est intelligenda, vt semper procedat. vt videtur sentire Hippo. in d. rub. Nam Roman. in cons. 114. dicit, quod opin. Guliel. est falsa, & propterea quando plures principaliter sunt obligati, etiam quod ad vnum pecuniæ peruenerint, tamẽ quilibet pro rata tenetur nisi in solidum obligati essent. Franc. Aret. cons. 33. num. 8. dicit, quod quando constat pecunias ad vnum peruenisse, qui ad effectum resultantem inter ipsos.

conreos.

conteos alij dicuntur fideiussores, cæterum quoad creditorem non videntur adinuicem fideiubere, sed omnes sunt principaliter obligati, & in solidum a creditore cōueniri possunt, quia tunc obligationem alienā, suam fecerunt. Natta cons. 261. nu. 3. Paul. Castr. in d. l. sed Iulianus. Natta. cons. 52. Vnde cum in casu nostro præfati N.N. non solum principaliter se obligauerint, & in solidum se principales debitores cōstituerint, in solidum a creditore conueniri poterunt, tamque plures rei debendi, Aret. in §. huiusmodi, & in §. 1. Instit. de duob. reis, & ideo est in facultate creditoris, quem solum in solidum conuenire velit. §. si plures. Instit. de fideiusso. vbi Aret. & in l. 3. ff. de duobus reis. licet ad vnum tantum pecuniæ peruenerint, l. si non singuli. C. si cert. pet. vbi Bal. in 1. notabili, & Saly. Et licet creditor sciuerit ad quē pecuniæ peruenerint, tamen non erat alias daturus, pecuniam in societatem, nisi quoque alios insolidum haberet obligatos, vt dicit Aret. in d. l. 3. §. vbi duo. ff. de fideiusso. & plene per Roncagal. in loco citato, nu. 169. vbi ad omnia contraria respondet, & declarat, quando procedunt. et in l. reos. num. 28. de duob. reis. & ideo Paul. Castr. in d. l. sed Iulianus, & in d. l. reos. post Bar. dicit, quod duo rei debendi, quo ad creditorem non dicuntur adinuicem fideiubere, adeo quod, si creditor agat contra vnum in solidum, ille beneficium excussionis opponere possit, ex quo ad officialē pecuniæ peruenerūt nisi fuerit expresse actū, vel nisi color quęsitus in fraudem legis fuerit, ut ibi declarat Paul. Castr. Alex. cons. 66. lib. 4. per totum. Angel. cons. 48. Soc. cons. 71. lib. 3. Ruy. cons. 142. lib. 1. col. 1. igitur quando non est expresse actum cum creditore, si creditor agat contra unum, etiā quod ad eum pecuniæ non peruenerint, exceptio excussionis opponere non poterit, ex quo principaliter & in solidū teneri uoluit. Paul. Castr. in d. §. si duo. alias illa verba principaliter, & in solidum se debitores constituerunt, superflua essent, ut ibi Paul. Castr. considerat, sequitur Hippol. in rub. de fideiusso. num. 62. creditor igitur poterit agere contra quem maluerit ex pluribus in solidum obligatis, etiam quod pecuniæ solum ad officialem peruenissent. Alex. cons. 19. lib. 7. nu. 36. Soc. cōs. 71. lib. 3. Nec reus cōuentus be-

9 neficium excussionis fiendæ opponere poterit, iuxta Auth. præsente. C. de fideiusso. idem Laurēt. d. cons. 84. num. 3. sed solum competeret beneficium diuisionis, secundum Auth. hoc ita. C. de duob. reis. nisi illi beneficio renunciasset. Natta cons. 52. Roncagal. vbi supra, etiam quod creditor sciuisset ad quem pecuniæ peruenissēt, quo casu captio, uel color quæsitus dici posset, iuxta not. in l. sed Iulianus. §. 1. ad Senat. consul. Maced. bene declarat Roncagal. in l. reos, num. 42. ff. de duob. reis.

Sed bene poterit ille, qui pecunias non habuit, si prius conuenia-

10 tur, dicere, quod prius suis sūptibus pecunias ac suo piculo ille, q habuit discutiatur, et tunc saltem de æquitate creditor facere cogitur. Bar. in l. in duobus. §. si duo. nu. 15. ff. de duob. reis. per tex. in l. unde quæritur. ff. commod. ubi etiam Bar. num. 12. & Paul. Castr. & Bar. in l. cum plures. §. uestimenta. ff. locati. Angel. Imol. Paul. Castr. in d. l. reos, & in d. §. si duo

duo, & in l. 2. §. ubi. ff. de duob. reis Aret. in §. duo plures. Instit. de duob. reis. Roman. consf. 114. num. 4. Io. de Ana. cõs. 60. & ibi Ludo. Bolo. in addit. Bal. consf. 266. lib. 1. in addit. ad Abb. in c. 2. de fideiusso. & ita fuit iudicatum in Rota Rom. Sarnen. decis. 142. executio per unum ex obligatis. Natta d. consf. 52. num. 7. Roncagal. in d. §. ubi. num. 166. quod tamen intelligit Aret. in d. §. duo plures, si non est difficilis, secus si difficilis esset, tunc creditor cogi nõ posset: & an sit difficilis arb. iudicis relinquitur, ut ibi dicit Aret. num. 4. per tex. in d. §. uestimenta. ubi Bar. Angel. in l. 2. C. de curat. bon. dand. Alex. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. nu. 7. solut. matri. Bal. autem, in consf. 266. lib. 1. hoc ponit in uoluntate creditoris. Et prædicta procederẽt nisi esset renunciatum beneficio Epistolæ Diui Adriani, de fideiusso. & de duobus reis. Aret. in §. si plures. Instit. de fideiusso. Abb. in d. c. 2. nu. 6. de quibus renunciationibus habetur per Alex. Hippol. in rub. de fideiusso. num. 7. cum sequen.

Quo uero ad ipsum officialem fideiussores reputantur, cum negociũ non ad ipsos, sed ad officialem spectet. Io Faber in rub. Instit. de fideiusso. Alex. consf. 41. in prin. lib. 5. Et propterea solutũ ab officiali repetere possent. l. uir & uxori. §. fin. ff. ad Velle. ubi Fulg. & Castr. Bar. in d. l. reos. Fräc. Aret. consf. 33. Corn. consf. 318. lib. 4. col. 1. uers. tamen his non obstan. Bal. consf. 466. lib. 5. Paul. Castr. consf. 331. lib. 1. in causam Syluestri. col. 2. in princ. Aymo. consf. 17. num. 3. Natta consf. 260.

Et ideo si pecuniæ non ad officialem, sed ad alium tertium peruenissent, qui bonam fidem recognouisset, ac omne commodum, & incommodum in se suscepisset, ipse indemnem non solum officialem, sed etiam fideiussores, & principaliter obligatos, si soluissent, cõseruare teneretur, cum negocium ad illum, qui bonam fidem recognouit, & pecunias habuit, spectet, vt habetur in locis supra citatis, & in Auth. de fideiusso. & ibi glo. Hiero. Gab. consf. 63. lib. 2.

Solutio autem facta ab vno ex con reis prodest alteri. Bar. ĩ l. ex duobus,
12 de duobus reis. creditor enim qui duos conreos debendi habet, vnica
13 solutione debet esse contentus, alias eius intẽtio reijcitur, vt inquit Bar. in d. §. vbi duo. nu. 3. & bona fides nõ patitur, vt bis idẽ exigatur. l. bona fides. de reg. iur. vbi Docto. quod non solũ procedit in vera solutione, sed etiam in acceptilatione, quæ ficta dicitur solutio. l. si ex pluribus. ff. de acceptila. Bar. in d. l. ex duobus. in 2. quæst. quod procederet, etiam si fieret pactum, quod solutio alteri non prodesset, quia nulla lex reperitur, quæ potestatem vni ex conreis soluendi, & se liberandi præstet, ita vt alteri non prosit, vt voluit Cuma. in l. & per ius iurandum. §. si legatorum. de acceptila. Ang. in l. si plures pecuniam. in fin. ad Trebell. Soc. & Gallia. in l. si tamẽ hominem. de verb. oblig. licet Bar. in d. l. ex duobus. in 2. quæstione. contrarium tenuerit, & idem in acceptilatione facta cum pacto, vt alteri non prosit, quicquid dicat Bar. quæ fieri non potest. Aret. in d. l. ex duobus. Ias. in d. l. si tamen hominem. Dec. in l. 1. C. de transact. ex quibus apparet hãc esse communem opinionem, vt dicit Petrus Beninten. in decis. Bonon. 81. nu. 9. cum sequen.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Societas an sit perfecta, si officialis non dedit duos fideiussores, prout promiserat.*

2 *Creditor si agit contra vnum ex duobus reis, tenetur soluenti cedere actionem.*

3 *Creditor si non potest cedere actionem, obstat ei exceptio cedendarum. & num. 7.*

4 *Fideiussor promittere videtur etiam contemplatione alterius confideiussoris.*

5 *Promissio de dando duos fideiussores dicitur facta ad fauorem creditoris, in eius damnum redundare non debet.*

6 *Creditor potest renunciare fauori suo etiam tacite.*

7 *Exceptio cedendarum si absque culpa creditoris actionem cedere non potest, ei non nocet.*

CAP. LXVI.

Alia etiam quæstio subnecti potest, quæ forsan alias ventilata fuit. Officialis, qui scuta cẽtũ in socie-
1 tatem receperat super eius officio, promisit dare fideiussores huiusmodi societati, & omnibus, & singulis in ea contentis principaliter, & in solidum accessuros, videlicet Franciscum, & Antonium, quos promisit indemnes releuare. &c. Deinde Franciscus certificatus per Notariũ de dicta, societate, & omnibus in ea contentis sciẽs &c. sponte, &c. dictæ societati vti principalis, & in solidum accessit, ac in forma Cameræ se obligauit: Antonius vero minime accessit, nec se obligauit; officialis postea obijt, per cuius mortẽ societas finita fuit. Petrus, qui pecunias dedit, a Francisco sortem, & fructus repetit, cũ principaliter, & in solidum se obligauerit. Franciscus replicat non teneri, quia societas non habuit effectum, ex quo officialis nõ fecit accedere Antonium alium fideiussorem, vt promisit, vel saltem si effectum habuit, ex quo alter fideiussor non se obligauit, non potest Franciscus se præualere contra fideiussorẽ vel conreum: & Petrus, qui repetit sortem non posset contra Antonium
2 Francisco actiones cedere: creditor enim si agit contra vnum ex duobus reis, vel contra vnum ex fideiussoribus, tenetur etiam inuitus fideiussori soluenti cedere iura, & actiones contra confideiussorem vel conreum. l. cum aliter. l. 2. C. de fideiusso. l. fideiussoribus. ff. eod. tit. l. 1. & ibi notatur. C. de duob. reis. l. Modestinus. ff. de solutio. Soc. cons. 200. col. 1. lib. 2. & vbicunque petitur, quod creditor actio-
3 nem cedat, & ex aliqua causa cedere non potest, tunc ei obstat exceptio cedendarum. l. Stichum. §. si venditor. il 2. ff. de solutio. l. si pupillus alterum. ff. de administr. tuto. & vtrobique per Bar. & in l. si stipulatus. §. 1. ff. de fideiussoribus. Matth. de afflic. decis. 182. Ill. præc. meus Alc. cõs. 87. li. 6. tom. 2.

Franciscus enim videtur non solũ contemplatione officialis promisisse,
4 sed etiam Antonij ratione mutui periculi, quia a princ. promisit, quod ẽt Antonius principaliter, & in solidum accederet. declarat Bar. in d. l. si stipulatus. §. fina. vbi, & Castren. per tex. in l. Modestinus. ff. de solutio. Saly. in l. 2. C. de fideiusso. Imol. in l. reos. ff. de duobus reis. col. fin. vers. pro prædictis, vbi inquit, quod quando duo ad idem se obligant, etiam ex causa lucratiua

cratiua, videntur se obligare respectu periculi communis, Franciscus enim solus non se obligasset, nisi vidisset alterum ad idē se obligare, & sic vnus propter alium respectiue promisisse videtur. Negusan. in tractatu de pigno. & hypothecis, in 3. membro 5. partis. nu. 36. vers. 5. fallit. Io. Cephal. cons. 120. num. 9. Et cum facto ipsius creditoris euenerit quo minus Antonius se obligauerit, quia debet procurare, antequam pecuniam persolueret, vt promissa per officialem adimplerentur scilicet, vt faceret prius Antonium obligare, vnde cum ex facto creditoris eueneri, vt cessio Francisco fieri non posset saltem pro dimidia, vt per Sal. in rub. & per Cyn. in l. 2. C. de fideiusso. obstat ei exceptio cedendarum, & cum causa agitaretur audiui per iudicem primę instantiæ fuisse sententiatum Franciscū solum teneri ad medietatem dictorum scutorum 100. cui resolutioni, siue sententiæ creditor minime quieuit, quia

5 promissio facta ab officiali de dando duos fideiussores, &c. fuit ad fauorem, & maiorem cautelam creditoris, ergo si ambo non accesserunt in eius odium, & damnum redundare non debet, arg. l. fin. ff. de vsu, & habit. Ias. in l. ius autem ciuile. col. penul. ff. de iusti. & iure, quod non videtur dicendum. l. quod fauore. ff. de legibus. c. quod ob gratiam. de reg. iur. in 6. Bar. in l. quamuis. ff. de pign. actio. vbi dicit, quod si quis promisit centū dare ad certum tempus, aut pignora, aut fideiussores, si debitor postea vellet dare fideiussores, vel pignora, non poterit, si creditor velit centum, ne illud, quod fuerat inductum ad fauorem, & cautelam creditoris in eius odium redūdaret. sequitur Alex. post Castren. in l. 3. §. ex conuentione. nu. 5. ff. de re. dub. ille enim, qui pecunias officiali pstitit, voluit duos fideiussores, vt magis cautus esset nō autem vt sibi præiudicaret, & actus vltra eius intentionem operari non debet. l. non omnes. ff. si cert. pet. Fely. in c. inter cæteras. de rescript. vers. fallit

6 2. & fauori suo renunciare potuit. l. si quis in conscribendo. C. de Episc. & Cleric. l. penul. C. de pactis, & in pulchro casu consuluit Anchar. cons. 141. & Dec. cons. 12. & Afflic. decis. 378. nu. 5. Quæ renunciatio non solū expresse sed etiam tacite fieri potuit, prout quando, quis potest opponere, non opponendo fauori suo renunciare videtur, vt plene tradit Dec. in l. in ambiguis. §. non est nouum, & in l. res iudicata. ff. de reg. iur. vnde cum datio duorum fideiussorum principaliter, & in solidum obligatorum ad fauorem tenderet creditoris, eo volente intelligi debet. Anchara. cons. 141. Dec. d. cons. 12. col. 2. Vnde cum non petierit, & pecunias ante promissionem fiēdam per alium fideiussorem persoluerit, videtur saltem tacite se de fideiussore iam dato contentum remansisse: præstatio enim fideiussorum onus erat officialis, qui ad ipsos præstandos se astrinxit. Anchara. d. cons. 141. col. 1. in fi. & quod in alicuius onus est factum, in eius commodum redundare non debet. l. legatorum. ff. de interdic. relega. Et propterea nec officialis, nec F. principaliter, & in solidum obligati propter inobseruantiam promissorum ex parte ipsorum societatem fuisse irritam dicere possunt, & si alter fideiussor, vel expromissor non accessit, vt officialis, & F. promiserunt. Anchara. d. consil. 141. col. 1. Culpa enim, & mora ipso-

 rum

rum ipsis, & non alteri nociua, & non proficua esse debet. c. mora de reg. iur. in 6. facit d. l. legatorum.

Ideoque exceptio cedendarū minime creditori obstat, qui non ex culpa ipsius, sed officialis, & F. factum fuit quin ipse actionem cedere pos-
7 sit, quo in casu non obstat creditori exceptio cedēdarū. l. his. §. si duos. ff. de solut. & oblig. & iura ex aduerso allegata habent locū, quando obligatio facta fuisset per fideiussores, & creditor vnum liberasset vel aliter in culpa fuisset, vt iam post factam obligationem actionem cedere non posset, vt habetur in d. l. Stichum. §. penul. ff. de solut. & per Soc. consil. 200. Docto. in l. iubemus. C. ad Velle. Cyn. in d. l. 2. Sed in casu proposito creditor non fuit in culpa, sed & officialis, & etiam F. qui principaliter, & in solidum se obligauit ad omnia contenta in contractu societatis, & propterea etiam ipse tenebatur facere accedere alium fideiussorem; vnde cum non adimpleuerit, nec procurauerit alium accedere, imputandum est sibi, si exinde damnum secutum fuerit. l. quod quis. ff. de reg. iur. prima igitur sententia, vt audiui, & bene iudicio meo reuocata fuit.

SVMMARIVM.

1 *Cessio a creditore fideiussori, vel correo soluenti fieri debet.*
2 *Fideiussori etiam principaliter obligato aduersus creditorem exceptio cedendarum competit.*
3 *Etiam si cessio contra cedentē resultaret.*
4 *Etiam si fideiussor in forma Cam. obligatus esset.*
5 *Cessio est necessaria, aliter fideiussor nō posset agere contra confideiussorem.*
6 *Exceptio cedendarum non competit, si ei fideiussor renunciasset.*

CAP. LXVII.

Cessio a creditore fideiussori aduersus alium fideiussorem, & a conreo aduersus conreum fieri debet, & etiā inuitus cogitur, tam actiones personales, quam hypothecarias soluenti cedere, ut per Bar. Bal. & Saly.
1 in l. 2. C. de fideiussoribus, & in l. 1. C. de duob. reis Soc. cons. 200. lib. 2
2 & ideo fideiussori etiam principaliter obligato competit exceptio cedendarum aduersus creditorem, vel cessionarium eius personam repræsentantem, iux. tex. in l. in fideiussoribus, & in l. vt fideiussor. ff. de fideiussoribus, & in l. Modestinus. ff. de solutio. & in Auth. præsent. C. de fide-
3 iussoribus, quod procedit etiam si cessio contra ipsum cedentem resultaret, vt declarat Alex. in l. de die. §. si fideiussor. ff. qui satisd. cogan. Dec. cons. 104. col. 2. Negusan. in tract. de pigno. hypoth. in 3. memb. 5. part. nu. 32. Soc. cons. 206. prout etiam habet locum non obstante, quod fideiussor
4 obligatus sit in forma Cameræ. Ant. Galles. in tract. ad for. Cam. in 1. quæstione. 4. part. nu. 10. quia huiusmodi obligatio non habet specificam, & expressam renunciationem exceptionis cedendarum, sed solum habet generalem omnium exceptionum, quæ non impedit, quo minus exceptio cedendarum opponi possit, vt originaliter voluit Bal. in d. Auth. præsente, num. 4. vers. dicit statutum. Roman. cons. 472. Alex. in addit. ad Bar. in l. si ex duobus. §. si a Titio. ff. de duobus reis, & in l. ei, qui in vltima adde. ff.

de

de fideiussoribus, & in cons. 196. nu. 9. lib. 6. Dec. cons. 99. num. 3. & cōs. 104. & cons. 446. Fely. in c. ex parte, il 2. io fall. de officio delegat. Hippo. in rub. de fideiusso. nu. 28. Paris. cōs. 110. num. 58. lib. 1. & adeo necessaria est huiusmodi cessio, quod si illa nō
5 fieret, actio fideiussori, vel conreo soluentibus contra alios fideiussores, vel conreos non competeret. d. l. vt fideiussoribus. ff. de fideiusso. l. 1. l. cū aliter, vbi Gloss. Bar. & Bal. C. de fideiusso. Eiusmodi tamen exceptio fideiussori vel ei, qui soluit, non competeret, si beneficio cedendarum renunciasset. Negusan. in d. tracta. in 3. memb. 5. partis nu. 36. vers. 4. fallit, quę tamen exceptio sublata non esset ex generali renunciatione. Paul. Castr. i l. si stipulatus. §. si ex duobus. ff de fideiuss. num. 9. Dec. cons. 99. non tamen desunt, qui contrarium te-
6 nent. Corn. cons. si. lib. 2. Soc. cons. 220. lib. 2. Negusan. vbi sup. nu. 21. Matth. de afflic. decis. 182.

SVMMARIVM.

1 *Cessio in ipsa solutione, & non post, fieri debet.*

2 *Cessio in continenti facta præsumitur.*

3 *Fideiussori etiam post solutionem cessio fieri potest.*

4 *Officialis si soluit, etiā quod actio cessa ei fuerit, non poterit tamen agere cōtra alium principaliter obligatum.*

5 *Officialis contra illum, qui vere pecunias habuit, poterit agere virtute cessionis.*

6 *Officialis, qui tantum purum nomen accommodauit, an poterit virtute cessionis agere cōtra fideiussorē principaliter obligatum.*

7 *Principalis, dicitur qui vere pecunias habuit, alij fideiussores dicuntur.*

8 *Filiusfamilias, qui pecunias habuit, dicitur principalis, etiam quod alius cum eo se principaliter obligauerit.*

9 *Mulier etiā quod se principaliter obligauerit, si ad alium pecunia peruenerit fideiussor dicitur.*

10 *Color quæsitus vbi est, qui habuit pecuniam principalis dicitur, alij fideiussores.*

11 *Societas quando dicatur simulate contracta.*

12 *Officialis semper principalis dicitur. & num. 25.*

13 *Fideiussores principaliter in solidum obligati quo ad creditorem dicuntur plures rei debendi, quo ad officialem dicuntur fideiussores.*

14 *Qui obligationi accedit, dicitur officialis fideiussor, non autem illius, qui bonam fidem recognouit.*

15 *Officialis quo ad illum, qui recognouit bonam fidem dicitur fideiussor, secus quo ad alios.*

16 *Factum illius, qui bonam fidem recognouit, fideiussorib. nocere non debet.*

17 *Qualitates diuersæ in eadem persona stare possunt.*

18 *Color quæsitus quando faciat, vt principalis sit fideiussor, & fideiussor principalis.*

19 *Si ille, qui pecunias habuit, efficeretur principalis, societas nō subsisteret.*

20 *Officialis remanet principalis, etiam quod alius bonam fidem recognoscat, vt societas subsistat.*

21 *Contractus societatis cum persona supposita in fraudem vsurarum non subsisteret.*

22 *Persona supposita non attenditur, sed persona*

persona, cum qua vere contrahitur.

23 *Simulatio facta in fraudē vsurarum probibita est.*

24 *Simulatio deduci non potest ex gestis post contractum societatis.*

26 *Fideiussores in gratiam officialis, & debitoris obligationi accedunt.*

27 *Si vnus ex reis debendi soluat, & a creditore cessionem habeat, qualiter contra correos agere valeat.*

28 *Officialis remanet principalis quoad fideiussores, etiam quod alius bonam fidem recognoscat.*

C A P. LXVIII.

CEssio in ipsa solut. fieri debet, si enim post solutionem fieret, nullius
1 esset momēti. l. Modestinus. ff. de solution. si tamen fieret incontinenti post solutionem, ualeret, vt ibi per Glos. Bar. & Docto. omnes, & in l. cum his. ff. de fideiussoribus. & in dubio in continenti, & non ex inter-
2 uallo facta præsumitur, vt actus valeat, vt dicit in terminis Bal. i l. 1. i fin. C. de oper. liber. verum si solutio per
3 vnum ex fideiussoribus fieret, & cessio etiam post solutionē fieri posset, & virtute dictæ cessionis contra alios fideiussores agere poterit. Bar.
4 in d. l. Modestinus, & in d. l. cum his. firmar. Hiero. Gabri. cons. 63. lib. 2. Sed si solutio facta fuerit ab officiali, vel ab eo, qui bonam fidem recognouit, & vere pecunias habuit, licet ei a creditore cessio fiat, vigore talis cessionis contra alios etiam principaliter, & insolidum obligatos agere nō poterit, quia erat debitum propriū ipsius soluentis, vt adnot. Paul. Castr. in d. l. Modestinus, sub num. 4. vers. si in nihilum aut ceditur. ff. de solutio. & ibi Imol.

Verum si officialis, qui tantum purum nomen officij accommodauit, dissoluta societate coactus fuit sortem restituere, vel durante societate
5 fructus soluere, & a creditore in solutione cōtra alios etiā obligatos cessionē obtinuerit, cōtra illū, q vere pecunias habuit, ac bonā fidē recognouit, absque difficultate virtute cessionis insolidū agere poterit, vt per Doct. in l. 1. C. de duob. reis & in d. l. Modesti. Bar. in l. lege falcidia. ff. ad leg. falcid. Ang. in l. vnde quæritur. ff. cōmod. Matth. sing. 220. Alex. cons. 38. in fin. lib. 5. & ita communiter tenetur. Ant. Gabriel. de fideiuss. conclus. 1.

6 Sed difficultas est, an vigore eiusmōdi cessionis contra alios fideiussores agere possit, qui principaliter obligationi officialis, qui tantū purū nomen accommodauit, accesserunt, quia forte ille, qui bonam fidem recognouit, & vere pecunias habuit, decoxit, vel factus est non soluendo, vel forte absens est: Et videtur posse, quia certissimi iuris est, quod fideiussor, qui soluit virtute cessionis sibi a creditore facta, potest contra alios confideiussores insolidum agere, etiam quod ad ipsos nullum peruenerit commodum. Bar. & Docto. omnes in d. l. Modestinus. in l. fideiussor. in l. vt fideiussor. in l. his cui. ff. de fideiusso. & in l. 1. & in l. cū aliter. C. de duob. reis. Sed officialis, qui nudum nomen officij accommodauit, potius fideiussor, quam principalis dicitur, quia ille, qui vere pecunias habuit, principalis est, alij vero etiam quod principaliter, & insolidum teneri voluerint, fideiussores dicuntur, vt per Docto. in l. 3. §. vbi duo. ff. de duob. reis Bal. cons. 466. n. 8. lib. 1. Paul. Castr. cons. 331. in causa Syluestri. col. 1. lib. 1. vbi dicit

cum

eum principalem censeri, qui solum commodum habuit, quid in contrarium verbis actum fuerit, & cons. 409. lib. 1. Raphael. Cuma. cons. 183. col. 1. circa fin. Roma. cōs. 114. Corn. cons. 316. col. 1. lib. 4. & plene habetur locis superius citatis. Vnde hæc sententia communis est, & pro hac opinione adduci quoque potest, doctri. Bar. & Dyn. ī rub. ff. de iudic. sol. vbi principalis habetur pro fideiussore, & econtra, ratione emolumēti percepti, & eos seq. Aret. in d. l. 3. §. vbi duo. vbi quoque dicit, licet proprie fideiussor dici nō possit, ex quo est eadem ratio æquitatis in eo, quæ in fideiussore beneficium concessum fideiussori, ad eum etiam extendi debet.

Comprobatur ex l. sed Iulianus. §. 1. ff. ad senat. consul. Maced. vbi si filiusfam. & Titius se in solidum obligauerint, vti duo rei debendi, tamen
8 quia pecunia tota ad filiumfamilias peruenit, lex declarauit filiumfamiliam esse principalem, Titium vero fideiussorem, prout etiam habetur in l. quamuis. §. si cum esset. C. ad Macedo. vbi mulier cum vellet pro alio fideiubere, actum est, vt principa-
9 liter obligationem suscipiat, vt benef. Vellei uti non possit, tamen mulier erit fideiussor, & Velleiano iuuabitur, hoc quod est ratione fraudis vel coloris quæsiti, qui rei veritatem mutare non potest, Ang. cons. 48. in 1. parte. quo fit, quod vbi est color quęsitus, etiam quod plures insolidū
10 obligati sint, tamen qui vere pecunias habuit, dicitur principalis, alij vero fideiussores, & in hoc omnes scribentes conueniunt, in d. l. reos. Soc. cons. 71. lib. 3. Alex. cons. 166. lib. 4. Ruy. cons. 142. lib. 1. col. 1. in fi.

& ex contrahendi forma in hac specie colligitur, quod color quæsitus fuit, Titius enim, qui bonam fidem recognouit, cum nō haberet officiū,
11 super quo societatē contrahere posset, alium supposuit, qui officium haberet, vt pecunias in societate ad eius commodum super eius officio acciperet, adeo quod simulate inter ipsum officialem, & illum, qui pecunias dedit, societas coita fuit, vt per Alberi. in l. contra legem. de legibus. Din. in c. fin. de reg. iur. in sexto.

His tamen minime refragantibus sententia contraria ex stricto iure ve-
12 rior mihi videtur; de essentia enim huiusmodi societatis requiritur, q pecunias accipiens officium habeat, super quo societas contrahatur, & ille in societate principalis erit, alij vero, qui accedunt, vel obligationem officialis in se suscipiunt, fideiussores dicuntur. l. 1. l. fideiussor obligati. §. si fideiussor. ff. de fideiusso. Aret. in d. §. vbi duo. vbi ait, quod licet verba conuentionis innouant omnes esse principales in obligatione, tamē illi, qui veritate inspecta alienam obligationem suscipiunt, fideiussores dicuntur. Marsil. in rub. de fideiusso. col. 1. Paris. cons. 90. num. 69. lib. 1. Et licet respectu creditoris, etiam q constet ad vnum pecunias peruenis-
13 se, tamen omnes dicantur plures rei debendi, & insolidum a creditore conueniri possunt, postquam vti principales se obligarunt, ac se vti principales debitores constituerint. l. si nō singuli. ff. si cer. pet. l. ea propter. C. eod. Marsil. in rub. de fideiusso. nu. 62. Paul. Castr. in d. §. vbi duo, & ibi Moder. assignant rationem, quia forte creditor etiam ignarus veritatē facti

non

non erat alias pecunias in societaté daturus, nisi omnes in solidum tenerentur, vt habetur in l. si quis aliam. ff.de solutio.vbi glos.alias ad hoc leges allegat, maxime quia beneficium diuisionis renunciarunt, vt per per Marsil.d.rub.num.7.Bal.in l.si vt certo. §. fin.ff.commod. & in l.cum plures.ff.locat. & in d. §. vestimenta. Bal.cons.166.lib.1.Tiraq.de retract. ligna. §. 31. nume. 10. sane quo ad officialem fideiussores dicuntur, ex quo suæ obligationi accesserunt, & principales debitores pro eo se constituerunt. Guid. Papa quæst. 170. in fi.Alex.cons.32.nu.2.lib.4.

Nec aliquo modo fideiussores illius, qui bonam fidem recognouit,ac
14 pecunias habuit, dici possunt, quia eius obligationi minime accesserunt, nec pro eo principaliter se obligarunt, nec debitores constituerunt, fideiussioque non potest esse, vbi non est stipulatio.§.fin.Instit. de fideiusso. l.verbis.de actio.& oblig.Glos.in §.1. in Auth.de fideiusso. Matth. de affli. decis. 39. in princ. Et licet officialis
15 quo ad illum, qui pecunias habuit, ex quadam æquitate fideiussor dici possit, vt per Bar. & sequ.in d. §. vbi duos.Bal.cons.466.lib.5. nu.8.& cós. 198.nu.7.lib.1.Ang.in l.vnde quæritur.ff.commodat.tamé respectu aliorum obligatorum,ad quos nullum có modum peruenit, fideiussor dici non potest, quia cessat æquitas a Docto. considerata in d. l. reos, & in l.1. C. eod.Officialis igitur quo ad illos, qui suæ obligationi accesserunt,principalis erit,quo ad illum, qui bonam fidé recognouit,ex quadam æquitate tacite fideiussor erit,iuxta traditiones Doctorum in d.§. vbi duo,& in d.l.reos, & in d.l.1.Aret.cons.32.col.3. vers.14 vbi dicit, quod duo rei debendi videntur adinuicem fideiubere, quatenus pecunia ad alium peruenit,quantum ad effectum, qui insurgit inter ipsos conreos, cæterum quantum ad creditorem inuicem fideiussores non videntur.

Et omnes doctrinæ supra allegatæ pro contraria opinione loquuntur, quando plures insolidum se obligarunt,vnus tamen tantum pecunias habuit, ille erit principalis, & alij fideiussores, si ille, qui habuit pecunias, erit capax principalis obligationis, non autem quantum ad alios, qui nihil emoluméti perceperunt, quia nec etiam inter ipsos videntur fideiubere. vt per Docto. in d. l. reos.vbi mo-
16 der.Roncagal.Nec factum illius,qui bonam fidem recognouit, alijs nocere potest,vt fideiussores officialis non remaneant.arg.nouellæ.de duob.reis. cum alteri per alterum iniqua conditio inferenda non sit. l.non debet alteri. l. id quod nostrum.de reg. iur. l. debitorem.C.de pact.glos.in d. nouellæ: & quamuis ille, qui pecunias habuit,bonam fidem recognouerit, & principaliter se obligauerit,& officialem aliosque indemnes conseruare promiserit,non tamen recessum est a prioris forma obligationis. arg.legis, non ad ea. ff. de condit. & demóstr. quamobrem Castr. in d.l.reos. dicit, non desinere eos esse reos, quia fideiussores fiant, nec qualitates reorum ammittere: vnde licet officialis quo ad illum,qui pecunias habuit,fideiussor sit, non tamen est,quin remaneat principalis quo ad alios, qui pro eo promiserunt, etsi istæ qualitates di-
17 uerso videantur iure, simul in eadé persona stare possunt,Soc. cons.244. ante fin.vers.præterea.Roncagal.in d. l.reos.

l.reos.nu. 5. quemadmodum, vt caufentur diuersę species actionum vnũ, & eundem actum factum videtur cõtemplatione diuersarum personarũ, ita etiá officialis est principalis quo ad illos, qui suæ obligationi accesserunt, quo vero ad illũ, qui bonam fidem recognouit, fideiussor erit, & imputet sibi, qui voluit ita se obligari, & recognitio bonæ fidei, & promissio indemnitatis facta ab illo, qui pecunias habuit, licet facta sit ad fauorem officialis, etiam est ad fauorem fideiusforum, ergo in eorum damnum retorqueri non debet. l. quod fauore. ff. de legibus.

Nec obstat, quod vbi est color quæsitus principalis, efficitur fideiusfor,
18 & fideiusfor principalis, quia id procedit in prohibitis, & factis in fraudem legis, & creditor fraudis particeps est, secus quando sumus in non prohibitis, tũc officialis remanet principalis, etiam quod ad eum pecuniæ non peruenerint. Castr. in d. l. sed Iulianus. nu. 4. vt societas substineatur.
19 Si enim qui habuit pecunias efficeretur principalis societas non subsisteret, quia esset incapax principalis obligationis, quæ sine officio non subsisteret, nec pecunias habere potuisset. arg. l. si ex duobus. §. si a Titio. ff. de duob. reis. adnot. Alex. conf. 66. lib. 4. vbi respondet, si capax vna cum incapace se obligarat, & pecuniæ peruenissent ad incapacem, ex quo incapax non est capax principalis obligationis, obligatio nõ subsisteret, nec etiam fideiussio teneret. §. 1. §. fideiusfores. instit. de fideiusso. l. 1. & ibi Doct. ff. eod. & exceptio, quæ competit principali, competit etiam fideiusfori. d. l. sed Iulianus. §. non solum. vbi
20 Saly. quo fit, vt societas subsistat, qui pecunias habuit, nõ potest effeci principalis quo ad illos, qui obligationi officialis accesserunt, sed officialis remanet principalis, vt actus valeat, vt habetur in l. quoties. de reb. dubijs, & in d. §. si a Titio. alias si officialis efficeretur fideiussor, exceptio, quæ competijsset illi, qui pecunias habuit, quatenus efficeretur principalis, quod societas cum eo non subsistit, competeret etiam officiali. vt in d. l. sed Iulianus. & in d. l. quamuis. §. si cum esset. C. ad Macedo. Alex. d. conf. 66. Din. in c. fin. de reg. iur. vers. Fit ẽt fraus de contractu ad contractum; si enim in casu nostro esset color quæsitus, prout
21 in terminis dictarum legum, vt quia ille, qui volebat pecunias mutuare Titio ad rationem duodecim pro cẽtenario, cum id minime agere posset, consensit, vt Titius officialem subponeret, vt securius sub interesse suas pecunias Titio præstare posset, contractus tamquam simulatus, & vsurarius nõ valeret. l. eos. §. fin. vbi Cyn. C. de vsuris. l. si quis. C. plus valere quod agitur, cum esset fraus, & simulatio de persona ad personam, ex quo officialis ficte interpositus fuit, & persona ficte, & simulate interposita attendi
22 di non debet, sed sola persona vera, scilicet ille, qui pecunias habuit, licet expressa non sit. Bar. & alij in l. si filij. C. de donatio. inter uirum, & vxo. & in l. Mancipia, & in l. si falsum. C. plus valer, quod agitur. Soc. conf. 129. nu. 12. lib. 4. Dec. conf. 543. num. 5. Paris. conf. 55. nu. 17. lib. 1. quæ simulatio etiam opponi posset, si instrumẽtum in forma Cameræ esset Ant. Gallef. in suo tracta. ad for. Cameræ in 2. quæst. in 4. parte. nu. 5. Quæ simulatio cum fuerit facta in fraudem vsurarũ pro-
23 hibita est. d. l. eos. §. fin. vbi Cyn. Din.

in c.

in c. fi. de reg. iur. Paul. Castr. in d. l. sed Iulianus. Alberic. in l. contra legem, de legibus.

Sed si de huiusmodi simulatione creditor particeps non fuisset, qui cũ officiali societaté contraxit, quia vere credebat velle ad eius cõmodũ societaté contrahere: cũ in dubio actus factus ad propriam vtilitatem præsumatur. l. magis. de solutio. cum concord. si officialis postea alteri pecunias daret, creditori minime noceret, quia de gestis post societatis cõtractum simulatio deduci minime po-
24 test. vt per Bal. in l. 1. in vltima col. vers. 10. quæro si seruus. Ias. in §. item si quis. instit. de actio. nu. 8. & factum a conreis vel fideiussoribus creditori non præiudicat. Saly. in Auth. hoc ita. quæst. 10. C. de duob. reis.

Ex quibus satis clare colligitur, officialem esse principalem, non fide-
25 iussorem, & illi, qui eius obligationi accesserunt absque eorum commodo, etiam principaliter promiserint, quo ad officialem sunt fideiussores, vnde officialis virtute cessionis ei a creditore facta non potest contra ipsos agere, si ad eos pecunia non peruenit. Paul. Castr. in d. l. Modestinus. col. 2. vers. contra fideiussorem actio non conceditur. & vers. & principali soluẽti, &c. Bal. cons. 466. lib. 5. in fi. Et licet fideiussor virtute cessionis possit contra confideiussores agere, etiã quod ad eos nil commodi peruenerit. vt in d. l. Modestinus, id est, quia lex magis fauet fideiussoribus, qui alterius onus substinent, quàm officiali, qui propria voluntate suum officiũ accommodauit, & se principalem fecit, vt per Saly. in Auth. hoc ita. q. 12. C. de duob. reis. l. fin. in princ. de his, qui in frau. credit. l. si duo rei. de solutio. Fideiussores namque in gratiam
26 seu causam debitoris, & sic officialis obligationi accedunt. Alex. cons. 106. col. 1. lib. 1. Soc. cons. 123. col. fi. vers. & pro resolutione nu. 26. inconueniẽs esset, quod officialis ageret cõtra eius fideiussores, qui ad eius contemplationem se obligarunt, & cum officialis, vt dictum fuit, non sit fideiussor cessat, quod de fideiussore dicitur.

Nec obstat, quod omnes in solidũ sint obligati, & tãquam conrei a creditore in solidum conueniri possint, vnde si officialis soluit virtute cessionis ei factę, contra alios conreos agere valeat, vt per Docto. in l. 1. C. de duob. reis, cũ creditor ei cesserit ius, quale apud eum erat. l. Stichum. §. penul. ff. de solutio. l. 2. C. de fideiusso. d. l. 1. vbi Cyn. col. fi. Bar. in d. l. Modestinus. nume. 10. sed creditor habebat ius in solidum contra omnes igitur si officialis soluit, poterit etiam in solidum contra alios conreos agere. Quã-
27 do enim sumus in pluribus reis, cessio intelligitur facta cõtra simul obligatos prout pondus, & onus debiti iam soluti in effectu, & in substantia respicit illum, contra quem cessio postulatur; & ideo si ad conreum tota pecunia peruenisset, in solidum soluẽti cessio est fienda si pro parte pro illa parte tantum, quæ ad eum peruenit, si nihil ad conreos peruenisset, in nullo cessio fieri debet. vt per Ang. in d. l. Modestinus. nu. 4. & ibi Castr. Saly. in d. l. 1. per tex. in l. cum possessor. ff. de censib. Alex. cons. 38. in fine
28 li. 5. imputet enim sibi officialis, quod societatem vti principalis contraxerit super eius officio, quia alij, qui eius obligationi accesserunt, fideiussores dicuntur, si commodum ad eos non peruenit, etiam quod principaliter se obliga-

obligauerint. Castren. in d. l. Modestinus. col. 2. vers. idem si principaliter, tamen reputatur fideiussor, quia vtilitas ad eum non peruenit, &c. non potuit igitur officialis vti cessione contra eius fideiussores, licet respectu creditoris omnes in solidum teneantur, quia beneficio diuisionis renunciarunt, tamen talis renunciatio non respicit fauorem cõreorum, igitur ab eis opponi non potest. Moder. Roncagal. in d. l. reos. nu. 27. officialis enim semp principalis censetur quo ad eũ, qui pecunias dedit, cum contractus societatis ab eo, qui officium non habet, fieri nequeat, & omnes alij sunt fideiussores, etiam quod vti principales, & in solidum se obligent, & si pecunia ad vnum expromissorum peruenisset, quia forte post contractam societatem illam habuit ab officiali, qui vere societatem contraxit, & bonam fidem recognouit, & omnes indemnes conseruare promisit, non tamen dicitur principalis, ex quo cum eo societas contrahi non potuit, & ita Domini de Rota in vna Romana societatis coram Domino Rebasto deciderunt, vt refert, & sequitur Hiero. Gabr. consl. 63. lib. 2.

SVMMARIVM.

1 *Officialis si non præstat alium fideiussorem in casu absentiæ, vel mortis alicuius ex fideiussoribus datis, an societas duret.*
2 *Officialis si non præstat alium fideiussorem, ac promissa non seruat societas dissoluitur.*
3 *Officialis non est interpellandus, vt alium præstet fideiussorem.*
4 *Dies vbi adest, mora committitur sine interpellatione.*
5 *Fideiussor, qui promisit dare, non dando dicitur in mora.*
6 *Iuramentum operatur, quod committitur mora absque interpellatione. declara. vt nu. 25.*
7 *Dictio, perinde, denotat similitudinem.*
8 *Contractus redditur nullus, si conditiones non seruantur.*
9 *Mora purgari non potest, quando propter non obseruantiam contractus resoluitur.*
10 *Contractus societatis a principio pure celebratus fuit, licet postea fuerit in eo pactum resolutiuum.*
11 *Pactum resolutiuum tunc habet locũ, si creditor vult.*
12 *Creditor pactum resolutiuũ ad sui fauorem factum quando renunciare videatur.*
13 *Ius, quod quis ignorat renunciare non præsumitur.*
14 *Ignorantia quando non sit excusabilis.*
15 *Ignoranti tempus non currit.*
16 *Officialis erat certiorandus de recessu fideiussoris, vt in mora dici possit.*
17 *In obligatione aliquid dandi, vel faciendi pœna non habet locum, nisi promissor sit in mora.*
18 *Mora non committitur sine interpellatione.*
19 *L. Magnum. C. de contrahen. Emp. habet locum, quando ante diem erat nata obligatio.*
20 *Dies interpellat pro homine, quando dies est certa, secus incerta.*
21 *Dies incerta pro conditione habetur, & nume. 24.*
22 *Verbum, in euentum in quem, importat conditionem.*
23 *Contractus conditionalis quando non vitietur ex causa non sequuta.*
26 *Promissor si ignorat, in mora dici non potest.*

27 *Societas potius dicitur modalis, quam conditionalis.*

28 *Non adimplens, vt priuari possit commodo contractus, certioran. est.*

29 *Monitio requiritur, vt quis priuetur iure iam quæsito.*

30 *Dictio suspensiua, vel resolutiua quando dicatur.*

31 *Promissio de dando alium fideiussorem ad commodum creditoris stipulata fuit.*

32 *Resolutio contractus quando fit ipso iure.*

33 *Clausula resolutiua contractus habet tacitam intelligentiam, si pars illa vti velit.*

CAP. LXVIIII.

QVoniã officialis semper in his societatibus promittere solet, quod in euentum mortis, recessus ab urbe, vel deteriorationis fideiusorũ, vel alicuius eorum, officialis teneatur dare alium æque idoneum infra octo, vel quindecim dies tunc proximos, alias ad restituen. pecunias teneri uoluit, & cogi posse perinde ac si societas finita foret absque alia desuper indictum euentum fienda re-
1 nunciatione. Dubitatum fuit, si unus ex fideiusoribus decederet, uel ex urbe recederet, & officialis aliũ non præstaret: deinde, qui pecunias præstitit morte naturali obiret, an officialis pecunias lucretur: & pro parte negatiua aliqui respondebant, quia pacta, & conuentiones in societate factæ ad unguem seruari debent, prout partes ordinarunt, & constituerunt. l. si non fuerit. ff. pro socio. instit. eod. in princ. l. 1. §. si cõueniatur. ff. depos. Paris. cons. 84. nu. 4. lib. 1. Gratus cõs. 15. lib. 1. nu. 1. Vnde cũ officialis iux-
2 ta promissa alium fideiussorem non præstiterit, societas dissoluta fuit, ac si expresse reuocata fuisset, & cum officialis contractum ex parte sua non adimpleuerit, non potest, nec debet ex illo contractu commodum habere, quia contractum non obseruans ex parte sua ab omni commodo conuentionis cadit. l. cum proponas. C. de pactis. l. quæro. §. inter locatorem, vbi Bar. ff. locati. l. si conueniat. ff. pro socio.

Nec officialis interpellandus erat, vt alium præstaret fideiussorem, quia
3 in contractibus vltro, citroque obligatorijs mora absque aliqua interpellatione contrahitur, etiam si dies apposita non sit. vt in l. curabit. C. de actio. empt. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. eod. ti. Alex. in l. quod te. ff. si cert. pet. Menoc. de arbitrio iudic. lib. 2. casus 220. nu. 22. Et cum huiusmodi contractus sit vltro, citroque obligatorius, & creditor, qui dedit pecunias ex parte sua adimpleuerit, officialis quoque in casu mortis, vel recessus ex urbe fideiussoris, alium absque aliqua interpellatione præstare tenebatur, eo maxime, quia dies fuit interposita ad alium præstan. fideiussorem, & vbi adest dies, mora absque
4 interpellatione cõmittitur, quia dies pro homine interpellat. l. Magnũ. C. de contr. & committ. stipul. l. 2. & ibi late notant Moderni. C. de iur. emphyteu. Bar. in l. stipulatus. & in l. si insulam. ff. de verb. oblig. not. in c. potuit. de locat. & in l. quod te, & in l. vinum. vbi Alex. nu. 1. Dec. nu. 9. Bar. & Bal. in l. si post tres. de arbitr. Ias. & alij. in l. si ex legati causa. ff. de verb. oblig. Dec. cons. 451. nu. 9. vnde cum officialis non præstiterit fideiussorẽ in tem-

in tempore promisso fuit in mora, merito ex contractu societatis se iuua
5 re non potest. Gozad. cons. 31. nu. 7. vbi vult, quod qui promisit dare fideiussores infra aliquod tempus, si non præstiterit, non potest ex illo contractu commodum reportare, immo omni cōmodo priuatur. Peregri. Audit. Rotæ 2. decis. 91.

Præsertim quia fuit appositum iuramentum, quo in casu non requiritur aliqua alia interpellatio, vt per Alex. in l. 2. §. voluntate. ff. solut. ma-
6 tri. & in l. si quis maior. vbi cęteri Docto. C. de transactio. Bar. & alij in d. l. si insulam. Dec. in d. l. quod te. in 1. lectura. num. 11. in 2. num. 43. Gozad. cons. 57. num. 11. & cons. 27. nu. 20. vbi dicit esse communem opin. Aymon. cons. 64. lib. 2. Rolan. a Valle cons. 56. nu. 45. Aymon. cons. 57. nu. 2. Afflic. decis. 174. num. 5. Viuius in lib. cōmu. opin. in verbo mora, dicens hanc esse communem opin. & est tex. in l. sancimus. C. de fideiusso. vbi aduersus spondentem alium intra certum tēpus exhibere, elapso tempore datur actio pœnalis, quia per lapsum tēporis constituitur in mora. Vnde cū officialis in mora fuerit, pecunias lucrari nō potest, tū ex ratione morę, tum ex clausula iuramenti, ex quibus ab omni commodo vtilitateque dicti contractus priuatus, fuit, & consequenter pecunias lucrandi. Curt. & alij in l. si quis maior. C. de transactio. in l. lecta. num. 26. si cert. pet. Dec. cons. 452. num. 10. Rolan. cons. 31. num. 7. lib. 1.

Quinimo contractus societatis statim ex non adimplemento resolutus
7 fuit, perinde ac si societas reuocata fuisset, dictio enim perinde omnimodam denotat similitudinem. Bar. in l. 1. de recept. & in l. sacrilegij. ad l. Iuliam pecu. Bal. & Ang. in l. sed si lege. §. perinde. ff. de petition. hæredit. sed si societas per reuocationem finita fuisset, officialis amplius pecunias lucrari per mortem crediioris non potuisset, pari modo postquam dissoluta est, ex implemento ab officiali non secuto, vt tenebatur propter uerba resolutiua, ac si societas dissoluta foret, contractus enim nullus redditur, si conditiones in eo appositę non seruantur, toto ti-
8 tulo. ff. de conditio. & demonstratio. Bal. in l. Aretusa. ff. de stat. homin. & in l. si pecuniam. ff. si cer. pet. §. omnis. Instit. de uerb. oblig. Paris. cons. 187. lib. 4. nu. 7. Nec mora purgatur quando per inobseruantiam fit resolutio
9 contractus. Bal. in c. 1. in princ. quo tempore. mil. arg. l. commissione. C. de pact. inter empto. & vendito. Angel. & Alex. in d. l. si insulam. Matth. de afflic. decis. 174. num. 3. Grat. cōs. 49. num. 21. & cons. 93. num. 61. lib. 1. nec tunc interpellatio requiritur. Soc. cons. 174. lib. 2. col. fin.

Pro parte vero affirmatiua, quod societas soluta non fuerit, adeo secuta morte illius, qui pecunias dedit sub ipsius uitæ periculo, officialis il-
10 las lucrabitur. Consideratur quod contractus societatis a princ. libere ac pure celebratus, ac perfectus fuit, licet fuerit in eo positum postea factum pęnale siue resolutum ad fauorem, & commodum creditoris, iux. not. per Iason. post Ang. per illū tex. in l. rogasti. col. 2. ff. si cert. pet. & per Bar. in l. qui exceptionem. ff. de conditio. indebi. Dec. in l. venia. num. 1. C. de ius. vocan. & in cons. 12. nu. 7. vers. quarto, consideran. est Aymo.

conf.131.num.15. Pute. in conf. 118. num. 9. Anchara.conf.141.Matth.de afflic. decis.378.nu.5. Tamen illud pactum tunc demum locum habere debet, si creditor velit, & declarauerit, iux.tex.not.in l.2.ff.de leg.com miss. vbi illud pactum, quod fundus sit inemptus, si emptor suo tempore precium non soluerit, ita demum procedit, si venditor id velit. Idem probatur in l. Sabinus. ff.de in diem adiectio.& in l.2.iuncta gloss.in verbo, volente.C. de iur.emphyt.vbi Doct.o.Dec.conf. 138. Cassiodor. decis. 2. de pœn. & decis. 12. de rescript. & propterea pactum resolutiuum contractus ad fauorem creditoris tunc subintrat, si creditor voluerit: vnde cum creditor nunquam declarauerit velle alium fideiussoré, vel a socie
11 tate recedere velle, societas semper perdurauit, eo maxime si post recessum, vel mortem fideiusoris fructus recepit, quo in casu non solum declarauerit nolle resolutionem societatis, sed pactum ad sui fauorem appositū renunciasse videtur, cum renunciatio non solum expresse, sed tacite fieri possit. Matt.de afflic.d.decis. 178. num.5.& renunciatio tacita per actū contrarium inducitur, iux.not. in l.2. de iur.domin.impetran.c.priuilegiū. 11.quæst.3.c. cum accessissent. vbi. Abb.& Fely.de constit.arg.l.ad solutionem.C.de iudic.c.gratum. de off. delegat. Ruy. conf. 9. num. Aymon. 257.num.3.10.Cephal.conf. 3.num. 85.

. Et si diceretur, quod creditor, quia forte ignorauit recessum, & mortem fideiussoris, ideo in societatem continuauit, & fructus percepit, & iu-
13 ri, quod quis ignorat, renunciare nō præsumitur.l.mater decedēs.de inof. testa. l.nec his, qui.§.fin. ff. de acqui. hæred.Soc. cōf.105.col.fin.lib.5.Cephal. d. conf. 3. num. 100.Replicari potest quod huiusmodi ignorātia tolerabilis non est, quia tenebatur ad perquirendū, & inuestigandū, cū ad eius vtilitatem tendebat, vt officialis alium præstaret fideiussorem. Bero.conf.160.num.9.lib.3.& ignorātia sua alteri nocere non debet. l. iniquissimum.ff.de iur. & fact. ignoran. & præsertim si etiam officialis recessum, vel mortem fideiussoris ignorauit, quæ ignorantia in officiali præsumitur, tum quia in his, quæ tempore variantur, non præsumitur de præterito in præsenti, per tex. in c. præsentia de probat. vt ibi dicit Bero.cum etiam, vt societas sustineatur, vt volunt communiter Doct.o.in l. finali. §. emptor. C. commu. de legat. Bero. conf. 205.num.3.lib. 3. tum & quia officialis tractat de damno euitando, & amittendo ius etiam, quod lucrosum sit. gloss. in l. 1.§.si quis autem.ff. de itin. actuque priuat. Alex.in l.3.de damno infecto. Grat.concilio.76.num. 4. & propter
14 talem iustam ignorantiam tempus octo dierum minime decursit, iuste enim ignoranti tempus non currit, vt in l.penult.vbi Gloss.Bal.& alij. C.
15 qui admitti.Bero.d.con.105. num.4. & ideo officialis erat saltem certiorandus de recessu, vel obitu fideiussoris, vt postea in mora dici posset.vt per Iason.in l.si ex legati causa. num. 20.de verb. oblig. Ripa in d.l. quodte Alex.conf.135.lib. 7. aliter lapsus termini non constituit officialem in mora, nisi prius fuerit certioratus de recessu, vel obitu fideiussoris, vt firmat Ruy.conf.139.num. 7. & 8. lib. 5.cum obligatus sub conditione non

dicatur

16 dicatur in mora, nisi prius certioretur §.conditio adimpleta est.Gozad. cons.1.nu.4.

Præterea in obligatione aliquid dandi, vel faciendi nunquam pœna locum habet, nisi promissor sit in mora dandi, vel faciendi. Bar. in l. si duo.§.prætor ait.vers.hęc autem verba.de cō.pec.& in l. ita stipulatus.7. op.nu.25.& nu.54.vers. sed tamē his nō obstan. de verb. ob. & cons. 566. num. 1. & mora non committitur si-
17 ne interpellatione.l.mora. ff. de vsuris. Docto.in l. si ex legati causa. ff. de uerb.oblig.Ias.Docto.in d.l.quod te. Sed cum non appareat de aliqua interpellatione facta officiali de aliū
18 præstando fideiussorem, sequitur ꝙ nunquam fuit in mora. Dec.d. cons. 2.Paul.Castr.cōs.165.videtur, quod d.Io. Paulus, vbi consuluit, quod fideiussor, qui promisit aliquem repræsentare intra octo dies, non dicitur esse in mora etiā post tēpus octo dierum, nisi requisitus fuerit, per tex.in l. si deceßerit. ff.q sat.dar.cog. adnot.etiam Matth. de afflict. decis. 370.num.7.vbi vult,quod constitutio Neapolitana, quod soror succedat vna cum fratre, si frater eam maritare distulerit, infra sexdecim annos, non procedit, nisi soror infra
19 dictum tempus, vel & post fratrem interpellauerit vt etiam sentit in d. constitut. num. 69.& tex. in l. magnam. C. de contr. & commit.stipulat. & alia iura procedunt, quando ante diem erat nata obligatio, alias secus, & ita respondet Dec. d. cons. 2.nu.5.

Et licet pactum diem continere videatur, scilicet intra octo vel quindecim dies alium fideiussorem dare teneatur, & dies regulariter pro homine interpellet, etiam si dies tacita sit, vt p Bar. Alex. Ias. & alios in d.l. si insulam.Alex.cons.176.nu. 21.lib. 6.& cons.74.num.11.lib.5.& cons. 190.num.20.lib. 6.Hæc etiam com-
20 munis conclusio tunc demum secundum omnes procedit, quando dies certa esset, secus si incerta, prout in casu præsenti,quia erat incerta dies, quando fideiussores erant recessuri, vel morituri, ideo aduentus huiusmodi officialem in moram non constituit, vt plene habetur per Bar. in l. ita stipulatus. num. 41. de verb. oblig.& ibi Aret.& in d. l. si insulam Bal.in l.si post tres.num.24. ff. si quis cautionibus. Ias. post Alex.in l.vinū. num.9.ff.si cert.pet. Ias. in l. quoties. col.2.de verb. oblig.Soc.cōs.726.nu. 5.lib.1. plene Bero. d. cons.205. nu. 7.lib.3.

Confirmatur, quia pactū non solū continet diem incertam, quæ pro cōditione habetur. l.dies incertus.ff. de
21 condit.& demonstr.l.stipulatio ista. §. inter certum.de verb. oblig. Alex. cons.55.lib.2.num.2.Corn.cōs.156. lib.1.num.1. Sed etiam continet expressam conditionem, ibi in euentū, in quē,&c. quæ verba expressam important conditionem.Bar.in l. 1.col. 5.in fin.num.23.de condit.& demō-
22 str. Vnde pactum de alium dando fideiussorem in conditione resoluitur, si fideiussores dati recederent ex vrbe, vel decederent, vt explicat Bero. d.cons. 205. nu. 10.post Cyn.&Bal. in d.l.magnam:sed euentus conditionis non constituit promissorem in mora absque interpellatione: vt per Dec. in d.cons. 2. & per Ias.in d. l. si ex legati causa. num. 11.ea ratione, quia non est conueniens, quod eodē tempore,& momento purificetur, &

veniat

veniat conditio, uel certificetur dies, & in mora constituatur. Bar. in d. l. stipulatus. num. 40. & 50. Dec. d. cons. 2. Promissio enim, quæ habet diem, & conditionem, ante eius aduentum non parit obligationem. l. cedere diem. ff. de verb. signifi. & euẽtus conditionis, quãdo concurrit cũ die, facit quod promissor non constituitur in mora sine interpellatione, vt in casu præsenti recessus vel decessus, & tempus concurrunt, cũ hoc totum sit in conditione, interpellatio requirebatur. Bero. d. cons. 105. num. 10.

Vlterius contractus conditionalis nõ uitiatur ex causa modi nõ impleti, seu causæ nõ secutæ, nisi culpa
23 habentis implere interuenerit. vt est tex. in l. pecuniam. C. de condit. ob causam. & ibi Bar. & communiter Docto. & adnotant Bar. Bal. & Saly. in l. si pecuniam. in princ. in eod. tit. probatur per tex. in §. sed si accepit, & §. sequen. ead. l. si pecuniam. Vnde cũ officialis mortem, seu discessum fideiussoris ignorauerit, quæ ignorãtia in facto alieno præsumitur, officialis moneri debebat, & si monitus non fuerit, societas irritari nõ debet, quia alios non dederit fideiussores. facit l. emptor. C. de euictio. c. si venditor. de empt. & vendit. Corn. cons. 102. lib. 3. vbi etiam in fine dicit, quod imputandum est creditori, quia officiali non intimauit.

Non obstant in contrarium adducta, quod in cõtractu citro vltroque obligatorio interpellatio nõ requiratur, quia hoc procedit, quando quis est obligatus ipso iure, vt in tempore vel uenditore, qui statim facta emptione tenetur ad precium, & venditor ad rei traditionem, sed secus quãdo oblig. est collata in aliquo die incerto, vel sub aliqua conditione, uel pendẽt a stipulatoris voluntate: tunc vt promissor in mora constitutus certioratio, declaratio, atque interpellatio requiritur. ut late declarat Goza. d. cons. 1. num. 39. cum seq. Bero. d. cons. 105.

Et ut dictum fuit dies, ex quo erat incerta, & promissio sub conditione per lapsum diei, uel aduentum conditionis, promissor non dicitur in
24 mora, nisi de aduentu diei, uel conditionis certioretur. ut per Bar. & omnes in l. quoties in diem. de verb. oblig. & in d. l. ita stipulatus. in 2. q̃stione principali. vers. si vero dies. vbi & Aret. Ideo etiam quod conditio fuerit impleta requirebatur etiam interpellatio. Bero. cons. 160. nu. 7. lib. 3. per tex. in l. quod dicimus. ff. de solut. non enim dicitur officialem stetisse, nisi interpellatus fuerit. d. l. si ex legati causa. & in l. quod te. ff. si cert. pet. Gloss. fin. in l. si post tres. vbi Bal. & Angel. ff. si quis cautio. & dies quãdo est certa pro homine interpellat, quia potest promissor se ad implẽdũ præparare, secus quando est incerta, & requiritur declaratio stipulatoris, quia tunc nõ potest diuinare de die, nec de stipulatoris voluntate, vnde in mora dici non potest. Ias. d. l. si ex legati causa post num. 12. vers. confirmo. Quinimo etiam post aduentum incertæ diei, & conditionis non sufficit interpellare, sed requiritur, quod promissor fiat certus conditionem aduenisse. Bar. in l. non solum. §. morte. ff. de ope. nou. nũc. quod procedit etiam si iuramentum interpositum fuisset. vt per Alex. in d. l. quod te. Aret. in l. si ex legati causa. Bauer. in tracta. de mora. par. 2. num. 11. &

12. Plaut.

25 12.Plaut. in d. l.quod te, num. 24. & 25.qui alios eiusdem opinionis re censet, cum militet eadem ratio absurditatis ne eod. tempore obligetur, & in mora constituatur, & promissor si ignorat, in mora dici nō po-
26 test, quæ rationes, & in iuramento militant.Gozad.eo.conf.27. num. 5. Curt.iun.in d.l. quod te.num. 26. & 27.Ias.in l.quoties.col.2. de verb. oblig. vbi dicunt, quod iura reputāt iniquū, & absurdum, quod quis vno, & eodem tempore per iuramentum obligetur, in moraque constituatur.

Nec demum obstat, quod illud pactum fuerit resolutiuum, ideo ex nō implemento secuto ab officiali societas dissoluta fuit, quoniam a principio societas libere, & pure contracta fuit, & officiali ius acquisitum vt durante societate si creditor morte naturali decederet, pecunias lucraretur, quæ societas sic pure, & simpliciter concepta, veniebat postea resoluenda in euentum, in quem fideiussores dati decederent, vel recederēt vel eorum conditio deterior fieret, si officialis alios fideiussores non præstitisset, perinde si societas dissolūcta foret; societas igitur potius modalis quam conditionalis fuit, tum, quia
27 potius modus, quam conditio præsumi debet. l.quæro.§.inter locatorem. ff.locati.Cyn.& Bar. in l. cum mora. C.de transact. Bal. in d. l. & si post tres.Aret.d.conf.150. tum etiā, quia ad cognoscendum modum a conditione debet inspici, an illa verba adiecta in euentum, in quem, &c. veniāt adimplenda post ius quæsitum, & concessum, vel ante ius quæsitum vel concessum, si ante, dicitur conditio suspensiua, si post, dicitur modus, vt declarat Bar. in l. quibus diebus. §. Termilius. & in l. 1. ff. de condit. & demōstr. Sed postquam societas contracta fuit, & ius officiali acquisitū in pecunijs receptis euenientе morte creditoris, fuit adiectum illud onus, quod officialis in casibus ibi expressis, licet talis adiectio operetur, quod nisi per officialē adimpleatur omni commodo societatis priuetur, vt in d.§. Termilius. vbi Bar. Tamen requiritur, quod debens adimplere
28 in mora adimplendi cōstitutus fuerit, alias commodo non est priuandus.arg.l.ita stipulatus, la grande.ff. de verb. oblig. & ibi Bar.in penul. car.vers. sed circa prædicta dubitatur, & vbi contractus incipit a præcedenti dispositione simplici, vt priuatio sequi possit propter non adimplementum, interpellatio requiritur, l. si penum. ff. quando dies leg. ced. Bar. post Dyn. in d.l.ita stipulatus, & in l.suus quoque.§.filio. ff. de hæred. instit.Bal.in d.l.& si post tres, in vlt. car.vers. sed videtur idem in contractibus.Aret.d.conf. 150. col. 2. vers. his tamen non obstan.

Vlterius cum de priuatione iuris iā quæsiti agatur, nunquam potest di
29 ci illo iure priuatus, nisi monitio præcesserit. vt voluit Bar.in Auth.hoc amplius. C.de fideicommiss. Sed societas fuit simpliciter contracta, & ius societatis officiali acquisitum fuit sub modo, & onere alios dandi fideiussores alias ius societatis dissolueretur, illo igitur iure officialis priuatus nō fuit, nisi prius ad dandum alium fideiussorē interpellatus fuerit. vt per Aret. in d.conf.150.per tex.in c.1.§.licet.si de feud.fuerit contr.inter dom. & agna. iuncto. c. 1.§. illud.in quibus ca. feu. amit.

Præterea quāuis illa verba, in euen

tum

tum in quem, &c. conditionaliter ita re possent, huiusmodi conditio nō diceretur suspensiua, sed resolutiua, cu-
30 ius effectus est præsupponere societatem contractam simpliciter, & pure fuisse, vt ex ea statim dicatur ius officiali quæsitum, quod creditore decedente morte naturali, pecunia recepta in societate lucraretur, sed resoluendam esse sub conditione adiecta. l. 2. & ibi Gloss. ff. de in diem adiect. Bar. in d. l. quibus diebus. §. quidam, il 2. quæ conditio resolutiua licet veneri t, ex quo pendet a præcedenti contractu simplici, talis contractus pure factus resolui non potest, nisi officialis certioratus, & interpellatus fuerit conditionem euenisse, & propterea alium, siue alios præstaret fideiussores, vt per Affli. decis. 370. nu. 8. & decis. 159. & in alijs locis supra citatis.

Promissioque de dando alium fideiussorem, alias ad pecuniarum restitutionem cogi possit, cum ad commodum creditoris stipulata fuerit,
31 habet tacitam conditionem si creditor voluerit, declarauerit que alium fideiussorem in locum mortui, vel absentis velle. iux. not. per Bero. in d. cons. 160. lib. 3. nu. 9. & 11. arg. d. l. 2. ff. de leg. commis. & in l. fin. §. 1. ff. quorum legatorum, & in casu præsenti resolutio contractus nō fuit facta ip-
32 so iure, vel ipso facto, vt loquuntur iura, & decisiones in contrarium allegatæ, sed per verba, quæ requirebant creditoris factum, cum ad eius commodum adiectio talis facta fuerit, & propterea in casu. Matth. de afflic. decis. 174. d. declarauerat, nam resolutio contractus per non dationem fideiussoris, non fuit in facto esse, sed in potentia fieri creditore volente. vt declarat Dec. cons. 138. col. 2. maxime si dictum fuit, alias ad restitutionem pecuniarum cogi possit, quæ verba voluntatem creditoris important. l. sępe audiui Cęsarem. ff. de officio præsidis, & ministerium iudicis, cum nemo sua propria authoritate ius sibi dicere possit, & propterea illa verba solum operantur ad fauorem creditoris, vt in facultate ipsius sit dissoluere societatem, si alij fideiussores non pręstentur, cum alias facere non potuisset, alias talis declaratio nō fuisset ad commodum creditoris, nec amplius potuisset fructus percipere si societas ipso iure dissoluta esset, sed cum fructus postea perceperit, videtur satis declarasse illos in causa societatis percepisse, vt debitum fugiatur. l. merito. ff. pro socio, cum aliter percipere
33 non potuisset absque crimine vsurarum, & in clausula annullatiua contractus semper subintelligitur conditio, si pars ad cuius fauorem est apposita vtatur, vel ei non renunciet, ita cōmuniter teneri ait Cassiado. decis. 12. in reg. cancell. nu. 7. Cepha. cons. 25. nu. 29. lib. 1. alios citat Gabriel in suis conclusionibus, de claus. lib. 6. concl. 3. nu. 25. & 26. quod in casu præsenti videtur euenisse per fructuum perceptionem.

SVMMARIVM.

1 *Officialis si duos fideiussores dare promiserit, & vnum tantum dederit, an societas contracta sit.*

2 *Contractum non obseruans ex parte sua omni commodo caret.*

3 *Pœna l. si quis maior. C. de transac. etiam in contractu societatis locum habet.*

4 *Societatis contractus est contractus nominatus, qui non reuocatur propter*

pter inobseruantiam.

5 *Contractus non annullatur ob non implementum secutum nisi interuenien te monitione.*

6 *Clausula resolutiua contractus operatur, vt societas non dicatur contracta.*

7 *Solutio pensionis ratificationem contractus inducit.*

8 *Emphyteuta cadit a iure suo ex alienatione, vel Canone non soluto, si Dominus voluerit.*

9 *Societas potest finiri, si conditio, sub qua facta est, impleta non fuerit.*

10 *Clausula resolutiua contractus posita in fine an referatur ad aliam partem contractus.*

11 *Fructus restituendi sunt pro rata temporis, si societas infra tempus dissoluatur.*

CAP. LXIX.

Cum dictum sit supra, quod in contractu huiusmodi societatis pro maiori cautione illius, qui pecunias ad societatem officiali præstat, soleat semper officialis promittere dare duos fideiussores, vti principales, & principaliter, & in solidum

1 obligatos pro solutione fructuum, & sortis restitutione. Dubitatum fuit, an societas contracta dicatur, si postea, nisi vnus fideiussor nō accesserit, & qui pecunias dedit, pro semestri iā fructus perceperat, & videbatur dicendum societatem minime contractam fuisse, vt officialis in casu mortis lucrum consequi valeat, quia con-

2 tractus pro eius parte non adimpleuit, & non obseruans contractum ex parte sua, ab omni commodo conuētionis cadit. l. si conuenerit. §. fin. ff. locati. c. peruenit de iure iurando. contractusque uires in non obseruando conuenta per allerā partium dissoluū tur. vt per Docto. in l. si quis maior. C. de transac. quæ etiam ad terminos nostros trahi potest, cum generaliter loquatur, & habet locum in omni contractu, vt ibi communiter per Docto. maxime stante iuramento, vt p Corn. cons. 25. nu. 11. lib. 2. Vnde cū officialis non seruauerit ea, quæ in cōtractu societatis seruare ꝓmisit, quia non dedit duos fideiussores, non po-

3 terit in casu mortis pecunias lucrari. Corn. cons. 121. lib. 1. vers. ponderandum est. vbi dicit, quod pœna dictæ legis, si quis maior, vendicat etiam locum in contractu societatis, eo magis si talis contractus innominatus esset, vt dictum fuit supra. cap. 9. in 1. part. per not. per scriben. in l. cum proponas. C. de pactis. etiam quod contractus societatis esset in forma Cameræ, tamen exceptio huiusmodi nō ad implementi officiali agenti obstaret. Ant. Gallesi. ad formam Cameræ obligatio. quæst. 1. in 4. parte nu. 7. & ita fuit respōsum in Rota Romana in causa Romana pecuniarum. 18. Decembris. 1573.

In contrarium facit, quia contractus societatis est contractus nominatus, qui post executionem non reuocatur propter inobseruātiam, sed ad implementum, vel ad interesse agi-

4 tur. l. ea conditione. C. de rescinden. vendit. l. fin. ff. de condit. ob causam. Corn. cons. 102. lib. 2. nu. 21. Ruy. cōs. 118. nu. 9. lib. 5. Decius, & Moder. in d. l. cum proponas. Vnde contractus cū a principio fuerit perfectus, quia officialis pecunias habuit, & ille, qui illas dedit, fructus percepit, non rescinditur per fideiussores postea non præstitos, vt in dictis iuribus habetur,

tur,& in l. in ciuile.C.de rei uendica. & not. in l. si pecuniam.de condi. ob causam.Corn.consl.208.lib.1.nec cõ-
5 tractus annullatur ob non implementum secutum, nisi interueniente monitione adimplen. Corn. consil. 102. lib.3.Dec.cons.452.nu.11.Aret. cõs. 149.ad fi.Aymo.cons. 104. nu.25.

Sed pro resolutione considerandũ est, an in instrumento adsit clausula resolutiua contractus, si enim adesset, tunc societas contracta non esset,
6 vel ex non præstatione fideiussorum resoluta fuisset, vt dicimus in pacto. l.commissione. quod idem est in omnibus contractibus habentibus clausulam resolutiuam. vt per Dec. cons. 187. nu.4. pactum enim resolutiuum statim operatur stante declaratione
7 per creditorem facta. Alex.in l.insulam.16.fallen.de verb.oblig.nec pendet a voluntate creditoris, sed a negligentia debitoris negligentis id, quod tenebatur perficere, nec est ferendũ, vt quis ex eo contractu, quem non impleuit commodum consequatur.l. Iulianus.§. offerri.de act. empt. Gozad. cons. 1.nu.1.& cons.31.nu.4. præsertim si adest pactũ, quod eo ipso intelligatur societas reuocata, cum ad effectum, vt quis consequatur actionẽ, vel exceptionem excontractu, debet ante omnia docere, pro parte sua adimpleuisse. Aymon.cons.151.& cons. 192.nu. 1520. Nam alias, qui dedit pecunias, contracturus non fuisset.l. in conuentione.de verb.oblig. nec requiritur, vt probetur officialem fuisse in mora dandi fideiussorem. Bar.in l.si duo.§.hæc verba.de cõstit. pecun. cum non simus in casu, in quo mora requiratur, cum non possit lucrifacere ex eo contractu, quem non adimpleuit.Dec.in l.cum proponas. nu.4. C. de pac. & ita fuit resolutum per Dominos de Rota in vna Roma. duorum millium, vt habetur in decis. Seraphin. die 18. Decembris 1573. & die 19. Martij 1574.

Si vero clausula resolutiua non sit expressa, societas esset contracta, sed creditor semper agere posset, vt fideiussores præstẽtur, cum enim fructus 9
perceperit videtur voluisse societatẽ coire.Paul. Castr. cons.383. factũ sic
8 se habet.vbi dicit, quod solutio pensionis ratificationem contractus inducit, vt eum refert, & declarat Natta cons.26.nu.7.lib.1. immo per receptionem fructuum videtur approbasse contractum, & a resolutione ipsius recessisse.vt in l.de lege.§.fi.ff.de leg. & commis.facit tex.in l.si cum dies.§. fin.cum l.sequen.ff.de arbitris,& in l. 2. in prin. ff. si quis cautio. probatur expresse recte intuenti in l.post diem. ff.de leg.& commis.iuncto.§. vltimo. & l. præcedendum, vt bene considerat Aret.cons.149.nume.12. vers.sed quæritur. hinc dicit Bal. in c.1. quo temp. min.inuest. quod si post diem, & mensem Dominus recepit vassallũ ad obedientiam, videtur sibi ingratitudinem remisisse, ob quam vassallus a iure suo ceciderat, & si emphyteuta alienat, vel debitum canonem intra debitum tempus non soluerit, a iure suo cadit, tunc demum si Dominus voluerit, & declarauerit. vt per Alex. cons.106.li.3.& cons.125.lib.5.Soc. Iun.cons.111.lib.2.late Cepha.cons. 25.nu.29.lib.1. & recipiendo pensionem, caducitatem reducere videtur. Glos.magna in l.2. C. de iur.emphyteu.c.potuit in glos.penul.extra locati. Dec.cons.452. nu. 23. Cassiad. decis.2.& seq. de locat. & conduc. hoc enim simul minime compatiuntur,

quod

quod creditor fructus pceperit, & retineat, & societas nō sit contracta, possetbene creditor, etiam quod fructus receperit, agere, vt officialis aliū præstet fideiussorem, alias societatem reuocare. per tex. in l. si non conuenerit. ff. pro socio. vbi si societas est facta ad certum tempus, potest ante tempus
9 ab ea recedere, si conditio, sub qua coita fuit, impleta non fuerit, fructus tamen pro rata tēporis restituere deberet, postquam cessat causa, ex qua licita erat eorum perceptio, & retentio, & creditor tenebatur inuestigare, & perquirere an fideiussores essent dati, ex quo ad eius commodum tendebat. Aymon. cons. 168. nume. 4. Ruy. cons. 46. lib. 5. qui proprie loquitur in eo, qui fideiussores dare promisit.

Si vero clausula resolutiua in dandis fideiussoribus posita non esset, sed
10 solum in renouandis. in casu absentiæ, vel mortis, an tunc talis clausula referri etiam possit ad dandos fideiussores. & DD. de Rota inclinarunt referri debere ex verisimili mente cōtrahentium, iuxta not. in l. tale pactū. §. fin. ff. de pactis, quia ratio diuersitatis assignari non potest, habetur decis. Oradini in vna Romana. 200. de anno 1566. die 12. Martij, & die 28. Iunij, & si diceretur, societatem non esse contractam, vel resolutam, conuentio illicita esset, si dans pecunias, fructus saluo capitali lucraretur.
11 Ideo dicendum est fructus perceptos, resoluto contractu societatis, restituendos esse, per not. per Alex. cōs. 117. nu. 3. lib. 1. vel solum fructus lucrabitur pro rata temporis, quo societas durauit, vt dixerunt DD. de Rota in ead. causa, die 9. Maij 1567. vt in decis. Oradini habetur.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussores, qui ad sex menses, & non vltra promiserunt, an intra sex menses conueniri possint.*
2 *Obligatio ex disensu dissoluitur.*
3 *Tempus, cum simpliciter apponitur, intelligitur de immediate sequenti.*
4 *Vltra, ista dictio cuius sit natura.*
5 *Fideiussores tenentur in omni casu, in quo ipse principalis tenetur.*

CAP. LXX.

Sed an fideiussores, qui societati contractæ ad beneplacitum cum disdicta quindecim dierum ad sex menses, & non vltra accesserunt, re-
1 uocata societate, intra sex menses conueniri valeant. Et dicebatur non posse, cum integrum semestre habere debeant, illud enim tempus ad eorum commoditatem habere censentur, & si intra tempus conueniantur plus debito petere dicitur. §. plus autē. Insti. de actio. & minus soluere dicitur, qui commodum dilationis habet, vt declarat Soc. cons. 151. col. 2. li. 1. Nā fideiussores integrum semestre habere putarunt, & si ille, qui pecunias dedit, diminui intendebat, non fuit orta aliqua obligatio, cum valeat argumētum de plus debito, de loco ad tempus, de re ad tempus, de causa ad tēpus. vt per scriben. in d. §. plus autem.
2 vnde ex dissensu obligatio vitiatur. arg. l. dotem. ff. locat. vbi si locator sensit de maiori, conductor de minori, locatio non tenet, cum in plus fideiussores essent obligati, si minus tempus haberent, & cum fuerit dictum ad sex menses cum disdicta quindecim dierum, illi quindecim dies intelli-

Cc 2 guntur

guntur immediate sequentes, quia
3 vbi simpliciter de tempore proferimus de immediate sequenti intelligimus.l.eum, qui calendis, vbi late Ias. de uerb.oblig.ne dilatio coarctetur.l. 2.C.de tempo. appella.c. non potest. §.1.de prob.in 6.accedit tex.in l.3.ff. mandat. ibi namque iniquum est, nō esse mihi cum illo actione scindi, ille vero si velit. Vnde inconueniēs esset, vt in facultate illius esset, qui pecunias dedit, computare tempus a die disdictæ, vel a die semestri finiti, secūdum.l.eum, qui Calendis.

In contrarium dicebatur, quod cū fideiussores promiserint ad sex menses, & non vltra, censentur etiam intra sex menses posse conueniri, si infra sex menses societas legitime dissolueretur, & esset locus repetitioni pecuniarum, cum dictio, vltra, sui natura excludat, & includat: excludit tēpus vltra sex mensium, & includit tēpus intra sex menses. Bar. in l. cū ita. ff.de dot.prælegat. Ang.& Bal. in l. si vltra. C. de fideiusso. Ang. cons.194. Dec.in l.in actione.num.9.C. de transac. & cum principalis, secuta reuocatione post quindecim dies, conueniri potuisset, etiam ipsi fideiussores conueniri possent, quia videntur voluisse teneri in omnem casum, in quo ipse principalis tenetur, & conueniri posse.l.si quis pro eo.§.si nūmos.ff.de fideiusso.Alex.cons.34. lib.2. præsertim si est expressum, fideiussores teneri veluti principales, & in solidum ad omnia, ad quæ principales tenebantur, quo in casu nulla deformitas in obligatione cēsetur.l.Iulianus.de leg. 3. Roma.cons.44. in 3. dubio. Ang. & Imo. in l.damni infecti.ff. de dam. infec.Gozad.cons.59.col.3.& si intra sex menses fideiussores conueniri nō possent, nec illis elapsis, cum voluerint, teneri ad sex menses tantum, & non ultra, eorum obligatio, & promissio elusoria redderetur.cap.si ciuitas de senten. excō. lib. 6. glo.in c.quāquam. de usur. eo. lib. Felyn. in cap. Rodulphus.col.22. de rescript. & licet fideiussores non potuissent conueniri durantibus sex mensibus, tamē non erat prohibitum societatem intra sex menses disdicere, siue reuocare ad effectum saltem, ut finita societate solutio fieret, & nil factum erit contra conuentionem, & ita decisum fuit in Rota Romana, fideiussores posse conueniri, quando societas infra sex menses dissoluitur, uel reuocatur.per not.per Bar. in l. c.cum ita. de dolo.Bal.& Ang. in l.si ultra.C. de fideiusso. & per Puteum 58. decis. lib. 3.

SVMMARIVM.

1 *Creditores anteriores præferendi sunt posterioribus, tam in sorte, quam in vsuris.*
2 *Creditor anterior præfertur posterioribus in fructibus decursis ante litem motam.*
3 *Societas per mortem, vel decoctionem finitur.*
4 *Societate dissoluta fructus amplius nō currunt.*
5 *Fructus decursi, vel decurrendi pendente iud. super sorte, non debentur. & nume. 2.*

C A P. LXXI.

Licet anteriores creditores veniāt & sint præferendi tam respectu sortis principalis, quam fructuum an
1 te litem motam maturatorum, vt in l. Lucius.

Lucius.ff. qui pot. in pigno. hab. vbi quo ad vsuras, tamquam accessorias, primus creditor secundo præferatur, vt ibidem per Bar. qui summando d.l. dicit, qui potior est in sorte, est potior in vsuris, & ibi per Ang. Bal. Saly. & Negusan. de pign. & hypothecis in secundo membr. 5. part. nu. 10. & in 1. membr. 5. par. nu. 14. & 15. quod tamen non procederet, quoad pœnam, in qua primus creditor, secundo non præfertur. vt per Matth. de afflic. decis. 186. vt ibi in additionibus Cæsar. Arsil. declarat, nec etiam in fructibus pendente iud. maturandis, quia pendente iud. super sorte, vsuræ, & fructus etiam per stipulationem debiti, peti nequeunt. Saly. in l. 1. nu. 4. C. de iudic. & in materia nostra omnis cessat difficultas, licet enim bona officialis sint pro sorte, & fructibus obligata, tamen mortuo officiali, vel decocto in concursu creditorum, qui pecunias ei in societatem dedit, & sic pro sorte, & fructibus de
2 cursis vsque ad mortem, vel decoctionem, si est anterior posterioribus creditoribus præferatur, quia pro fructibus obligatio retrotrahitur ad diē promissionis. vt in d.l. Lucius. idem, & si esset tacita hypotheca. vt per Negusant. in d. 1. membr. 5. part. qui reprobat Soc. qui in cons. 41. lib. 4. in tacita hypotheca contrarium dixerat, sed in fructibus decurrendis pendente iud. non solum non subest aliqua hypotheca, sed nunquam etiam aliqua actio competit: statim enim, quod creditor ex causa societatis sortem repetit, videtur animum habere societatis distrahēdæ. l. actione. ff. pro socio. & actio pro socio durante societate non datur. l. tamdiu. C. eod. Petr. de Vbal. in tract. de duob. fratribus, vndecima part. princ. col. 3. vers. 7. finitur Pract. Papiē. in for. libelli in causa societatis, vers. nec perseuerare.
3 nu. 2. præsertim quia per decoctionē, siue mortem societas finitur. l. 1. §. dissoluitur. ff. pro soc. d. l. in actione. §. pen. Aret. in §. soluitur. Instit. de societ. l. pro verum. ff. pro soc. Decius cons. 213. & in Curia Romana indubitatum est, vt dicit Hier. Gabr. cons. 63. lib. 2. nu. 15. & finita societate fru-
4 ctus amplius currere nequeunt. l. socium, qui in eo. ff. pro socio. & periculum vitæ cessat. Hier. Gabr. cons. 78. lib. 1. & d. cons. 63. num. 16. & ita
5 in quæstione proposita vidi responsum fuisse per doctissimum Dominū Robertum Lancellottum Perusinum mihi vti fratrem obseruandissimum.

SVMMARIVM.

1 *Officialis an facta cessione officij pecunias receptas in societate lucrari possit, si ille, qui illas dedit, ante admissionem obierit.*

2 *Resignatio officij habet tacitam conditionem, si ius cessionario acquiratur.*

3 *Cessio ante admissionem non dicitur perfecta.*

4 *Resignans beneficium ante admissionē illud non perdit.*

5 *Papa forte non potest conferre officiū, nisi personę, in cuius fauorem est facta resignatio.*

6 *Resignatio facta de offi. donec non fuerit admissa, officialis officium retinet.*

7 *Resignatio facta cum clausula, nec aliter, nec alio modo, est conditionalis.*

8 *Officialis resignans officium ab omni iure suo cadit.*

9 *Resignans beneficium ipso iure beneficio priuatur.*

10 *Resi-*

10 *Resignatarius non dicitur habere officium a resignante sed a Papa.*
11 *Resignatio facta de offi. dicitur perfecta quo ad resignantem etiam ante admissionem.*
12 *Fructus officij a die resignationis ad resignatarium spectant.*
13 *Ius semel extinctum amplius reuiuisci non potest.*
14 *Officialis dicitur officium alienasse statim, quod illud resignauit.*

CAP. LXXII.

SOcietas vt dictum fuit Cap. . . per alienationẽ, siue resignatio-
1 nem ab officiali factam de off. super quo societas inita erat, dissoluitur; sed quid si post resignationem, antequam resignatio admissa fuerit, ille, qui pecunias dedit obierit, an officialis pecunias in societate receptas
2 lucrari possit; & pro affirmatiua dicebatur; quod resignatio officij facta ad fauorem certæ personæ habet in se tacitã conditionem, si ius resignatario acquiratur. Ias. in l. si quis. C. de institut. & substit. Io. Paul. decis. 105. Mohed. per solam resignationẽ adhuc non admissam resignatio per-
3 fecta non dicitur, quia resignatario nullum ius acquisitum fuit, nec ab officiali ius suum abdicatũ tenetur, Cassad. decis. 2. de renunciat. nu. 4. & 5. Pute. decis. 94. in 2. vbi resignãs
4 beneficium; donec resignatio admissa non fuerit, illud non perdit, c. fin. de renuncia. in potestate enim Papæ est resignationem factam recipere, vel non. Io. Andre. in c. ex ore, de his, quę fi. a maio. par. cap. Cassad. d. decis. 2. num. 6. & sic pendet a voluntate Papæ. Abbas. in c. quod in dubijs, sub num. 8. de renuncia. licet non posset illud forte conferre, nisi personæ, ad cuius fauorem resigna-
5 tio facta fuit. glo. in c. olim. in verb. traditum. de restitu. spoliat. c. inter. de præben. tamen donec resignatio admissa non fuit, officialis officium re-
6 tinet cum non dicatur factũ, donec aliquid faciendum restat, vnde officium nec residere in persona resignantis, nec ius suum ab eo abdicatum dicitur, donec resignatio admissa non fuerit, nec dicitur alienatum, quod adhuc in dominio resignantis manet. l. alienatum. in prin. de verb. signif. præsertim si resignatio facta esset cũ clausula, nec aliter, nec alio modo, quæ reddit actum cõditionalem. Ias. cons. 86. in vlt. du-
7 bio. lib. 3. ideo donec non fuerit secuta admissio, officium penes officialẽ residet. Cassad. d. decis. 2. num. 6. Hier. Gabr. cõs. 185. lib. 1. q. alias decisiones allegat, nec resignatio dicitur perfecta ante admissionem. adnot. plene Tiraq. de retrac. §. 1. gl. 2. num. 21. & donec officium penes officialem residet, societas durare debet, merito lucrum conuentum durante societate officialis consequi debet.

In contrarium considerabatur, ꝙ facta resignatione officij, statim societas dissoluta fuit, quia per resignationẽ officij, resignãs omne ius, quod
8 in eo erat, a se abdicauit. Innoc. & alij in c. super hoc. de renuncia. Cassad. decis. 4. de restit. spol. rot. decis. 23. & decis. 252. si opponatur. inno. & decis. 67. noua, quod resignas. 205. in antiq. & resignatio facta in manibus Papæ valuit, & statim suum effectum sortita fuit. c. super hoc. c. transmissa. de renuncia. c. quam periculosum. 7. q. 1. etiam si resignatio aliquo defectu nulla esset. d. c. quod in

dubijs

dubijs.vbi Abbas dicit, quod priuatur ipso iure, sequitur Ripa. in cap.
9 2.de rescrip. nu. 23. & resignans pro mortuo habetur. Paris.cons. 143. nu. 8.lib.4.&licet resignatarius ad Papã recurrere debeat, vt illum admittat. Rot.decis.397. in antiq. tamen resignatio ad praeiudicium cedentis valet, & tenet. Io.And.Cald.cons.4. de renuncia. Cassa.decis.2.de renuncia. glos. in c. 1. 17. q. 2. Paul. Castren. cõs.313.lib. 2.viso tenore suprascriptae Bullae. Ad fauorem solum Principis introductum fuit, vt resignatio officij per Papam admitti debeat, vt scire valeat in cuius persona officium resideat, & facta admissione resignatarius non dicitur officium ab officiali habere, qui iam suum ius cesserat, sed a Papa. Abbas in c.
10 2.de rescrip. Cassad. decis. 15.post prin.nu.1. de praebẽ.prout ita firmare videntur Domini de Rota in vna Ro.societatis coram R.P.D.Saraphino sub die 23.Iunij 1579.vbi constituerunt differentiam inter resignationes beneficiorum, & resignationes officiorũ: in beneficialibus enim nullum est cõmercium,& sine licentia sui superioris non potest Clericus neque tacite, neque expresse beneficium renunciare, vel dimittere. c. admonet.de renuncia. Abb. in c. ex ore sedentis, de his quae fi. a maio.
11 par.cap.& si aliter facta fuit, non tenet ad praeiudicium renũciantis, siue resignantis. Abb.in c.2. num. 10. de restit.spo.cum illicita renunciatio nemini praeiudicat. glo.in d. cap. 1. & posset Clericus resignans antea admissionem, & prẹstitum consensum poenitere. Rota decis. 7. in antiq. in officijs aliud est, in eis enim est cõmercium, cum aequiparentur bonis patrimonialibus, & pactiones nõ sunt prohibitae sicut in beneficialibus, & a Papa passim resignationes admittuntur, & officia in cõmercio nostro videntur.ad not.per Castren. in l. continuus. §. cũ quis.ff. de verb. obligat.num.5. & resignatio,recepta pecunia facta tenet, & post resignationem resignãs poenitere nequit;vn
12 de resignatio dicitur perfecta etiam antequam admissio secuta fuerit. l. necessario.§.si ita res.ff.de peric.com mo.re.vend.adeo quod ab ea cedens discedere non potest. glo.ibi, & in l. 1.C.eod.tit.& fructus officij non ipsi cedenti, sed cessionario a die cessionis spectant. Cassio.decis.4. num. 6. de restit.spo.Sarnen. in regu. de publi.resignan.q.7. Alexan. cons. 121. num.6.lib.4.Hiero. Gab. cons. 192. lib. 1. & admissio non requiritur ad perfectionem resignationis, sed ratione interesse Principis,cui interest scire in cuius persona officium cessum, & alienatum fuit, & etiã propter emolumẽta,quae ex resignatione prouenitũ sed res. respectu cedentis exquo fecit quantum in se fuit, resignatio dicitur perfecta, & resignans facit se ab officio alienum.ad not.per Tiraq.de retract.§.1.glo.9.nu.37. cũ nihil habeat spiritualitatis, adeo ꝙ sine aliqua licentia resignatio fieri potest,& ante admissionem valet. Cassad.d.decis.2.n.3.de renuncia.& admissio est executio ad actum perfectum.Cassad. decis. 1.de renunc. & ideo vt dictum fuit est differentia inter resignationes beneficiorum, & resignationes officiorum, & rerum temporalium.Rot.decis.306.si actor in no.vt etiam dixerunt domini in illa Ro. societatis,& licet quo ad superiorem attinet, illa non valeat, nisi admissa

admissa fuerit, effectus tamen renunciationis quo ad ipsum renunciantem attinet, inductus censeri debet. Anch.cons.34.num.8. & si Papa cessionem forte non admitteret, dici posset officialem in off. non continuare, sed de nouo officium acquirere, ad not.per Cassad. decis.4. de restit. spolia.glo.in d. cap. inter cætera, in verb.assignari, in fin. Ius. n. semel finitum per cessionem, reuiuiscere nō pōt,l.qui res.§.areā.ff. de solut.tradit
13 Soc. cons.206. colū.4. lib.2.vel dici posset, quod resignario fuerit perfecta, sed tamen reuocabiliter, donec admissa fuerit, & statim facta admissione ad diem resignationis factæ retrotrahitur, adeo quod officialis dicitur officium alienasse, statim, quod illud resignauit. Casad. d.decis. 1.& 2. de renuncia. Io.Paul.
14 decis.50. Paleott. nunc Cardinalis meriti. decis.72. vers. immo responderetur, ideo fructus officij a die resignationis resignatio debentur, etiā quod interuenisset aliquod temporis interuallum a die resignationis, & a die admissionis, prout interuenire posset, saltem modo, quod non sufficit sola supplicatio, sed etiā necesse est litteras expedire nec obstat, quod in resignationibus beneficiorum cum clausula, nō alias. Et ius non abdicare, quia procedit in beneficialibus, quia alias resignans non erat dimissurus, sed in resignationibus officiorum, quæ fiunt libere in manibus Papę, resignans nil aliud quærit, nisi precium iam acceptum habere, vt possit alteri cedere, si forsan admissio non reparetur, & ideo magna est differentia, vt dictum fuit.

SVMMARIVM.

1 *Lucrum proueniens ex morte illius, qui pecunias dedit in societate, ad illum peruenire debet, qui vere pecunias habuit, & bonam fidem recognouit.*
2 *Promissio indemnitatis, quid in se contineat, remissiue.*
3 *Incommodum, qui sentit, & commodum sentire debet.*
4 *Societas secūda facta pro extinctione primæ præsumitur facta nomine illius, cuius societas prima inita fuit.*
5 *Actus præsumitur factus nomine illius, ad quem negotium spectat.*
6 *Officialis, qui solum purum nomen in societate accommodauit, lucrum consequi non debet, sicut nec damnum sentire debet.*

CAP. LXXIII.

Dubitatum aliquando etiam fuit si societas inter Titiū officialē, & Petrū inita fuit, sed vere pecuniæ in societatē receptæ per officialem inseruierunt Sempronio, qui bonam fidem recognouit, & officialem indemnem seruare promisit. Petrus, qui pecunias accommodauerat, societatem reuocauit, & egit cōtra d. Titium officialem pro pecuniarum restitutione, qui officialis cum pecuniam præ manibus non haberet, pro illis restituendis, aliam societatem cum N. cōtraxit, qui durante societate decessit, modo Titius officialis prætēdebat pecunias receptas a N. in d. societate lu
1 crari, quia societas cū eo, & non cū Sempronio contracta fuit, nec Sempronius nominatus fuit, nec eius præstitit consensum, & ex actu, quem

non

non approbauit, lucrum consequi nõ debet, cum societas vere cum officiali contracta fuit, vt dictum fuit. 5. in cap. . non autem cum eo, qui vere pecunias recepit.

Rota tamen Romana in vna Romana societatis coram R. P. D. Blanchetto, die 20. Octobris, 1580. contrarium determinauit, quia sicut ad Sempronium totum incommodum etiam secundæ societatis spectabat, ex permissione facta in prima societate, in qua bonã fidem erga officialem recognouit, & commodum, & incommodum societatis in se suscepit, officialemque indemnem conseruare, & releuare promisit. ad not. per Ruyn. consil. 187. numero 3. lib. 1. Soc. iun. consil. 94. nume. 17. lib. 3. igitur, & commodum secundæ societatis consequi debet. l. secundum naturam. ff. de reg. iur. qui enim sentit

3 onus, lucrum etiam habere debet. cap. qui sentit. de reg. iur. in 6. secunda enim societas fuit facta per officialẽ ad extinctionẽ primæ factæ ad instantiam, & commodum Sempronij, qui se obligauit indemnem officialem releuare, & pecuniæ receptæ ex dicta secũda societate, fuerũt

4 versæ in extinctionẽ primæ societatis, igitur censetur nomine Sempronij facta. Bal. in l. el, qui seruo. versic. sed venio. C. quod cum eo, cum etiam ipso inuito secundam societatem potuit officialis inire pro restituendis pecunijs in prima societate receptis, & secunda societas præ-

5 mittit facta nomine illius, ad quem negocium pertinet. per not. per Bar. in l. familiæ. C. famil. hercis. Tiraquel. de contrac. digna. §. 36. gloss. 2. nume. 6. si igitur secunda societas potuit fieri etiam inuito Sempronio, potuit etiam absque eius consensu, & scientia contrahi. l. qui potest inuitus. de reg. iur. Ias. in l. 4. post princ. de fideicommiss. libert. adnot. Ruy. consil. 107. lib. 1. num 1. & 2. & quemadmodum ex prima

6 societate, commodum, & lucrum fuisset ipsius Sempronij, etiam quod societas cum eo contracta non esset, quia omne incommodum sentiebat, & commodum sequitur incommodum, ita etiam ex secunda consequi debet, cum loco primæ successerit, subrogatarum fuerit, vnde iure subrogationis, debet sortiri eandem vim, & naturam. l. si eum. §. iniuriarum. ff. si quis cautio. Ecclesia. il. 1. vt li. pen. Clemen. prima de supplen. negli. Prælat. Dec. consil. 190. colum. 3. versic. hoc idem. Si enim Sempronius tenetur restituere pecunias in secunda societate receptas, & fructus soluere, & omne onus subire, debet etiam habere commodum. Clemen. prima. de censibus, quod procedit tã quo ad cõmoda, quam quo ad incommoda, vt tradunt Bart. in l. 1. §. hæc actio. ff. si quis testa. lib. esse ius. Gozad. consi. 83. nu. 12. Soc. Iunior. consi. 74. nu. 4. lib. 3.

LEO X. DE SOCIETATIBVS OFFICIORVM ROMANAE CVRIAE.

LEO EPISCOPVS seruus seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Romanum Pontificem, in quo fidei orthodoxæ fundamenta a Deo sunt constituta, & qui Christianæ veritatis assertor extitit, in primis summa ope niti decet, ne contrahentium in hac alma vrbe, in qua Ro. Pontifice regimini vniuersalis Ecclesiæ præsidente, aliquo modo animæ saluti præiudicium afferri contingat, sed quæ ex huiusmodi commercijs procedunt, sine aliqua labe, ac in sinceritate fidei inuiolata permanere debeant, ne vnde ius oritur, exinde nascatur iniuria, & qui documenta salutis cæteris præstare constituit, exempla tribuat delinquendi. Ea igitur cura moti, libenter ad ea intendimus, per quæ non solum Curiales, quantum Domino possumus, sine aliqua labe in bono conferuentur statu, & ex eorum laboribus, ac laudabili exercitio commode, honesteq. se substentare valeant. Sed omnis prorsus illiciti lucri via eis præcludatur, & eorum dispendijs obijcietur. Cum itaque fide dignorum testimonio acceperimus, quod officiales Romanæ Curiæ pecunijs indigentes partem aliquam officiorum, quæ obtinent, alijs pro certa pecuniarum summa communicant, & ad respondendum de emolumentis pro dicta rata cum aliquibus pactis minus licitis se obligant. Aliqui vero officia ipsa de pecunijs aliorum ementes, & illa in propria persona exercentes, etiam cum ad illa exercenda plurimum apti existant, in eorum ingenio, & industria confidentes, aliquas super illis ineunt conuentiones. Nos super his opportunum remedium adhibere volentes, per quod huiusmodi contrahentium animarum saluti, ac conscientiæ puritati, & indemnitati consulatur, per præsentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia de Apostolicæ potestatis plenitudine perpetuo duraturas sancimus, & ordinamus, vt quicumque officialis tam in Romana Curia, quam extra eam, officia ad Romanæ Pontificis sedem, seu ad vitam illa ementium vendi solita, cuiuscumque status, & conditionis, aut dignitatis, vel honoris existat, partem aliquam magnam, seu minimam dictorum officiorum, quæ obtinet, seu illorum fructus vendere, donare, seu quouis titulo in alium extra Rom. Curiam absentem, qui conuentionem partis officij, & illius emolumentorum facere, & finire per procuratorem in Rom. Curiam constituendum, possit, & valeat transferre, vendere, donare, aut alias alienare voluerit, tam ei, quam ipsis emptoribus, donatarijs, seu quouis alio titulo partem ipsam recipientibus pro quauis summa, seu pretio inter eos conueniendo vendere, donare, & (vt præfertur) transferre, ipsique emptores, donatarij, & alij quouis titulo, ad certum tempus, seu ad eorum vitam, prout partes ipsæ conuenerint, libere, & licite accipere, & retinere. Illorumque, fructus, & emolumenta, etiam propria authoritate de manibus ipsorum officialium fructus iuxta eorum conuentionem per supplicationem manu nostra propria signatam approban. recipere, & exigere, nec non in alios alienare, & disponere, prout titulum habentes libere, & licite

eite valeant. Et cum mulieribus propter rerum inexperientiam de earum dotibus,& pecunijs, quibus se sustentare debent, commercia facere non conueniat, ac propterea quandoque occurrat, eas personas, quibus pecunias pro aliqua vtilitate habenda concedunt defraudari, & decipi, & aliquando non solum fructibus sed capitali priuari; quandoque vero etiam in animarum suarum periculum minus honesta lucra per eas recipi contingat, sexui earum imbecillitati, ac etiam necessitati, vt (sine conscientiæ scrupulo, et animarum suarum, ac perditionis, & amissionis bonorum suorum periculo fructus ex earum substetatione consequi valeant) prouidere volentes, ordinationem, & facultatem huiusmodi, quoad officia Præsidentium, & portionum Annonæ Ripæ dumtaxat, etiam ad ipsas mulieres extendimus: ita quod ipsis mulieribus, tam puellis, quam maritatis, & viduis, tam in Romana Curia, quam extra eam existentibus, liceat partem officiorum præsidentium, & portionum huiusmodi, dummodo in personis earum orationes, & officia ipsa non sint, quouis titulo ad tempus, vel ad vitam habere ab hominibus, in quorum personis portiones, & officia ipsa fuerint, statuentes, & ordinantes quod habentes titulum officij saltem tertiam partem valoris officij, seu portionis huiusmodi habere debeat. Et si contingat eum decedere, per talis decedentis obitum, pars, quæ ad ipsum decedentem tunc spectabat, & non aliæ, quæ ad alium, vel alios in dicto officio partem habentes spectabant, vacare censeantur, ac de titulo, & parte vacantibus dumtaxat, simili modo si alium, seu alios, etiam fœminam, partem, seu partes in huiusmodi officijs habentes decedere contigerit, partes sic decedentium vacare censeantur, & de illis per Rom. Pont. aut sedem, seu Cameram Apostolicam libere disponi possit. Et si titulum, vel partem habens delinqueret, & propterea priuari contigerit, pœna priuationis suum teneat authorem, & alteri partem habenti, vel e conuerso minime noceat. Et ad obuiandum fraudibus, quæ in præmissis fieri possent, volumus, decernimus, & mandamus, quod super huiusmodi rata parte, seu portione sic quouismodo communicanda, supplicatio manu nostra, seu Ro. Pont. pro tempore existentis haberi debeat: cuius supplicationis solam signaturam sufficere, & per Datarium, & Registrum supplicationum, more solito, mitti, & pro signatura, & gratia communicationis officiorum, huiusmodi ad vitam, vel alind tempus vltra annum cum dimidio, quinque pro anno vero cum dimidio, aut minori tempore communicationis officiorum huiusmodi quouis modo faciendorũ, duo ducati auri de Camera pro quolibet centenario ad dictam rationem respectiue, pro qua præfata rata, seu portio communicata fuerit, recipi, & consensus communicationis, seu ad partem admissionis vigore supplicationis desuper signatæ huiusmodi, coram vno ex Cameræ Apostolicæ Notarijs dumtaxat præstari, & per eum in vno in dicta Camera, & alijs libris penes ipsum Datarium pro tempore existentem construendis registrari debeat, & pro tali registratura, & labore cuiusque portionis cuiuscumque summæ vigore vnius supplicationis alteri communicatæ vltra vnum grossum, leonem nuncupatum, ab altera partium recipi non possit. Decernentes quascumque societates, communicationes, & contractus de cætero faciendos sine expressa nostra, ac Rom. Pont. pro tempore existen. Et canonice intrantis approbatione, & signatura, irritas, & inanes, ac portionem alteri quouis modo pro tempore sine approbatione, & signatura nostris assignatam, seu communicatam, d. Cameræ Apostolicæ applicatam, & applicatas, ac quæcumque pacta, et conuentiones super dictis officijs sine nostra, aut dictæ sedis licentia pro tempore inita, tamquam su-

specta, & illicita, nulla declaramus. Adjicientes, quod si aliquam partem pecuniarum super officijs huiusmodi ad tempus non dum effluxum habentes, ac beneficio huius constitutionis, ad saluandum pecunias officialibus super eorum officijs mutuatas in euentum obitus eorumdem officialium, vti volentes modo præmisso soluentes, & supplicationes desuper signatas obtinentes, pecunias officialibus huiusmodi mutuatas in euentum eorum obitus de pretijs officiorum vendendorum recuperare debeant, præmissaque omnia in alijs officijs dictæ Curiæ ad Camerarium, Vicecancellarium, Pœnitentiarium maiorem, & sacri Palatij Apostolici Auditores spectantia, dummodo adhoc ipsorum, quorum interest, expressus accesserit assensus, locum sibi vendicare volumus, atque decernimus. Ac pro ipsorum officialium, & contrahentium indemnitate, motu, scientia, & potestate similibus etiam decernimus, quod in euentum, in quem contingerit hanc nostrã cõstitutionẽ aliqua ratione, vel causa in toto, vel in parte extingui, seu reuocari, aut ipsos officiales, vel cõtrahẽtes, declaramus, quò minus emolumẽta, iuxta cõuentionẽ inter eos factam, seu faciendam, percipere libere possent, quomodolibet impediri, aut molestari, nos, & successores nostros, & Cameram Apostolicam præfatam, & eius bona in vim validi, & efficacis contractus ipsis officialibus, vel contrahentibus pro tempore existentibus, obligamus. Si verò fuerit facta aliqua diminutio emolumentorum huiusmodi ad soluendum, & satisfaciendum ipsis de summa, quam eosdem contrahentes pro huiusmodi minutione amisisse constabit. Si autem præsentes litteras reuocari contigerit, ad restituendum, seu restitui faciendum eisdem contrahentibus, tunc pro tempore existentibus, totam illam summam, quam pro eisdem societatibus soluisse constabit, in quibus nullo modo, nullaue ratione, vel causa computari debeant, seu possint in toto, vel in parte emolumenta per eos interim percepta, sed eos, & eorum quemlibet, iusto, & legitimo titulo emolumenta præcepta sibi acquirere, & vt sua retinere posse, & debere. Mandamus præterea prædicto Camerario, & Cameræ Apostolicæ, Clericis præsidentibus, quos super præfatis societatibus cõseruatores proprios speciales, & ordinarios iudices deputamus, vt in huiusmodi concernentibus negocijs efficacis defensionis præsidio assistant. Decernẽtes, quod in præmissis Camerarij, vel clericorum prædictorum determinationi omnino stetur, nec cuiquam ab eorum decreto appellare aut ipsos contrahentes ad aliud tribunal, etiam vigore rescriptorum Apostolicorum trahere liceat, neque Clerici ipsi suspectibus alligati, etiam prætextu portionum, & officiorum per aliquem ex eis obtentarum, & obtentorum possint, cum verisimile non sit, iudicia tot præstantissimorum virorum, in quorum fidei, ac prudentiæ præfatæ Ecclesiæ patrimonium creditur, aliqua ratione a rectitudine declinatura, quatenus ipsi ad infrascriptarum, & supradictarum sententiarum, & pœnarum declarationem & executionem, summarie, simpliciter & de plano omni iudiciaria tela postposita iuxta stylum, & morem Cameræ, sola facti veritate comperta, procedentes, cum effectu, quotiens requisiti fuerint, & id nouerint expedire, prædicta omnia, & singula obseruent, & ab alijs faciant, sub pœnis eorum arbitrio imponendis, inuiolabiliter obseruari, scripturasque necessarias, & opportunas obligationes de super faciant, obligationem per nos sic factam recognoscentes, & sequentes, eisque officialibus, vel contrahentibus super præmissis, & eorum plena, & inuiolabili obseruatione, quodcumque publicum instrumentum obligationis bonorum S. R. E. & Cameræ earumdem ad ipsorum contrahentium requisitionem, & in euentum prædictum absque alterius declarationis, seu mandati

dati expectatione, de præmissis debitam, & integram satisfactionem faciant. Decernentes quicquid per Cameram ipsam super hoc sit actum, gestum, determinatumque fuerit, ac sententiatum, & iudicatum, perpetuo ratum, firmum, & inuiolabile esse debere, ac irritum, & inane, si secus super his, a quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstan. constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscumque, aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari, seu ad prædictæ Curiæ iudicium trahi non possint, litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad uerbum, de inducto huiusmodi mentionem, & quibus libet alijs priuilegijs, indulgentijs, & litteris Apostolicis, generalibus, vel specialibus, quorumcumque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, effectus earum impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus, quorumque totis tenoribus habẽda foret in nostris mẽtio specialis, quæ quoad hæc eis nullatenus volumus suffragari. Vt autem præsentes litteræ ad omnium notitiam deducantur, ac per omnes inuiolabiliter debeant obseruari; volumus illas in valuis Cancellariæ Apostolicæ, & audientiæ litterarum contradictarum nostrarum, & in Camera Apostolica affigi legi, & publicari, vt hi, quos litteræ ipsæ concernunt, seu concernere possunt quomodolibet in futurum, quo ad illorum notitiam non peruenerint, vel illas ignorauerint, quominus eos arctent perinde, ac si eis personaliter intimatæ forent: nullam possint excusationem prætendere, uel ignorantiam allegare. Volumus etiam, & dicta authoritate decernimus, quod illarum transumptis vnius Notarij manu scriptis, & alicuius Prælati, vel personæ in dignitate constitutæ sigillo munitis, ea prorsus fides indubia adhibeatur, quæ præsẽtibus nostris litteris adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ sanctionis, ordinationis, extensionis, statuti, decreti, mandati, declarationis, adiectionis, obligationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contra ire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ. M. D. X I I I I. Pridie Idus Ianuarij, Pontificatus nostri Anno. II.

SVPER SOCIETATIBVS OFFICIORVM ROMANÆ CVRIÆ

PAVLVS IIII.

PAVLVS Episcopus seruus seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam, inter cæteras curas, quibus ex ministerio Apostolatus nobis diuinæ gratiæ munere, commissi assidue premimur, illa nos maxime vrget, vt prauæ consuetudines, & abusus, quos in hanc almam Vrbem nostram malitijs hominum irrepsisse cernimus, nostra diligentia tollantur. Cum itaque (sicut fide dignorum relatione nobis innotuit) diuersæ vtriusque sexus personæ, tam ipsius Vrbis ciues, seu originarij, quam Romanam Curiam sequentes sub prætextu, quod in dicta Curia super illius officijs societates ad rationem duodecim, & quandoque plurium pro centenario passim fiant, & societates huiusmodi licitæ reputentur, propterea, quod officia ipsa fructus suos verisimiliter ad eandem rationem reddant, & pecunias ipsas in societatem recipientes, si illas dantes, aut singuli alij tunc ab eis nominati moriantur, sortem principalem pecuniarum per eos in societatem receptarum, lucrentur, & e contra si recipientes pecunias in societatem moriantur, eo quod officia, super quibus societates huiusmodi contractæ fuerint, ipsis morientibus deficiant, eorum hæredes, aut fideiussores sortem receptam restituere cogantur, pecunias suas sub nomine societatis, non tamen super aliquo eiusdem Curiæ officio mutuent, & duodecim, & quandoque plura pro centenario, nomine quidem fructuum ipsius societatis, sed re vera pro vsuris pecuniarum per eos mutuatarum, exigant, vsurariam prauitatem committendo, & diuersi præfatæ Curiæ officiales super officijs per eos pro tempore obtentis diuersas societates cum diuersis personis etiam vltra valorem ipsorum officiorum, & cũ pactis aliquando minus licitis sæpius ineant, & singulis personis pecunias suas eisdem officialibus intra valorem eorumdem officiorum, absque eo, quod vna aliam sciat, credentibus tam pro sorte principali, quam pro fructibus dictarum societatum fideiussionem præstent aliorum officialium, qui officia sua alijs pro maiori pecuniarum summa, quam illa valeant, obnoxia, & hypothecata habent, & exinde fiant, vt officia ipsa quandoque vltra decuplum eius, quo vendi possent, obligata reperiantur, & tam illi principales debitores, quam fideiussores non solum fidem fallant, & creditores suos pecunijs, quas illi eisdem officialibus eorum, & fideiussorum suorum fidem sequentes credunt, priuent, & frustrentur, etiam iuramentis per eos in societatibus huiusmodi præsti

tis temere contraueniendo, verum etiam facilitate societates huiusmodi clam ineundi, seipsos, & suam familiam depauperent, suamque, & illorum substantiam dissipent, & anihilent, in animarum periculum, & eiusdem Curiæ ignominiam, ac complurium, qui in præmissis non delinquunt, detrimentum. Nos cupientes, quantum cum Deo possumus, animarũ periculis obuiare, & alijs incõuenientibus prædictis occurrere, motu proprio non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petionis instantiã, sed ex certa scientia, & mera deliberatione nostris per præsentes decernimus, & declaramus omnes, & singulas societates ad rationem certæ, & determinatæ pecuniarum summæ, quolibet mense, vel anno, aut alio statuto tempore soluendæ, etiam sub periculo mortis alicuius, alias quam super officijs præfate Curiæ de cætero faciendas illicitas, & iniustas fore, & vsurariam prauitatem continere, & ex eis alicui ius, aut actionem acquiri non posse. Et insuper hac nostra perpetuo valitura constitutione sancimus, atque statuimus, & ordinamus, quod de certo perpetuis futuris temporibus, nullus tam in dicta Curia, quam in tota ditione Ecclesiastica officialis, cuiuscunque status, gradus, ordinis, dignitatis, conditionis, & praeminentiæ existat, aliquam societatem super officio, vel officijs ad nostri seu sedis, vel Cameræ Apostolicæ, vel Camerarij, Vicecancellarij, Pænitentiarij maioris, & causarum Palatij Apostolici, Auditorum dispositionem quomodolibet pertinente, seu pertinentibus, quæ vendi consueuerint, per eum pro tempore obtentis cum aliqua, seu aliquibus, persona, seu personis, communi, collegio, vel vniuersitate, vltra dimidium valoris officij, seu officiorum huiusmodi, & nisi præcedente signatura a nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente obtenta, in qua substantia rei ad hoc, vt discerni possit, an licita sit, vel illicita, facere præsumat: & quod societates super officijs huiusmodi aliter factæ, non valeant, nec viribus subsistant, earumque prætextu nullatenus agi possit. Nos enim signaturas huiusmodi (quas absque aliarum litterarum expeditione, regula contraria non obstante, sufficere volumus) per nostrum Datarium ad instar resignationem officiorum huiusmodi expediri, & pacta in his societatibus pro tempore apposita, ad hoc, vt licita tantum statuantur, examinari, ac societates ipsas, vt omnibus innotescere possint, nec vltra dimidium pretij ipsorum officiorum fiant, in aliquo particulari libro apud ipsum Datarium adnotari, & pro expeditione signaturæ, & adnotatione huiusmodi, dimidium vnius pro quolibet centenario per partes ipsas præfato Datario solui; & vt fraudes, ac pacta illicita, non præmissis hactenus facta detegantur, ac illis in tempore occurri possit, societates hactenus factas, & adhuc vigentes eidem Datario, seu ab eo pro tempore deputatis cum oportuna specificatione eorum, qui illas tam actiue, quam passiue fecerunt, & officiorũ, super quibus, ac pecuniarum, pro quibus, & temporis, de quo, & ad quod factæ fuerint infra tres menses a die publicationis præsentium, modo infrascripto faciendæ computandos, notificari volumus, & mandamus, ac nisi, vt prefertur notificatæ fuerint, eas ijsdem tribus mensibus elapsis penitus, & omnino extinctas esse, nec ius aut actionem aliquam tribuere posse, sicque, & non alias in præmissis omnibus, & singulis per quoscunque etiam Auditores præfatos, ac Cameræ huiusmodi Clericos, in quauis, causa, & instantia sublata eius, & eorum cuilibet, quauis aliter iudicandi, & interpretandi auctoritate, & facultate iudicari, & definiri debere, & si secus super his, a quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscunque. Vt autem præsentes litteræ

teræ

tere ad omnium, quorum intereſt, aut intereſſe poterit, quomodolibet in futuram notitiam deducantur, nec ullus ſe aduerſus eas excuſare, aut ignorantiam prætendere poſſit. Volumus eaſdem litteras in valuis Cancellariæ Apoſtolicæ, & acie Campi Floræ per aliquos ex Curſoribus noſtris legi, & publicari, ac affigi, affixaſque inhibi aliquo temporis ſpacio dimitti, & poſtmodum tolli earum exemplo cum originali collationato loco illarum affixo, & dimiſſo. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtri decreti, declarationis, ſanctionis, ſtatuti, ordinationis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſit indignationem omnipotentis Dei; & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſum. Datum Romæ Apud Sanctum Marcum Anno incarnationis Dominicæ. M. D. L V. Non. Octobris. Pont. noſtri Anno I.

PIVS PAPA IIII.

MOTV *proprio, & c. Cum sicut accepimus fæ. re. Paulus Papa IIII. Prædecessor noster certis tunc expressis causis motus, quod nullus tam in curia, quam in tota dictione Ecclesiastica officialis cuiuscumque status, gradus, ordinis, dignitatis, conditionis, & præeminentiæ existeret, tūc & pro tempore aliquam societatem super aliquo, seu aliquibus officijs ad tunc suam, seu sedis, aut Cameræ Apostolicæ, seu Camerarij, Vicecamerarij, Pœnitentiarij maioris, & causarum palatij Apostolici, Auditoris dispositionem quomodolibet pertinentibus, quæ vendi consueuerunt per eum, obtinendo pro tempore cum aliqua alia persona, seu personis communi Collegio, seu vniuersitate nisi præcedente signatura ab eo, seu Ro. Pont. pro tempore existen. obten. in qua pacta, & conuentiones partium exprimi deberent pro cuius expeditione, & certa adnotatione medium pro centenario quolibet scutorum, seu ducatorum cogeretur soluere, inire præsumeret, & societates aliter quam sic initæ non valerent, & earum prætextu agi non posse, & forsan alia tunc expressa sua constitutione, motu proprio sub datum Romæ apud sanctum Marcum anno incarnationis Dominicę mil. quingēt. quinquagesimo quinto, nonis Octobris, Pontificatus sui anno primo, statuerit, & ordinauerit, prout in ea latius continetur, & habetur. Nos considerantes sicut fideli relatione præcepimus, quod ex huiusmodi constitutione multæ, ac diuersæ tam nostræ Vrbis, quam dictionis Ecclesiasticæ, & extra ęam personę, quæ earum pecunias in societatibus officiorum huiusmodi contractare solitæ erant, ea prohibitione, vti re noua territæ earum societas, quæ in notabili numero, & ingenti pecuniarum summa existebant statim disdixerunt, & reuocarunt, ad extractionemque pecuniarum sic in societatibus datarum agere, & officiales, eorumque fideiussores cogere cœperunt, & enixe institerunt. Quo factū est, vt officiales ipsi, & eorum fideiussores, tum etiam ob mala tempora, quæ interuenerunt promptam non haberent, quam restituerent pecuniam, nec ab alijs propter huiusmodi constitutionis difficultatem pecunias in societatem reperirent, eorum officia, seu bona alia viliori etiam pretio vendere, & alienare, vel pecunias alias sub grauioribus etiam illicitis vsuris capere, vel potius, quod pluribus contingit decoquere, & ab Vrbe aufugere, & sic creditores defraudare omnino cogerentur, ob quod grauia damna, & incommoda tam Vrbi, quam ipsis particularibus officialibus, & personis illata fuerint, quæ etiam hodie sustinent. Cupientes, quantum cum Deo possumus, his malis obuiare pro tempore futuro, ac officiales ipsos, & alios interesse putantes ab huiusmodi grauibus, & damnatis vsuris condebitis exactionibus liberare, suplicationibus dilectorum filiorum nostrorum, Populi Rom. & conseruatorum almæ Vrbis nostræ super hoc nobis porrectis, inclinati, eisque instantibus, & cum eis more pij patris benigne agere volentes. Motu simili ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ vtilitatis plenitudine dictam constitutionem per dictum Paulum quartum, vt præmittitur, factam cum omnibus in ea appositis clausulis, cuius tenorum, ac si de verbo ad verbum insereretur, pro expressis ha-*

beri volumus, cassamus, irritamus, & anullamus, ac pro cassatis, irritis, & anullatis haberi volumus, illamque viribus tempore futuro penitus euacuamus, volentes, & auctoritate nostra decernentes, quod de cætero ipsis officialibus, super tamen eorum officijs societates quascunque, cum pactis tamen licitis, & honestis, prout, & quemadmodum ante constitutionem præfatam solitum erat, etiam nulla a nobis seu Ro. Pont. pro tempore existen. Desuper expedita suplicatione, seu signatura non tamen vltra valorem officiorum, super quibus illas fieri contingit, ita quod ad requisitionem secum societates contrahentium teneantur in ipso contractu specialiter exprimere alias societates super eodem officio contractas, si quæ sint, & si eas falso negauerint, vel expresserint in toto, vel in parte pœnam priuationis officiorum ipsorum, super quibus societates huiusmodi contractæ fuerint, sine tamen præiudicio creditorum, quatenus aliunde illis satisfieri non possit, ipso iure incurrant. Et nihilominus tam ipsi, quam fideiussores desuper præstiti ad satisfactionem societatum, & debitor, desuper contractorum teneantur, & obligati existant facere, & inire, ac pecunias recipere, & contractus desuper celebrare, qui alias tamen legitime initi, validi, & efficaces existant, & executioni demandari debeant, libere, & licite possint, & valeant licentiam, & facultatem concedimus per præsentes. Dicta constitutione cæterisque in contrarium quomodolibet facientibus, non obstantibus quibuscunque præmissorum omnium, & aliorum sic forsan necessario exprimendorum tenores pro plene, & sufficienter expressis habentes.

INDEX LOCVPLETISSIMVS IN FRANCISCI CASTRACANII TRACTATVM DE SOCIETATIBVS OFFICIORVM ROMANÆ CVRIÆ.

Con-

D

Dies in-

E

Infirmi-

L

M

Mors

Obli-

O

iure

Opinio

habere

Pro-

Renun-

Re-

S

Ii Socie-

Stipula-

Vende-

Votum

FINIS.

REGESTVM

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii.

Omnes sunt Duerniones.

ROMAE,

Apud Iacobum Ruffinellum, M. D. XC.

Permissu Superiorum.

habere

Pro-

Re-

Votum

FINIS.

REGESTVM

† ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii.

Omnes sunt Duerniones.

ROMAE,

Apud Iacobum Ruffinellum, M. D. XC.

Permissu Superiorum.